

З М І С Т

МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

СТРУКТУРНО-ФОРМАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ АТРИБУТИВНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ОПОВІДАННЯ «СМЕРТЕЛЬНА СПРАВА» ЛЕСЯ МАРТОВИЧА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ <i>Лепьохін Є. О.</i>	5
ФРЕЙМОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ХВОРОБИ ТВАРИН» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (англійською мовою) <i>Рожков Ю.Г.</i>	14
ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ БІОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ (англійською мовою) <i>Сиротина О.О.</i>	26
ТВОРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОГО ВОКАБУЛЯРУ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ НЕОЛОГІЇ <i>Тепла О.М.</i>	37
ПОНЯТІЙНІ КАТЕГОРІЇ, РЕПРЕЗЕНТОВАНІ АНГЛОМОВНИМИ ЕПІЗООТОЛОГІЧНИМИ ТЕРМІНАМИ <i>Лашкул В.А.</i>	48

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ФРАНЦ КАФКА В КОМІКСІ. ОПИС ДЕЯКИХ ПРИКЛАДІВ (англійською мовою) <i>Каліновський Д.</i>	58
ПОЕЗІЯ ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ МАНІФЕСТАЦІЇ (англійською мовою) <i>Прушковська І. В.</i>	68

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

ЕКОЛОГІЧНА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ <i>Харченко С. В., Шинкарук В. Д.</i>	79
ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО БАЛАНСУ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ <i>Балалаєва О.Ю.</i>	91

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

МОВА ТА КУЛЬТУРА: МОДЕЛІ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ (англійською мовою) <i>Халіфа А.</i>	101
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНА АНГЛОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН З ВПРОВАДЖЕННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (англійською мовою) <i>Христюк С. Б.</i>	111
СТУДЕНТСЬКА ЛІНГВІСТИЧНА РОБОТА З АНГЛІЙСЬКИМИ ТРЬОХКОМПОНЕНТНИМИ ТЕРМІНОЛОГІЧНИМИ КАРТОГРАФІЧНИМИ ВИРАЗАМИ (англійською мовою) <i>Якушко К.Г., Поліщук Л. В., Березова Л.В.</i>	122

C O N T E N T S

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES

STRUCTURAL AND FORMAL CONSTRUCTIONS OF TRANSLATING THE ATTRIBUTIVE PHRASES OF THE STORY "A MATTER OF LIFE AND DEATH" BY LES MARTOVYCH INTO ENGLISH <i>Lepokhin E. O.</i>	5
FRAME ORGANIZATION OF THE "ANIMAL DISEASES" CONCEPT IN THE ENGLISH LANGUAGE <i>Rozhkov Yu. H.</i>	14
ORIGIN SOURCES OF ENGLISH BIOTECHNOLOGICAL TERMINOLOGY <i>Syrotina O.O.</i>	26
CREATION OF CORONAVIRUS VOCABULARY AS A NEOLOGY DEVELOPMENT TENDENCY <i>Tepla O. P.</i>	37
CONCEPTUAL CATEGORIES REPRESENTED BY ENGLISH LANGUAGE EPIZOOTOLOGICAL TERMS <i>Lashkul V. A.</i>	48

LITERARY STUDIES

FRANZ KAFKA IN THE COMIC. DESCRIPTION OF SOME EXAMPLES <i>Kalinowski D.</i>	58
POETRY OF WAR: UKRAINIAN-TURKISH MANIFESTATIONS <i>Prushkovska I. V.</i>	68
COMMUNICATION STUDIES	
ENVIRONMENTAL MEDIA LITERACY AMID SUSTAINABLE DEVELOPMENT <i>Kharchenko S. V., Shynkaruk V. D.</i>	79
THE PROBLEM OF GENDER BALANCE IN THE UKRAINIAN MEDIA IN A FULL-SCALE WAR <i>Balalaieva O. Yu.</i>	91
THEORY AND METHODS OF TEACHING	
LANGUAGE AND CULTURE: MULTICULTURALISM MODELS <i>Khalifa A.</i>	101
PROFESSIONALLY-ORIENTED ENGLISH TRAINING OF FUTURE INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS WITH THE INTRODUCTION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES <i>Khrystiuk S. B.</i>	112
THE STUDENTS' LINGUISTIC WORK WITH ENGLISH THREE COMPONENTS TERMINOLOGICAL CARTOGRAPHICAL STATEMENTS <i>Yakushko K. H., Polischuk A. V., Berezova L.V.</i>	122

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES.
МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'42-115:821.161.2-32'255.4=111Л.Мартович

[https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.001](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.001)

СТРУКТУРНО-ФОРМАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ АТРИБУТИВНИХ
СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ОПОВІДАННЯ «СМЕРТЕЛЬНА СПРАВА»
ЛЕСЯ МАРТОВИЧА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

STRUCTURAL AND FORMAL CONSTRUCTIONS OF TRANSLATING THE ATTRIBUTIVE
PHRASES OF THE STORY "A MATTER OF LIFE AND DEATH" BY LES MARTOVYCH
INTO ENGLISH

Є. О. ЛЕПЬОХІН, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології

Ye.O. LEPOKHIN, PhD in Philology, Associate professor of the Philology Department

e-mail: eugene.lepokhin@pnu.edu.ua

<https://orcid.org/https://orcid.org/0000-0002-6941-7467>

Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника, м. Коломия, Україна

Kolomyia institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Kolomyia, Ukraine

Анотація. У пропонованій статті проаналізовано переклад англійською мовою атрибутивних словосполучень, виявлених в оповіданні «Смертельна справа» Леся Мартовича. Йдеться про способи відтворення ад'єктивних лексем як семантико-синтаксичних атрибутивно-означальних компонентів іменної групи, їх систематизацію за допомогою системно-функціонального підходу Гордона Такера й визначення взаємовідношення між складовими квалітативної або квантитативної групи й опорним словом у світлі типології синтагматичних зв'язків Вільяма МакГрегора.

Перекладачка Рома Франко досягає повноцінного відтворення в присубстантивній позиції різномірних атрибутивних поширювачів досягнуто у розмаїтій спосіб. Для перекладу синтагм з асоціативними (класифікаційними) атрибутивними ад'єктивами й іменниками в атрибутивній функції, що тематично приналежні до сфери місцевого самоврядування та ідентифікують осіб із привілейованого прошарку, застосовано 5 структурно-формальних конструкцій. Для градуальних прикметників квалітативної групи – 2 конструкції. Для відтворення атрибутивних відношень, де ад'єктивні лексеми актуалізують одну чи кілька ознак описуваного явища – 20 конструкцій. Прокоментовано вживання атрибутивних конструкцій, які є результатом розгортання денотативного значення субстантивної лексеми мови-джерела у перекладі.

Результати дослідження будуть корисними усім, хто займається синхронно-порівняльним дослідженням мовних систем, вивченням особливостей індивідуально-авторського світо-сприйняття в контексті виконання художнього перекладу, аналізі семантико-граматичних особливостей атрибутивних прикметників.

Ключові слова: ад'єктив, прикметник, субстантив, іменник, квантитативний, квалітативний, гіпотаксис, атрибутивність, ознака.

Актуальність (Introduction). Дослідження семантико-граматичних аспектів вживання прикметників як в українській мові, так й в англійській досі залишається відкритим до нових аналітичних прочитань, особливо коли йдеться про питання художнього перекладу. Найважливішою характеристикою прикметника є приписування певної ознаки певному предмету. Сучасний український мовознавець Василь Грещук запропонував класифікацію українських ад'єктивів, що реалізують семантич-

ну позицію статичної ознаки носія цієї ознаки з метою наступного простеження їх (ад'єктивних лексем) дериваційних потенцій [2, с. 58–60]. В англійській мові ад'єктивні модифікатори традиційно виконують три функції: одну центральну (епітетну) й дві периферійні (класифікаційну й другорядну визначальну) [13, с. 328–331]. Водночас вони можуть мати ще три (функція модифікатора ступеня, фокус-маркери та метасигнатури) й у підсумку не менше шести різних функцій в іменній групі,

причому позиція прикметника в більшій структурі іменної групи різна для кожної з цих функцій. Звідси й постає **мета (Aim)** дослідження – провести таксономію усіх виявлених в англійському перекладі оповідання Леся Мартовича «Смертельна справа» (1904) прикметників й встановити способи їх поєднання між собою в іменній групі залежно від їх функціонального навантаження (семантичного «завдання»). Задля її досягнення послуговувалися **методами (Methods)** когнітивно-функціональної лінгвістики, що насамперед відображено у системно-функціональному підході Гордона Такера до систематизації й класифікації структурних, семантичних та функціональних властивостей атрибутивних прикметників та взаємозв'язку між ними й означуваною субстантивною одиницею. Взаємовідношення між складовими квалітативної або квантитативної групи й опорним словом встановлювалися також з урахуванням типології синтагматичних зв'язків Вільяма МакГреґора.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Атрибутивні прикметники – це такий семантичний клас слів, що позначають характеристики, і передають ці риси означуваній сутності. У науковій літературі, зазначає Патриція Гофгер [17, с. 11–12], можна знайти два основні підходи до синтаксису атрибутивних прикметників. Вони аналізуються: 1) як провідні слова іменної групи, що виконує роль комплемента (complement), або уточнювача (specifier); 2) як словосполучення, які або приєднуються до іменника, або є уточнювачами окремих функціональних ознак розгорнутої частини іменника. В іменній групі розрізняють три види логічного зв'язку: додавання (elaboration), розширення (extension), розгортання (enhancement). Зв'язок додавання між компонентами іменної групи в англійській мові, що позначений гіпотаксисною залежністю, буває атрибутивним й класифікаційним [21, с. 176–180]. У випадку атрибутивної залежності йдеться про приписування якоїсь властивості, ознаки (quality) або кількості (quantity) означуваній субстантивній одиниці / Entity nominal [21, с. 176] або Thing [23, с. 7].

Зазначені синтаксичні зв'язки відповідають синтаксичними процесами типу

розширення / розгортання (enlargement-type) Ольги Федоренко та Стефанії Сухорольської [8, с. 308–310]. Відповідно до поданої ними класифікації, expansion сходиться із макґреґорівським extension / розширення із сурядним типом зв'язку між одиницями одного рівня (наприклад, між іменниками, чи прикметниками, чи сполучниками); expansion / розгортання – це elaboration / додавання залежного компонента з підрядним зв'язком; enhancement / розгортання (за допомогою обставини) – специфікація / specification, також підрядний тип зв'язку.

Переважна більшість усіх словосполук з атрибутивними прикметниками в оповіданні одночленна, тобто у присубстантивній позиції знаходиться одна лексема, що семантично доповнює, розширює й уточнює значення іменника, рідше – двочленна. Така модифікація є прямою, а прикметники, за Гувельмо Чінкве [11, с. 29], – прикметниками прямої модифікації з чітко окресленим місцем у структурі синтагми, попри те, що деякі з них можуть мати самостійне предикативне вживання й не підлягають умові визначеного розташування у синтагмі. У сучасній англійській мові атрибутивні поширювачі знаходяться у препозиції до субстантива і на загал прикметник передуює іменнику, проте якщо ад'єктивів є кілька і всі вони знаходяться у синтаксичній сув'язі з іменною групою, постає завдання встановити, чи існує між ними незалежний сурядний зв'язок з означуванням об'єктом, чи вони формують одну підрядну ад'єктивну спільноту для його означення [20, с. 53–59]. Як засвідчує проведене дослідження, функцію атрибута до предмета бере на себе ад'єктив (прикметник), частотними є приклади вживання діеприкметника минулого часу або герундію, зрідка прикладка. Аналізовані квалітативні (іноді квантитативні) групи зреалізують ідентифікацію, систематизацію або опис ознаки субстантивного об'єкта, поділ на субклас та його референційне лексичне відтворення. Ознака своєю чергою диференціюється у властивість як атрибут (Quality as Attribute) та властивість як означення, атрибутивне поширювання (Quality as modifier) [23, с. 121–122].

Результати дослідження та їх

обговорення (Results and Discussion).

Заголовок «Смертельна справа», в якому атрибутивний (означальний) компонент виражений субстантивованим прикметником *смертельный*, Рома Франко перекладає ідіоматичним виразом *A Matter of Life and Death / Життєво важливе питання / Критична ситуація*. Перекладачка обирає референту за семантикою ідіому цільової мови, що містить в собі сему вагомості, серйозності, небезпечності. У ній ми спостерігаємо лексико-семантичну інвертованість, де провідне слово *matter* стає ознакою залежних компонентів *life* та *death*. Іншими словами, субстантивоване словосполучення з додатком у постпозиції, що передається прийменниковою групою *of+N+N*.

Лексема *правибору / the primary election* у перекладі містить іменник *primary* в атрибутивній функції й присубстантивній позиції, яка стає контекстуальною заміною префікса *пра-* зі значенням прелімінарності, первинності [7, с. 2]. Перекладачка Рома Франко розтлумачує вживання цієї словосполучки у глосарію [14, с. 402]. Зв'язок між *primary* та *election* буде відносним: *primary* встановлює статус цих виборів – «первинні», під час яких обирають виборців для наступного обрання народних представників. Похідне відіменникове утворення *правиборці* перекладене *voters* [14, с. 267], яке не відображає уповні інгерентне значення референта в українському оригіналі.

В селі навіть ніхто не розумів / no one in the village had the slightest inkling – Рома Франко застосовує спосіб семантичного розвитку, замінюючи нейтральну констатацію факту мови оригіналу *ніхто не розумів* на характеризуючу ознаку *the slightest inkling / (не мав ні) найменшого уявлення*, де ад'єктив *slight*, що є апексом (арех) в розглянутій квалітативній групі, доповнений визначником (determiner) *the* в ролі модифікуючого елемента (modifier) й морфологічно розвинений до суперлатива за допомогою суфіксу *-est*, встановлює гранично точну когнітивну ознаку субстантиву *inkling* [22, с. 173]. Водночас аналізована сполука є прикладом колокативного патерну для ад'єктива *slight*, коли його розташовують у лексично-семантичному зв'язку із субстантивом із семою «по-

няття», «уявлення».

Атрибутивне словосполучення *високий і плечистий мужик* містить розмовне «мужик» у значенні «людина селянського походження». Його гіперонімічно перейменовано як *man*, в якому відсутня диференційна сема «селянин». Щоправда, в наступних випадках вживання лексеми «мужик» Рома Франко вже відтворює як *peasant* [14, с. 270; с. 272; с. 275], зберігаючи денотативну й конотативну семантику оригіналу. Прикметники вжито у вихідній формі (звичайному ступені) безвідносно до порівняння з антропометричними параметрами інших осіб. У перекладі – еквівалентні прикметники із семантичної категорії дескрипторів (описові) на означення статури людини: *a tall, broad-shouldered man*, де один з них ад'єктивний композит (до іменної групи *broad shoulders* додано суфікс *-ed*), іншими словами, прикметники несуть значення властивості, диференційної ознаки. У термінах Ґордона Такера [23, с. 127] прикметники *високий / a tall плечистий / broad-shouldered* будуть властивостями, що зорієнтовані на субстантивний суб'єкт. Своєю чергою вони також належать до класу епітетної властивості [23, с. 128] з вираженою ідентифікаційною функцією: «Зачалося голосування <...> – на кого голосуєте? <...> – *Петро Підшовва*, на кого? – На себе, – відповів *високий і плечистий мужик*. / “*Petro Pidoshva*, for whom are you voting?” “For myself,” *a tall, broad-shouldered man* responded” [14, с. 267]. Епітетні властивості поділяються на підкласи, зокрема, в нашому випадку ад'єктиви належатимуть до системи показової людської властивості на означення фізичного стану (форми тіла) [23, с. 133]. Синтаксичний зв'язок аналізованої квалітативної групи в перекладі побудований на умовах сурядності (атрибутивні ад'єктиви є функціонально рівнозначними й доповнюють одне одного через приналежність до одного семантичного класу й однієї синтаксичної категорії), маркером чого є кома в цільовій мові й сполучник *і* в мові-джерелі.

Атрибутивним за своїм узгодженням є прикметник *присадкуватий радний*. За семантичним мовним аспектом – описовий: надає параметричну характеристику людини, а отже його ми також відносимо

до системи означення показової людської властивості підкласу форми тіла; у *розчінканій сорочці* – тут ад'єктив фіксує особливості гардероба. Його відносимо до системи оцінювальної якості [23, с. 130], де прикметник виражає тимчасове означення субстантиву «сорочка» (вона ж не завжди буває розшарпаною, незастебнутою). У перекладі виявляємо збережений семантико-стилістичний смисл оригіналу, водночас фіксуємо втрату розмовності й регіонального колориту: *a thickset councillor in an unbuttoned shirt*, де *thickset* – ад'єктивний композит (прикметник *thick* + дієприкметник минулого часу *set*) та дієприкметник минулого часу *unbuttoned*, утворений від дієслова *unbutton*. Епітетна властивість теж демонструє ідентифікаційну функцію аналізованих прикметників: «– Семен Крук, на кого? – На себе, – відповів присадкуватий радний у розчінканій сорочці» / “Semen Kruk, for whom?” “For myself,” *a thickset councillor in an unbuttoned shirt answered*” [14, с. 267].

Старенький сивий дідусь / *an elderly grey-haired man* – тут ми бачимо, що заміна демінутивного *дідусь* на *elderly man* / *чоловік похилого віку* не містить зменшувального елемента оригіналу. Водночас як синонім до загально-прийнятого *old*, прикметник *elderly* конотує більшою мірою повагу, ніж позначення вікового відрізка життя особи [16, с. 409]. Однак епітетна властивість ад'єктива *elderly* засвідчує приналежність до системи вікових властивостей, підклас життя або становлення [23, с. 148]. Атрибутивний прикметник *сивий* також відтворено ад'єктивним композитом (до іменної групи *grey hair* додано суфікс *-ed*). Прикметник *grey-haired* з підсистеми ознаки кольору [23, с. 149] можна віднести до субкласу колір як властивість. Услід попереднім прикладам, функція епітетних властивостей ад'єктивної словосполучки є ідентифікаційною: «– Грицько Хаврій, на кого? – На себе, – відповів старенький сивий дідусь» / “Hrytsko Khavriy, for whom?” “For myself,” replied *an elderly grey-haired man*.” Синтаксичний зв'язок аналізованої квалітативної групи в перекладі побудований на умовах підрядності поширювачів (*modifier sequence*): атрибутивні ад'єктиви представляють різні субкласи й підсистеми. Їх

послідовність вибудована за принципом від більш суб'єктивної ознаки до об'єктивної [13, с. 346]: ад'єктив *elderly* засвідчує суб'єктивне ставлення адресанта до означуваного субстантивного суб'єкта, тоді як *grey-haired* буде найоб'єктивнішим, оскільки виражає інгерентну ознаку ситуативного референта.

Наступні атрибутивні прикметники в мові твору – словосполучення офіційного регістру *найясніші пани* / *the most illustrious lords* та *світла канцелярія* / *sublime bureau*. Перша словосполучка – це ще один дескриптор, віддієслівний градуальний (порівняльний) прикметник цього разу із суфіксом *-ous*. Його відносимо до системи показової людської властивості, підсистема поведінки, підсхема поведінка щодо інших, підклас увічливості, виховання, ґречності [23, с. 135]. Епітетна атрибутивна ознака полягає у вираженні таким судженням відношення мовця до субстантивного об'єкта. Друга – також описова.

Загальновідомо, що більшість прикметників можна вживати як атрибутивно, так і предикативно, хоча при цьому з'являються відмінності у конфігурації синтаксичної конструкції із прикметником у ролі атрибута й предикатива [3, с. 44–54]. Підтвердження виявляємо у наступному прикладі: – *З паном комісаром нема торгу, – сказав він, як уже старий бувалий у таких справах, – бо то в раді повітовій платять* / “There’s no point in bargaining with the commissar,” he said, *speaking as one who was an old hand in such matters, “because the payment is made by the county council*. В українському тексті маємо граматично зв'язну, смислову навантажену, тавтологічну словосполучку *старий бувалий*, яка належно відтворена еквівалентною ідіоматичною фразою *an old hand* [14, с. 268], де прикметник конотує досвідченість (тяглість) у справі отримання хабарів, що закріплено субстантивом *hand* / *рука*. Лексема *старий бувалий*, сконструйована із прикметника й дієприкметника, вжита у ролі означення; словосполучка *old hand* йде після дієслова-зв'язки *be (was)*, яке поєднує описову лексему *old hand* із підметом *one (subject predicative)*. Прикметник *старенький* (*А старенький навчав побожно Підшову*) функціонує як підмет. В англомовній версії *And the elderly*

councillor instructed Pidoshva piously референтна ад'єктивна одиниця є частиною іменної групи. Композит складається з описового прикметника системи вікових властивостей *elderly*, що атрибутивно означає іменник *councillor* [14, с. 268].

У будові атрибутивної словосполуки *рада повітова / the county council* [14, с. 268], в українському джерелі, відносний прикметник *повітовий* знаходиться у постпозиції, натомість в англійській іменникова лексема репрезентує цю ж функціонально-стилістичну відповідність *county* у присубстантивній. З точки зору колокативного поведінкового патерну ймовірнісні синтагматичні поєднання субстантиву *county* звужують коло таких з'єднань до контекстуально визначених.

Наступні атрибутивні словосполуки, що потребують роз'яснення, класифікатори (classifiers) *the lord's kindness* та *the kaiser's law: To, вважаєте, куме, панська ласка та й цісарський параграф / Keep in mind, in-law, that the lord's kindness is the kaiser's law* [14, с. 268]. Лексема *параграф* у цьому контексті вжита із розмовним відтінком, що у перекладі не відображено, натомість гіперонімічно перейменовано як *law* зі збереженням образно-семантичного ядра. Сполуки належать до відносного семантичного класу із посесивним доповненням [10, с. 507]. Субстантивні суб'єкти *lord* й *kaiser* указують на об'єкти володіння, які заходять в гіпотаксисний зв'язок з лінгвістичними одиницями, що означають приписувану їм належність – *kindness* та *law*. Ознакою такого володіння є посесивна маркованість субстантивів, репрезентована *'s*. В українському ж джерелі прикметникова категорія присвійності проявлена відіменниковим суфіксальним словотворенням *пан-ськ-а / цісар-ськ-ий* [1, с. 138].

У синтагмі *На віче призначили Грицеву стодолу / After deciding to hold the meeting in Hryt's barn* семантичну ознаку посесивності в оригіналі репрезентує відіменниковий прикметник *Грицевий* (ознакою присвійності є словотворчий суфікс *-ев*) в знахідному відмінку однини теперішнього часу. У перекладі еквівалентну ознаку зв'язку в аналізованій іменній групі репрезентує один із шести видів позначення посесивності (the genitive case) в англій-

ській мові – атрибутивний родовий відмінок [18, с. 469] *Hryt's barn*, де *Hryt's* – це атрибутив, що модифікує субстантив *barn*.

Перекладаючи синтагму *та й зараз-таки збили там із дощок підвищення*, Рома Франко демонструє послідовність додавання в іменній групі *a raised wooden platform: they at once set about building a raised wooden platform* [14, с. 268]. Гордон Такер зауважує, що в послідовності поширювачів іменної групи епітетні властивості передують класифікаційним [23, с. 129]. Дієприкметник *raised* виражає епітетну ознаку як фізичний атрибут субстантивної одиниці «платформа» (виділяється високою). Ад'єктив належить до підсхеми ознак величини [23, с. 137], субкласу висоти. А відіменниковий прикметник *wooden* з ад'єктивним суфіксом *-en* – класифікаційний, із субкласу речовинності [23, с. 150]. Обидва ад'єктиви характеризуються колокативною співвіднесеністю із субстантивом «платформа». Сполучуваність, наголошує Гордон Такер [23, с. 11], відбувається не через граматичну форму лінгвістичних елементів, а власне завдяки їх лексичному змісту.

Граматична структура української мови уможливорює деривацію, зокрема для вираження відносин ґенетиву. Саме таку ситуацію спостерігаємо в наступному реченні: *Про се звідалися тупівські люди в сусіднім селі на вічу / The people from Tupilvtsi found out about this at a public meeting in a neighbouring village*. Атрибутивне словосполучення *тупівські люди*, в якому відносний прикметник *тупівські* виражає ідентифікаційну ознаку субстантивного суб'єкта *люди* за територіальною належністю, у перекладі перетворюється в усичене фразове дієслово *be from / come from*, від якого залишається прийменник місця *from* – *The people from Tupilvtsi / Люди із села Тупівці*. Означувана фраза у постпозиції до субстантивного суб'єкта розширює його; відповідність між ними ґрунтується на гіпотаксисних (підпорядкувальних) основах. До слова, таку ж схему перекладу прикметника з ономастичною функцією за допомогою іменника з прийменником Рома Франко використовує й в інших ситуативних випадках [5, с. 130]. Реалія *віче* проінтерпретована стилістично нейтральним класифікатором

public підсистеми сфера дії та поширення [23, с. 150] *a public meeting*. В атрибутивній словосполучі в *сусіднім селі* відносний прикметник *сусідній* виражає ознаку за відношенням до місця. У перекладі постає як *a neighbouring village*, де рестриктивний прикметник *neighbouring* передає змістовий план і повноцінну функціонально-стилістичну відповідність оригіналу.

Квантитативно-квалітативна синтагма *кілька сторонських людей* [6, с. 110] містить у своєму складі розмовний відіменниковий прикметник *сторонський* із семантикою чужості. Як епітетна властивість ідентифікації [23, с. 153] означуваного субстантивного суб'єкта *люди*, ад'єктив *сторонські* знаходиться у препозиції до нього й постпозиції до квантифікатора *кілька*. У перекладі натомість репрезентується насамперед кількісна група, виражена квантифікатором *several*, що референтно вказує на неозначено-особовий числівник *кілька*, і нормативним іменником множини *outsiders* [14, с. 269]. У такий спосіб Рома Франко досягає комунікативно-прагматичної та ідейно-естетичної відповідності перекладу. Вже іншого разу прикметник *сторонський* під час перекладацької трансформації зникає, а натомість синтаксично переструктуроване речення цільової мови зберігає смисловий план атрибутивної синтагми мови оригіналу: *Найліпше вподобалася промова одного сторонського селянина, середнього зросту, вже старшого, та дуже жвавого* / *The speech that was best received was given by an older but lively peasant of average build who hailed from another village* [14, с. 269]. Формальна організація перекладного тексту засвідчує паратаксісну синтаксичну узгодженість конститuentів іменної групи *an older but lively peasant*: неозначений детермінативний елемент *an* – квалітативна група на означення віку *older* – сурядне словозв'язка *but* – квалітативна група на означення фізичних властивостей *lively* – опорне слово *peasant*. Ад'єктивне означення *старшого (старший)* подано прикметниковою лексемою *old* у вищому (компаратив) ступені *older*. У такий спосіб перекладачка підкреслює, що селянин прожив більше за віком років, ніж інші присутні. У прийменниковій групі *of average*

build ад'єктив *average* належить до тематичної групи ад'єктивів на означення розміру. З позиції функціональної граматики Майкла Хелідея [15, с. 331], словосполучка *of average build* буде кваліфікатором (qualifier) опорного слова *peasant*. Синтагма *who hailed from another village* означає просторово-територіальну належність субстантиву *peasant* тим самим надаючи додаткову інформацію про нього. Вона є підрядною частиною складно-підрядного речення, на що вказує відносний займенник *who* і який встановлює логічний ідентифікаційний зв'язок з іменною групою *an older but lively peasant of average build*. І втретє «– Браття, – каже, – ми, сторонські люди, та не прийшли до вас ні питу, ні їсти...» [6, с. 110] – прийом експлікації, без фіксації на якомусь структурному елементові словосполучки, що містить сему нетутешності й адекватно відтворює значення оригіналу: “*My brethren,*” he said, “*we’re not from these parts, but we did not come to your village to eat or to drink...*” [14, с. 269]. У продовженні цього речення Рома Франко методом смислового розвитку уточнює посесивний дейктичний визначник (присвійний займенник множини) *наш* в іменній групі *над нашою нуждою* відносним партиципним ад'єктивом *shared / спільний* – *але того прийшли, аби враз із вами погадати над нашою нуждою* / *we came to reflect with you on our shared poverty*. Атрибутивність синтагми *our shared poverty* ґрунтується на гіпотаксисній уточнювальній залежності.

Атрибутивне словосполучення *красно промовляти* у синтагмі *я не вмію красно промовляти* [6, с. 110] відтворено еквівалентним *to give flowery speeches* [14, с. 269] – *I don’t know how to give flowery speeches*, тобто у перекладі зреалізовано семантико-стилістичну форму оригіналу без втрати експресивної стильової своєрідності.

Видиш, який я гладкий і складний... [6, с. 111] / *You can see how sleek and well-proportioned I am...* [14, с. 269]. У наведеному прикладі прикметники *sleek* та *well-proportioned* разом зі сполучним прислівником ступеня та міри *how* є зовнішньою оцінною характеристикою форми й параметрів суб'єкта, вираженого особовим займенником *I* (subject predicative) у препо-

зиції [10, с. 513]. Зв'язок між двома частинами синтагми є паратаксистим. Епітетна означуваність субстантивного суб'єкта *I* виражається двома сурядними квалітативними групами: перша група із *sleek* + сполучуване слово *and* + друга група із *well-proportioned* + опорне слово *I*.

Осле вухатий, неповороткий [6, с. 111] / *you long-eared sluggish mule* [14, с. 269] – ад'єктиви із семантичної категорії оцінювальних прикметників, що описують вигляд та спритність пересування субстантивного суб'єкта, де один з них (*long-eared*) є ад'єктивним композитом. Узгодженість прикметникових лексем мови оригіналу є паратаксистною, оскільки спільне у них – це оцінка зовнішніх статичних ознак. У перекладі – обидва приналежать до класу епітетної властивості, підсхема фізичної властивості [23, с. 142]. Може видатись неочевидним те, що лексична одиниця *sluggish* паратаксистно доповнює *long-eared*, оскільки для цього відсутні належні маркери. Але обидва ад'єктиви представляють один семантичний клас, кожен з них може розглядатися як самостійна, незалежна одиниця з оцінностилістичною функцією, що на рівні з іншою виражально збагачує субстантив *mule*.

Однако той господар найгіршою пашею годував ослика [6, с. 111] / *the farmer still fed the mule with the worst possible fodder* [14, с. 269] – семантику прикметника *bad* у суперлативі посилює додатково введений з цією метою ад'єктив *possible*. З іншого ж боку, присутність прикметникової лексики *possible* є логічно зумовленою, оскільки прикметники із суфіксом *-ible* припускають наявність атрибутивного ад'єктива у найвищому ступені [18, с. 445], що ми й спостерігаємо в цьому випадку.

Браття наші наймиліші, скажім собі тепер, чи з руським хлопом не так само, як з тим осликом, котрий на всіх працює, та за те голодує і в додатку бере буки? [6, с. 111]	“My dearest brethren, let's admit to ourselves: does not our Rusky brother find himself in the same position as that mule who does work for everyone and who, in return, not only goes hungry but is beaten as well?” [14, с. 269-270]
---	--

У перекладі збережено емоційно-виразну форму звертання оригіналу. Ад'єк-

тив *dear* вжито у суперлативі, що повністю відображає еквівалентну форму найвищого ступеня порівняння якісного прикметника *милий*, проте його вжито з метою підсилення конотації експресивності. Перекладаючи атрибутивну словосполучу *Руський хлоп*, де афіліаційний ад'єктив *руський* виражає не власне буквальне смислово-атрибутивне значення опорного слова *хлоп*, натомість маркує національно-культурну асоціативну референцію із субстантивною одиницею, Рома Франко у глосарію [14, с. 403] зауважує, що адекватно (на рівні сенсів) віднайдений нею іменник в атрибутивній функції *Rusky* – це історична назва українського населення західної частини України. Діалектна одиниця *хлоп* в українсько-англійському бінарному зіставленні відтворена іменниковою лексемою нормативного реєстру *brother* у значенні «краянин», «земляк», «побратим», що не містить ознак діалектної маркованості на лексико-семантичному рівні, проте предметно-логічно співвідносна з емфатичним звертанням *браття*.

– Та й нам пани кажуть, що їм лиш ялося в палацах сидіти, а нашим чорним рукам призначено ціпом махати. Отож позабирали ми тягарі з великих панів та з панської дрібноти. [6, с. 111]	“The lords tell us that it behooves only them to live in palaces, while we are destined to wield a flail. And so we have taken over the workloads of the lords and of the lords' young ones.” [14, с. 270]
---	--

З одного боку, іменниково-прикметникове узуальне утворення із кольоро-назвою *чорні руки*, вжите в ролі художнього означення, містить семантику напруженості, працьовитості, з іншого боку, – воно виконує роль метонімічного епітета, який є антонімом до зневажливо-іронічної лексики *пани*. У перекладі словосполуча народно-поетичного реєстру *чорні руки* замінене на особовий займенник множини *we*, що можна вважати втратою відтворення образного конотативного рівня в семантичній структурі лексичного фрагмента оригіналу. Для словосполучи *великі пани* зі значенням *вельможі*, в якій атрибутивний прикметник *великий* виділяє ознаку іменника *пан* – можновладність, Рома Франко добирає еквівалентну семантичну одиницю *lords*, що вже містить

в собі сему поважності й статечності. Відносно-присвійний прикметник *панський* долучено до лексеми з відтінком розмовності *дрібнота*, що виражає значення збірності. У перекладі присвійність знову засвідчує атрибутивний родовий відмінок субстантиву *lord* й нормативна субстантивна фраза цільової мови *young ones*. Щоправда, *young ones* не містить зневажливого конотаційного нашарування як і стилістичного забарвлення розмовності лексеми *дрібнота*.

А панська дрібнота – то ніби міські панки, що їх не один жучок п'є, але вони від тяжкої роботи тікають та шукають легшинки. А за тяжку роботу ми й їсти не маємо що. [6, с. 111]	And these young ones – well, they're the city lordlings who are gnawed by more than one cockroach, but who nevertheless flee from hard work and search for ways to make an easy living. And yet, for all the heavy labour that we do, we do not even get enough to eat." [14, с. 270]
---	--

Але вже в наступному реченні прямо виражене денотативне зневажливе значення словосполучки *міські панки* поінтерпретовано лінгвостилістичним адекватним відповідником *the city lordlings*. У цьому ж реченні атрибутивна словосполучка *тяжка робота* перекладена функціонально-стилістичним відповідником, одночленною AN-сполучкою *hard work*, у наступному – *heavy labour*. Субстантив *легшинка* становить собою похідну лексему від абстрактного деад'єктива *легкість*, що виражає одну з можливих абстрагованих ознак екзистенційного модусу індивіда, в цьому контексті дитину багача. У перекладі Рома Франко конкретизує – легкі гроші, легкий заробіток, безтурботне життя / *easy* тим самим розширюючи дієслівну фразу *to make a living* й утверджуючи появу атрибутивної синтагми із препозитивним узгодженням означенням.

Речення *Люди тішилися слухаючи* [6, с. 111], що містить дієприслівник недоконаного виду *слухаючи*, Рома Франко перекладає прийменниковим додатком: *The people listened with rapt attention* [14, с. 270]. У підсумку постає одночленна AN-група, яка зреалізовує причинно-наслідковий смисл; ад'єктив *rapt* має виразально-підсилювальний ефект для субстантивної одиниці *attention*.

Атрибутивно-субстантивні

словосполучки – *дуже далекі і великі моря* та *малий острівцець* Рома Франко перекладає зі збереженням семантики статичної ознаки субстантивів *моря* й *острівцець*. Ми знову зустрічаємо, як минулого разу зі *старий бувалий*, смислово і граматично зв'язну, тавтологічну словосполучку, де семантику означення *малий* на морфологічному рівні дублює словотворчий афікс (суфікс) *-ець* на позначення зменшуваності у лексемі *острівцець*. У цьому випадку він ще й також виконує уточнювальну функцію, що на ній наголошує ад'єктив *малий*. У перекладі цю семантико-смыслову близькість щодо означення параметрів повністю не відтворено – *a small island* [14, с. 270]. Синтаксична трансформація синтагми *дуже далекі і великі моря* заснована на дотриманні логіки думки автора й особливостями членування фрази в контексті діалектики теми-реми:

Погадаймо собі, що серед дуже далеких і великих морів стоїть маленький острівцець. [6, с. 111]	Let's imagine that faraway there is a small island amid some very large seas. [14, с. 270]
---	---

Паратаксистичний зв'язок доповнення у перекладі атрибутивної синтагми *дуже далекі і великі моря* зникає, натомість з'являється гіпотаксистичний атрибутивно-означальний – *some very large seas*. У синтагмі виокремлюємо наступні компоненти: екзистенційний квантифікатор *some*, що в цьому випадку може вважатися й детермінативом¹ квалітативної групи. Він вже сигналізує про наявність не менше одного об'єкта великого водного простору із гіркосолюю водою. Цей факт утворює опору не слово у множині *seas* / *моря*; й аналітична морфема вираження надмірної інтенсивності *дуже* / *very*. Обидва ці елементи ілюструють функціональний прийом редукування (*tempering*), що його суть полягає у допустимій премодифікації градуального прикметника.

А на тім острівці лиш одно село; порядкує ним громадська рада. [6, с. 111]	And on that island there is only one village, and it is run by a community council. [14, с. 270]
---	---

¹ Ми послуговуємося розмежуванням понять *determiner* та *determinative*, що їх наведено у *The Cambridge Grammar of the English Language* на стор. 330; 355.

Синтаксична функція лексеми *community* класифікаційної словосполуки *community council* ідентична тій, що й з описовими перифразами *county council*, *county chief*, *county head*: атрибутивне означення ситуативного субстантиву.

Понад ту раду нема вже нікого вищого, ані старшого: вона надає всі права, вона й суд і весь уряд. [6, с. 111]	There is no higher or more senior authority than that council; it makes all laws, it is the court, it is the entire government. [14, с. 270]
--	---

Тут ми натрапляємо на один із шести структурних видів ступеня вияву інтенсивності ознаки означуваного слова у формі *прикметник-er + than + слово-сполучення* [10, с. 524]. Субстантивний зворот *all laws* містить у своєму складі універсальне кванторне слово-детермінатив *all*; з граматичної точки зору в перекладі синтагми маємо еквівалентну стилістичну зв'язність. Значення ж зв'язності демонструє застосування перекладачкою прийому смислового розвитку, де мовний знак оригіналу («всі права») перетворено у лексичну одиницю ЦМ (*all laws*), перевиражаючи його сенс із *надавати права* в *ухвалювати закони*, які забезпечують можливість мати й користуватися зокрема й правами. У перекладі іменної фрази *весь уряд* вжито присубстантивну квантифікаторну прикметникову лексему *entire*, що семантично рівноцінна мовному знакові джерела – *весь, у повному складі*.

... *серед опівночі на розхідній дорозі зарбає* / *by robbing them at midnight at a fork in the road* – атрибутивний ад'єктив на позначення просторової ознаки *розхідний* під час перекладацької трансформації стає іменною групою *a fork in the road* із логічним зв'язком розширення (*enhancement*). Семантику розгалуженості в різні боки показує референтне стрижневе слово *fork*, а постпозиційна прийменникова словосполучка *in the road* надає інформацію щодо просторового розташування субстантивної одиниці *fork: at a fork in the road*.

Зійшлися циганські радні та стали радити. Аж один каже: «Що ми маємо для мужиків вигоду робити?...». [6, с. 111]	“The Gypsy councillors gathered and began deliberating. And finally one of them said: 'Why should we make life easier for the peasants?...'” [14, с. 270]
--	---

Атрибутивна синтагма «циганські

радні» із відносним прикметником «циганські» у перекладі отримує формальну еквівалентність на синтаксичному рівні, розмістивши субстантивне слово-модифікатор *Gypsy* в атрибутивній позиції до опорного слова *councillors* й тим самим зберігаючи семантику оригіналу. У спосіб компенсації Рома Франко здійснює контекстуальну заміну, яка виявляється у субституції стилістично необтяжливого додатка *вигода* на ідіоматичну фразу *make life easier for somebody*, що перевиражає денотативне значення оригіналу, і в якій ад'єктив *easier* вжито в суб'єктно-предикативній функції. Уже в наступному реченні оригіналу іменникова лексема *вигода* знає відіменникової ад'єктивації, а в перекладі семантику першоджерела передано адекватною адвербіальною лексемою *well*: *Настановім собі таке право, що буде вигідне для нас* / *Let's make a law that will serve us well*.

«Ми, – каже, – люди вільні...». Отаке вийшло циганське право. [6, с. 112]	“We,” they said, “are freedom-loving people...” And that's the kind of Gypsy law that they came up with. [14, с. 270-271]
---	---

У синтагмі *люди вільні* атрибутивна лексема виражена прикметником множини *вільні* постпозиційна, натомість ад'єктивний композит *freedom-loving* – присубстантивний; атрибутивна синтагма «циганське право» виражена синтагмою *the kind of Gypsy law*, де лексична фраза *kind of*, що застосовується задля обмеження відповідальності мовця щодо промовленого, маркує розмовний стиль оповіді, а в цьому випадку ще й фіксує що закон у вузькому сенсі цього феномену не є правомірним; еквівалентна передача атрибутивності за посередництвом субстантивного слова-модифікатора *Gypsy*.

Найстарша рада над усіма урядами є у Відні / *The most senior council that stands above all governments is found in Vienna* [14, с. 271] – градуальний прикметник *senior* у найвищому ступені порівняння фразово маркується за допомогою детермінаторної одиниці *the*, що своєю чергою означально модифікує суперлатив *most* ад'єктива *senior*. У підсумку постає іменна група *the most senior council*, яка є семантично-стилістичним відповідником атрибутивної словосполуки мови оригіналу.

... то наколи би до нашої комори злодій підкопався, ми би musiли частувати злодія смаженою солониною та й поставити око горілки... [6, с. 111] / ... then if a thief were to dig his way into our storage room we would have to treat that thief to fried bacon, place a litre of whiskey before him... [14, с. 271]: атрибутивний поширювач виражений субстантивом (nominal) *storage* у препозиції до опорного слова *room* іменної групи *storage room* приписує йому ознаку зберігання нагромаджених об'єктів; у словосполучі *fried bacon* внутрішнє означення у присубстантивній позиції зреалізоване дієприкметником минулого часу *fried*, який виражає смакову ознаку [23, с. 146] іменникової лексики *bacon* і позначений колокативним поведінковим патерном; для відтворення застарілої конотативної семантики лексики «око» як міри об'єму хмільного напою [9, с. 107] перекладачка послуговується стилістично нейтральним аналогом *litre*. Квантифікатори можуть зустрічатися у партитивній конструкції з *of*-зворотом у постпозиції до означуваного опорного слова, що й продемонстровано у перекладі словосполучки *око горілки / a litre of whiskey*. Така конструкція іменується структурою зі стягненим опорним словом, [18, с. 410], де провідне слово у непрямий спосіб поєднується з означально-атрибутивною частиною.

Мужицькі радні / the peasant councillors – атрибутивність проілюстрована компонентом, що визначає її у структурі NN, де іменникова лексема *peasant* є референтною щодо *councillors* з точки зору її ідентифікаційного значення.

Найлютіший ворог [6, с. 112] / the fiercest enemy [14, с. 271] – у перекладі повністю відтворено як ідейний сенс оригіналу (атрибутивність), так й семантико-синтаксичний зв'язок (AN). Морфологічні особливості утворення найвищого ступеня порівняння продемонстровано через додавання флексії *-est*. Ідентичні характеристики як з точки зору морфології, так й семантико-синтаксичної складової спостережено в атрибутивній словосполучі *щотяжчий податок / the heaviest taxes* [14, с. 271].

Та й зрабують у тебе поросся, в сусіда корову, в брата кожух, а	And they'll steal a pig from you, a cow from your neighbour, a sheepskin
---	--

в сестри	ялівку.	coat from your brother, and
[6, с. 112]		a young heifer from your sister. [14, с. 271]

Дескриптивна перифраза, що репрезентована квалітативною групою *a sheepskin coat*, трактує семантику української реалії кожух. Способи досягнення еквівалентності перекладу цієї іменної групи докладно розглянуто Роксолянкою Зорівчак в новаторській для свого часу праці «Реалія і переклад» [4, с. 111–114]. Субстантив *ялівка* інтерпретовано сполукою *a young heifer*, в якій присубстантивний залежний ад'єктив *young* є атрибутивним поширювачем лексеми *heifer*. У словосполученні продемонстрована дихотомія властивість як означення, підсхема вікова ознака, підвид життя або розвиток [23, с. 148]. Деякі тлумачні словники розкривають її дефініцію як *a young cow*, тобто здійснене Ромою Франко мікророзширення тексту може вважатися й зайвим.

Розмовно-просторічний характер речення *Маєш чистий рахунок* [6, с. 112] адаптовано як *And there you have a whole story*. Образна подібність транспонується насамперед збереженням стилістичного обрамлення (в обох версіях ад'єктив атрибутивно означає субстантив), реалізацією ідейно-художнього й комунікативно-прагматичного наповнення фінальної фрази. Декодування сенсу першоджерела здійснено на рівні контексту, який у перекладі пропонує дещо іншу перспективу тексту: ситуативний персонаж оповідання в оригіналі сам висновує мораль (йдеться про зиск, кінцеву вигоду), натомість Рома Франко лише нюансує, підводить до неї.

Наступне, що адаптує перекладачка, – це розмовно-діалектна дієслівна лексема *підоб'ють* із синтагми *око підоб'ють*, яка в цільовій мові виражена ідіомою з образно-експресивною конотацією (*beat somebody*) *black and blue: beat you up until your eyes are black and blue* [14, с. 271], де коловративні прикметники у паратаксистному зв'язку є предикативною комплементациєю.

Я ще тямлю його небіжчика тата / I still remember his late father [14, с. 273] – атрибутивна словосполучка *late father* вичерпно відтворює смисловий зміст оригіналу та функціонально повноцінна сполученню приклади й означуваного слова *небіжчика тата*. Ще один комунікативно-функціональний інваріант

перекладу цього разу відокремлюваної прикладки продемонстровано тут же ж: – *То най ідуть також присяжний, кум Юрко* / “Then let the bailiff, my kinsman Yurko, come along as well.” В іменній групі *my kinsman Yurko* виокремлюємо посесивний дейктичний визначник *my*, субстантив *kinsman*, власну назву *Yurko*. *Юрко* буде опорним словом. Міжфразовий зв’язок підпорядкування в обох версіях уточнювально-ідентифікаційний.

Належно передані у перекладі й наступні словосполучення та лексеми: *золотий ковчир* / *a golden collar*, *простий чоловік* / *a common man* [14, с. 272], *підвищення* / *the raised platform*; *староста* / *the county chief*, *віче* / *the public meeting*, *громадська канцелярія* / *the community office*; *дужий хлоп* / *a powerful man*; *в суботу рано* / *on Saturday morning*; *бистра гірська річка* / *a swift mountain stream*; *густий молодий ліс* / *a dense young forest*; *малі камінчики* / *small stones*; *більші камінці* / *larger stones*; *найвірніша правда* / *the honest truth*; *малий школяр* / *a young schoolboy*; *хлопчик* / *little boy*. Конструкція з оцінювальними епітетами *he’s a very strong, tough man* [14, с. 273] еквівалентно відображає семантико-стилістичну структуру цієї частини повідомлення *він дуже сильний та й жилий хлоп*; між квалітативними групами прокладено сурядний синтаксичний зв’язок.

В суботу рано
позабірали собі Семен
Крук і присяжний тяжкі
грабові булави й погна-
ли Петра Підшову напе-
ред себе до міста, до
голосування. [6, с. 114]

On Saturday
morning Semen Kruk
and the bailiff each took
a heavy elm bulava
and, keeping a close
eye on Petro Pidoshva
who had to walk ahead
of them, they set out for
the city for the
elections. [14, с. 273]

Квантифікатор *each* у ролі дистрибутивного визначника доповнює підмет, виражений іменною групою *Semen Kruk and the bailiff*. Оскільки *each* поєднується лише зі злічуваними іменниками в однині, тому атрибутивна словосполучка *тяжкі грабові булави* постає теж в однині *a heavy elm bulava*, зберігаючи однакове референційне значення. Відіменниковий прикметник множини *грабові* – класифікаційний, із субкласу речовинності (предметності). У перекладі натомість в атрибутивні відно-

шення з іменником *bulava* вступає іменник *elm* / *в’яз*. Граб і в’яз належать до різних сімейств (граб – *Carpinus betulus*, в’яз – *Ulmus gen.*), проте деревина обох є твердою, міцною, стійкою. Ареал поширення граба й в’язу охоплює, зокрема, й Північну Америку (*Carpinus caroliniana*, *Ulmus americana*). Відмінність між цими листовими деревами полягає в тому, що зимостійкість Граба каролінського порівняно із В’язом американським надзвичайно низька. Рома Франко є канадською перекладачкою, а отже їй необхідно було зреалізувати національно орієнтовані асоціації для англomовного (канадського) читача. Ймовірно через це у перекладі граб стає в’язом, ґрунтуючись на природо-кліматичних асоціативних особливостях. Реалія українського історичного минулого *булава* транскрибована – *bulava*; як й інші етнонаціональні одиниці, що зустрічаються в оповіданні, її тлумачення вміщено у глосарію [14, с. 400]. Іменна група характеризується послідовністю додавання: епітетна ознака *heavy* із підсхеми фізичних властивостей передуює класифікаційній *elm*. Перекладачка знову самовільно розширює текст, додавши синтагму *keeping a close eye on Petro Pidoshva* / *пильно стежачи за Петром Підшовою*. Дієслівна група *keep an eye on* своєю чергою доповнена ад’єктивом *close*.

Як вийшли понад річку, всі три неначе змовилися / *When they drew near the river, it seemed that three of them had the same idea* – перекладачка перевиражає значення оригіналу, змінивши дієслово минулого часу «змовилися» на синтагму з класифікаторним (відносним) ад’єктивом *same* й субстантивом *idea* – мали однакову думку.

Це була обривиста висока скала з білого каменю [6, с. 114] / *It was a tall, steep, white cliff* [14, с. 273] – поєднання ад’єктивів в обох версіях безсполучникове. Послідовність означуваності опорного слова *cliff* здійснюється прикметниками, що належать до різних класів: *tall* – до системи ознак величини [23, с. 137], підсхеми висоти; *steep* – до системи фізичних якостей, підсхеми витягнутої (лінійної) форми [23, с. 145]; *white* – до системи ознак кольору. В оригіналі спочатку вказується, що скеля крута, прямовисна, а вже потім

висока; непрямий прийменниковий додаток з *білого каменю* містить конкретизацію світлового забарвлення матеріалу. Субстантив *cliff* є нормативним відповідником застарілого *скала*; *cliff* вже вказує на те, що скеля висока (*tall*) й має вертикальну форму, тобто стрімка (*steep*).

– *Прошу пана старости, дайте мені карточку з печаткою, що я голосував на руського кандидата* [6, с. 114] / *“Please, Mr. County Chief, give me a card with an official seal on it saying that I voted for the Rusky candidate.”* [14, с. 274]. На цей раз атрибутивна словосполучка *county chief*, як термін на означення суспільного становища, буде вокативом у поєднанні з аббревіатурою *Mr.* Синтагма *карточка з печаткою* зберігає у перекладі приєднувальний фрагмент із функцією доповнення: *a card with an official seal on it*. Розгорнута інформація, будучи супровідно-доповнювальною, відсилає до маркованої субстантивної одиниці *a card*, і є гіпотаксисно залежна. Своєю чергою, вона містить спеціальний (topical) ад’єктив *official*, який утворює статус цієї печатки. Ад’єктив *Rusky* не стільки характеризує опорне слово *candidate*, скільки засвідчує взаємовідношення і співвіднесеність субстантивної одиниці з ним.

Діалектну лексему із вираженою інвективною невимовленістю *варіят* репрезентовано експресивною атрибутивною сполучкою *crazy fool* [14, с. 274] з повноцінним функціонально-стильовим навантаженням.

Субстантивна лексема зі зменшувально-оцінним суфіксом *панок* репрезентована словосполученням *a young lord*, значеннєво-функціональні ознаки якої роблять її семантичним відповідником оригіналу.

Якщо *мужик письменний* [6, с. 115] перекладено еквівалентним *a literate peasant* [14, с. 275], то вже в наступному реченні *письменна дитина* – адекватним з позиції художньої точності *a child who can read* [14, с. 275]: *we’ll look for a child who can read*. Рестриктивна відносна підрядна частина *who can read* позначена гіпотаксисним зв’язком додавання із субстантивом *child*. У підсумку, уся синтагма *a child who can read* стає унітарною іменною групою з означуваною постпозиційно

субстантивною одиницею. Отже, Рома Франко компенсує відсутність референційного вираження постпозиції в атрибутивному сполученні *мужик письменний*, де відіменний ад’єктив *письменний* виражає постійну ознаку суб’єкта, її наявності у синтагмі *a child who can read*.

У синтагмі *сказав присадкуватий та й розпочав приятельську гутірку* / *the thickset man said, and he engaged Pidoshva in a friendly conversation* атрибутивне сполучення *a friendly conversation* адекватно відтворює значення денотата, але не відображає семантику діалектної лексики *гутірка*, тому є вимога віднайти асоціативного відповідника з іншим денотатом.

Висновки (Conclusions). Розглянута нами атрибутивність в перекладі оповідання Леся Мартовича «Смертельна справа» виявила певну кількість асоціативних (класифікаційних) атрибутивних ад’єктивів й іменників в атрибутивній функції, що тематично приналежні до сфери місцевого самоврядування та ідентифікують осіб із привілейованого прошарку. Структурно-формальний вигляд таких словосполук наступний:

1) визначник *the* + субстантив-модифікатор + опорне слово; у перекладному тексті виявлено 9 таких сполук – *the county council, the community office, the primary election, the county chief, the county head, the city lordlings, the peasant councillors, the Gypsy councillors, the Rusky candidate*;

2) визначник *a* + субстантив-модифікатор + опорне слово; 2 сполуки – *a community council; a sheepskin coat*;

3) визначник *a* + класифікаторний ад’єктив + опорне слово; 2 сполуки – *a public meeting; a neighbouring village*;

4) визначник *the* + класифікаторний ад’єктив + опорне слово; 1 сполучка – *the public meeting*

5) субстантив-модифікатор + опорне слово; 1 сполучка – *peasant councillors*.

Трапляються у творі й іменники в атрибутивній позиції на означення посесивності. Усі вони належать до підтипу дескриптивного ґенетиву (descriptive genitive) й позначають живих істот. У перекладному тексті виявлено 4 такі сполуки: *the lord’s kindness, the kaiser’s law, Hryt’s barn, the lords’ young ones*.

Також виявлена певна кількість градуальних прикметників квалітативної

групи, маркером чого є відповідний афікс у суперлативі. Такі сполуки графічно побудовані за формою:

1) визначник the у ролі модифікуючого елемента + ад'єктив в суперлативі + опорне слово; у перекладному тексті знаходимо 4 такі сполуки: *the slightest inkling, the fiercest enemy, the heaviest taxes, the worst possible fodder*;

2) посесивний дейктичний визначник + ад'єктив в суперлативі + опорне слово; 1 сполука – *my dearest brethren*;

Інші словосполуки мають таку синтагматичну організацію:

1) ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 9 сполук – *flowery speeches; hard work; rapt attention; freedom-loving people; fried bacon; late father; small stones; larger stones; crazy fool*

2) визначник a + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 10 сполук – *a thickset councillor; a small island; a young heifer; a golden collar; a powerful man; a young schoolboy; a close eye; a young lord; a literate peasant; a friendly conversation*;

3) визначник an + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 3 сполуки – *an unbuttoned shirt; an old hand; an easy living*;

4) визначник a + ад'єктиви, що виражають різні атрибутивні епітетні ознаки + опорне слово; 5 сполук – *a tall, broad-shouldered man; a raised wooden platform; a dense young forest; a heavy elm bulava; a tall, steep, white cliff*;

5) визначник a + ад'єктиви, що виражають атрибутивні епітетні ознаки одного семантичного класу + опорне слово; 1 сполука – *a very strong, tough man*;

6) визначник an + ад'єктиви, що виражають різні атрибутивні епітетні ознаки + опорне слово; 2 сполуки – *an elderly grey-haired man; an older but lively peasant*;

7) визначник a + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + субстантив-модифікатор + опорне слово; 1 сполука – *a swift mountain stream*;

8) визначник a + класифікаторний ад'єктив + опорне слово; 1 сполука – *a common man*;

9) визначник a + субстантив-модифікатор + опорне слово; 1 сполука –

a sheepskin coat;

10) визначник the + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 4 сполуки – *the elderly councilor; the raised platform; the honest truth; the thickset man*

11) визначник the + класифікаторний ад'єктив + опорне слово; 2 сполуки – *the same position; the same idea*;

12) визначник the + квантифікаторний ад'єктив + опорне слово; 1 сполука – *the entire government*;

13) визначник the + суперлативна одиниця + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 2 сполуки – *the most senior council; the most illustrious lords*;

14) особовий дейктичний визначник + ад'єктиви, що виражають атрибутивні епітетні ознаки одного семантичного класу + опорне слово; 1 сполука – *you long-eared sluggish mule*;

15) посесивний дейктичний визначник + класифікаторний ад'єктив + опорне слово; 1 сполука – *our shared poverty*;

16) посесивний дейктичний визначник + субстантив-модифікатор + опорне слово; 3 сполуки – *our Rusky brother; our storage room; my kinsman Yurko*;

17) визначник these + опорне слово; 1 сполука – *these young ones*;

18) екзистенційний квантифікатор-дeterminativ some + прислівник міри й ступеня + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 1 сполука – *some very large seas*;

19) універсальне кванторне слово-дeterminativ all + опорне слово; 1 сполука – *all laws*;

20) універсальне кванторне слово-модифікатор all + визначник the + ад'єктив, що виражає атрибутивну епітетну ознаку + опорне слово; 1 сполука – *all the heavy labour*.

Також були виявлені субстантивні одиниці, які під час перекладу ставали атрибутивними словосполученнями, наприклад, *storage room, a sheepskin coat, a young heifer, the raised platform, the county chief, the public meeting, little boy*.

Порівняльний аналіз атрибутивних синтаксем засвідчив відтворення як референтного (денотативного, іноді й конотативного) значення аналізованої слово-

форми, так й морфологічного (частини-мовного) значення. Рома Франко досить точно відтворює ці елементи у досліджуваному перекладі (дослівний або еквівалентний переклад). Культурно-історична маркована лексика в ад'єктивних синтагмах транскрибована, у глосарію

дано перекладацький коментар до неї, що надає англomовному читачеві фонові знання для полегшення рецепції твору.

Перспективою майбутніх студій може стати зіставлення перекладу атрибутивних словосполучень оповідання німецькою мовою.

Список використаних джерел

1. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 398 с.

2. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ : Плай, 1995. 208 с.

3. Дейчаківська О. Прикметники у функції предикатива (на матеріалі англійської мови) : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 244 с.

4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті., 1989. 216 с.

5. Козачук А. М. Ідіолект перекладів Роми Франко: семантичний та стилеметричний аспекти : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2018. 258 с.

6. Мартович Л. Смертельна справа *Мартович Л. Твори*. Київ : Вид-во художньої літератури «Дніпро», 1976. С. 109–115.

7. Скляренко В. Префікс *пра-* в українській мові. URL: <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine23-18.pdf>

8. Федоренко О. І., Сухорольська С. М. Граматика англійської мови. Теоретичний курс : Навч. посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 360 с.

9. Шкрумеляк М. С. Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ : ІФОЦППК, 2016. 176 с.

10. Biber D., Johansson S., Leech G. N., Conrad S., Finegan E. Grammar of Spoken and Written English. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, 2021. 1220 p.

11. Cinque G. The Syntax of Adjectives. A Comparative Study. Cambridge MA : The MIT Press, 2010. 202 p.

12. Cinque G. The Semantic Classification of Adjectives. A View from Syntax. *Studies in Chinese Linguistics*. 2014.

Vol. 35. No. 1. Pp. 1–30. URL: https://www.researchgate.net/publication/286769070_The_semantic_classification_of_adjectives_A_view_from_syntax

13. Davidse Kr., Breban T. A cognitive-functional approach to the order of adjectives in the English noun phrase. *Linguistics*. 2019. No. 57(2). Pp. 327–371. DOI: 10.1515/ling-2019-0003

14. Franko R. Les Martovych 'A Matter of Life and Death'. *Down Country Lanes : Selected Prose Fiction / by Tymofey Bordulyak ... [et al.] ; translated by Roma Franko ; edited by Sonia Morris*. Toronto : Language Lanterns Publications, 2008. Pp. 267–275.

15. Halliday M. A. K. Halliday's Introduction to Functional Grammar / M.A.K. Halliday and Christian Matthiessen. 4th edition. London and New York : Routledge, 2014. 808 pp.

16. Hayakawa S. I. Use the Right Word: Modern Guide to Synonyms and Related Words. Pleasantville, New York : The Reader's Digest Association, Inc., 1968. 726 pp. URL: <https://archive.org/details/userightwordmode00haya/mode/2up>

17. Hofherr P. C. Adjectives : An introduction. *Adjectives. Formal Analyses in Syntax and Semantics*. P. C. Hofherr & O. Matushansky (Eds.). Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. Pp. 1–26.

18. Huddleston, R. D., Pullum G. K. The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge University Press, 2017. DOI: 10.1017/9781316423530

19. Louagie D., Reinöhl U. Typologizing nominal expressions: the noun phrase and beyond. *Linguistics*. 2022. No. 60(3). Pp. 659–714. DOI: 10.1515/ling-2020-0147

20. Matthews P. H. The Positions of Adjectives in English. Oxford : Oxford University Press, 2014. 202 p.

21. McGregor W. Semiotic Grammar. Oxford: Clarendon Press, 1997. 421 p.

22. Tucker G. H. So Grammarians

Haven't the Faintest Idea : Reconciling Lexis-oriented and Grammar-oriented Approaches to Language. *Functional Descriptions : Theory in Practice*. Ruqaiya Hasan, Carmel Cloran, David G. Butt (Eds.). Amsterdam : John Benjamins, 1996. Pp. 145–178.

23. Tucker G. H. The Lexicogrammar of Adjectives : A Systemic Functional Approach to Lexis. London and New York : Cassell, 1998. 244 p.

References

1. Vykhovanets, I., & Horodenska, K. (2004). *Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy* [Theoretical Morphology of Ukrainian]. Kyiv: Univ. vyd-vo «Pulsary». [in Ukrainian]

2. Greshchuk, V. V. (1995). *Ukrainskyi vidpyrmetnykovyi slovotvir* [Word Formation from Adjectives in Ukrainian]. Ivano-Frankivsk : Plai, 1995. 208 s.

3. Deichakivska, O. (2021). *Prykmetnyky u funksii predykatyva (na materialy anhliiskoi movy) : monohrafiia* [Adjectives in the Function of Predicate (A Case Study of English) : monograph]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]

4. Zorivchak, R. P. (1989). *Realii i pereklad (na matepiali anhlo-movnykh perekladiv ukrainskoi prozy)* [Nationally Biased Units and Translation (Based on the English Translations of Ukrainian Fiction)]. Lviv: Vyd-vo pry Lviv. un-ti.

5. Kozachuk, A. M. (2018). *Idiolekt perekladiv Romy Franko: semantychnyi ta stylemetrychnyi aspekty* [Roma Franko's Translation Idiolect: Semantic and Stylometric Aspects]. [Unpublished candidate's dissertation]. Kyivskyi universytet imeni Borysa Hrinchenka, Kyiv; Kharkivskyi natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv. [in Ukrainian]

6. Martovych, L. (1976). *Smertelna sprava* [A Matter of Life and Death]. In *Les Martovych. Tvory* (ss. 109–115). Kyiv: Vydavnytstvo khudozhnoi literatury «Dnipro». [in Ukrainian]

7. Skliarenko, V. (2010). *Prefiks pra- v ukrainskij movi* [Prefix pra- in Ukrainian.]. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine23-18.pdf> [in Ukrainian]

8. Fedorenko, O. I., Sukhorolska, S. M. (2008). *Hramatyka anhliiskoi movy. Teoretychnyi kurs: Navch. posibnyk* [English Grammar. Theory: Textbook]. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka. [in Ukrainian]

9. Shkrumeliak M. S. *Tlumachnyi slovnyk-dovidnyk hutsulskykh hovirok* [Explanatory dictionary of Hutsul dialects]. Ivano-Frankivsk: IFOTSPPK, 2016. 176 p. [in Ukrainian]

10. Biber, D., Johansson, S., Leech, G. N., Conrad, S., & Finegan, E. (2021). *Grammar of Spoken and Written English*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.

11. Cinque, G. (2010). *The Syntax of Adjectives. A Comparative Study*. Cambridge MA: The MIT Press.

12. Cinque, G. (2014). The Semantic Classification of Adjectives. A View from Syntax. *Studies in Chinese Linguistics*, 35(1), 1–30. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/286769070_The_semantic_classification_of_adjectives_A_view_from_syntax

13. Davidse, Kr. & Breban, T. A. (2019). A cognitive-functional approach to the order of adjectives in the English noun phrase. *Linguistics*, 57(2), 327–371. DOI: 10.1515/ling-2019-0003

14. Franko, R. (2008). *Les Martovych 'A Matter of Life and Death.'* In S. Morris (Ed.) *Down Country Lanes: Selected Prose Fiction / by Tymofey Bordulyak ... [et al.]*. (pp. 267–275). Toronto: Language Lanterns Publications.

15. Halliday, M. A. K. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4th ed. London and New York: Routledge.

16. Hayakawa, S. I. (1979). *Use the Right Word: Modern Guide to Synonyms and Related Words*. Pleasantville, New York: The Reader's Digest Association, Inc. Retrieved from: <https://archive.org/details/userightwordmode00haya/mode/2up>

17. Hofherr, P. C. (2010). Adjectives: An introduction. In P. C. Hofherr & O. Matushansky (Eds.) *Adjectives. Formal Analyses in Syntax and Semantics*. (pp. 1–26). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

18. Huddleston, R. D., & Pullum, G. K. (2017). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge University Press. DOI: 10.1017/9781316423530

19. Louagie, D., & Reinöhl, U. (2022). Typologizing nominal expressions: the noun phrase and beyond. *Linguistics*, 60(3), 659–714. DOI: 10.1515/ling-2020-0147

20. Matthews, P. H. (2014). *The Positions of Adjectives in English*. Oxford: Oxford

University Press.

21. McGregor, W. (1997). *Semiotic Grammar*. Oxford: Clarendon Press.

22. Tucker, G. H. (1996). So Grammarians Haven't the Faintest Idea: Reconciling Lexis-oriented and Grammar-oriented Approaches to Language. In

R. Hasan, C. Cloran, & D. Butt (Eds.), *Functional Descriptions: Theory in Practice*, pp. 145–178. Amsterdam: John Benjamins.

23. Tucker, G. H. (1998). *The Lexicogrammar of Adjectives: A Systemic Functional Approach to Lexis*. London and New York: Cassell.

Abstrac. *The study deals with the translation of attributive constructions featured in the story “A Matter of Life and Death” by Les Martovych into English. The paper focuses on the ways of rendering adjectival lexemes as semantic-syntactic attributive components of the nominal group, their taxonomy by means of Gordon Tucker’s systemic functional approach and the relation between the elements of the quality or quantity group and the word with respect to William McGregor’s typology of syntagmatic relations.*

Roma Franko achieved the comprehensive rendering of various adnominal attributive modifiers through a variety of ways. To translate syntagmas with associative (classification) attributive adjectives and nouns in the attributive function, Ms Franko addresses herself to five structural-formal constructions that are topically related to the domain of community administration and identify socially privileged classes. Two structures furnish for gradual adjectives of the quality group. Twenty structures render attributive relations, where adjectival lexemes refer to one or more features of the property described. The use of attributive constructions, which are the result of unfolding of the denotative meaning of the nominal lexeme of the source language in the translation, has been commented.

The findings of the study will serve to those involved in the synchronic-comparative study of language systems, the study of the Ukrainian writer’s signature world-view for the purposes of producing fiction translation, as well as at analyzing semantic and grammatical features of the attributive adjectives.

The prospect of future studies may include comparing the translation of attributive phrases of the story into German.

Keywords: adjective, substantive, noun, quantitative, qualitative, hypotaxis, attributive, attribute.

**ФРЕЙМОВА ОРГАНІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ХВОРОБИ ТВАРИН» В
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

**FRAME ORGANIZATION OF THE "ANIMAL DISEASES" CONCEPT IN THE ENGLISH
LANGUAGE**

Yu. H. ROZHKOVA, PhD in Philology,

Associate Professor at the Department of Romance and Germanic Languages and Translation,

Ю. Г. РОЖКОВА, доктор філософії з філології,

доцент кафедри романо-германських мов і перекладу,

E-mail: yuriev694@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6830-9130>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article examines the peculiarities of the ANIMAL DISEASE concept representation in the English language within frame theory, widely known and recognized both in Ukrainian and foreign cognitology. The purpose of the work is to show how accumulated knowledge and information about animal diseases is structured in frame conceptual models and fixed in the minds of English speakers. The research material is a selection of lexicographic data recorded in English specialized and philological dictionaries and encyclopedic directories. In the course of the analysis, we relied on the methods of continuous sampling of linguistic material, definitional and frame analyses. The study not only presents a number of definitions of the term "frame", but also clarifies its concept, describes the frame approach to the concept study.*

Due to the analysis of the dictionary definitions of the ANIMAL DISEASE concept, its cognitive signs were singled out: "health disorder", "disruption of the activity of the animal's organism" and an additional semantic feature – "the cause of the disease". Based on the typology of basic frames by S. Zhabotynska, the frame of the ANIMAL DISEASE concept was structured on the basis of subject, possessive and actional frames. The vertices of the frame are AGENT, PATIENT, and INSTRUMENT.

Structures of knowledge that are represented through lexical units of English animal diseases terminology are also presented in the form of a cognitive model of another type – the structuring of a classificational frame, which is a set of categories and cognitive features, united and expressed by terms. This fixed structure models a field of specialized knowledge and has a certain hierarchical structure consisting of subframes, slots, and subslots. It was concluded that it is appropriate to use traditional cognitive units (frame, gestalt, scenario, script, etc.) for concept modeling, which have a clearer structure than a concept. Information about the concept of ANIMAL DISEASE in combination with the cognitive features attached to it, forming conceptual schemes and giving rise to combinations of frames, structures the conceptual space of ANIMAL DISEASE reflected in the English language.

Keywords: ANIMAL DISEASE concept, cognitive features, frame, frame model, classification frame.

Introduction. Cognitive research has become an integral part of modern linguistic science, which studies the deep connection between cognitive structures of knowledge and language forms, ways of conceptualizing cultural schemes. In its studies, cognitive linguistics operates with such structures as frames, scenarios, scenes, prototypes, propositions, which makes it possible to model the structural reflection of human experience in the semantics of language units and to take into account all types of

knowledge realized by lexical meaning. The frame is considered to be the most effective of all the listed structures, as it makes it possible to adequately process the available and incoming information, and to most fully reveal the conceptual side of the language unit. A frame is a structure of knowledge organized "around" some concept, and includes mandatory (realistic in all situations) and optional (used depending on the situation) components and features [10, p. 197-198].

The concepts of frame and concept are

related. The concept of ANIMAL DISEASE as a structure of knowledge can be presented in the form of a scheme, frame, conceptual scenario. One of the most used structures for presenting the conceptual content of a concept is a frame, as it provides the most detailed analysis of the concept structure. The relevance of this work lies in the study of the frame structure of the ANIMAL DISEASE concept, since it did not receive sufficient coverage of its cognitive features, attributes and connections through the analysis of the verbalized units of the concept [1, p. 366-368].

Analysis of recent researches and publications. The works of American scientists: P. Faber [10], V. D. Richard [19], M. C. L'Homme [16], V. Brezina [6] are devoted to the study of the DISEASE concept and its lexical representation in the English language. Certain aspects of the DISEASE concept were studied by O. Labenko [3], Z. Dubynets [2], O. Syrotin [5]. Despite the large number of thorough scientific studies, the DISEASE concept has not received sufficient coverage in terms of the peculiarities of its framework organization.

A large number of studies by well-known linguists: A. Fabregas [11], C. J. Fillmore [13], G. Fauconier [12], S. Zhabotinska [2] is dedicated to a thorough research of concepts, conceptual systems and structures in the context of linguocognitive approach.

The purpose of our scientific research is to show how the accumulated knowledge and information about animal diseases are structured into frame conceptual models and fixed in the minds of English speakers.

Materials and methods of research. In the course of study we used dictionary articles from English-language specialized and philological dictionaries and encyclopedic reference books as the materials of research. In the course of the analysis, we relied on the methods of continuous sampling of linguistic material, definitional and frame analyses.

Results. Representatives of cognitive linguistics believe that each language represents a certain system of concepts, thanks to which native speakers can perceive, structure, classify and interpret the flow of information that comes from the surrounding world. The concept is an important part of cognitive linguistics which is being studied by many linguists, however, its

understanding changes significantly in the interpretation of different scientific directions, linguistic schools and individual scientists. The large number of definitions of the concept is due to its ambiguity, semantic multifacetedness and the depth of the phenomenon itself [4, p. 162].

Concepts and conceptual systems are anchored in language. That is why language is the most important source of establishing concepts and conceptual systems and analyzing their nature [15, p. 172]. We will rely on and consider the basic definition of the concept presented by R. Forkel, who defines the concept as "the basic unit of consciousness, a component of the "collective unconscious", an operational content unit of memory, a "brick" of a conceptual system that reflects the knowledge and experience of a person in the form "quanta" of knowledge; which is only partially verbalized by linguistic means in the form of their meaning and contains a significant share of non-verbal information" [14, p. 43-55].

In language, a concept can be verbalized by individual words, phrases, phraseological units, sentences, and whole texts. The linguistic representation of the semantics of concepts can be various linguistic facts that accompany the concept: definitions, predicates, comparisons, metaphors, aphorisms, proverbs and sayings. All concepts have a complex of figurative features in their structures, which can be revealed by analyzing these linguistic facts. Linguistic studies confirm that the concept has a complex structure and contains certain linguistic and cultural information. Such information conveys the experience of people who speak the same language, and it is also closely related to emotions and evaluation [22, p. 251-252].

The understanding of the frame as a special cognitive structured informational data that reproduces experientially acquired knowledge about a certain stereotypical situation, was first proposed by M. Minsky [17, p. 122]. According to the scientist, the frame can be graphically represented by a multi-level network consisting of nodes and connections between them. The upper, superordinate nodes of the network are clearly defined, because they are formed by concepts, the content of which always corresponds to the situation that this frame

represents. Below these nodes, at subordinate levels, there are terminal nodes – obligatory components, the verbalization of which depends on the speech situation [17, p. 155].

The concept of frame was later expanded and used to study the peculiarities of the organization of language system in general. C. J. Fillmore proposed frame semantics, which he considers as a research program that offers a list of principles for creating words by adding new meanings or the collective meaning of semantic elements into a whole [13, p. 373-374].

Since the frame is a key concept of linguoconceptology, we consider it appropriate to dwell on its definitions. The understanding of the frame as a special cognitive structure is presented in modern linguistics in the following definitions:

1) a unit of knowledge that is organized around a concept and contains data about what is essential, typical and possible for this concept within the framework of a certain culture [7, p. 231-232];

2) data structure for representing a stereotypical situation [22, p. 247-248];

3) a multi-component concept conceivable in the integrity of its component parts, a set of standard knowledge about a subject or certain phenomenon [18, p. 265-266];

4) the cognitive structure that exists in the phenomenological field of a person, based on probable knowledge about typical situations, expectations about the qualities and relationships of real and hypothetical objects [20, p.224-225].

Summarizing all the variety of interpretations, we understand the term "frame" as a schematized organization of received data, with the help of which a person learns special information. In our case, such special information is the data on animal diseases, for the establishment of which articles of explanatory and encyclopedic dictionaries were used. English dictionary definitions of this term estimate only a few entries. Even in specialized dictionaries, only some definitions of "disease" are offered. From a small number of dictionary definitions of "animal disease", we represent the

following: "animal disease, an impairment of the normal state of an animal that interrupts or modifies its vital functions [9, p. 214]; "animal disease" means a disease to which animals are liable and whereby the normal functions of any organ or the body of an animal is impaired or disturbed by any protozoon, bacterium, virus, fungus, parasite, other organism or agent [21, p. 59].

The definitional analysis of the ANIMAL DISEASE concept made it possible to determine its cognitive features: "health disorder", "disruption of the activity of the animal's body" and an additional semantic feature – "the cause of the disease" – an infection or health disorder. It is obvious that the lexical composition of the studied terminology depends on the object of the disease, the specifics of the disfunction of its organs or body and, accordingly, the causes of this process. According to conception of S. Zhabotynska, the typology of basic frames includes subject, actional, possessive, identificational and comparative frames. Frames are called "basic" because they demonstrate the most general principles of categorization and organization of verbalized information. Based on the classification of basic frames by S. Zhabotynska, for the analysis of the ANIMAL DISEASE concept, a frame was used as a schematized organization of the acquired knowledge, and a slot was used as an element of the frame structure, which can become the basis for further classification [2, p. 81-82]. We consider it possible to structure the frame of the ANIMAL DISEASE concept on the basis of objective, possessive and actional frames. Schematically, the frame model of the concept of ANIMAL DISEASE in English can be presented as in figure 1.

The squares of this scheme indicate the key nodes of the frame – DISEASE and ANIMAL, and the three-dimensional arrows indicate the type of connection between them: substantive (exists), possessive (has), actional (affects); the circles indicate concepts corresponding to the categories of CAUSALITY (agent), SPACE (there), TIME and COLOR (yes), OBJECT (tool).

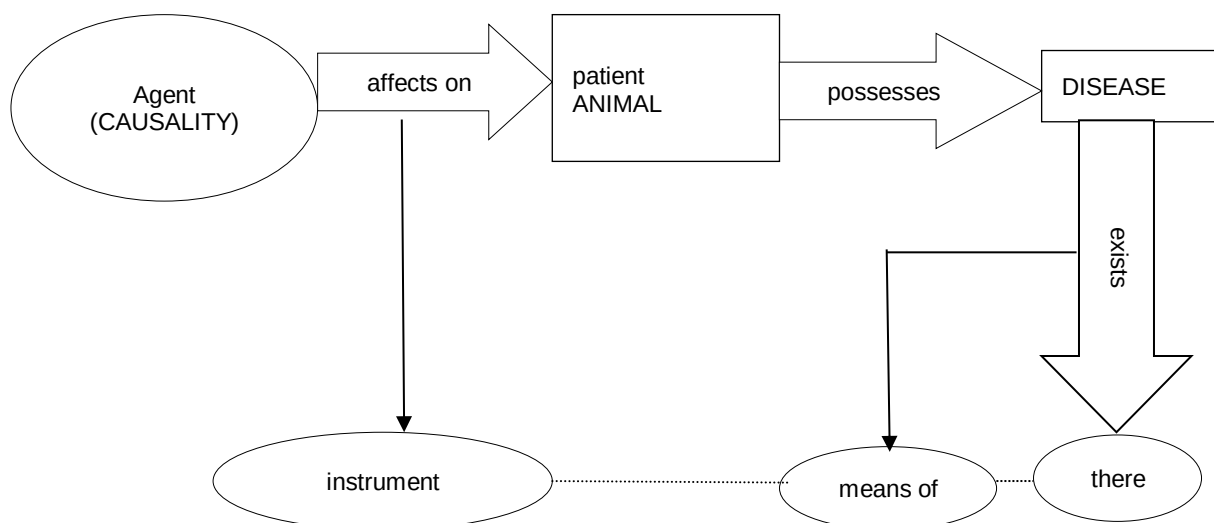

Figure. 1. Frame model of the ANIMAL DISEASE concept

Let's consider in more detail the names of fragments, their meanings, which fill the slots of the frame representing the concept ANIMAL DISEASE in the English language. AGENT is represented by the CAUSATOR slot, which represents a corresponding category, and has its own topic range of verbalizers, represented by three subslots: 1) biological pathogens; 2) physical factors; 3) chemical factors. The apex node of the PATIENT is represented by the ANIMAL node and is verbalized by the following lexemes: cattle, sheep, goat, equine, avians, swine, fish, mollusks, bees, etc. The object of the AGENT's action is represented by the three-dimensional arrow AFFECTS (on), associated with the lexemes "affects", "invades", "kills", which are only indirectly related to our terminological system.

Vertex node INSTRUMENT – means through which the AGENT acts, represented by pathological objects expressed by lexemes: erosion, hernia, aneurysm, cyst, pustule, anbury, papilloma, papule, petechia, roseola, eczema, furuncle, etc. This node has a connection with other slots of the subject frame – MEANS OF and THERE, which verbalize the categories of space, time, color to the extent that it points to the way the disease exists. Structures of knowledge that find representation through lexical units of English terminology for the designation of

animal diseases can be presented in the form of a cognitive model of another type – the structuring of a classification frame, which is a set of categories and cognitive features, structurally united and expressed by terms. This fixed structure models a field of specialized knowledge and has a certain structure consisting of subframes, slots, and subslots.

The terminological array for the designation of animal diseases is quite complex and multifaceted, therefore the verbalizers of the frame of this concept also form a complex and branched structure that models a branch of specialized knowledge and has a certain hierarchical structure, within which subframes, slots and subslots are connected by means of hyper-hyponymic connections where each group of terms is associated with those terminological units that specify animal diseases through their categorical features, namely: spatial, causal, object, and others. The cognitive characteristics of the analyzed concept – spatial, causal and object categories, allow us to distinguish three relevant subframes in the term system for animal diseases: "Disturbance of an organism activity", "Causator of disease" and "Object of disease". The classification frame model of the ANIMAL DISEASE concept is shown below in figure 2.

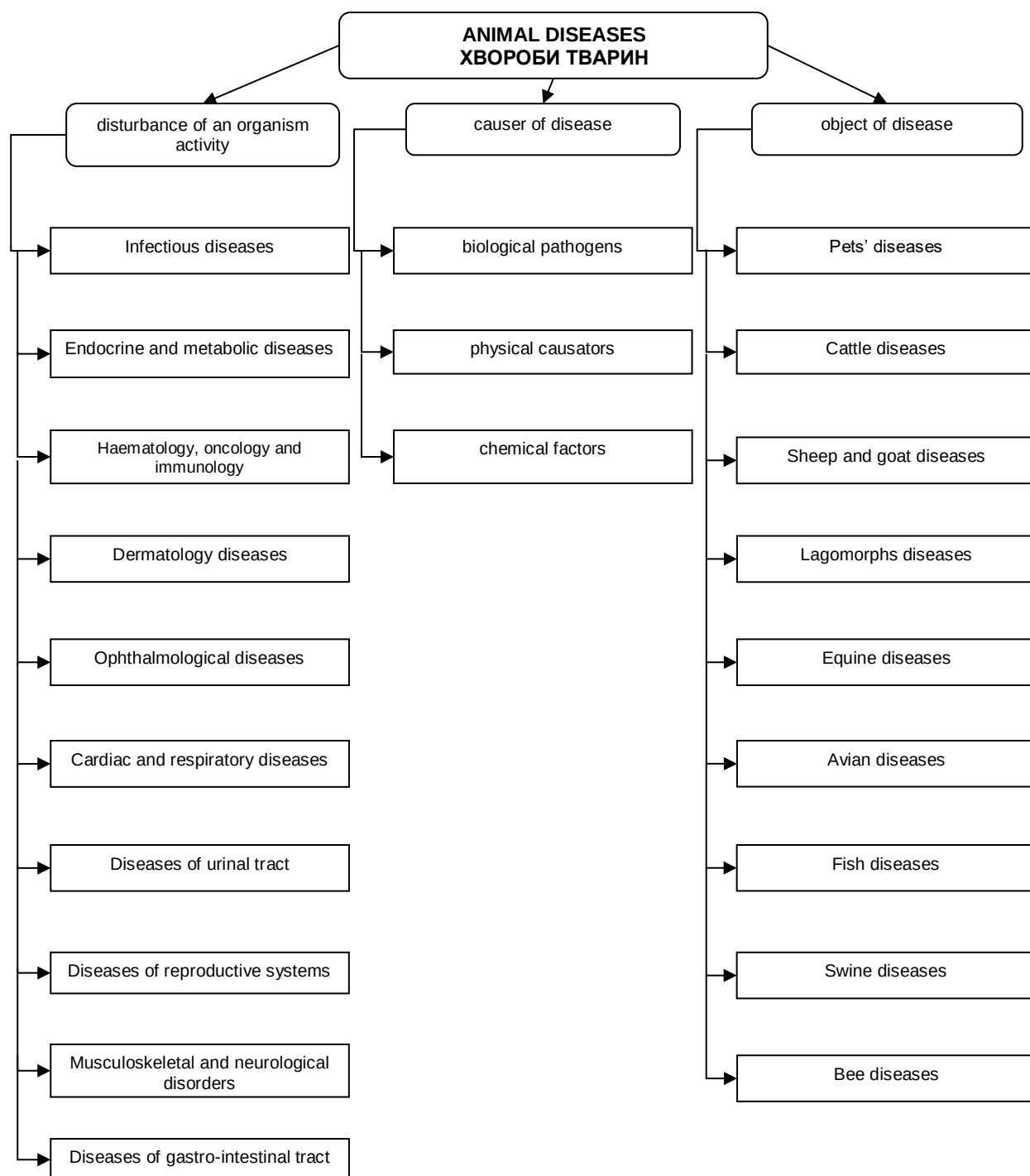

Figure. 1. Frame model of the ANIMAL DISEASE concept

Let's consider the structure of this frame in more detail. The first subframe "Disturbance of an organism activity" is determined by the category of SPACE, which indicates the localization of the disease, and OBJECT, which is the leading topographic feature by which diseases are classified. Verbalizers of this subframe convey information about diseases based on anatomical localization, about pathological

conditions or diseases. As a result of the analysis of a sample of the English animal disease terminology, it was found that the subframe "Disturbance of an organism activity" consists of ten slots which verbalizers carry more detailed and specific information about diseases, namely: 1) infectious diseases; 2) endocrine and metabolic diseases; 3) hematology, oncology and immunology; 4) dermatological diseases;

5) diseases of the gastrointestinal tract; 6) cardiac and respiratory diseases; 7) diseases of the urinary tract; 8) diseases of the reproductive system; 9) neurologic and musculoskeletal disorders; 10) ophthalmological diseases.

The number of verbalizers of the subframe "Disturbance of an organism activity" is the largest compared to the others and is equal to 692 English-language terminological units, which is (65.9%) of the total number of terms selected. Among the verbalizing terms of this subframe, the most frequently used units are characterized by the labeling of the disease with attributive phrases (65.9%). The majority of disease terms are represented by the following nominations: infectious diseases (115 units, 16.6%), endocrine and metabolic diseases (86 units, 12.4%), hematology, oncology and immunology (65 units, 9.4%) and diseases of the gastrointestinal tract (88 units, 12.7%).

The nominations of dermatological diseases include 58 terms (8.4%), the nominations of cardiac and respiratory diseases verbalize 69 terminological units (9.9%), diseases of urinary canals represent 46 terms (6.6%), the nominations of diseases of the reproductive system – 61 terms (8.8%), verbalizers of neurologic and musculoskeletal disorders make up 65 terminological units (9.4%), ophthalmological diseases verbalize 39 terms (5.6%).

The second subframe "Causator of disease" is less voluminous and contains information that in the system organization of knowledge about animal diseases has a special character, as it means the involvement of a complex of knowledge from related fields (biology, physiology, microbiology and chemistry). This subframe is represented by three slots: 1) biological pathogens; 2) physical factors; 3) chemical factors. The biological pathogens slot is divided into seven subslots: 1) agents / pathogens; 2) bacteria; 3) protozoans; 4) viruses; 5) fungi; 6) parasites; 7) pathogens. The physical causators slot includes four subslots: 1) trauma; 2) thermal effect; 3) ionizing radiation; 4) atmospheric influence. The chemical factors slot consists of three subslots: 1) acids; 2) alkalis; 3) poisons).

The third subframe "Object of disease", determined by the category OBJECT, contains terminological units that reveal the relationship of the disease to a certain animal, so the verbalizers of this subgroup completely coincide with their categorical features. The subframe "Object of disease" is represented by nine slots, in which diseases are differentiated by animal species: 1) pet's diseases; 2) diseases of cattle; 3) equine diseases; 4) sheep and goat diseases; 5) lagomorphs diseases; 6) avian diseases; 7) fish diseases; 8) swine diseases; 9) bee diseases.

The number of verbalizers of the "Object of disease" subframe estimates 215 English-language terminological units, which is 20.5% of the total number of terms from our sample. The construction of the frame structure, which consists of English-language verbalizers of animal diseases, was carried out by analyzing two types of relationships between the concepts of animal diseases: hyper-hyponymous and causal. Hyper-hyponymous: infectious diseases (hyperonym) – Lyme disease; Rabies; Leptospirosis; Canine hepatosoonosis; Canine skin pythiosis (hyponyms); cattle diseases (hyperonym) – Theileriosis; Bovine tuberculosis; Bovine babesiosis; Bovine brucellosis; Dermatophilosis (hyponyms), i.e. the relationships between the term denoting a generic concept and the term, which reflects species variants of the same concept. Similar terms form a hierarchy, which is built on consistent subordination. Causal-effect relationships are relations according to which concepts and terms form a logical-semantic system based on established natural laws.

Conclusions. Thus, it is advisable to use traditional units of cognitive science (frame, gestalt, scenario, script, etc.) for concept modeling, which have a clearer structure than a concept. Information about the concept of ANIMAL DISEASE in combination with the cognitive features attached to it, which form conceptual schemes and give rise to combinations of frames, structures the conceptual space of ANIMAL DISEASE reflected in the English language.

Список використаних джерел

1. Дубинець З. О. Концепт „хвороба” в мовній картині світу українців та росіян. Вісник Львівського ун-ту. Серія «Філологічна». Львів, 64, 2, 2017. С. 366-375.
2. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз мови: фреймові мережі. Мова: науково-теоретичний часопис з мовознавства. Одеса. 9, 2018. С. 81–92.
3. Лабенко О. В. Концепт ХВОРОБА в українській, англійській та французькій мовах: етнолінгвістичний ракурс. Львівський філологічний часопис. Львів: ЛДУ БЖД, 4, 2018. С. 49 – 54.
4. Левицький А. Е. Функціональні підходи до класифікації одиниць сучасної англійської мови. Київ: АСА, 2018. 362 с.
5. Сиротін О. С. Засоби вербалізації концепту «хвороба» в англійській мові. Міжнародний філологічний часопис, 12 (2), 2021, С. 33-37.
6. Brezina V. Statistics in corpus linguistics: A practical guide. Cambridge University Press, 2018. 215 p.
7. Dressler, W. W. Race and ethnicity in public health research: models to explain health disparities. *Annu. Rev. Anthropol.* 34, 2019. P. 231-252.
8. De Beaugrande R. Linguistics as discourse: A case study from semantics, Ablex Publishing Corporation, 2018. 418 p.
9. Edward B. Black's Veterinary Dictionary. London: Bloomsbury, 2015. 514p.
10. Faber P. Specialized knowledge representation: From terms to frames. *Research in Language*, 17(2), 2019. P. 197–211.
11. Fábregas, A. The internal structure of perfective adjectives: States and blocking. *Studies in Hispanic and Lusophone Linguistics*, 13(2), 2020. P. 331-360.
12. Fauconnier G. Methods and Generalizations in Linguistics. In *Ten Lectures on Cognitive Construction of Meaning* 2018. 456 p.
13. Fillmore C. J. Frame semantics. *Cognitive linguistics: Basic readings*. Berlin: De Gruyter, 2020. P. 373-400.
14. Forkel R., Cross-Linguistic Data Formats, advancing data sharing and re-use in comparative linguistics. *Scientific data*, 5(1), P. 43-55.
15. Haspelmath M. How comparative concepts and descriptive linguistic categories are different. *Aspects of linguistic variation*, 2018. 521 p.
16. L'Homme M. C. Revisiting Polysemy in Terminology. *Euralex Proceedings*, 19(1), 2020. P. 415-424.
17. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge. Berlin: De Gruyter, 1974. 304 p.
18. Pilitsidou V. Frame Semantics in the Specialized Domain of Finance: Building a Termbase to Aid Translation. *Euralex*, 21(1), 2021. P. 263-271.
19. Richard V. D. Introduction of Quantification in Frame Semantics. New-York: Cornell University, 2020. 345 p.
20. Rozhkov Y., Syrotin A. Verbalization of the Concepts of Disease and Animal Disease in English. *Cogito*, 13(4), 2021. P. 224-233.
21. Stedman T. Stedman's medical dictionary for the health professions and nursing. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 2015. p. 345.
22. Syrotina O., Rozhkov Yu., Lashkul V. Semantic phenomena in English clinical terminology of veterinary medicine. *Cogito: Multidisciplinary research journal*. Bucharest, XIV(3), 2022. P. 247-265.

References

1. Dubynets, Z. O. (2017). Kontsept KHVOROBА v movnii kartyni svitu ukrainsiv ta rosiiian ["DISEASE" concept in linguistic world picture of Ukrainians and Russians]. *Herald of Lviv University. "Philology" series*. Lviv, 64(2), P. 366-375.
2. Zhabotynska, S. A. (2018). Kontseptualnyi analiz movy: freimovi merezhi [Concept analysis of language: frame networks]. *Language: scientific and theoretical linguistic herald*. Odesa, 9, P. 81–92.
3. Labenko, O. V. (2018). Kontsept KHVOROBА v ukrainskii, anhliiskii ta frantsuzkii movakh: etnolinhvistychnyi rakurs [Concept DISEASE in Ukrainian, English and French: ethnolinguistic perspective]. *Lviv philological herald*. Lviv: LDU BZhD, P. 49-54.
4. Levytskyi, A. E. (2018). Funktsionalni pidkhody do klasyfikatsii odynyts suchasnoi anhliiskoi movy [Functional approaches to classification of the modern English language units]. Kyiv: ASA, 362 p.
5. Syrotin, O. S. (2021). Zasoby verbalizatsii kontseptu «khvoroba» v anhliiskii movi [Means of verbalization of the concept "DISEASE" in English]. *International journal of Philology*, 12(2), P. 33-37.
6. Brezina, V. (2018). Statistics in corpus

linguistics: A practical guide. Cambridge University Press, 215 p.

7. Dressler, W. W. (2019). Race and ethnicity in public health research: models to explain health disparities. *Annu. Rev. Anthropol.* 34, P. 231-252.

8. De Beaugrande, R. (2018). *Linguistics as discourse: A case study from semantics*, Ablex Publishing Corporation, 418 p.

9. Edward, B. (2015). *Black's Veterinary Dictionary*. London: Bloomsbury, 514p.

10. Faber, P. (2019). Specialized knowledge representation: From terms to frames. *Research in Language*, 17(2), P. 197-211.

11. Fábregas, A. (2020). The internal structure of perfective adjectives: States and blocking. *Studies in Hispanic and Lusophone Linguistics*, 13(2), P. 331-360.

12. Fauconnier, G. (2018). Methods and Generalizations in Linguistics. In *Ten Lectures on Cognitive Construction of Meaning*, 456 p.

13. Fillmore, C. J. (2020). Frame semantics. *Cognitive linguistics: Basic readings*. Berlin: De Gruyter, 34(2), P. 373-400.

14. Forkel, R. (2021). Cross-Linguistic Data Formats, advancing data sharing and re-use in comparative linguistics. *Scientific data*, 5(1), P. 43-55.

15. Haspelmath, M. (2018). How

comparative concepts and descriptive linguistic categories are different. *Aspects of linguistic variation*, 521 p.

16. L'Homme, M. C. (2020). Revisiting Polysemy in Terminology. *Euralex Proceedings*, 19(1), P. 415-424.

17. Minsky, M. A. (1974). *Framework for Representing Knowledge*. Berlin: De Gruyter, 304 p.

18. Pilitsidou, V. (2021). Frame Semantics in the Specialized Domain of Finance: Building a Termbase to Aid Translation. *Euralex*, 21(1), P. 263-271.

19. Richard, V. D. (2020). *Introduction of Quantification in Frame Semantics*. New-York: Cornell University, 345 p.

20. Rozhkov, Y., Syrotin, A. (2021), Verbalization of the Concepts of Disease and Animal Disease in English. *Cogito*, 13(4), P. 224-233.

21. Stedman, T. (2015). *Stedman's medical dictionary for the health professions and nursing*. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 345 p.

22. Syrotina, O., Rozhkov, Yu., Lashkul, V. (2022). Semantic phenomena in English clinical terminology of veterinary medicine. *Cogito: Multidisciplinary research journal*. Bucharest, XIV(III), P. 247-265.

Анотація. У статті розглянуто особливості репрезентації концепту ХВОРОБИ ТВАРИН в англійській мові в рамках фреймової теорії, широко відомої і визнаної як у вітчизняній, так і зарубіжній когнітології. Мета роботи – показати, як накопичені знання і інформація про хвороби тварин структуруються у фреймових концептуальних моделях і закріплюються у свідомості носіїв англійської мови. Матеріалом дослідження послужила вибірка лексикографічних даних, зафіксованих в англійських спеціалізованих і філологічних словниках та енциклопедичних довідниках. В ході аналізу ми спиралися на методи суцільної вибірки мовного матеріалу, дефініційного і фреймового аналізів. У дослідженні не тільки презентується низка визначень терміну «фрейм», а й уточнюється його поняття, описується фреймовий підхід до вивчення концепту.

Завдяки аналізу словникових дефініцій концепту ХВОРОБИ ТВАРИН виокремлено його когнітивні ознаки: «розлад здоров'я», «порушення діяльності організму тварини» та додаткову семантичну ознаку – «причину появи хвороби», викликану інфекцією або порушенням здоров'я, а не випадковістю. Спираючись на типологію базисних фреймів С. Жаботинської було структуровано фрейм концепту ХВОРОБИ ТВАРИН на підґрунті предметного, посесивного та акціонального фреймів. Вершинними вузлами фрейму є АГЕНС, ПАЦІЄНС, та ІНСТРУМЕНТ. Структури знання, що знаходять репрезентацію через лексичні одиниці англійської термінології на позначення хвороб тварин представлено також й у вигляді когнітивної моделі іншого типу – структуровання класифікаційного фрейму, який являє собою сукупність категорій і когнітивних ознак, ієрархічно об'єднаних і виражених термінами. Ця фіксована структура моделює галузь спеціалізованого знання і має певну ієрархічну будову, яка складається з субфреймів, слотів і субслотів.

Зроблено висновок, що для моделювання концепту доцільно використовуват традиційні одиниці когнітивістики (фрейм, гештальт, сценарій, скрипт), які мають більш чітку, ніж концепт, структуру. Інформація про концепт ХВОРОБИ ТВАРИН в сукупності з закріпленими за ним когнітивними ознаками, які формують концептуальні схеми і породжують комбінації фреймів, структурує концептуальний простір ХВОРОБИ ТВАРИН, що відображається в англійській мові.

Ключові слова: концепт ХВОРОБИ ТВАРИН, когнітивні ознаки, фрейм, фреймова модель, класифікаційний фрейм.

ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ БІОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ORIGIN SOURCES OF ENGLISH BIOTECHNOLOGICAL TERMINOLOGY

O. O. SYROTINA, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Romance and Germanic Languages and Translation,

О. О. СИРОТІНА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і перекладу,

Email: o.mishak@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4802-4891>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article characterizes the peculiarities of the formation of the English biotechnological terminological system, which is of growing interest among linguists, since it is a young terminological system that is at the stage of formation due to the high level of innovation and dynamism of biotechnology. This makes linguistic research related to the study of a new terminology system relevant. The object of research of our article is the English-language special (terminological) vocabulary that nominates the concept of the biotechnological sphere. From a linguistic point of view, this branch of knowledge is characterized by a special biotechnological terminology, which is still being formed and formed mainly in the English language, although the development of scientific research in the biotechnology field is not a priority of the Anglo-American community. In this connection, the question arises as to the definition of the sources of the formation of the terms of biotechnology, which is necessary for the understanding of those factors that affect the general composition of the vocabulary of the English language. The research material was a sample consisting of terminological units of the modern English language, belonging to biotechnology sphere, selected from specialized dictionaries, scientific works on the problems of biotechnology, Internet sites dedicated to the creation and production of new modified organisms and products. During the analysis, we relied on methods of continuous sampling of linguistic material, definitional analysis, classification, as well as comparative analysis and statistical methods. On the basis of the analyzed sources of English biotechnological terms, it is concluded that the biotechnological term system develops under the influence of semantic processes in the vocabulary of the national language and their assimilation by the biotechnological term system. The movement of lexical units from the composition of commonly used vocabulary to the terminology of biotechnology is connected with the terminology of their meaning. Terms formation consists in the peculiarity of one and the same word functioning in non-terminological and terminological meanings, that is, a development of special terminological meanings from a general literary word. An important source of increasing the English biotechnological term system is borrowing from the terminology of various disciplines, since biotechnology is a complex integrative science that combines dozens of sections and directions. A more common source of formation of biotechnological terminology is metaphorization. Word formation processes are the most significant source of replenishment of the biotechnological terminological system: affixation (prefixes, suffixes), compounding of bases, abbreviation. The development of biotechnology as a science and globalization lead to the replenishment of the biotechnological terminology system due to neologisms formation.*

Key words: term, terminological system, biotechnological term, sources of term formation.

Introduction. Modern scientific and technological progress gives birth to new branches of science and technology, which develop their lexical and, in particular, terminological apparatus. The study and description of terms arising in a new field of knowledge, to which biotechnology undoubtedly belongs, is one of the most important trends in modern linguistic research. Addressing the issues of

biotechnological terminology is explained by the growing need for international cooperation, which is especially important for the further development of society, to support the progress of science, technology and intercultural communication of specialists in the field of biotechnology.

The object of research of our article is the English special (terminological) lexis that nominates the concept of biotechnological

sphere. The choice of the biotechnological terminology as an object of our research is not accidental. From a linguistic point of view, this branch of knowledge is characterized by a specialized lexis, which is still being formed mainly in the English language, although the development of scientific research in the field of biotechnology is not a priority of the Anglo-American community. In this connection, a question arises regarding the peculiarities of the formation of the English terminological system in the field of biotechnology and determination of the formation sources of its terms. It should be emphasized that the language of biotechnology in modern English is a complex system correlated with a certain professional sphere of human activity aimed at the creation and use of genetically transformed biological objects (for example: transgenic plants, somatic hybrids, etc.).

Literature review. The relevance of the linguistic study of biotechnological language is indicated by a number of scientific studies by linguists, who have recently paid some attention to the problem of forming a terminological system of innovative and technical discourse directly related to biotechnology. Thus, O. Myshak devoted her works to the structural-semantic and derivational analysis of English biotechnological terminology, its classification and evolution [11; 12], L. Rytikova conducted the study of biotechnology term system and the general trends of its development in the English language [2; 3]. Semantic phenomena characterizing English biotechnological terminology was investigated by L. Rogach [13], multicomponent terms in the context of biotechnology were the subject of scientific investigations by A. Gainutdinova, A. Mukhtarova [9] and O. Syrotin [12; 15]. A number of our works are devoted to the linguistic and cognitive aspects of metaphorization in the English-language terminology of the biotechnology field and its innovations [7; 14].

The analyzed scientific literature on the issue under study gave reasons to state that the English terminology of biotechnology is of growing interest among linguists, since it is a young term system that is at the stage of formation due to the high level of innovation and dynamism of biotechnology. This makes linguistic research related to the study of a new terminology system relevant.

However, until now in linguistics, the sources of formation of biotechnological terms have not been systematically identified and presented, which is necessary for understanding those factors that affect the general composition of the English language lexis.

Thus, the purpose of our study is to determine the sources of the English biotechnological term system formation.

Material and methods of research.

The research material is a sample consisting of more than 1000 terminological units of the modern English language, belonging to the biotechnology field, selected from specialized dictionaries, scientific works on the problems of biotechnology, Internet sites dedicated to the creation and production of new modified organisms and products, etc. In the course of analysis, we relied on the methods of linguistic material sampling, definitional analysis, classification, as well as comparative analysis and statistical methods.

Results. In order to understand the concept of "biotechnological term", we examined the definitions of the "term" in scientific literature. In modern linguistics, "term" is presented as "a word or word-combination that expresses a clearly defined concept from a certain field of science, technology, art, social and political life, etc". [1, p. 306].

O. Selivanova qualifies the term as a word or compound denoting the concept of a special sphere of communication in a specific field of knowledge and emphasizes the dynamic characterization of the term as a functional, textual phenomenon that materializes in discourse and constitutes a "verbalized concept that gives cognitive direction to terminological research" [4, p. 221]. In her opinion, the term should be characterized by systematicity, the presence of a classification, definition, brevity, correspondence to the designated concept, unambiguity, conventionality, and high informativeness.

E. Skorokhodko understands the term as a word or an established word combination that is a member of such a lexical-semantic system that represents a certain professional system of concepts. This interpretation excludes general scientific lexical units from the range of terms [6, p. 47].

Therefore, all scientists emphasize the

specificity of the terms, their unequivocalness and the correlation with the concepts of a certain field of knowledge. Concepts have linguistic expression and cannot exist without it. Thus, we can talk about the dual nature of the term: on the one hand, it names a concept, on the other, it provides a connection between it and the logos. Since the term is a naming unit in a certain scientific field, we define the biotechnological terminology system as a set of lexical units that correlate with the concept of "biotechnology" and express its conceptual meaning, revealing an evaluative or pragmatic meaning. An element of the biotechnological terminology is the biotechnological term, which O. Myshak defines as a word or lexical unit that verbalizes knowledge about the use of living organisms and biological processes in production and serves biotechnology – a branch of science that combines features of both biology and technology [11]. A biotechnological term, like any term, is characterized by certain requirements: motivation, unambiguity, semantic and structural connections. The basis of assigning a word to a biotechnological term is the selection of its content and conceptual features, which make it possible to assign the word to the one particular scientific field or field of "biotechnology", which we consider a branch of science that studies the possibilities of using living organisms, their systems, or the products of their vital activities for solving technological problems, as well as the possibility of creating living organisms with the necessary properties by the method of genetic engineering.

The word, being used in the biotechnological field for the first time, becomes an element of the terminology system that serves the field of biotechnology and forms a complex of terminological systems depending on the direction of biotechnological activity, which is combined into a single biotechnological terminology system.

The formation of the biotechnological terminology is determined by the specificity of biotechnology as a science, which at the beginning of the 21st century was transformed into a complex integrative science that combines dozens of sections and directions. Biotechnological terminology

is a complex phenomenon, it is characterized by the use of terms borrowed from the terminology of various disciplines – biology, genetics, medicine, ecology, bioethics, philosophy, sociology, psychology, legal science, therefore the most common source of its formation is borrowing at the interdisciplinary level. In the process of our research, we discovered a number of borrowings from various fields of science and industry. For clarity, we shall consider several examples of cross-industry borrowing:

1) medical: to affect (about a disease) – influence; allergy – increased sensitivity of the body to substances that cause various disorders; carcinoma – one of the names of a malignant cancerous tumor; diagnosis – recognition of the disease, its name; infection; metabolic disease; outbreak; vaccine; vector – carrier of infection; viral disease;

2) biological, which also includes botanical and zoological terms: adaptation – adjustment of the organism to new conditions of existence in the external environment, which arose in the process of evolution; anabiosis –, a state of the body consisting in an almost complete but reversible cessation of vital functions; asexual reproduction – a way of reproduction that is carried out without meiosis or fusion of gametes; cell; chromosome; female; gamete – a reproductive cell of multicellular organisms, which ensures the transfer of hereditary information; germ; nutrition; selection; unicellular – one-celled, tissues, organs or organisms consisting of one cell;

3) genetics: allele – one of the forms of a gene; autosome – any of the chromosomes of the set, except sex chromosomes; anticodon – triplet of nucleotides (often modified), which is a part of the anticodon loop of transport RNA (tRNA); cistron – DNA sequence coded for a certain polypeptide of gene; epistasis – the interaction of genes located in different positions, in which one gene suppresses the action of another; exon – a section of a eukaryotic gene, which is transcribed as part of the primary transcript, and after being processed is a part of functional RNA molecule; to express – to transcribe and translate a gene; gene – the basic physical and functional unit of heredity; recombination – the process of offspring obtaining a combination of genes different from the combination of genes of one of its

parents;

4) chemical: alkaloids – a group of nitrogen-containing organic substances, usually of plant origin; antibiotic – a chemical substance – the result of the synthesis of fungi and bacteria, which kill other organisms or delay their growth; antioxidant – a compound that slows down the rate of oxidative reactions; bactericide – a chemical reagent or a drug that kills bacterial cells; catalyst – a substance that accelerates a chemical reaction; contaminant – an undesirable chemical component present in a compound or a mixture of compounds; purine – a nitrogenous base that has two rings and is part of nucleic acids;

5) environmental: abiotic factor – a component of inanimate, inorganic nature; biodiversity; biome – a large regional or subcontinental subdivision of the biosphere; bioremediation – biological cleaning, use of microorganisms to solve environmental problems; habitat of life.

One of the sources of the origin of biotechnological vocabulary in the English language is the semantic processes in the lexis of national language and its assimilation by the biotechnological terminology. In the English language, there are certain lexical units with a general meaning, which have gained special importance in the field of biotechnology and have become a part of the biotechnological terminology. This process occurs without changing the original meaning in the general lexis. Such words become terminological if, having received a special definition, they take their place in the term system of biotechnology. For example, the word "gap" in Longman's dictionary is explained as 1) a space between two objects or two parts of an object, especially because something is missing; 2) a big difference between two situations, numbers, groups of people; 3) something missing that stops something else from being good or complete; 4) a period of time when nothing is happening, that exists between two other periods of time when something is happening [10]. In biotechnology, this term is characterized by two meanings: 1) period of time, during the cell cycle, between M and S phases; 2) a missing section on one of the strands of double-stranded DNA [16]. As we can see, the semantic features of the period of time and space, taken from the common language

meaning, are used in the terminology to denote two special concepts of biotechnology related to the cell.

The word "label" means 1) a piece of paper or another material that is attached to something and gives information about it; and 2) a word or phrase which is used to describe a person, group, or thing, but which is unfair or incorrect [10]. In biotechnological terminology, the term "label" is defined as "a compound or atom that is either attached to or incorporated into a macromolecule and is used to detect the presence of a compound, substance, or macromolecule in a sample" [16]. The biotechnological term "cohesion" is used in the special sense of "a force holding a solid to a solid or a solid to a liquid, owing to attraction between like molecules" [16]. If there is cohesion among a group of people, a set of ideas, etc., all the parts or members of it are connected or related in a reasonable way to form a whole [10]. As we can see, the term "cohesion" developed its special meaning on the basis of some "holding together", "connection". The term "bridge" is defined in a special dictionary as "a filter paper or other substrate used as a wick and support structure for a plant tissue in culture when a liquid medium is used" [16]. As a universal lexical unit, the word "bridge" means "a structure built over a river, road, etc. that allows people or vehicles to cross from one side to the other and something that provides a connection between two things" [10]. Some "supporting construction" is taken as the basis of the term "bridge".

One of the sources of biotechnological terminology is metaphorization. The formation of metaphors is atypical for terminology, which follows from the basic requirements that are put forward to terms (unambiguity, accuracy, etc.), however, as for the field of biotechnology, it is full of metaphors, the corpus of which is continuously updated and expanded due to the new terms. O. Selivanova interprets metaphor as "the most productive creative means of language enrichment, a manifestation of linguistic economy, a semiotic regularity that is manifested in the use of signs of one conceptual sphere to denote another" [4, p. 388]. The researcher believes that within the framework of the "modern linguistic synergistic scientific paradigm, metaphor serves as a powerful attractor, that is, a

parameter of self-organization, a factor in the preservation and development of the terminological system in the language, provides creative mechanisms in any professional field of knowledge, since the unlimited cognitive capabilities of a person cause the need for new language designations" [5, p. 286]. Since biotechnology is a multidisciplinary field, among its terminological units there is a large number of metaphorical terms, which include borrowed and reinterpreted elements of conceptual scientific fields: physics, molecular genetics, molecular biochemistry, biology, bioinformatics, medicine. Let us consider the sources of such metaphorization more closely.

Physics (Physical metaphors)

Gene flow – the spread of genes from one population to another population as a result of migration, which leads to changes in allele frequencies [16, p. 187]; genetic equilibrium – maintenance in a steady state of the ratio of allele frequencies in a population of interbreeding organisms [16, p. 48]; mutational pressure – a constant level of mutation that adds mutant alleles to the population, repeated occurrence of mutations in the population [16, p. 148]; population density – the number of cells or individuals in the calculation per unit of environment volume; genetic distance – assessment of genetic similarity between populations, it is determined by taking into account the assessment of allele frequencies or DNA sequences. For example, if the genetic distance between two populations is estimated by only one locus, and the same frequencies of alleles of this locus are observed in these populations, the distance is zero [16, p. 49].

Computer Sciences

Editing RNA – post-transcriptional processes that change the information encoded in RNA molecules [16, p. 204]; domain – a part of a protein or DNA molecule that has a certain function or structure. The domain in the protein molecule can be small – just a few amino acid residues, or include up to half of the entire polypeptide chain [16, p. 76]; operator – a section of DNA located to the left of a gene or genes, to which one or more regulatory proteins (repressors or activators) are attached, controlling the expression of the gene(s) [16, p. 161]; site catalytic – a part of the

surface of the enzyme molecule (usually small), necessary for the catalytic process [16, p. 214].

Biology

Absorption in biotechnology means capillary absorption, osmotic, chemical, or solvent action, such as absorption of a gas by a solid or liquid, or absorption of a liquid by a solid [16, p. 1]. In biology, absorption is the movement of liquid or dissolved substance through the cell membrane [10, p. 2]. Adaptation in biotechnology means adjustment of the population over a number of generations to environmental changes. Adaptation is associated (at least partially) with a change in the genotype structure of the population as a result of the action of selection caused by changes in the environment [16, p. 2]. In biology, adaptation is an adjustment of an organism to new conditions of existence in the external environment, which arose in the process of evolution [10, p. 3].

Medicine

The medical term "ligation" (from Latin ligare "to tie") means the procedure of putting a ligature on blood vessels. In relation to biotechnology, the term "ligation" means:

1. Insertion of foreign DNA between two ends of a plasmid using the enzyme's DNA ligase.
2. The process of connecting two linear nucleic acid molecules using phosphodiester bonds, which are carried out with the participation of the enzyme of ligase [16, p. 35].

In addition to defining the types of terminological metaphors according to the source of their formation, the metaphor of each type is formed according to one or another model of similarity. The main denotative groups of such metaphors are presented below. One of the most productive in biotechnological terminology is the anthropomorphic metaphor, since it is characteristic of human consciousness to know the external world in a close associative connection with personal experience of a biological and social nature. In this sense, technology, resembling a person, performs various functions. Linguistic analysis of terms-metaphors in the field of biotechnology allows us to identify the following semantic groups among anthropomorphic metaphors:

1) metaphors that transfer words characterizing family ties into the biotechnology term system, for example: mother plant, spore mother cell, sib-mating,

sister chromatid exchange, multigene family, foreign DNA;

2) metaphors that draw analogies between human qualities and biotechnological processes and objects: competent cell, passive immunity, silent mutation, hypersensitive response, temperature-sensitive mutant, temperate phage;

3) metaphors that are built on vocabulary related to a person's daily life, or denote actions in daily life, for example: chromosome walking, chromosome jumping, chromosome landing, Chakrabarty decision, gene interaction, gene regulation, carrier molecule, gamete and embryo storage;

4) metaphors that involve the realities of human life in the biotechnological terminology, for example: gene shears, replication fork, sieve cell, sieve element, sieve plate, cDNA library, cDNA clone bank, gene construct;

5) metaphors that transfer human social behavior into the term system of biotechnology, for example: gene-host, candidate-gene, nurse culture, cell sorter;

6) metaphors that draw similarities between objects of biotechnology and parts of the human body, for example: zinc finger, Barr body, microbody.

"Military" metaphors in the field of biotechnology occur as a result of transferring to the processes or objects of gene manipulation represented by the concept characteristics from the field of military affairs, for example: gene gun, target cell, microprojectile bombardment, target duplication of the target site [15, p. 209].

Word-forming processes are an important source of replenishment of the biotechnological term system: affixation, assembly of bases. Analysis of word-forming processes of existing forms of terms allows establishing the most productive methods and models of their formation, which makes it possible to further forecast the development of the system. The most productive suffixes involved in the creation of biotechnological terms in the English language include the following: -ion (bioaugmentation, biore-mediation, pollination, hybridization, expression, replication, transcription, transformation, translation, duplication, explantation); -ing (cloning, splicing, sequencing, crossing (breeding), mapping, profiling); -tide/-cide (nucleotide, pesticide, herbicide); -ance (-

ence) (dominance, inheritance, sequence, resistance); -ism (mutualism, organism, parasitism, metabolism, commensalism); -er (transfer, dimer, impeller, isomer, promoter, marker); -ity (consanguinity, cytotoxicity, incompatibility, instability); -y (allelopathy, dichogamy, exogamy, fortify, lysogeny, karyogamy) and others.

In turn, the most productive prefixes involved in the formation of biotechnological noun terms are anti- (anticodon, antigen, antisense RNA, anti-oncogene), hyper- (hyperplaid, hyperthermia), dia- (diakinesis, diazotroph), endo- (endocytosis, endodermis, endomitosis, endopolyploidy), epi- (episome, epistasis, epitope, epicotyl, epigenesis), im-/in- (inbreeding, inhibitor, intragenic, immunosensor), co- (co-factor, co-transfection, co-enzyme, co-linearity), para- (parahormone, paralogous, paratope), poly- (polymerase, polygene, polycistronic, polyadenylation, polymorphism, polypeptide), re- (recombination, remark (replica), recombinant), sub- (sub-clone, sub-strain, substrate), super- (supergene, supercoil, superbug, supernatant), trans- (transgenic, transposase, transposon), ultra- (ultrasonication), ex- (excinuclease, excision, explantation, explant).

The following suffixes are involved in the formation of biotechnological adjective terms: -ic (antigenic, ecologic, atmospheric, inorganic, heterotrophic, antagonistic, anthropogenic, heteromosaic, erratic, aquatic, intrinsic, genetic, thermic, symbiotic); -al (ecological, environmental, artificial, tropical, directional, mineral, geographical, bacterial, anaerobic, hydrospheric, dispersal, dimensional, caterpillar); -able (degradable, predictable, vegetable, renewable, arable, usable, favorable, inflammable); -ive (alternative, reproductive, degradative, competitive, extensive, positive, negative, relative, successive); -ar (nuclear, unicellular, multicellular); -ant (tolerant, dominant, constant, abundant, toxicant); -ous (dangerous, gaseous, hazardous, indigenous, superfluous); -ful/less (harmful, harmless, careful, careless); -y (sedimentary, hereditary, fragmentary); -ent (dependent, independent, effluent).

An important source of enrichment of English biotechnological terminology is the use of word-forming elements of Latin and Greek origin (eco-, bio-, macro-), for example ecobiotechnology, ecotype, ecobiotic, biotechnology, bioremediation, bioaugmentation, bio-

energetics, biosafety, bioreactor, bioanalysis, bioassay, biochip, biocontrol, bioconversion, biofuel, biogas, biolistics, bioleaching, bioluminescence, biomass, biometrics, biopiracy, bioprocess, biopesticides, biosensor, biosorbents, biosynthesis, biotin, biotoxin, biotransformation, biotope, macronutrient, macromolecule, macrophage, macropropagation. Their use is explained by extralinguistic factors. The large number of prefixes bio- and eco-, suffixes -ation, -ist/ism, -ics is caused by the fact that biotechnological science continues its unstoppable development.

Another no less common way of replenishing the biotechnological terminology is word formation (or formation of bases). The leading role of word formation in the enrichment of the biotechnological terminology of the English language in recent decades is associated with the growth of the number of complex concepts in the fields affecting biotechnology. The formation of a significant number of lexical neologisms in word formation is explained not only by the desire for linguistic economy, which is achieved due to the semantic capacity of composites, but also primarily by the analytical nature of the English language. According to the degree of motivation, composites are divided into structurally motivated and partially or completely rethought. According to the structure of components, complex biotechnological units (composites) are divided into the following types: a) complex words formed from several simple bases: genotype, gametoclone, gametogenesis, bacteriophage, telophase, radioimmunoassay, retrovirus, pyrophosphate, pseudogene; b) compound words: electroblotting, genetically modified, genealtered; c) complex abbreviated words: agro-biotech, high-tech, hightech, anti-oncogene; d) lexicalized syntactic formations: biotechnology-derived, herbicide-tolerant, plant-incorporated [11]. An important source of replenishment of the English biotechnological term system is neologisms formation. According to O. Selivanova, "a neologism is a new word or compound used in a language to denote a concept in a new meaning" [4, p. 43].

Let us emphasize that the key neologism of the studied field of biotechnology was shortened to the form

biotech, which "absorbed" the value of the original unit and also turned into one of the key word forms around which a certain number of neologisms are grouped, for example: biotechnique, biotechnician, biotechnologist, biotech industry, biotech company, agricultural biotech business.

For the formation of such innovations, the word-forming element bio functions in the sense of "biotechnology", "related to biotechnology" [7, p. 93]. Among the morphological methods of neologisms formation in the field of biotechnology, the most active in recent decades is contraction. The desire to save time and effort resulted in a huge number of abbreviations. We consider the following models of abbreviations to be the most common in the field of biotechnology: 1) proper-initial graphic abbreviations – formations from initial letters: SSCP – single-strand conformational polymorphism, RFLP – restriction fragment length polymorphism, SSR – simple sequence repeat, HAC – human artificial chromosome; 2) initial-combined graphic abbreviations, which are represented not only by independent, but also service parts of speech: GRAS – generally regarded as safe, IVEP – in vitro embryo production, PIPs – plantincorporated protectants, 3) partial-initial graphic abbreviations – formed by initial shortening from the components of the complex term: Bt corn – biotechnological corn, GM food – genetically modified food, F factor – fertility factor.

The number of abbreviations and acronyms for complex biotechnology terms is constantly increasing. The presence of a large number of thematic groups of abbreviations indicates a high level of development of the biotechnology language. The biotechnological terminology of the English language is supplemented by telescopic formations. Telescopic word formation of neologisms is a fusion or simplification. Telescopy is the combination of two bases, as a result of which it is impossible to establish to which component of the telescoping word the common component belongs, when a new vocabulary unit arises from two words or from one complete word. According to our empirical sample, neologisms formed by telescopy include such units as: agbiotech (agricultural + biotechnology), reprogenetics (reproductive

+ genetics), Frankenfish (Frankenstein+fish), Franken-food (Frankenstein+food) [7, p. 93].

Conclusions. The processes of formation, development and functioning of the biotechnological term system correspond to the general trends of the formation and existence of the system of terms in language and speech practice. The biotechnological vocabulary of the English language is not a closed layer in the lexical system. The number of terminological units in the biotechnological terminology system is constantly increasing, since it is a young terminology system that is at the stage of formation due to the high level of innovation and dynamism of biotechnology. Based on the analyzed sources of English biotechnological terms, it can be concluded that the biotechnological term system develops under the influence of semantic processes in the vocabulary of the national language and their assimilation in the biotechnological term system. The movement of lexical units from the composition of commonly used vocabulary to the terminology of biotechnology is connected with the terminology of their meaning.

Terminology of commonly used words,

the condition of which is the narrowing of the scope of use (in the case of biotechnological terminology), makes the word an expression of a special concept, it performs a definitive function. Terms replenishment consists in the peculiarity of one and the same word functioning in non-terminological and terminological meanings, that is, a development of special terminological meanings from a general literary word. Secondly, a significant source of the increase in the English biotechnological terminological system is borrowing from the terminology of various disciplines and fields, since biotechnology is a complex integrative science that combines dozens of sections and directions. Thirdly, a more common source of formation of biotechnological terminology is metaphorization. Fourthly, the most significant source of replenishment of the biotechnological terminological system is word-forming processes: affixation (prefixes, suffixes), compounding of bases, abbreviation. Fifth, the development of biotechnology as a science and globalization lead to the replenishment of the biotechnological terminology by means of forming neologisms.

Список використаних джерел

1. Ганич Д., Олійник С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.

2. Ритікова Л. Особливості формування біотехнологічної термінології англійської мови. Аграрна наука і освіта, 2008. Вип. 3–4. С. 122–126.

3. Ритікова Л. Біотехнологічна терміносистема в контексті становлення наукової галузі. Науковий простір Європи: VI Міжнар. наук.-практ. конференція, Przemysl, 21-22 жовтня 2010. Przemysl: "Nauka i studia".

4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.

5. Селіванова О. О. Метафора в лінгвістичній термінології: когнітивний аспект. Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Київ, 2013.

6. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті. Київ : Логос, 2006. 99 с.

7. Сиротіна О. О. Неологізми в англійській термінології сфери біотехнології.

International journal of philology. Київ: «Міленіум», 2020. Випуск 11 (1). С. 90-95. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philology2020.01.090>

8. Сиротін О. Особливості структури та перекладу біотехнологічних термінів. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки», 2012. Вип. 2 (4). С. 206-209.

9. Gainutdinova Z., Mukhtarova A. D., Structural and semantic features of multicomponent terms in the field of biotechnology. EurAsian Journal of Biosciences. 2019. Vol. 13 (2), pp. 1463-1466.

10. Longman Dictionary of Contemporary English. Longman Group Ltd, 2000.

11. Myshak E. Morphological peculiarities of English one-component terms of biotechnologies. Cogito, 2017. 3, 64-71.

12. Myshak E. The main means of formation of biotechnological terms. European Journal of Research, 2017. Vol. 3 (3). pp. 19– 40.

© О. О. Syrotina

13. Rohach L. Semantic Phenomena Characterizing English Terminology of Biotechnology. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2019. Вип. 17. С. 112-120.

14. Syrotina E. Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere. Cogito-Multidisciplinary research Journal, 2020, (2), pp. 202-212.

15. Syrotin A. Multi-Component English Terms of Biotechnology Sphere. Cogito. Multidisciplinary Research Journal, 2017. Vol. 9. No 3. pp. 78-86.

16. Zaid A., Hughes H., Porceddu E., Nicolas F. Glossary of biotechnology and genetic engineering. Retrieved from <http://www.fao.org/3/ax3910e.pdf>

References

1. Hanych, D. I. (1985). Slovník lingvistických terminů [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Vyshcha shkola. 360 p.

2. Rytikova, L. (2008). Osoblyvosti formuvannya biotekhnolohichnoi terminolohii anhliiskoi movy [Peculiarities of English biotechnology terminology formation]. Agrarian science and education. 3-4, P. 122-126.

3. Rytikova, L. (2010). Biotekhnolohichna terminosystema v konteksti stanovlennia naukovoï haluzi [Biotechnology term system in the context of scientific branch establishment]. Scientific space of Europe: VI International scientific-practical conference. Przemysl, October 21-22 Przemysl: "Nauka i studia".

4. Selivanova, O. O. (2010). Lingvistichna entsyklopediia [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K, 844 p.

5. Selivanova, O. O. (2013). Metafora v lingvistichnii terminolohii: kognityvnyi aspekt [Metaphor in linguistic terminology]. Ukrainska terminolohiia i suchasnist: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv.

6. Skorokhodko, E. F. (2006). Termin u naukovomu teksti [Term in scientific text]. Kyiv: Lohos, 299 p.

7. Syrotina, O. O. (2020). Neologizmy v anhliiskii terminolohii sfery biotekhnolohii (Neologisms in English biotechnological terminology). Scientific journal «International journal of philology». Kyiv: «Milenium», 11(1). P. 90-95. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philology2020.01.090>

8. Syrotin, O. (2012). Osoblyvosti struktury ta perekladu biotekhnolohichnykh terminiv [Peculiarities of structure and translation of biotechnological terms]. Journal of Dnipropetrovsk Alfred Nobel University. Series "Philological sciences". 2(4), P. 206-209.

9. Gainutdinova, Z., Mukhtarova, A. D. (2019). Structural and semantic features of multicomponent terms in the field of biotechnology. EurAsian Journal of Biosciences. 13(2), P. 1463-1466.

10. Longman Dictionary of Contemporary English (2000). Longman Group Ltd.

11. Myshak, E. (2017). Morphological peculiarities of English one-component terms of biotechnologies. Cogito, 3. P. 64-71. Retrieved from: <http://cogito.ucdc.ro/cogito-september2017.pdf>.

12. Myshak, E. (2017). The main means of formation of biotechnological terms. European Journal of Research, 3(3). P. 19-40.

13. Rohach, L. (2019). Semantic Phenomena Characterizing English Terminology of Biotechnology. Modern studies of foreign philology. 17, P. 112-120.

14. Syrotina, E. (2020). Linguocognitive aspect of metaphorization in the English language terminology of biotechnology sphere. Cogito-Multidisciplinary research Journal, (2), P. 202-212.

15. Syrotin, A. (2017). Multi-Component English Terms of Biotechnology Sphere. Cogito. Multidisciplinary Research Journal. 9(3), P. 78-86.

16. Zaid A. Glossary of biotechnology and genetic engineering. Retrieved from: <http://www.fao.org/3/ax3910e.pdf>

Анотація. У статті схарактеризовано особливості формування англійської біотехнологічної термінологічної системи, яка викликає зростаючий інтерес у мовознавців, оскільки це молода терміносистема, яка перебуває на етапі формування в зв'язку з високим рівнем нововведення і динамізму біотехнології. Це робить актуальними лінгвістичні дослідження, пов'язані з вивченням нової терміносистеми. Об'єктом дослідження нашої статті є англомовна спеціальна (термінологічна) лексика, що номінує поняття біотехнологічної сфери. З лінгвістичної точки зору ця галузь знання характеризується особливою біотехнологічною термінологією, яка ще

формується і утворюється, головним чином, в англійській мові, хоча розробка наукових досліджень в галузі біотехнології не є пріоритетом англо-американського співтовариства. У зв'язку з цим виникає питання щодо визначення джерел утворення термінів галузі біотехнології, що є необхідним для розуміння тих чинників, що впливають на загальний склад лексики англійської мови. Матеріалом дослідження послужила вибірка, яка складається з термінологічних одиниць сучасної англійської мови, що належать до сфери біотехнологій, відібраних зі спеціалізованих словників, наукових праць з проблем біотехнологій, інтернет-сайтів, присвячених створенню та виробництву нових модифікованих організмів і продуктів. В ході аналізу ми спиралися на методи суцільної вибірки мовного матеріалу, дефініційного аналізу, класифікування, а також порівняльний аналіз і статистичний метод. На основі проаналізованих джерел англійських біотехнологічних термінів зроблено висновок, що біотехнологічна терміносистема розвивається під впливом семантичних процесів в лексиці загальнонаціональної мови та їх засвоєння біотехнологічною терміносистемою. Рух лексичних одиниць зі складу загальнонавчаної лексики до термінології біотехнології пов'язаний з термінологізацією їх значення. Термінологізація полягає в особливості одного і того самого слова функціонувати в нетермінологічному і термінологічному значеннях, тобто як розвиток у загальнолітературного слова особливих термінологічних значень. Важливим джерелом збільшення англійської біотехнологічної термінологічної системи є запозичення із термінології різних дисциплін і галузей, оскільки біотехнологія являє собою комплексну інтеграційну науку, що поєднує в собі десятки розділів і напрямків. Поширенішим джерелом формування біотехнологічної терміносистеми є метафоризація. Найбільш вагомим джерелом поповнення біотехнологічної термінологічної системи виступають словотворчі процеси: афіксація (префікси, суфікси), складання основ, аббревіація. Розвиток біотехнології як науки та глобалізація зумовлюють поповнення біотехнологічної терміносистеми за рахунок неологізації.

Ключові слова: термін, термінологічна система, біотехнологічний термін, джерела формування термінів.

УДК 811.111'373.43

[https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.004](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.004)

ТВОРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОГО ВОКАБУЛЯРУ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ НЕОЛОГІЇ CREATION OF CORONAVIRUS VOCABULARY AS A NEOLOGY DEVELOPMENT TENDENCY

О. М. ТЕПЛА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і перекладу,

О. М. ТЕПЛА, Ph.D in Pedagogy, associate professor of Department of Romance and Germanic languages and Translation

E-mail: tomoxana78@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0582-4741>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Introduction. The development of society, new historical conditions of existence and social relations lead to the emergence of new words, words and meanings that record new phenomena of social life. The social conditioning of changes is mainly related to the communicative function of language, designed to meet the needs of people in communication, which determines the search for the most rational means of nomination.

Methods. To achieve the goal, the method of analysis of linguistic literature and the method of generalization were used. The material of the scientific work was served by lexemes of the concept sphere "pandemic COVID-19", obtained with the help of a random sample from Ukrainian- and English-language sites and web pages of printed and online mass media.

Research results and their discussion. Several linguistic approaches to the study of neologisms that indicate their essence are analyzed: stylistic, psycholinguistic, lexicographic, and denotative. It was determined that linguistics responded to new requests for the language of social practice with dictionaries of a new type for Ukrainian lexicography - neological, or dictionaries of linguistic innovations. We understand neologisms within the scope of our research as structurally, semantically, or stylistically new words that emerged during the COVID-19 pandemic.

Extralingual (external) and intralingual (internal) factors contributing to the emergence of new words in the language during the last decades are considered; different approaches to the systematization of neologisms. It has been established that at the current stage, we observe a significant interest in a thorough study of neologisms for the designation of the phenomena of COVID-19, the determination of the linguistic parameters of such innovations, in particular, the methods of their creation, structural and semantic characteristics, which justifies the need for their practical use and study. We consider the research of the outlined layer of vocabulary in the lexicographic aspect to be promising.

Keywords: lexical innovations, neologisms, neology, coronavirus vocabulary, COVID innovations.

Introduction. The continuous progress of society, changes in various spheres of human life, new historical conditions of existence and social relations lead to the emergence of new words and meanings that capture new phenomena of society. The social determination of changes is mainly related to the communicative function of language, designed to meet the needs of people in communication, which leads to the search for the most rational means of nomination. The neologisms of a certain historical period encode extensive information about the economic, political, and cultural system of their time. And the more saturated the era is with large-scale events, the more

vividly the language reacts by creating new words.

Neologisms are a complex and heterogeneous layer of vocabulary; the category is variable. Over time, a phenomenon that was perceived as new becomes familiar, and the word that names it becomes a common word.

Today, there are many terms denoting linguistic innovations, including innovation, neologism, neolexeme, new work, neo-borrowing, and neosemantism. It should be noted at once that the above-mentioned lexemes differ in meaning and are in relations of interchangeability or subordination. Usually, the generic term for all types of linguistic innovations is innovation. The

authors of the monograph "Dynamic Processes in the Modern Ukrainian Lexicon" advise using the terms lexical innovation, neologism and neolexeme as absolute synonyms, since they denote new units of nomination, respectively, and belong to new units of communication [5].

The purpose of the study is to highlight current trends in the formation of coronavirus vocabulary.

Analysis of recent research and publications. Coronavirus nelexemes and their social significance have been studied by M. Zhulinska, using the term "corona-neologisms", I. Lysychkina, O. Kosovych, T. Vesna, T. Telecka, S. Maclellan-Tobert, T. Thorne, K. Maryah, B. Huma, S. Wasima, A. Roig-Marin, A. Zrigue.

The researchers study the content, features of new works, their structural and semantic types, and methods of creation and translation.

Materials and methods of research. A comprehensive approach to the study of neolexicon during the pandemic is based on a variety of research methods. To achieve this goal, the method of analyzing linguistic literature and the method of generalization were used, which made it possible to highlight the essential theoretical provisions of lexicology, neology, and word formation, in particular, to define the main concepts and their place in the language system; the method of structural and semantic analysis to study the characteristic features of the word formation of the pandemic dictionary.

The material of the scientific work was the lexemes of the conceptsphere "COVID-19 pandemic" obtained through a random sample from Ukrainian and English-language sites and web pages of print and online media.

Results of the research and their discussion. Modern linguists interpret the concept of "lexical innovation" in different ways. The most successful, in our opinion, is the interpretation of O. Stishov: "words, phrases, phraseologisms, their individual meanings that appeared at a certain stage of language development to denote new realities and concepts, peripheral nominations, the actualization of which is due to social and territorial factors of the functioning of the literary language, as well as

occasionalisms (individual authorial innovations) used once in the language practice of a particular author, publication, editorial office or in a particular text. Speakers are aware of the novelty of these nominations" [10, p. 46]. In turn, the structure of lexical innovations includes neologisms (new derivatives created in the language system according to their own word-formation patterns), neo-borrowings (new borrowings) and neosemantisms (new meanings of words).

Neologisms are interpreted as words (phrases) that indicate changes in the surrounding reality, or words (phrases) that are perceived by native speakers of a literary language of a particular national variant as new in form and/or content).

Neologisms are divided into general linguistic ones (this word, as well as its separate meaning, phrases that have arisen in the language at the current stage of its development and their novelty is realized by speakers) and stylistic or individual-author's ones that were used only in a certain act of speech, a text by a particular author. He considers the extra-linguistic conditionality of lexical enrichment to be a characteristic feature of neologisms. A significant number of neologisms are "potentially present" in the language itself, although they are rarely used. These innovations, which serve to rename already known concepts, are the result of the generative function of the language system.

New words appear in the language at a certain stage, they did not exist before, so they are perceived as new in the linguistic consciousness of native speakers. Indeed, it is difficult to disagree with the above: a word has the status of a neologism as long as people feel novelty in it, and in the case of active word use, it loses the features of novelty and gradually passes into the category of common vocabulary.

Scholars studying neologisms have identified several linguistic approaches to the study of new words that indicate their essence: According to the stylistic theory, neologisms include stylistically marked words, word meanings, and phraseological units with a connotation of novelty felt by the speaker; the psycholinguistic theory interprets a neologism as a linguistic unit that a native speaker has not encountered before; the lexicographic theory defines neologisms as

words that are not included in dictionaries; the denotative theory suggests that a neologism is a word that denotes a new phenomenon (denotation), concept, etc.

The difference between these terms in the linguistic literature is that potential and occasional words refer to facts of speech, while neologisms refer to linguistic phenomena. Neologisms, within which we consider lexical innovations, are one of the ways of development of the modern English lexicon.

It is worth noting that linguistics has responded to new demands on the language of social practice with dictionaries of a new type for Ukrainian lexicography – neologisms, or dictionaries of linguistic innovations, which differ in the composition of their registers and in the purpose, method of description and explanation of innovations. Today, according to the most well-known English lexicographical sources such as the Oxford English Dictionary, Longman English Dictionary, Collins Dictionary, MerriamWebster Dictionary, the coronavirus lexicon has been included in dictionaries as part of the English language lexical system.

Recently, numerous neology centers have been created to record and research new words and their meanings, analyze the reasons for the emergence of new words, and determine models of their formation. At the present stage, linguists have increased their attention to both theoretical understanding and practical component of the processing of neological language material: the study of the process of new words emergence has been intensified, the system of their classification and evaluation has been improved, and a methodology for recording new words and new meanings has been developed.

It is reasonable to believe that neologisms are a complex process of nomination, in which the semantic structure of new words and their pragmatics, classification and methods of recording in dictionaries have been in the focus of many linguists. It is in modern linguistic research that there is an interest in the study of neologisms in connection with the development of scientific and technological progress in the early twenty-first century [12].

The vocabulary of the Ukrainian and English languages is constantly growing. The

lexicon instantly reacts to any social changes and transformations. The multifaceted and complex process of transforming a lexical unit into a unit with a new meaning and a new form is called a change of lexical paradigms.

For the purposes of our study, neologisms are structurally, semantically, or stylistically new words that have emerged during the COVID-19 pandemic. Given that the coronavirus infection spread instantly and affected all spheres of public life, some words and phrases related to the pandemic are products of neologization, while others are used in a redefined meaning, formed by semantic derivation.

The emergence of any neologism requires a number of factors, "since language develops as a result of the interaction of external (social) and internal (systemic, linguistic) laws. Accordingly, the factors that determine its development are also divided into internal and external" [2, p. 6].

The first factor, extra-linguistic (extralinguistic), is the emergence of new phenomena and new concepts in life. Under the influence of the second factor, intralinguistic, the already known names of certain objects or phenomena are updated for greater accuracy, economy or expressiveness. The extralinguistic (external) influences that have contributed to the emergence of new words in the language in recent decades include the following: modern globalization processes; democratization of all spheres of society; significant weakening of censorship; changes in the social structure of Ukrainian society; meeting the practical needs of native speakers; fashion for certain language forms; search for new expressive means of expression [10]. the Covid-19 pandemic, military operations, etc. Among the intralinguistic (internal) factors that cause the emergence of new words are traditionally distinguished the following: denotative (the need to name a new object); stylistic (the need for expressiveness of speech); influence of the language system (emergence of potential words based on existing models); saving of linguistic energy; the effect of analogy [8; 17–18].

At the beginning of the twenty-first century, interesting scientific works were published that outline various aspects of neology, in particular: derivational, stylistic,

sociolinguistic, lexico-grammatical, pragmatic, discursive, cognitive, cultural, and psycholinguistic.

In modern linguistics, there are various approaches to the systematization of neologisms. Some of them are considered traditional. This is the distinction of neologisms by the way they are created, by stylistic shades. Others are based on features that are specific to these units of speech.

One of the most well-known is the classification based on the way neologisms are created. According to this classification, the following groups of neologisms are distinguished: 1) borrowed neologisms; 2) semantic neologisms; 3) syntactic neologisms formed by a combination of signs available in the language; 4) phonological neologisms. French lexicologist L. Gilbert, based on the above approach, also distinguishes phonological, semantic and syntactic neologisms, as well as borrowings.

Phonological neologisms are understood as words formed from individual sounds by combining them in a peculiar way. Semantic neologisms are words that exist in the language, but in a certain historical period they acquired a new meaning. This process usually takes place in two ways: 1) words acquire a new meaning due to the loss of the traditional one; 2) the semantic structure of the word is replenished with another variant, in addition to the already known ones. The syntactic way of creating neologisms involves a combination of signs available in the language (word formation and phrase formation). This type of neologisms is defined as morphological, since such neologisms are formed from existing morphemes according to certain models.

There is a well-known division of neologisms into the following groups: lexical (new words); phraseological (new established phrases); semantic (new lexical and semantic varieties of words or semantic variants of established phrases); word-formation innovations (materially realized in new word-formation elements, in the "intangible" form they are presented by new word-formation models).

German lexicologist D. Herberg distinguishes among modern neologisms: actual neologisms – words that have a touch of novelty in terms of form and content; – new

words – words that are characterized by a novelty of form; transformations – words in which the new form correlates with the meaning previously expressed by other lexical means; semantic neologisms – words in which the new meaning is expressed by a form existing in the language. That is, novelty is related either only to the semantics of the word, or only to its material form, or simultaneously concerns both the content of the word and its form [20]. O. Dziubina provides four types of neologisms division [4]:

By the type of language unit: 1) neolexemes – new lexemes borrowed from other languages; 2) neophrasemes – new stable combinations of words with idiomatic semantics; 3) neosemes – acquisition of new meanings of previously known words.

II. According to the degree of novelty of the linguistic unit: 1) absolute neologisms - lexemes that did not exist in the language before; 2) relative neologisms - lexemes that exist in the language but have acquired a new meaning at the present time. This group also includes the so-called "internal borrowings" that have arisen as a result of redistribution in styles and genres of speech.

III. By the type of reality denoted: 1) indicate a new reality; 2) an old reality; 3) an actualized reality; 4) a dying reality; 5) a reality that does not exist.

IV. By the method of formation: 1) borrowed (divided into external and internal borrowings); 2) word-formation (formed on the basis of word-formation models); 3) semantic (new meanings of lexical units).

Thus, the classification of neologisms can be based on different characteristics. Some approaches, distinguishing neologisms by the way they are created, by stylistic shades, are traditional, while others are based on properties characteristic of these units of speech only. The language system is open to the creation of such units, since scientific and technological progress contributes to the emergence of new technologies, raises the level of general cultural awareness of native speakers, and develops the need for people to name new objects and phenomena in concise and understandable words.

A significant number of new words in Ukrainian and English appeared during the

COVID-19 epidemic. Some words and phrases are completely new to speakers; others were previously known but have acquired a new meaning; yet another category consists of highly specialized terms that have expanded their scope of use to everyday life. The lexical innovations of this time reflect the processes of rapid development of the language system to the fullest extent possible, and therefore require a multifaceted linguistic interpretation.

Since 2020, the use of words and phrases related to the global coronavirus pandemic has been quite common in the speech of modern Ukrainians. This is confirmed by a survey conducted on social media: participants were asked to name one to three new popular words of 2020, the most common in their speech. An analysis of the respondents' answers showed that most of them were words related to the coronavirus [9]. In addition, the researchers conducted a lexical, word-formation, and syntactic analysis of the COVID-19 lexeme.

The widespread spread of the disease has affected the lexical composition of many languages, including Ukrainian and English. Numerous scholarly works have been published focusing on the emergence, enrichment, and updating of the vocabulary of modern Ukrainian and English during the Covid-19 coronavirus pandemic. In particular, based on scientific research published since the beginning of the outbreak in China, the main semantic characteristics of neologisms of the COVID-19 pandemic period are presented [13].

The first reports of reported cases of unidentified disease led to the emergence of lexemes in the global information space that denoted the causative agent of the infectious disease, in particular: pneumonia of unknown origin; 2019-nCoV; acute respiratory disease COVID-19. It is worth noting that the term "coronavirus," which was used in 2020, is not an innovation. The coronavirus pandemic has only actualized the use of this name. In particular, such lexemes as coronavirus infection, coronaviruses, and coronavirus strain were used in the article "Coronavirus infections: Middle East respiratory syndrome caused by MERS-CoV" published in 2015 in the professional medical journal "The Art of Treatment" [9].

The corpus of lexical innovations of the pandemic period, which constitutes the Ukrainian coronavirus vocabulary, is quite diverse (the online dictionary Myslovo lists 27 coronals), but it cannot be considered complete, as it is constantly being replenished with new lexemes, mainly through borrowing from other languages. Speaking of other languages, according to the Institute of the German Language, there are 850 coronal lexemes in German, and more than 3,000 in English [17].

In a thorough study by O. Babeliukh and L. Didukh "Ways of creating neologisms to denote Covid-19 phenomena in English-language epidemiological discourse" [1], the authors identify and characterize productive word-formation models of neologisms to denote COVID-19 phenomena, identify the key features of the studied discourse, and reveal the reasons for the emergence of COVID-19 neologisms. The authors conclude that among the ways of creating COVID-19 neologisms, the most productive are telescopic models and medical metaphor.

A similar opinion is shared by M. Zhulinska. Based on the analysis of coronavirus-related lexical items, it is proved that one of the most common ways of word formation is to combine the truncated bases of several lexical items. The use of this technique is due to the high efficiency of the principle of saving language effort: the conciseness of the wording is combined with a high level of informativeness of the statements.

The models by which linguistic innovations of the modern English language are created during the COVID-19 pandemic are distinguished, their structure, semantics, and origin are characterized [7].

The researchers also study the morphological aspect of creating neologisms to denote COVID-19 phenomena and their place among lexical units [14]. According to the authors, there is a tendency in modern English to replenish the vocabulary. A morphological study of new words for COVID-19 phenomena has shown that the newly created words are independent parts of speech, and the most frequent morphological models of neologisms for COVID-19 phenomena are affixation, word formation, abbreviation, and contamination. Thus, the

lexical composition of the English language is constantly being updated and replenished with innovations.

As media discourse actively responds to the current challenges of society, a number of publications have appeared that highlight neologisms for COVID-19 in the media space. Noteworthy are the scientific studies that characterize the process of emergence of new complex units related to the spread of the coronavirus disease, the development of their semantics; the lexemes most used among complex innovations in media discourse are identified. According to C. Kharchenko, the words coronavirus and Covid-19 / covid, quarantine are the most used in the media space, which served as the motivational basis for new creations. The author provides a list of recorded new covid neologisms, emphasizing that this register is not exhaustive, as long as the coronavirus topic remains the leading world news, new lexemes will appear [15].

Scientists have not ignored the issue of the impact of the social environment associated with the pandemic on the linguistic situation - the emergence of new elements of form, content, and functioning in media discourse. In this way, it is possible to confirm the correlation between social and linguistic factors in the study of the historical development of society by analyzing changes in the dictionary [3].

Linguist L. Tereshchenko, studying the new words generated by the COVID-19 virus epidemic in the world, identified the means of language play involved in its creation; she characterized possible approaches to the translation of this vocabulary [16].

The foregoing allows us to conclude that at the present stage there is considerable interest in a thorough study of neologisms to denote COVID-19 phenomena, determining the linguistic parameters of such innovations, in particular, the ways of their creation, structural and semantic characteristics, which justifies the need for their practical use and study.

As a result of systematizing the coronavirus vocabulary widespread in the Ukrainian information space, in particular on news sites, forums, social networks, and blogs, eight thematic groups have been

identified: 1) names of Covid-19: coronavirus, covid, corona, etc.; 2) time periods of Covid-19 appearance: corona year, corona pause, etc.; 3) Covid-19 and human: covidnik, anti-covidnik, coronial, etc.; 4) Covid-19 and society: lockdown, quarantine; 5) Covid-19 and economy: covidonomics, corona fund, corona discounts, corona marketing, corona losses, etc. 6) Covid-19 and politics: ze-covid, fopomaydan, covidians, etc.) Covid-19 and education: distance learning, zoom classes, etc.) Covid-19 and medicine: PCR test, rapid test, ventilator, etc. Among the numerous coronavirus lexical items, we have identified lexemes that reflect Ukrainian realities (velor quarantine, fop lockdown, clowndown), as well as words that are actually Ukrainian new words (kovidko, kovidnyatsia, kovidnytsia). However, the above list of coronavirus vocabulary is not static and exhaustive, given that the pandemic is not over, and neologisms appear in the language to denote new concepts, processes, and phenomena related to the manifestations of coronavirus disease [17].

The study of the modern coronavirus dictionary of the English language within the framework of the system-functional approach has made it possible to establish that as a result of the use of pandemic vocabulary in the Internet discourse, lexical and semantic groups have been formed that indicate familiar events and activities, changes in the routine of educational and work activities; activate vocabulary for overweight; alcohol and verbal aggression. The most common word-formation means in the English pandemic dictionary are derivation, borrowing, stemming, contraction, telescoping, and substitution. In addition, the results of the study showed that the accumulated English coronal capitalization performs such functions as nominative (naming new concepts, phenomena, objects at a certain stage of society's development); emotive (many lexemes of the pandemic period are the product of folk art and reflect the mood of people during this period); compressive and informative (a significant amount of information is "placed" in short word forms).

Linguists point to the current trends inherent in linguistic creative processes

among COVID novelties: 1) the interdisciplinary status of COVID neologisms, widespread in both medical and other types of discourse; 2) the hyperonym COVID in discourse is the most frequent and productive; 3) a shift in emphasis from COVID-related to vaccine-related vocabulary, i.e., the priority is not the problem but its solution; 4) active use of colloquial, abbreviated parts (vax, jab) with high derivational and expressive potential; 5) prevalence of such ways of word formation as suffix-prefix, word compounding and contraction; 6) emergence of ironic names for psychological self-defense; 7) semantic diversity of COVID-new words [11].

In modern neology, such fundamental concepts as factors and branches of neologization are not quite clearly differentiated. Ideology and social structure of the society are the extra-linguistic reasons for the process of vocabulary neologization in the modern language. It is obvious that by "causes" and "factors" we should understand what is called the branches of neologization. Unfortunately, the identification of these two terms has become typical and traditional.

Lexemes for the coronavirus pandemic have filled the pages of many publications, including online ones, around the world, and this process is still ongoing. The language of the media is being enriched

every day by numerous innovative derivational processes and is an effective means of communication. The reasons for this phenomenon are extralinguistic (the emergence of the coronavirus disease in China and its further spread in the world, interlingual interaction) and intralinguistic (the tendency to linguistic economy).

In the context of our research, the main factors that led to the emergence of coronavirus neologisms are: 1) the significant impact of the pandemic on the economic, political, social, tourism, and everyday life, which required individuals to master new concepts; 2) language gaps to denote new concepts; 3) "epidemiologization" and "politicization" of the language, as a result of which epidemiological and political terms have expanded their meaning and scope.

Conclusions and future perspectives. The foregoing allows us to conclude that at the present stage there is considerable interest in an in-depth study of neologisms to denote COVID-19 phenomena, determining the linguistic parameters of such innovations, in particular, the ways of their creation, structural and semantic characteristics, which justifies the need for their practical use and study. We consider the study of this layer of vocabulary in the lexicographic aspect to be promising.

Список використаних джерел

1. Бабелюх О., Дідух Л. Способи творення неологізмів на позначення явищ Covid-19 в англомовному епідеміологічному дискурсі. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 7. 2020. С. 5–11.
2. Брітікова К. В. Узуальне та оказіональне в інноваціях сучасної української мови: тенденції оновлення лексико-словотвірної категорії назв особи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2007. 21 с.
3. Весна Т. В., Телецька Т. В. Лексичні інновації періоду коронавірусної пандемії. Записки з романо-германської філології. 2020. Вип. 1. С. 82–89.
4. Дзюбіна О. І. Типологічні принципи класифікації неологізмів у сучасній англійській мові. Науковий вісник Міжнародного

гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2018. Вип. 33(2). С. 38–40.

5. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. Київ : Вид. дім Д. Бураго, 2008. 336 с.

6. Дячук Т. М. Структурно-семантичні типи інновацій у мові сучасних ЗМІ. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. 2020. Вип. 41. С. 21-25.

7. Жулінська М. Неологізми періоду пандемії як відображення суспільної свідомості. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2021. № 1 (9). С. 63–72.

8. Заводна Л. Лексичні новотвори, виникнення яких зумовлено сучасними суспільними процесами. Молодь і ринок. 2021. № 9. С. 140–144.

9. Омельчук С. А., Мандич Т. М. Контекстний аналіз аббревіатури Covid-19 та

лексичних варіантів її на перетині лексикології, словотвору й синтаксису. Виклики та досягнення європейських країн у галузі філологічних досліджень: колективна монографія. Рига, Латвія: "Вид-во Baltija", 2020. 626 с

10. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : Пугач, 2005. 326 с.

11. Семегин Т. С. VAX як новий етап у розвитку COVID-неологізмів. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 25. № 1. 2022. С. 98-102.

12. Сухенко В. Г. Погляди на мовні інновації в наукових працях О. Г. Муромцевої. Лінгвістичні дослідження. 2018. Вип. 48. С. 311-315.

13. Тимчук А. О. Семантичний аналіз неологізмів періоду пандемії Covid-19 (на матеріалах англomовного сайту BBC. *Альманах науки*. № 5 (38) травень 2020. URL: http://almanah.ltd.ua/save/2020/%E2%84%96%205_2020.htm.

14. Тимошук Н. Неологізми на позначення явищ covid-19: морфологічний аспект. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 35.Т. 5. 2021 С. 168-172.

15. Харченко С. В. Новотвори періоду коронавірусної пандемії в медійному просторі України. *International journal of philology*. 2020. Vol. 11, № 4. С. 104–110.

16. Терещенко Л. Я. Лінгвістична відповідь на COVID-19: мовна гра і труднощі перекладу. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України : збірник наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції. м. Вінниця, 03 червня 2020 р. Вінниця, 2020. Ч. 4. С. 254-261.

17. Щепок А. О. Український вокабуляр коронавірусу. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32 (71). № 2 Ч. 1 2021. С. 83-88.

18. Syzonov D. Concept of Creating an E-Filing System of Language Innovations (Media and Ecological Aspect). *Logos*. 2021. Issue 107. P.145-154.

19. Guralnik T.A., Pavlova A.V. Language Play and Lexical Innovation of the 21st Century English. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. 2020. Vol. 83. P. 168-179. <https://doi.org/10.15405>

/epsbs.2020.04.02.19

20. Roig-Marín A. English-Based Coroneologisms: A short Survey of our Covid-19-Related Vocabulary. *English Today* . Vol. 37. Issue 4 . December 2021. P. 193-195.

References

1. Babeliukh, O., Didukh, L. (2020). Sposoby tvorennia neolohizmiv na poznachennia yavlyshch Covid-19 v anhlomovnomu epidemiolohichnomu dyskursi [Ways of creating neologisms to denote the phenomena of Covid-19 in the English-language epidemiological discourse]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti «Lvivskyi filolohichni chasopys»* [Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Lviv Philological Journal"]. № 7. P. 5-11.

2. Britikova, K. V (2007). Uzualne ta okazionalne v innovatsiakh suchasnoi ukrainskoi movy: tendentsii onovlennia leksyko-slovotvirnoi katehorii nazv osoby [Usual and occasional in the innovations of the modern Ukrainian language: trends in updating the lexical and word-forming category of personal names] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk :10.02.01. Kharkiv,. 21p.

3. Vesna, T. V., Teletska, T. V. (2020). Leksychni innovatsii periodu koronavirusnoi pandemii [Lexical innovations during the period of the coronavirus pandemic]. *Zapysky z romano-hermanskoi filolohii* [Notes on Romano-Germanic philology]. 2020. Vyp. 1. P. 82-89.

4. Dziubina, O. I.(2018)/ Typolohichni pryntsyipy klasyfikatsii neolohizmiv u suchasni anhliskii movi [Typological principles of classification of neologisms in modern English]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Scientific Bulletin of the International Humanitarian University]. Seriiia : Filolohiia. Vyp. 33(2). P. 38-40

5. Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrainskomu leksykonі (2008). [Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon] / N. F. Klymenko, Ye. A. Karpilovska, L. P. Kysliuk. K.: Vydavn. dim D. Buraho. 336 p.

6. Diachuk, T. M. (2020). Strukturno-semantychni typy innovatsii u movi suchasnykh ZMI [Structural and semantic

types of innovations in the language of modern mass media]. Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh [Humanitarian education in technical higher educational institutions]. Vyp. 41. S. 21-25.

7. Zhulinska, M. (2021). Neolohizmy periodu pandemii yak vidobrazhennia suspilnoi svidomosti [Neologisms of the pandemic period as a reflection of public consciousness]. Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii [International relations, public communications and regional studies]. № 1 (9). P. 63–72.

8. Zavodna, L. (2021). Leksychni novotvory, vynykennia yakykh zumovleno suchasnymy suspilnymy protsesamy [Lexical innovations, the emergence of which is determined by modern social processes]. Molod i rynok [Youth and the market]. № 9. P. 140-144.

9. Omelchuk, S. A., Mandych, T. M. (2020). Kontekstnyi analiz abreviatury Sovid-19 ta leksychnykh variantiv yii na peretyni leksykologii, slovotvoru y syntaksysu [Contextual analysis of the abbreviation Sovid-19 and lexical variants ii at the intersection of lexicology, word formation and syntax]. Vykylyky ta dosiahnennia yevropeyskykh krain u haluzi filolohichnykh doslidzhen : kolektyvna monohrafiia [Challenges and progress of European countries in the field of philological research: a collective monograph]. Ryha, Latviia: "Vydavnytstvo Baltija", 2020. 626 p.

10. Styshov, O. A. (2005). Ukrainska leksyka kintsia KhKh stolittia (na materialy movy zasobiv masovoi informatsii) [Ukrainian vocabulary of the end of the 20th century (on the material of the language of mass media)]. K. : Puhach. 326 p.

11. Semehyn, T. C. (2022). VAX yak novyi etap u rozvytku COVID-neolohizmiv [VAX as a new stage in the development of COVID neologisms]. Visnyk KNLU [Bulletin of KNLU] Serii Filolohiia. Tom 25. № 1. S. 98-102.

12. Sukhenko, V. H. (2018). Pohliady na movni innovatsii v naukovykh pratsiakh O. H. Muromtsevoi [Views on language innovations in the scientific works of O. H. Muromtsevoi]. Lnhvistychni doslidzhennia [Linguistic studies]. Vyp. 48. S. 311-315.

13. Tymchuk, A. O. (2020). Semantychnyi analiz neolohizmiv periodu pandemii Covid-19 (na materialakh anhlovnoho сайту BBC) [Semantic analysis of neologisms during the period of the Covid-19 pandemic (on the materials of the English-language website of the BBC)]. Almanakh nauky [Almanac of science]. № 5 (38) traven. Retrieved from: http://almanah.ltd.ua/save/2020/%E2%84%96%205_2020.htm.

14. Tymoshchuk, N. (2021). Neolohizmy na poznachennia yavlyshch covid-19: morfolohichnyi aspekt [Neologism for the designation of tsovid-19 phenomenon: morphological aspect]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Current issues of humanitarian sciences]. Vyp 35. T. 5. P. 168-172.

15. Kharchenko, S. V. (2020). Novotvory periodu koronavirusnoi pandemii v mediinomu prostori Ukrainy [Innovations of the period of the coronavirus pandemic in the media space of Ukraine]. Mizhnarodnyi filolohichnyi chasopys [International journal of philology]. Vol. 11, № 4. P. 104-110.

16. Tereshchenko, L. Ya. (2020). Lnhvistychna vidpovid na COVID-19: movna hra i trudnoshchi perekladu [Linguistic response to COVID-19: possible game and difficulties of translation]. Sotsialno-politychni, ekonomichni ta humanitarni vymiry yevropeiskoi intehtatsii Ukrainy [Socio-political, economic and humanitarian dimensions of the European integration of Ukraine]: zbirnyk naukovykh prats VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. m. Vinnytsia, 03 chervnia. Vinnytsia, 2020. Ch. 4. P. 254–261.

17. Shchepok, A. O. (2021). Ukrainskyi vokabuliar koronavirus [Ukrainian vocabulary of the coronavirus]. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho [Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi]. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka. Tom 32 (71). № 2 Ch. 1. P. 83-88.

18. Syzonov, D. (2020). Concept of Creating an E-Filing System of Language Innovations (Media and Ecological Aspect). Logos. 2021. Issue 107. P. 145-154.

19. Guralnik, T. A., Pavlova, A. V. (2020). Language Play and Lexical Innovation of the 21st Century English. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. Vol. 83. P. 168-179. <https://doi.org/10.15405/>

epsbs.2020.04.02.19

20. Roig–Marín, A. (2021). English-Based
Coroneologisms: A short Survey of our

Covid-19-Related Vocabulary. English Today.
Vol. 37. Issue 4 . December. P. 193 – 195.

Анотація. Актуальність. Розвиток суспільства, нові історичні умови буття та соціальні відносини зумовлюють появу нових слів і значень, що фіксують нові явища життя соціуму. Соціальна зумовленість змін пов'язана переважно з комунікативною функцією мови, покликаною забезпечити потреби людей у спілкуванні, що обумовлює пошук найбільш раціональних засобів номінації.

Методи. Для досягнення поставленої мети використано метод аналізу мовознавчої літератури і метод узагальнення. Матеріалом наукової роботи слугували лексеми концептосфери «пандемія COVID-19», отримані з допомогою довільної вибірки з україно- і англomовних сайтів та вебсторінок друкованих й онлайн-ових засобів масової інформації.

Результати дослідження та їх обговорення. Проаналізовано кілька лінгвістичних підходів до вивчення неологізмів, що вказують на їхню сутність: стилістичний, психолінгвістичний, лексикографічний, денотативний. Визначено, що мовознавство відреагувало на нові запити до мови суспільної практики, словниками нового для української лексикографії типу – неологічними, або словниками мовних інновацій. Ми розуміємо неологізми у межах нашого дослідження, як структурно, семантично або стилістично нові слова, що виникли в період пандемії COVID-19.

Розглянуто екстралінгвальні (зовнішні) й інтралінгвальні (внутрішні) чинники, що сприяють виникненню нових слів у мові протягом останніх десятиліть; різні підходи до систематизації неологізмів. Установлено, що на сучасному етапі спостерігаємо значний інтерес до ґрунтовного дослідження неологізмів на позначення явищ COVID-19, визначення лінгвальних параметрів таких нововведень, зокрема способів їхнього творення, структурно-семантичних характеристик, що обґрунтовує потребу у їхньому практичному використанні та вивченні. Перспективними вважаємо дослідження окресленого прошарку лексики у лексикографічному аспекті.

Ключові слова: лексичні інновації, неологізми, неологія, коронавірусний вокабуляр, COVID-новотвори.

ПОНЯТІЙНІ КАТЕГОРІЇ, РЕПРЕЗЕНТОВАНІ АНГЛОМОВНИМИ ЕПІЗООТОЛОГІЧНИМИ ТЕРМІНАМИ

CONCEPTUAL CATEGORIES REPRESENTED BY ENGLISH LANGUAGE EPIZOOTOLOGICAL TERMS

В. А. ЛАШКУЛ, кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри романо-германських мов і перекладу,

V. A. LASHKUL, PhD in Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Romance and Germanic Languages and Translation,

E-mail: lash58095@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3709-3306>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Анотація. У статті розглянуто понятійні категорії, представлені англomовними термінами епізоотології. Актуальність розвідки зумовлена потребою у систематизації епізоотологічної термінології через моделювання понятійних категорій, репрезентованих мовними засобами. Метою цього дослідження є вивчення категоризації англomовних термінологічних одиниць епізоотології відповідно до типів понять, які вони репрезентують, та визначення відсоткового співвідношення складу виділених груп у рамках аналізованої галузі знання. Дослідження проводилось на основі вибірки лексикографічних даних, зафіксованих у спеціалізованих та тлумачних словниках англійської мови. У ході аналізу лексикографічного матеріалу було запропоновано методи суцільної вибірки мовного матеріалу, дефініційного аналізу, класифікації, а також порівняльний аналіз та статистичний метод. Відповідно до мети дослідження проаналізовано підходи вчених до визначення типології категорій. Різні наукові дисципліни мають свій власний набір категорій, що базуються на буттєвих (онтологічних) категоріях як найбільш абстрактних величинах, які є невід'ємними характеристиками дійсності і відображають її найбільш загальні властивості і зв'язки. Типологія категорій варіюється залежно від належності термінологічних корпусів до технічних, природничих чи гуманітарних наук. Аналіз термінів епізоотології показав, що вони структуруються за такими категоріями: «біологічний об'єкт», «процес», «ознаки і властивості», «методи і технології», «величини і одиниці виміру». У досліджуваній термінології ці категорії виконують функції класифікації, інформативності та ідентифікації. У статті визначено найбільш і найменш поширені понятійні категорії, які виражаються англomовними термінами епізоотології. Обґрунтовано важливість вивчення типології термінологічних одиниць для аналізу системної організації спеціалізованої лексики.

Ключові слова: понятійні категорії, епізоотологія, термінологічні одиниці, класифікація, системна організація, мовні засоби.

Актуальність дослідження. (Introduction). Мовознавцями активно й різнопланово досліджується термінологія різних галузей наук. Усе частіше об'єктом наукових досліджень стає англomовна ветеринарна термінологія, вивченню якої присвячено наукові студії О. Абросімової [1], С. Амеліної та І. Гопак [3], Л. Комарової [9], В. Лашкула [11], Т. Немової і М. Личук [14], Рожкова [15, 23, 24], О. Сиротіної [16], Ю. Тімкіної [18], Т. Череповської і О. Бінкевич [19], Л. Ягенич [20] та ін. Дослідники сходяться на думці про те, що ветеринарна термінологія сьогодні перебуває у стані інтенсивного розвитку, що

пов'язано зі швидким прогресом ветеринарної медицини, виходом її на міжнародний рівень. Мовознавцями відзначаються глобальність і різноманітність лексичного складу ветеринарної медицини, яка має в своєму розпорядженні «одну з найширших і найскладніших у понятійному, змістовному планах терміносистем» [16].

Проте, попри значну кількість ґрунтовних наукових студій, в сучасному термінознавстві немає наукових праць, у яких би системно розглядали питання понятійних категорій термінології ветеринарної медицини, зокрема не отримала достат-

нього висвітлення в аспекті категоризації епізоотологічна термінологія. Актуальність розвідки зумовлена потребою у систематизації термінології епізоотології через моделювання понятійних категорій, репрезентованих мовними засобами.

Аналіз досліджень і публікацій. ((Analysis of recent researches and publications)). Проблема мовної категоризації представляє великий інтерес не тільки для лінгвістів, а й для всього наукового світу. Питання, пов'язане з типологією категорій, у працях дослідників немає однозначного рішення. Засновник термінознавства Д. Лотте систематизував технічну термінологію за чотирма категоріями: 1) предмети; 2) процеси/явлення; 3) властивості; 4) розрахункові поняття та одиниці виміру [12, с. 29]. С. Гриньов-Гриневич зазначав, що понятійна система може бути зведена до трьох найширших категорій: 1) об'єкти; 2) процеси/стан та 3) властивості [6, с. 73]. Категоріальний підхід до професійної лексики, реалізований Т. Канделаки, дозволив встановити дев'ять категорій: 1) предмети; 2) процеси; 3) стани; 4) режими; 5) властивості; 6) величини; 7) одиниці виміру; 8) науки та галузі; 9) професії та заняття [8, с. 9-11]. Класифікуючи спеціальні поняття, А. Суперанська, Н. Подольська, Н. Васильєва розглядають значно меншу кількість категорій понять, серед яких категорії «пред-мет», «процес», «властивості», «величини» [17, с. 89]. Є. Голованова виділяє у сфері професійної комунікації чотири основні категорії: предмети, процеси, властивості та величини [5, с. 105].

Огляд публікацій, присвячених категоріальному аналізу термінології, показує, що деякі типи понять, що виділяються в класифікаціях, пропонованих різними дослідниками, збігаються або близькі за своїм змістом, у той час як інші дуже специфічні. Кількість категорій може бути різною і згодом змінюватися, що у свою чергу залежить від ступеня охоплення термінології, що належить до тієї чи іншої галузі наукового знання. Типологія категорій варіюється залежно від належності термінологічних корпусів до технічних, природничих чи гуманітарних наук.

Метою (**purpose**) цього дослідження є вивчення категоризації англомовних термінологічних одиниць епізоотології від-

повідно до типів понять, які вони репрезентують, та визначення відсоткового співвідношення складу виділених груп у рамках аналізованої галузі знання.

Матеріали і методи дослідження (Methods of research). Джерельною базою роботи слугувала картотека з 1000 термінів, відібраних із англомовних ветеринарних лексикографічних джерел. У ході аналізу ми спиралися на методи суцільної вибірки мовного матеріалу, дефініційного аналізу, класифікації, а також порівняльний аналіз та статистичний метод.

Результати (Results of the research). Наукові поняття, які репрезентуються мовними засобами, об'єднуються дослідниками в категорії за певними ознаками, що обумовлено наявністю у кожній терміносистемі типів понять, за якими розподіляється основний корпус термінологічної лексики, яка належить до певної галузі наукового знання. Різні наукові дисципліни мають свій власний набір категорій, що базуються на битійних (онтологічних) категоріях як найбільш абстрактних величинах, які є невід'ємними характеристиками дійсності і відображають її найбільш загальні властивості і зв'язки [4, с. 7].

Згідно з визначеннями, пропонованими у словниках лінгвістичних термінів, «категорія в когнітивній лінгвістиці — одна з пізнавальних форм мислення людини, за допомогою якої узагальнюється досвід та здійснюється його класифікація» [7, с. 142].

Категорії формують довкола себе класи термінів, інтегровані за категоріальними ознаками на основі загального концепту. Вони організують окремий рівень у понятійно-предметній ієрархії спеціальної предметної галузі. Як родові поняття ці категорії використовуються для позначення об'єктів науково-технічної та природничо-наукової сфер. Виділені категорії служать опорою та орієнтиром професійного мислення та професійної діяльності.

Дослідимо понятійні категорії, представлені в концептуальній сфері епізоотології – ветеринарній науці, яка вивчає епізоотії, прояв епізоотичного процесу під час якого інфекція вражає велику кількість тварин, об'єктивні закономірності виникнення, прояви, поширення та згасання епізоотій (інфекційних хвороб) і на цій основі розробляє методи профілактики і

заходи боротьби з ними [2, с. 48].

У ході дослідження на матеріалі вибірки термінологічних лексичних одиниць епізоотології (1000 одиниць) ми сформували 5 категоріальних груп, кожену з яких було названо ключовим родовим терміном: 1) біологічний об'єкт (22,8%); 2) процес (33,8%); 3) ознаки та властивості (18,5%); 4) методи та технології (13,7%); 5) величини та одиниці виміру (11,2%).

Перша з розглянутих категорій — «біологічний об'єкт». До цієї категорії ми зараховуємо терміни, які називають збудників заразних хвороб (загальне визначення живих істот — патогенів, здатних при потрапленні або введенні в організм тварин (тобто при зараженні) викликати у них специфічні патологічні процеси внаслідок своєї життєдіяльності). До цієї категорії відносяться представники багатьох систематичних груп — від вірусів до тварин.

Група номінацій, співвідносні з категорією «біологічний об'єкт», є однією з найбільш репрезентативних і становить 22,8% від загальної кількості вибірки. Це зумовлено переважно тим, що епізоотологія вивчає закономірності виникнення інфекційних хвороб, спричинених збудниками заразних хвороб.

Понятійна категорія «біологічний об'єкт» включає термінологічні одиниці, які позначають назву патогенних мікроорганізмів (мікробів) — велика група невидимим оком найдрібніших організмів — збудників інфекційних хвороб тварин і людини. До них відносяться віруси, рикетсії, мікоплазми, хламідії, бактерії, патогенні гриби (viruses, rickettsiae, mycoplasmas, chlamydia, bacteria, pathogenic fungi).

Наступна, широко репрезентована в корпусі термінології епізоотології, — категорія «процес» (33,8%), яка представляє «поняття про дії і функції, що співвідносяться з одним або декількома об'єктами наукового або професійного знання і розглядаються як суттєво важливі для розвитку певної сфери» [10, с. 106].

Наше дослідження показало, що в термінології епізоотології знаходять своє відображення такі субкатегорії процесу: власне процес і стан. Процесуальність і мінливість є стрижневими компонентами наукових концептів як гуманної, так і ветеринарної медицини, тому ключовим терміном епізоотології є епізоотичний

процес (epizootic process) — безперервний процес виникнення і поширення хвороб, пов'язаний з ланцюговою передачею збудника від заражених тварин до здорових. Оскільки епізоотичний процес фактично являє собою ланцюг випадків інфекційних хвороб, що сліднують одна за одною, то можна сказати, що він формується з безлічі окремих інфекційних процесів. Однак епізоотичний процес — це не просто ланцюг інфекційних процесів, а результат взаємодії популяцій тварин і мікроорганізмів в просторі часу [22, с. 36].

Субкатегорія «власне процес» репрезентує зміни, відмінною рисою яких є розвиток у часі, тривалість і спосіб протікання епізоотії. Терміни, що об'єктивують такі ознаки, виражають різні види переміщення і шляхи передачі збудника заразної (інфекційної) хвороби. Прикладами можуть служити термінологічні словосполучення з атрибутивним компонентом, яким властива здатність конкретизувати значення терміна за допомогою додаткових уточнювальних характеристик: infectious process (інфекційний процес), mechanical transmission (механічна передача), biologic transmission (біологічна трансмісія (передача), airborne transmission (аерогенна (повітряна) передача), mechanical transmission (механічна передача), antigenic drift (антигенний дрейф), droplet spread (повітряно-крапельне поширення) [11, с. 52].

Друга субкатегорія — «стан» — являє собою особливий різновид процесу, що характеризується відносною статичністю. У термінології епізоотології категорія стану представлена в номінаціях хвороб, а також фізіологічних і патофізіологічних станах, наприклад: sepsis (сепсис) — стан організму, при якому мікроби, що проникли з первинного осередку інфекції в кров, безперешкодно розмножуються в ній і заносяться до всіх органів і тканин, де викликають запальні і дегенеративно-некротичні процеси [21, с. 166], soil infections (ґрунтові інфекції) — хвороби, збудники яких (в основному мікроорганізми, що утворюють спори) довгий час зберігаються в ґрунті і передаються через нього [13, с. 12], purulent infection (гнійна інфекція) запальний процес, викликаний гноєрідними мікроорганізмами (стафілококами, стрептококами, синьогнійною паличкою) [13, с. 11], generalized infection (генералізована інфекція) — це стан, коли після того, як

збудник потрапив в організм у певній дозі через ворота інфекції розпо-всюджується по всьому організму [13, с. 11].

Третя категорія, представлена масивом епізоотологічних термінів, – «ознака» (18,5%), є однією з основоположних категорій для термінології всіх наукових галузей. Категорія «ознака» в епізоотології має прагматичну значущість, що пояснюється необхідністю точної вказівки на конкретні ознаки патологічних процесів. У досліджуваній термінології категорія «ознака» знаходить своє відображення в часових, колірних та каузальних ознаках.

Найбільш яскраво категорія ознаки в епізоотологічній термінології представлена в зоонозах, узагальнених назвах природно-осередкових інфекцій, тобто таких інфекційних хвороб, що звичайно поширені у тварин, але здатні іноді передаватися від тварин до людини. Домінуючими серед англomовних термінів виявилися зоонози, що мають часову категоріальну ознаку, яка вказує на специфіку протікання зоонозної хвороби, її тривалість і характер. Аналіз досліджуваної термінології дозволив виявити тимчасові відтінки у значенні термінів-зоонозів з часовими ознаками.

1. Тривалість, що характеризується такими типами тимчасових відтінків: 1) *короткочасний період* (швидкий результат хвороби), наприклад: Bradzot in sheep – браздот овець. Гостра інфекційна хвороба овець, що протікає блискавично і гостро, відзначається раптовою загибеллю тварин [21, с. 38]; 2) *довготривалий період*: latent infection – дуже тривала, нерідко довівна інфекція без клінічного вияву і з маркерами, що важко визначаються [13, с. 28]; slow infections – повільні інфекції – група хвороб, відмінними ознаками яких є інкубаційний період від декількох місяців до декількох років; тривалий клінічний перебіг [13, с. 49].

2. Систематичність подій (процесів, явищ). Congenital diseases – конгенітальні хвороби, які починаються у внутрішньо-утробний період, а виявляються при/або після народження [13, с. 37]. Neonatal diseases – неонатальні хвороби – хвороби, що виникають протягом декількох днів після народження [13, с. 36]. Близьке за значенням поняття – postnatal diseases – постнатальні хвороби, що виникають у період після народження [13, с. 36].

3. Циклічність. Persistent infection – персистентна інфекція (та, що повторюється), epidemic period – міжепізоотичний період – проміжок часу після згасання або ліквідації епізоотії до нового підйому захворюваності на тій же території, протягом якого не спостерігалось клінічно очевидних або типових випадків заразної хвороби [13, с. 31].

4. Співвідношення із минулим або майбутнім часом. Infectious period – заразний (інфекційний) період – проміжок часу, протягом якого інфікована тварина (людина) здатна передати збудника іншому сприйнятливому організму і (або) переносникові [13, с. 16]. Epidemic period – між-епізоотичний період – проміжок часу після згасання або ліквідації епізоотії до нового підйому захворюваності на тій же території, протягом якого не спостерігалось клінічно очевидних або типових випадків заразної хвороби [13, с. 30].

5. Первинність – вторинність. Primary case – первинний випадок; secondary infection – секундарна інфекція – вторинна ендогенна інфекція, яка виникає внаслідок зниження резистентності організму при первинній, основній інфекції і протікає як її наслідок [13, с. 61].

Друга з категоріальних ознак, яка часто представлена термінами-зоонозами, – колірні. Ця ознака служить одним із показників стану організму, відіграє важливу роль при встановленні діагнозу, стадії захворювання і ступеня його поширення [15, с. 78]. Терміни-зоонози з колористичною ознакою репрезентують наявність у концептуальній структурі ознаки кольору уражених органів тварини, за допомогою яких шляхом метонімічного перенесення утворюються назви хвороб, наприклад: Blackhead – (чорна голова) – інфекційна хвороба птахів (інфекційний ентерогепатит), Blackleg – (чорна ніжка) – хвороба великої рогатої худоби (емфіматозний карбункул), Blue tongue – (блутанг, синій язик) – інфекційна катаральна лихоманка овець, Blue-ear disease of pigs – (хвороба «синього вуха») – репродуктивно-респіраторний синдром свиней, Pink eye – (рожеве око) – гострий інфекційний кон'юнктивіт [15, с. 78].

Наступна категоріальна ознака, за якою структуруються англomовні терміни-зоонози, – каузальна, що вказує на при-

чинно-наслідкові відносини. Поширеними є терміни, в яких назви зоонозних хвороб містять вказівку на патогенні мікроби і віруси, які спричинили інфекційну хворобу. Прикладами розглядуваних термінів можуть слугувати назви інфекційних хвороби. Coronavirus – коронавірус – «група РНК вірусів, які переважно вражають тварин, але в деяких випадках можуть передаватися людині. Коронавірус є зоонозною інфекцією за походженням» [15, с. 174]; Amoeba encephalitis – амебний енцефаліт – «хвороба центральної нервової системи (ЦНС), яку спричинюють певні види вільно живучих амеб, особливо роду Acanthamoeba і Balamuthia mandrillaris» [15, с. 36]; Foodborn – кормові інфекції – «хвороби, збудники яких розповсюджуються через контаміновані корми та проникають в організм через органи травлення аліментарним (оральним) шляхом» [11, с. 50].

Четверта понятійна категорія «методи і технології» репрезентована епізоотологічними термінами, що номінують методи і технології лікування та профілактики інфекційних захворювань. Прикладами вказаних номінацій є такі терміни. Monitoring (моніторинг) – тривале і планове спостереження за інфікованою популяцією з метою оцінки превалентності та інцидентності хвороби [12, с. 136]. Sampling (відбір проб) – процес відбору репрезентативного числа особин (проб) із загального їх числа в групі / популяції [12, с. 205]. Eradication (викорінювання) – знищення захворювання на національному рівні або в глобальному масштабі (чума ВРХ, натуральна віспа людини) [12, с. 9]. Randomisation (рандомізація) – розміщення суб'єктів/об'єктів по групах випадковим чином. Елемент випадковості вноситься на початковому етапі дослідження з тим, щоб контрольна і дослідна групи були поза усвідомленим і неусвідомленим впливом дослідника на формування цих груп [20, с. 53]. Sanitation (саніація) – лікування, оздоровлення. Stratification (стратифікація) – процес розділення популяції, що вивчається на групи (страти) по взаємно виключаючим ознакам: вік, стать, умови утримання, експлуатації [12, с. 58]. Utilization (утилізація) – використання, вживання з користю, напр., переробка (технічна) трупів, викидів, відходів для отримання корисних добавок [12,

с. 72]. Biological control (біологічний контроль) – використання хижаків, паразитів або патогенів (включаючи віруси) для контролю шкідників і паразитів (тварин і рослин) [12, с. 8]. Vaccine prevention, vaccination (вакцинопрофілактика, вакцинація) – метод профілактики заразних хвороб шляхом введення тварині вакцин (або анатоксинів), активна штучна імунізація [12, с. 9].

Наступна менш поширена понятійна категорія, яка репрезентується термінами епізоотології, – «величини та одиниці виміру» (13,7%), наприклад: morbidity – захворюваність – «будь-яке відхилення, суб'єктивне або об'єктивне, від стану фізіологічного благополуччя або зниження продуктивності. Показник охоплення популяції тварин якою-небудь хворобою. Виражається відношенням числа хворих до загальної чисельності сприйнятливих тварин у контрольованій популяції і найчастіше обчислюється на 100 000 голів» [12, с. 16]; prevalence – «показник ураженості популяції тварин, наявності, поширеності інфекції або хвороби» [13, с. 50]; mortality – падіж (худоби); у ветеринарії – «показник тяжкості виникнення і поширення хвороби, її впливу на популяцію тварин. Виражається відношенням числа загинувших від хвороби до загальної чисельності контрольованої популяції і обчислюється на 100, 1000, 10000 і т. д. голів» [13, с. 19]. Contactivity Index (індекс контагіозності – показник, що кількісно характеризує заразність хвороби, заснованої на швидкості дифузії збудника в сприйнятливій популяції тварин. Виражається часткою інфікованих тварин, експозиційованих до джерела інфекції. Індекс контагіозності специфічний для конкретної хвороби. Наприклад, для гострих висококонтагіозних ящура і хвороби Ньюкасла індекс контагіозності практично рівний 1,0, а для хронічних захворювань з малоефективним механізмом передачі він знижується до рівнів порядку 0,01-0,1. Measure of dispersion (заходи дисперсії/мінливості) – міра змін значень від центральної тенденції. У епідеміології використовують такі показники, як: розмах/інтервал; розмах від 90-го до 10-го перцентилля; поміжквартильний розмах; дисперсія; стандартне відхилення; помилка середнього/стандартна помилка; коефіцієнт асиметрії, коефіцієнт варіації. Species specific

© В. А. Лашкул

mortality rate (видоспецифічний показник смертності) – показник смертності для конкретного виду тварин. Як чисельник, так і знаменник співвідносимо з вказаним видом тварин. Аналогічно розраховують специфічний показник смертності. Relative risk (відносний ризик) – відношення ризику однієї і тієї ж події (наприклад, хвороби, смерті) для двох груп: що піддалася і не піддалася дії. Virulence (вірулентність) – ступінь патогенності. У вузькому епізоотологічному сенсі, частка особин з клінічними проявами хвороби, у яких після зараження розвинулося тяжке захворювання (типове захворювання) або які загинули. Intragroup variation (dispersion) (внутрішньогрупова варіація (дисперсія) – вимірювання, засновані на дисперсії значень усередині групи, інакше кажучи, дисперсія значень навколо середнього значення по групі. Discrete data (дискретні дані) – кількісні дані, виражені цілими числами (наприклад, число народжень хворих, полеглих). Dichotomus data (дихотомічні дані) – ознаки, які можуть мати тільки два значення (присутній – відсутній, живий – мертвий, так – ні). Diagnostic title (діагностичний титр) – величина, що використовується для розділення ряду величин на дві частини. У діагностиці відокремлюють «нормальні» показники від «ненормальних», «позитивні» від «негативних», «здорових» і «хворих». Incidence (інцидентність) – показник частоти захворюваності, появи нових випадків хвороби. Виражається абсолютною кількістю нових випадків захворювання або їх відношенням на 100, 1000, 10000 і так далі голів в сприйнятливій популяції за певний

період часу. (Відповідь на питання, скільки тварин захворіло протягом тижня, місяця і так далі).

Аналіз досліджуваних термінів показав, що категорія кількості в термінології об'єктивується в термінах і символічних знаках, що виражають кількісні характеристики нормальних і патологічних станів організму. У ветеринарній медицині кількісні показники є невід'ємним діагностичним складником.

Висновки (Conclusions). У ході дослідження ми вивчили категоризацію термінологічних одиниць епізоотології відповідно до типів понять, які вони репрезентують, та представили відсоткове співвідношення номінацій виділених підгруп у рамках аналізованої галузі знання. Аналіз термінів епізоотології показав, що вони структуруються за такими категоріями: «біологічний об'єкт», «процес», «ознаки та властивості», «методи та технології», «величини та одиниці виміру». У досліджуваній термінології ці категорії виконують функції класифікації, інформативності та ідентифікації.

Вивчення термінологічних одиниць дозволило зробити висновок, що найбільш репрезентативними в термінології епізоотології є групи мовних одиниць, які називають поняття таких категорій, як «біологічний об'єкт», «процес», на противагу нерепрезентативним групам термінів, що представляють категорію «величини та одиниці виміру». Як очевидно з нашого дослідження, типології понятійних категорій та їхня кількість, які знайшли вираз у термінах, детерміновані насамперед специфікою наукової галузі епізоотології.

Список використаних джерел

1. Абросимова Е. Е. Ветеринарный дискурс в зеркале современных научных исследований: систематический обзор. Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2022. Том 15 (3). С. 751-758.
2. Атамась В. Я. Сучасні проблеми епізоотології. Аграрний вісник Причорномор'я: Збірник наукових праць. Одеса, 2008. Вип. 42, ч.2: Ветеринарні науки. Присв. проф. В. М. Жеденову. С.4-7.
3. Амеліна С. М., Гопак І. М. Структурно-семантична характеристика англійських термінів підмови ветеринарії у контексті україномовного перекладу. Науковий вісник

Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. 2016. Вип. 248. С. 156–161.

4. Бекишева Е. В. Формы языковой репрезентации гносеологических категорий в клинической терминологии. (Автореф. дис. ... д-ра филол. наук). 2007. 50 с.

5. Голованова, Е. И. Введение в когнитивное терминоведение. 2011. 224 с.

6. Гринев-Гриневич С. В. Терминоведение, 2008. 304 с.

7. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Назрань: Пилигрим, 2010. 486 с.

8. Канделаки Т. Л. Семантика и моти-

© В. А. Лашкул

вированность терминов. 1977. 168 с.

9. Комарова Л. Н. Истоки ветеринарной терминологии. Новое слово в науке: стратегии развития. 2017. С. 209-211.

10. Лату М. Н. Номинация в развивающихся терминосистемах: монография. Пятигорск : 2015. 192 с

11. Лашкул В. А. Мовні засоби категорії процесу в англійській епізоотологічній термінології. Міжнародний філологічний часопис, 2021. Випуск 12 (4). С. 50-54.

12. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: вопросы теории и методики. 1961. 160 с.

13. Недосков, В. В., Литвин, В. В., Поліщук В. П., Мельник В. В., Гомзиков О. М., Мартинюк О. Г. Словник епізоотологічних термінів. Київ : БАТ "Рябина", 2014. 90 с.

14. Немова Т. В., Личук М. І. Особливості формування та перекладу термінології клінічної ветеринарної гематології. «International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Вип. 11 (3), 2020. С.73-81.

15. Рожков Ю. Г. Вербалізація хвороб тварин засобами англійської мови: лінгво-когнітивний і структурно-семантичний аспекти: дис. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 224 с.

16. Сиротина Е. А. Representation of the process category in the English-language clinical terminology of veterinary medicine. *Studia Humanitatis*. 2021 (3).

17. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология. Вопросы теории. 2003. 246 с.

18. Тимкина Ю. Ю. Англоязычные лексико-грамматические единицы области «Ветеринария». Балтийский гуманитарный журнал. 2017. 2 (19), 62–65.

19. Череповська Т., Бінкевич О. Morphological peculiarities of veterinary terminology in the context of teaching English for specific purposes. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». 2019. Вип. 5 (73). С. 310–312.

20. Ягенич Л. В. К вопросу о классификации терминологии ветеринарной медицины в современном английском языке. *Фундаментальная наука вузам*. 2020. 1. С. 342-351.

21. Edward B. Black's Veterinary Dictionary. London: Bloomsbury, 2015. 514 p.

22. Miquel Porta. A Dictionary of

Epidemiology. URL: http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Epidemiologi/PDF/Dictionary_of_Epidemiology__5th_Ed.pdf

23. Rozhkov Y. Linguistic Representation of the Feature Category in the English Clinical Veterinary Terminology. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*. 2022. Vol. 14 (1). P.188-203.

24. Rozhkov Y., Syrotin A. Verbalization of the concepts of disease and animal disease in English. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*. 2021, 13 (4). P. 224-233.

25. Rozhkov Y., Syrotina, O., Lashkul V. Semantic phenomena in English clinical terminology of veterinary medicine. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*. 2022, 14 (3). P. 247-266.

References

1. Abrosimova, E. E. (2022) Veterinary discourse in the mirror of modern scientific research: a systematic review. *Philological Sciences. Questions of theory and practice*. Volume 15 (3). pp.751-758.

2. Atamas, V. Ya. (2008). Modern problems of epizootology. *Agrarian Bulletin of the Prychornomorya: Collection of scientific works*. Odessa. Vol. 42, part 2: Veterinary sciences. Assigned prof. V. M. Zhedenov. P. 4-7.

3. . Amelina S. M., Gopak I. M. (2016). Structural and semantic characteristics of the English terms in the subdivision of veterinary medicine in the context of the Ukrainian translation. *Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine Series: Philological sciences*. Vol. 248. P. 156–161.

4. Bekysheva, E. V. (2007). Forms of linguistic representation of epistemological categories in clinical terminology. (Author's thesis. ... Doctor of Philology). 50 p.

5. Golovanova, E. I. (2011). Introduction to cognitive terminology. 224 p.

6. Grinev-Grinevich, S. V. (2008). Terminology. 304 p.

7. Zherebilo, T. V. (2010). Dictionary of linguistic terms. Nazran: Pilgrim. 486 p.

8. Kandelaki, T. L. (1977). Semantics and motivation of terms. 168 p.

9. Komarova, L. N. (2017). Origins of veterinary terminology. In: *A new word in science: development strategies*. P. 209-211.

10. Latu, M. N. (2015). Nomination in developing term systems: monograph. 192 p.

© В. А. Лашкул

11. Lashkul, V. A. (2021). Linguistic means of the process category in English epizootological terminology. Scientific journal "International Philological Journal", Vol 12 (4). P. 50-54.
12. Lotte, D. S. (1961). Fundamentals of constructing scientific and technical terminology: questions of theory and methodology. 160 p.
13. Nedosekov, V. V., Lytvyn, V. V., Polishchuk, V. P., Melnyk, V. V., Gomzykov, O. M., Martyniuk, O. G. (2014). Dictionary of epizootological terms. Kyiv: Ryabina JSC, 90 p.
14. Nemova, T. V., Lychuk, M. I. (2020). Peculiarities of the formation and translation of the terminology of clinical veterinary hematology. International journal of philology. Vol. 11 (3). P.73-81.
15. Rozhkov, Y. G. (2021). Verbalization of animal diseases by means of the English language: linguistic-cognitive and structural-semantic aspects: diss. Borys Grinchenko Kyiv University, 224 p.
16. Syrotina, O. (2021). Representation of the process category in the English-language clinical terminology of veterinary medicine. Studia Humanitatis. 3.
17. Superanskaya, A.V., Podolskaya, N. V., Vasilyeva N. V. (2003). General terminology. Questions of theory. 246 p.
18. Timkina, Yu. Yu. (2017). English lexical and grammatical units of the field "Veterinary". Baltic Humanitarian Journal. 2 (19). P. 62–65.
19. Cherepovska, T., Binkevich, O. (2019). Morphological peculiarities of veterinary terminology in the context of teaching English for specific purposes. Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": series "Philology". Issue 5 (73). P. 310–312.
20. Yagenych, L. V. (2020). To the question about the classification of the terminology of veterinary medicine in modern English language. Fundamental science for universities. 1. P. 342-351.
21. Edward, B. (2015). Black's Veterinary Dictionary. London: Bloomsbury. 514 p.
22. Miquel Porta. A Dictionary of Epidemiology. Retrieved from: http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Epidemiologi/PDF/Dictionary_of_Epidemiology__5th_Ed.pdf
23. Rozhkov, Y. (2022). Linguistic Representation of the Feature Category in the English Clinical Veterinary Terminology. Cogito – Multidisciplinary Research Journal. Vol. 14 (1). P.188-203.
24. Rozhkov, Y., Syrotin, A. (2021). Verbalization of the concepts of disease and animal disease in English. Cogito – Multidisciplinary Research Journal. 13 (4). P. 224-233.
25. Rozhkov, Y., Syrotina, O., Lashkul, V. (2022). Semantic phenomena in English clinical terminology of veterinary medicine. Cogito – Multidisciplinary Research Journal. 14 (3). P. 247-266.

Abstract. *The article considers the conceptual categories represented by English terms of epizootology. The urgency of research is due to the need to systematize epizootological terminology through the modeling of conceptual categories represented by linguistic means. The aim of this paper is to study the categorization of English-language epizootological terminological units according to the types of concepts which they represent, and to determine the percentage of selected groups within the analyzed field of knowledge. The study was based on a sample of lexicographic data recorded in English specialized and explanatory dictionaries. During the analysis of lexicographic material, continuous sampling methods of language material, definition analysis, classification, as well as comparative analysis and statistical method were proposed. In accordance with the purpose of the study, the approaches of scientists to determine the category typology are analyzed. Different scientific disciplines have their own set of categories based on existential (ontological) categories as the most abstract quantities, which are integral characteristics of reality and reflect its most common properties and relationships. The typology of categories varies depending on the affiliation of terminological corpora to the technical, natural or human sciences. Analysis of the epizootology terms showed that they are structured by the following categories: "biological object", "process", "features and properties", "methods and technologies", "quantities and units" In the studied terminology, these categories perform functions of classification, informativeness and identification. The article identifies the most and least common conceptual categories, which are expressed in English terms of epizootology. It was substantiated the importance of typology studying terminological units for the analysis of the system organization of specialized vocabulary.*

Key words: *conceptual categories, epizootology, terminological units, classification, system organization, language means.*

LITERARY STUDIES. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 822.11-31(016)

[https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.006](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.006)

FRANZ KAFKA IN THE COMIC. DESCRIPTION OF SOME EXAMPLES

ФРАНЦ КАФКА В КОМІКСІ. ОПИС ДЕЯКИХ ПРИКЛАДІВ

D. KALINOWSKI, PhD, Full Professor,
Д. КАЛІНОВСЬКИЙ, доктор філософії, професор,
E-mail: daniel.kalinowski@apsl.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-1193-7566>
Pomeranian University in Słupsk, Poland
Поморська академія в Слупськ, Польща

Abstract: *Franz Kafka is considered to be the author of literature that is difficult to read, the value of which is recognized mainly by a narrow circle of experts. However, looking at some aspects of contemporary and popular culture, and especially the presence of Kafka's works in comics, one needs to verify the traditional belief in the elitism of this prose.*

David Zane Mairowitz (1943-) published in 1993, together with the cartoonist Robert Crumb, the graphic book "Kafka for Beginners", in some editions known as "Introducing Kafka". As for the Mairowitz / Crumb graphic book, it contains several graphic components: comic adaptations of some of Kafka's most famous works, including the stories "The Metamorphosis", "The Penal Colony" or "The Judgment", as well as briefly listed plots of three novels: "The America", "The Trial" and "The Castle". In the work of Mairowitz / Crumb, we also find the most important biographical facts of Kafka, which are partly illustrated with an academic essay, and partly with comic-like frames with sequences of biographical events given in text frames.

The success of publishing houses with a comic presentation of fragments of Kafka's works prompted David Zane Mairowitz to develop the text for the graphic novel entitled "The Castle" (2013), based on the novel of the same name. The author of the drawings for this publication was the Czech artist and musician Jaromír Švejdlík, using the pseudonym Jaromír 99. Mairowitz and Jaromir's a composition is another act of establishing Kafka's work in the world of comics. In "The Castle", however, the variety of comic techniques was limited to a monochrome form of drawing and paper cutouts.

The presence of Kafka in comics results from the inclusive nature of popular culture, whose authors are able to use for their own purposes the sublime art of modern prose. As a result, Kafka's work becomes a sign of the times of modernism, an image of the phenomena of human alienation in the reality of state offices or corporate systems.

Key words: *Franz Kafka, comics, popular and contemporary culture.*

Introduction. From the library to the supermarket. Franz Kafka is widely considered to be the author of sophisticated and difficult to read literature, the value of which tends to be recognized mainly by a narrow circle of experts rather than a large group of common readers. However, looking at the phenomena of contemporary and popular culture, and especially the presence of Kafka's works in comics, one needs to verify the traditional belief in the elitism of his prose. It turns out that the works of this German-speaking Jew from the Czech republic's Prague are attractive not only to literary scholars and philosophers of culture,

but also becoming the basis for the creation of high-volume graphic publications. It is worth discussing several of such works in the scope of this article below - keeping in mind that, of course, there have already been interpretations of this subject [11, 24].

Kafka's works are becoming a commodity on the contemporary literary market. In order to sell well, the goods must be nicely packaged. Comics, although it has already become a separate field of art, is still one of the methods of presenting literature in an attractive way.

Juliane Blank writes about it:

There is no denying that literary

adaptations in comics represent something of a trend. This development is largely linked to the "hype" surrounding comics under the banner of the graphic novel term, from which literary adaptation in comics has benefited in several respects. In the last ten years, an international market for literary adaptations in comics has increasingly established itself. Almost every comic publisher also serves this genre, some organize literary adaptations in their own publication series. In 2007, a publishing house was founded in England that initially specialized exclusively in comic book adaptations. A further confirmation of the "hype" can be seen in the fact that publishers who have not yet published any comics also include literary adaptations in comics in their range – obviously in the hope of being able to benefit both financially and improve their image from a result. [4, p. 12]

One of the reasons that triggered a convention of sorts in the reception of Kafka's work in the emerging comic forms was and continues to be the great popularity of *The Metamorphosis*, *Trial* or *The Castle* among literary critics. Since the printing of Kafka's first stories in 1913, there has virtually been no literary school of interpretation the representatives of which did not attempt to interpret his literary output in their works. From biographical interpretations, through psychological, existentialist, religious, psychoanalytical, formalistic, anthropological, feminist and deconstructionist interpretations, to the post-humanist status of Kafka as an artist and the stylistic features of his hyper-semantic prose, they constantly generate new meanings and interpretations [5, 13]. Since the 1950s, Kafka's works have become a literary phenomenon that eludes unambiguous interpretation, an expression of art that all ambitious creators of culture try to master and name, but they do so with a sense of only partial success in interpretation.

This fact was sensed by the founder of pop art, Andy Warhol, who, when creating a series of large-format portraits of ten famous Jews of the 20th century, also included Franz Kafka among them [10]. The appearance of the writer was modified in a specific fashion. In the monochrome form of photography, commonly known and used in countless editions of Kafka's writings, Warhol obscured some of its elements with colorful, geometric

forms, while others were again underlined with pencil lines. Therefore, he transformed the informational photograph of the original into a sign of his own interpretation: provoking diverse shades of meanings. Firstly, the portrait of Kafka, which – in some fragments – Warhol conceals or covers with elements from beyond the writer's mimetic world, can be treated as a reflection of the behavior of literary critics known to the American artist, who omitted in Kafka's works inconvenient content that did not fall in line with their own interpretative ideas. Secondly, adding contours by Warhol to sketch the eyes or eyebrows in Kafka's portrait can be treated as a graphic comment on interpretative exaggeration of some literary scholars who, for the sake of their own originality, emphasized selected features of the poetics of the analyzed works. Both obscuring and adding new ingredients to the character-portrait of Franz Kafka, as expressed by Andy Warhol, is therefore an artistic reaction to presenting a biased image of the author of *The Trial*.

However, it must be remembered that Warhol constantly exploited the tension between art and fame, or portraiture and making money. Therefore, also in the case of his colored image of Franz Kafka, one can perceive it as an artistic gesture of selling greatness, genius and mystery to the needs of the consumer market [2, 3, 1, 17]. Warhol was able to convince the regulars of social salons and art galleries, as well as the wide masses of the public, that Kafka can also be presented in an attractive artistic form, and that even "esoteric" literature can be used to earn a lot of money. As a result, the image of the writer considered to be an elite artist became a common value of mass culture. Thanks to Warhol, pop culture participants could buy a sense of owning a special product from a high-end modern art supermarket and participating in the artistic life of an educated social class in colorful reproductions of posters, T-shirts or mugs with the face of the author of *The Trial*.

Bluma Goldstein wrote about this issue from a broad perspective:

Warhol's preoccupation with money and status is common knowledge and is reflected in his many prints of dollar signs and paper money. But it is also readily apparent in his

brazen and candid commercialism and his persistent attention to and exploitation of a commodified art market, indeed his appreciation of business itself as an art form [10, p. 128]

Study material. Kafka for beginners

The example of Andy Warhol and his specific artistic insolence and attitude of commercialization towards Kafka's biography and work inspired other artists of pop-art varieties - including comic book authors. One of them is an American, David Zane Mairowitz (1943-). He is not only an author of graphic novels, but also a publicist, writer, adaptator, author of theater plays, creator of radio dramas, and a co-founder of the "International Times" periodical [8]. Regarding the issue of Kafka's reception in comics, the most important thing here is the fact that Mairowitz published in 1993, together with the cartoonist Robert Crumb, the graphic book titled *Kafka for Beginners* (in some editions known as *Introducing Kafka* [20]). Mairowitz also wrote the screenplay for the graphic novel *Camus for Beginners/Introducing Camus* (1998), drawn by Alain Korkos. The very idea of publishing Kafka's writings in the series *Introducing .../... for Beginners* is a consequence of activities undertaken in the 1960s and 1970s by the Mexican journalist and cartoonist Rius (1934-2017) [29], who in the books *Cuba para principiantes* (1960) and *Marx para principiantes* (1972), in a simple, humorous and comic way, presented the basic information about Cuba or about Karl Marx. When Rius' Spanish-language originals were published in English by Richard Appignanesi (1976) in the 1970s, they were a great commercial success. As a consequence, subsequent books began to be published in this publication format, namely: *Freud for Beginners* (1979), *Einstein for Beginners* (1979) or *Darwin for Beginners* (1982).

The example of Rius prepared the comic book audience to receive the graphic book by Mairowitz/Crumb which is of the greatest interest to us here. It contains several graphic components: comic book adaptations of some of Kafka's most famous works, including the stories *The Metamorphosis*, *Penal Colony* or *Judgment*, as well as briefly listed plots of three novels: *America*, *Trial* and *Castle*. In the work of Mairowitz /Crumb, we also find the most

important biographical facts of Kafka, which are presented in an academic essay, which is illustrated with realistic or caricatured images. These illustrations technically constitute a comic book composition, i.e. a graphic frame with the sequences of biographical events shown in text panels (frames). There is definitely more image than text here.

From the content and graphic point of view, it is a significant semantic decision of the author of the text and comic book cartoonist to make the figure of Franz Kafka, known from iconographic materials, not only the hero of the biographical parts of the graphic novel, but also to present his work as a description of the facts that actually occurred. As a result, the reader is suggested to read Kafka's works in an extremely autobiographical form, giving artistic fictional texts and entries from the writer's letters or diaries the same semantic status. This is a great simplification, even vulgarization of meanings, both in relation to Kafka's artistic prose and intimate writings [6]. After all, it is known from the interpretative tradition that his stories or novels should not be read only with the help of realism, and his intimate writings implement various autobiographical strategies, which are not always related to the aesthetic category of mimesis.

The graphic form of the book *Introducing Kafka* also brings consequences to the reception of short stories. On the one hand, in the work of Mairowitz/Crumb, the detailed realism of the author of *The Penal Colony* allowed the contemporary graphic artist to create a suggestive image of a machine that punishes the convict. Also thanks to the realistic representation of certain social phenomena of *The Trial*, the contemporary graphic artist was able to present the world of Europe in the 10's and 20's of the 20th century with many architectural and social details (especially in the images of city life in Prague). However, we deal with a less convincing drawing effect in the adaptation of Kafka's grotesque stories, which are illustrated by Crumb very literally, so that, for example, the figure of the man-bug from *The Metamorphosis* becomes as suggestive as it is trivial. The authors of the graphic novel emphasize the eccentricity, the physical monstrosity of the main character in the work, rather than his hidden humanity,

anguish and sensitivity [21, 22, 23]. The visual and literal message of the comic becomes more important than the metaphorical literary message of the story.

What is most surprising in the work of Mairowitz and Crumb about Kafka is the comic book framing technique, graphic close-ups of the appearance of characters or faces, views with a shortened or extended optical perspective. All these measures are used to present Kafka's family relations or the obsessions and complexes of the author of *The Judgment*. Such a literal nature of the visual message may disturb or provoke readers' opposition. However, with regard to fictional characters from stories or novels, Mairowitz's great concern for the accuracy or precision of recalling pictorial elements in a comic book script and Crumb's very good technique of drawing correspond perfectly with the specificity of Kafka's artistic prose descriptions.

After *Introducing Kafka* was published in 1993, it turned out that the interest in such an unusual, graphic representation of the famous writer is very high. Therefore, subsequent editions of this publication were issued under changed titles. So the following books were published: *Kafka by Robert Crumb* (2005) and *Kafka* (2007). Basically, these were editions similar to the layout of illustrations from 1993, but there were also new comic frames, which slightly enriched the content of the first edition of the book.

Mairowitz's repeated return to Kafka and his works is a form of constant fascination. The American screenwriter does not mean that he is charmed by literary images or the formal perfection of works, but about the kind of activity, about absolute consistency in writing.

As Mairowitz said in an interview:

For me, Kafka is the author of authors. Not because I think every writer should write that way, but because for Kafka writing was everything in life. Although he didn't write as much as others, once he started he couldn't stop. He wasn't concerned with getting from the beginning to an end, but with writing as such. Reading Kafka today cannot be about reading a story from beginning to end. It is about the experience of "reading as such" [12].

Study material. Kafka and the graphic novel

The success of publishing houses with a comic book presentation of fragments of Kafka's works prompted David Zane Mairowitz to develop the text for the graphic novel entitled *The Castle* (2013), based on the novel of the same title. The author of the drawings for this publication is a Czech artist and musician, Jaromír Švejdlík, using the pseudonym Jaromír 99 [14]. He is an experienced artist who also made another, three-part comic book *Alois Nebel*, filmed in 2011.

The Castle of Mairowitz and Jaromir can be treated as yet another example of Kafka's work penetrating the world of comics. It is worth noting at this point that in the Mairowitz/Crumb series *Introducing*, various, sometimes very different graphic techniques of the comic were used, and Kafka's works were dealt with very freely, arbitrarily shortening them and emphasizing the most attractive, according to the authors, fragments of prose. In *The Castle*, on the other hand, the multitude of comic techniques was limited to a monochrome form of drawing and paper cutouts. It is a sign of an artistic decision indicating that the creators wanted to achieve a coherent aesthetic effect and did not strive to shock the reader with new and new graphic forms. In the comic book by Mairowitz and Jaromir, it was more important to create a uniform "graphic atmosphere" that would act as a whole, within one dominant poetics [15].

Jaromir recalled the process of creating the comic:

First I got the script from David Mairowitz. He came to Prague, we said to each other how we understand Kafka, and we agreed that it is not as big a joke as is often explained. David said that it is much funnier in German than in other languages because it is written in such a German official language. We agreed that it could be almost grotesque. That was the first impulse on the basis of which I started looking for characters and doing casting like for a film. From the beginning, I had it approved so I wouldn't go in the wrong direction. So I drew the main characters like K. and Olga. And David was telling me how he would imagine them. At first, we had a lot of disagreements - I saw K. as such a down-to-earth surveyor, and he more like Kafka [16].

In achieving this goal, it was helpful that Mairowitz and Jaromir, encouraged by the comic book publishers, chose only one Kafka's work and decided to create not merely an entertaining comic book full of visual effects, but a sophisticated and intertextual graphic novel [25, 28]. Hence, not an undersized and poor quality paper was published, but a large (over 140 pages) album on cardboard paper. The publication was composed of appropriately planned chapters, sensitively introducing both dialogues and larger narrative descriptions. Of course - as with any graphic novel - Mairowitz/Jaromir's proposal greatly limited the proportion of the original text, but this did not come at the expense of the novel's sense and composition. Kafka's work in the graphic novel genre has therefore become a more formally ambitious and artistically more mature publishing offer than the average commercial comic book.

Before starting the creation of *The Castle*, the author of the script and the graphics agreed on how they imagine the characters of the novel (especially the main character of K., the surveyor), how to solve the issue of the open ending of Kafka's novel, and to what extent they should be close to the literary original in their adaptation. When assessing the literary layer of their graphic novel, it should be noted that no changes were made to the plot here, - preserving the most important events of the work. There was also no representation of the external features of the protagonist which differed from the one in the original - as well as no attempt to caricature or try photographic realism. The most important thing here is that it was not decided to give the character of K. the features of Franz Kafka himself, instead creating the figure of a middle-aged bearded man, depicted in clothes from the 1920s. Jaromir's artistic approach to Kafka's original was hardly a form of imitation: the visual artist searched for his individual ways to express the fictional images. Interestingly - which is a rich field for intertextual research - autobiographical elements from the Czech artist's private existential experience appeared in the landscapes of *The Castle* drawn and cut out of paper. And so, while watching the landscapes of the graphic novel based on the famous author of the world

literature, we can find among them views typical of Jaromir's other art works (especially the theme of the town of Jeseník: lost in the mountainous landscape).

The most interesting aspect of the Mairowitz/Jaromir's *The Castle* is the visual aspect of the publication. The authors of the graphic novel, skillfully dosing the ingredients of realism and grotesque, historical detail and symbol, presented the dark, oneiric and surreal world of K. the surveyor, who strives to find the meaning of life. Expressionism appeared as the poetics of an artistic work in the artists' search for an appropriate graphic side of *The Castle*. In the research tradition, expressionism is unjustly downplayed by some literary critics in relation to Kafka's prose, while, in fact, this aesthetic trend should be the starting point for *The Castle's* interpretive thought [7]. In the graphic novel by Mairowitz/Jaromir, the use of expressionist oppositions: darkness-light, crowd-individual, still-movement, silence-sound found a very apt application [9]. Like in black and white and silent films like *Doctor Caligari's Cabinet* (directed by Robert Wiene, 1920) or *Nosferatu - a horror symphony* (directed by Friedrich Wilhelm Murnau, 1922), the main character of *The Castle* wanders around feeling helpless, shown in the face of a strange and dangerous world in sequences of suggestive comic pictures. K., as the protagonist of a graphic novel, like many alienated protagonists of expressionist dramas, performs his actions in a sense of loneliness, which Jaromir clearly emphasized in framing his paintings. Like a character from the plays of Walter Hasenclever or Ernst Toller, K., the surveyor is shown against the background of distant spatial planes, at night, at a distance from larger groups of people and in tense postures of the body. The protagonist opposes hostile people or anonymous forces, but his actions are more and more desperate, and he himself becomes a model of a man, a comic book everyman, due to his schematic nature [27, 30].

Such an approach is not only a feature of the aesthetics of the early 20th century, but also the noir style of comics and graphic novels. The publications created in this spirit are characterized by a monochrome image, a tendency to locate events in the space of the night and specific modeling of characters, which are shown in expressive portraits or

gestures, with unnatural close-ups or symbolic details. Mairowitz/Jaromir's *The Castle* implements the aforementioned formal features of the *noir* style; however, it is different in terms of the subject matter, because it does not contain horror narratives or crime stories, the most typical comic plots and graphic novels of this trend. The *noir* style in reference to *The Castle* signifies the mystery hidden in the darkness of the night, the dystopian mountain landscape and the common, immobilizing snow [18].

Conclusions. Kafka in comics as an aesthetic phenomenon. In this article, only three cases of graphic interpretations of Kafka's characters and works are discussed, but naturally there are many more comic books and graphic novels based on his works on the book market. One can also mention another publishing house, co-created by David Z. Mairowitz, who together with the French graphic artist Chantal Montellier published the comic book *The Trial* (2008). Visually original proposals are comic book albums by Peter Kuper, *The Metamorphosis* (2004) or Sylvain Ricard and Maël and Albertine Ralenti *In der Strafkolonie. Nach Franz Kafka* (2012). Kafka was also presented in a drawing convention by German artists: Nicolas Mahler published the minimalist graphic work *Franz Kafkas nonstop Lachmaschine* (2014), while Moritz Stetter proposed the graphic novel "*Das Urteil*" *nach Franz Kafka* (2015). The work of the author of *The Trial* even appeared in the form of a Japanese comic (manga) by the artistic duo Nishioka Kyodai, which published *Kafka classics in comics* (2020). All of the above-mentioned titles are not typical comic books meant for fun and pleasure. These are rather graphic novels which are an attempt to find an artistic equivalent straight from the pictorial culture to express prose full of symbolism and non-obviousness. In visual terms, Franz Kafka's prose can be illustrated very well in the poetics of a monochrome image, in gestures and facial expressions derived from expressionism, and in such approaches to characters that lend it aesthetic expressiveness and violent drama. It should be noted, however, that contemporary creators of comic book scripts and drawings are not satisfied with the expressionist context, which is why publishing

houses contest the habits of readers/viewers (as in the case of Nicolas Mahler) or refer to oriental pictorial shots which are exotic in Western culture (Nishioka Kyodai).

The strong presence of Kafka the artist and his works in the comic book realm results from the inclusive nature of popular culture - whose creators are able to use for their own purposes (also financial) the sublime art of classical prose and employ it to build a visual image that is easy to perceive and attractive in the form of a graphic image [24]. Moreover, in this act of reaching for the global literary authority, contemporary graphic script writers and cartoonists have a kind of a competition-like struggle with great predecessors, accompanied by a desire to show their own skills, artistic craft or creativity. In such a struggle for influence, Kafka's literature becomes a challenge: inspiring artistic self-development.

In one of the interviews, Andrzej Płoski (a Polish draftsman and painter for several decades (!) illustrating Kafka's work) said:

I am also interested in Kafka because it is still a mystery, and probably not only for me. The fact is that Kafka can be read many times and in various ways, because it is an open art, not fully specified, as if inviting to participation. You cannot read Kafka passively, consume or swallow his books, because they will get stuck in your throat. You have to work on these texts, study them like Kabbalah, or like a trial file.

I read that when he published *The Metamorphosis*, while Kafka was still alive, he did not agree to introduce this insect, the worm, at all. And that is why there was a drawing of Gregor's Father in front of the door on the cover of the first edition. I think I understand why - Kafka did not want to limit the story to the unequivocal story of a man transformed into a beetle or beetle, to be clearly perceived by the reader, and to close the possibilities of other interpretations.

I believe *The Metamorphosis* can be explained in many ways. It may also be the case that the man - the protagonist of this story - wakes up and thinks that he is an insect, he cannot get up, he is simply sick. The reaction of the environment and the family can also be interpreted like a reaction to a sick person, where there is fear and disgust as well. After all, we know it from real

life, some reactions to the loathsome insect and the sick person are similar. It is very brutal. [19, p. 81]

Looking from yet another perspective, Kafka's work is discovered in the 21st century with all its ideological topicality, since it resonates so clearly with the phenomena of postmodern culture. Today's art audience recognizes in Kafka's works illustrated in comics a still strongly felt phenomena of

man's alienation in the reality of state offices or corporate systems. The graphic image of Kafka and the protagonists of his works now also represents the feeling of strangeness and confusion of a man who no longer reads as much - but mostly watches. And so, Kafka, not through words, but rather through images, penetrates the consciousness of the contemporary culture user.

References:

1. Adorno, T. H. (1991). Zapiski o Kafce. Trans. Wołkowicz A. Literatura na Świecie, no 6, p. 149 and 165.
2. Benjamin, W. (1996). Franz Kafka. Trans. by Sikorski J. [In:] Ibidem. Anioł historii. Eseje, szkice, fragmenty. Ed. Orłowski H. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, p. 185.
3. Benjamin, W., Scholem G. (2003). Korespondencja. Trans. by Lipszyc A. Literatura na Świecie, no 1-2, p. 346-398.
4. Blank, J. (2015). Literaturadaptionen im Comic. Ein modulares Analysemodell, Berlin: Christian A. Bachmann Verlag.
5. [Hg.] Bogdal, K. M. (1993). Neue Literaturtheorien in der Praxis. Textanalysen am Beispiel von Franz Kafkas "Vor dem Gesetz". Opladen: Vandenhoeck&Ruprecht.
6. Brod, M. (1982). Franz Kafka. Opowieść biograficzna. Trans. by Zabłudowski T., Warszawa: Czytelnik.
7. Cersovsky, P. (1983). Phantastische Literatur im ersten Viertel des 20. Jahrhunderts: Untersuchungen zum Strukturwandel des Genres, seinen geistesgeschichtlichen Voraussetzungen und zur Tradition der „schwarzen Romantik“ insbesondere bei Gustav Meyrink, Alfred Kubin und Franz Kafka. München: Fink.
8. David, Zane Mairowitz. Retrieved from: <https://de-academic.com/dic.nsf/dewiki/308042> [access: 16.10.2022]
9. Fialová-Fürstová, I. (1995). Der Beitrag der Prager deutschen Literatur zum deutschen literarischen Expressionismus: relevante Topoi ausgewählter Werke. St. Ingbert: Röhrig Universitätsverlag.
10. Goldstein, B. (2000). Andy Warhol. His Kafka and "Jewish Geniuses". Jewish Social Studies. New Series, vol. 7, No. 1, pp.127-140.
11. Hohlbaum, Ch. (2018). Kafka im Comic. Würzburg: Königshausen & Neumann.
12. Hummitzsch, T., (2013). Crumb hat dieselben Ängste wie Kafka. Tagesspiegel. 14 Mai 2013. Retrieved from: <https://www.tagesspiegel.de/kultur/comics/crumb-hat-dieselben-angste-wie-kafka-6957760.html> [access: 25.10.2022]
13. [Hg.] Jahraus, O., Neuhaus S. (2007). Kafkas „Urteil“ und die Literaturtheorie. Zehn Modellanalysen. Stuttgart: Reclam.
14. Jaromír. Retrieved from: <http://jaromir99.weebly.com> [access: 15/08/2022]
15. Jaromir 99. Ke comic jsem se dostal nedopatřením. Retrieved from: <https://www.goethe.de/ins/cz/prj/jug/kul/cs11636184.htm>. [access: 15/08/2022]
16. Jaromir 99. Kafkův Zámek mě posouvá dál. Retrieved from: <https://www.goethe.de/ins/cz/prj/jug/kul/cs11559957.htm> [access: 15/08/2022]
17. Kalinowski, D. "Parabola, do której klucz skradziono" and „choroba tradycji”. Teodor W. Adorno i Walter Benjamin piszą o Kafce. [In:] [Ed.] Bobryk R. i Zychowicz J. (2006). Z punktu widzenia Szkoły Frankfurckiej. Literatura, kultura, teoria krytyczna. Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, p. 47-61.
18. Kalinowski, D. (2020). "The Castle" by Franz Kafka as a Prefiguration of Dystopia. MEJO. The MELOW Journal of World Literature, vol. 4, February 2020, p. 22-31.
19. Lektura Kafki przynosi pocieszenie (2003), z Andrzejem Płoskim rozmawia Andrzej M. Kobos. Zwoje, no 2, p. 67-84.
20. Mairowitz, D. Z., Crumb R. (1993) Introducing Kafka. New York: Totem Books.
21. Musiał, Ł. (2009) ZwierzczeńkoKafka. Konteksty. Polska Sztuka Ludowa, vol. 4, p. 69-75.
22. Nabokov, V. (1987). Przemiana. Trans. by M. A. Jaworski. Literatura na

Świecie, vol 2, p. 182-213.

23. Rutka, A. (1997). Zur Verweisenden Funktion der Tiere als Nebenfiguren und der Tierbezeichnungen bei Franz Kafka. Lublinensis Materiales Neofilologia, vol. 21, p. 113-123.

24. Schmitz-Emans, M. (2012). Literatur-Comics. Adaptionen und Transformationen der Weltliteratur. Berlin: De Gruyter.

25. Skrzypczyk, K. (2001). Komiks – „medium postmodernistyczne”. [In:] [Ed.] Skrzypczyk K. Sztuka komiksu w perspektywie polskiej komiksologii. Antologia referatów..., Łódź: Łódzki Dom Kultury, p. 34-46.

26. Steinaecker, T. von (2013). Gescheiterte Verwandlung: Kafkas Werk als Comic Graphic Novels ohne Tiefe und Fantasie. Die Welt. 17. Juli 2013.

27. Szyłak, J. (2000). Poetyka komiksu. Warstwa ikonizująca i językowa. Gdańsk: Słowo Obraz/Terytoria.

28. Tuszyńska, K. (2015). Narracja w powieści graficznej. Warszawa: PWN.

29. https://vinculando.org/papa_caliente [access: 16.10.2022]

30. Wolk, D. (2007). Reading Comics. How graphic novels work and what they mean. Philadelphia: Da Capo Press.

Анотація. Франц Кафка вважається автором важкочитаної літератури, цінність якої визнає переважно вузьке коло фахівців. Однак, розглядаючи деякі аспекти сучасної та масової культури, а особливо присутність творів Кафки в коміксах, потрібно підтвердити традиційне переконання в елітарності цієї прози.

Девід Зейн Майровіц (1943-) опублікував 1993 року разом із карикатуристом Робертом Крамбом графічну книгу «Кафка для початківців», у деяких виданнях відому як «Знайомство з Кафкою». Що стосується графічної книжки Mairowitz/Cramb, то вона містить кілька графічних компонентів: комічні адаптації деяких із найвідоміших творів Кафки, включно з оповіданнями «Метамороза», «Катальна колонія» чи «Суд», а також короткий перелік сюжетів з трьох романів: «Америка», «Процес» і «Замок». У роботі Майровіца / Крамба ми також знаходимо найважливіші біографічні факти Кафки, які частково проілюстровані академічним есе, а частково комічними кадрами з послідовністю біографічних подій, поданими в текстових кадрах.

Успіх видавництва із гумористичною подачею фрагментів творів Кафки спонукав Девіда Зейна Майровіца до розробки тексту для графічного роману «Замок» (2013) за мотивами однойменного роману. Автором малюнків для цього видання був чеський художник і музикант Яромір Швейдік під псевдонімом Яромір 99. Композиція Майровіца та Яромира є ще одним актом утвердження творчості Кафки у світі коміксів. У «Замку» ж різноманіття комічних прийомів обмежувалося монохромною формою малюнка та витинанок.

Присутність Кафки в коміксах є наслідком інклюзивного характеру популярної культури, автори якої вміють використовувати у власних цілях піднесене мистецтво сучасної прози. У результаті творчість Кафки стає знаком часів модернізму, зображенням явищ людського відчуження в реальності державних кабінетів чи корпоративних систем.

Ключові слова: Франц Кафка, комікс, популярна та сучасна культура.

POETRY OF WAR: UKRAINIAN-TURKISH MANIFESTATIONS

ПОЕЗІЯ ВІЙНИ: УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ МАНІФЕСТАЦІЇ

I. V. PRUSHKOVSKA, Doctor of philological sciences, prof., prof. of the department of foreign languages

I. В. ПРУШКОВСЬКА, д. філол. н., проф., професор кафедри іноземних мов

E-mail: irademirkiev@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1949-0911>

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Abstract. *The main focus of the article is on Ukrainian poetry written since February 24, 2022, as well as Turkish poetry about the war in Ukraine. The study explores the figurative palette of Ukrainian and Turkish poems, pays particular attention to the multi-vector perception of the war situation through the eyes of Ukrainians and Turkish neighbours, and also to children's poetry (poems written by Ukrainian and Turkish children). Using the comparative method and the method of microanalysis, we discovered common and different images and themes in Turkish and Ukrainian poetry, namely, the image of Europe and America, cruel Russia, the image of a bear, the president of Russia, the image of a stolen spring, the theme of courage, the theme of a crippled childhood. Human values were common to Ukrainian and Turkish poets: human life, peace on the planet, family grief, and historical memory is also similar: in both Ukrainian and Turkish poems, the theme of the aggressive character of Russia from ancient times to the present day echoes.*

Prayer poems deserve special attention; faith in God unites the poetic world of the Muslim and Christian worlds. Children's poetry is the most painful element of war poetry, but even here the voices of little Ukrainians sound patriotic, with a dream for a bright future, and Turkish voices – with pleas to return childhood to Ukrainian children. The presented works must necessarily have their continuation – namely, translations into different languages, in particular Turkish, for spreading part of the strong-willed spirit of Ukrainians and intercultural communication.

Keywords: war, invasion of russia, Turkish and Ukrainian poems, images, similar themes.

Introduction. The poetry of war occupies a special place in each country because the period of creating poetic works on military themes is painful, tragic, but at the same time patriotic, bold and powerful. Currently, the confrontation with Russia has been going on in Ukraine for the eighth year, but on February 24, 2022, the scale of aggression by Russia changed dramatically, which radically affected absolutely all spheres of Ukrainian life, including cultural ones. Fiction instantly reacts to changes in society, and therefore is a kind of fixer of history. Therefore, consideration of literary, in particular poetic works, written by Ukrainians and their Turkish neighbours during today's full-scale war is of interest in literary and broad cultural aspects and is timely. To some degree, "even as modern writers seek to deny its validity, its glory, its persistent image as a crucible of character, war remains an enduring cultural myth as well as a continuing human experience, and thus is still pre-

eminently a topic for literature" [9].

Analysis of recent researches and publications. The latest studies of the theme of war in fiction were carried out by researchers of the Maidan theme (N. Musienko, O. Labashchuk, O. Fedorenko), the theme of crisis periods was the object of research by O. Zabuzhko, and E. Smith analysed the impact of war events on moral consciousness. Speaking of Turkish researchers, it is worth noting that they began to discuss the topic of Russia's war against Ukraine since the beginning of the events of 2014 (Erol M.S., Oğuz Ş. "The theory of hybrid war and the Russian-Ukrainian war" [16], Erol M.S. "Ukrainian – the Crimean crisis"[17, 26], Şafak O. "The Ukrainian crisis and the new NATO"[25], Loyd A.T., Sirkeci İ. "Mass migration from Ukraine"[23]). In the Turkish scientific field, there are new literary comparative studies of the theme of war in Turkish-English poetry (Mustafa Güllübağ, Hasan Baktır) [19], studies about war

literature [13, 14]. Separate articles, reflections concerning war poetry in Ukraine are already appearing [2], but the actual material today, namely poems, is much more than the existing ones scientific analyses. Therefore, the **purpose** of this article is to identify images and themes of new poetry about the war, written in Ukrainian and Turkish languages, and to carry out their comparative analysis.

Materials and methods of research.

The following general scientific methods were used during the research systematization and generalization of the studied material, as well as comparative method of analysis of poetic works. During and after reading the collection "Sky without shelter", "Voice of War", "Poetry of the Free" as well as poems in the Turkish language from the poetry portal, the material was systematized by themes and images, information about the revealed themes and images was summarized, a comparative analysis was carried out between literary works in the Ukrainian language and poems in the Turkish language.

Results of the research and their discussion. Literature, culture, art are the factors that enabled the Ukrainian nation to survive. Today, Ukrainian poets were among the first to try to understand this terrible experience and find expression for it in aesthetic expressions. In our time of high technologies, fast Internet, activity of social networks, poems reach readers instantly, as well as news from places where battles are taking place. We agree with Tökel Dursun's opinion that there is and will be a need to look at historical events from the point of view of literature, especially in our modern times, when poets are real witnesses of what is happening [28, p. 153]. "Fiction is one of the spheres that records the manifestations of war day by day, moment by moment" [27, p. 35], that it is the works of art written during the war that best reflect the emotional and mental state of a person during wartime.

The basis for the analysis of war poetry was primarily the collection "Poetry without shelter" (2022) [3], the collections "Voice of War" (2022) [1], poetry from the website of the Ministry of Education and Science of Ukraine "Poetry of the Free" [4], poems from the largest Turkish art web portal "Antoloji.com", Internet publications and Internet resources. The creative response of

Ukrainian artists to the war unleashed by Russia is extensive and angry, and every time it reveals the meaning of the word and its unlimited possibilities, which speakers of the Ukrainian language have the opportunity to observe every day. In the conditions of the war, the anthology of the national resistance "Poetry without shelter" has already been published (admittedly, with a circulation of 500 copies) about the first reaction of Ukrainian artists to the war of aggression. "This is poetry that comes out of hiding and goes freely into the world as a memory of the fallen, as a support for our defenders, as a chronicle of war, reinterpreted at the level of pain that makes us indomitable." The presentation of the collection took place in Warsaw in August of this year. "Poetry without shelter" is one of the first publications about the current war. On 240 pages, the book contains more than 200 poems by 70 poets, written since the beginning of the large-scale invasion of Russian troops on the territory of Ukraine. The value of the anthology is that it is a poetic fixation of the impressions of the first month of a large-scale war (Yulia Berezhko-Kaminska, Tetiana Vlasova, Serhiy Dzyuba, Anatoly Dnistrov, Oleksandr Irvanets, Nadiya Kapinos, Yaroslav Karpets, Vasyl Karpiuk, Elizaveta Krasnichenko, Vasyl Kuzan, Sashko Obriy, Ihor Pavlyuk, Yulia Silchuk, Natalka Fursa). There is no doubt about the necessity of such collections. Ukrainian poet, novelist, literary critic Vasyl Slapchuk in 2015 in the article "War as Discourse" made a sharp statement about the amount of Ukrainian fiction that would qualitatively cover the war events in Ukraine, reminding that "it should be borne in mind that writing is not only a matter of technique, but also a matter of honour" [5].

"Poetry of the Free" is a section on the website of the Ministry of Education and Science of Ukraine, which is updated daily with new poems. It is worth noting that the analysed Ukrainian poetry has a wide geography and age threshold. These are authors from almost all corners of Ukraine, from cities (Kyiv, Chernihiv, Kharkiv, Lviv), from small hero towns (Bucha, Irpin), from picturesque Ukrainian villages, these are authors-children, teenagers, adults; these are civilians and soldiers, poets and artists, talented Ukrainians. The poet's heart is most sensitive to the subtlest manifestations of

human feelings. When innocent people suffer, especially children and women, the poet's heart cannot be silent. Continuing the opinion of Vasyl Slapchuk, today's collections of war poetry are a matter of honour for each individual author. Each individual poem should be perceived as a part of the poetry of war, regardless of the disagreement of literary scholars on the legality of calling or not calling literature war that was not written by direct participants in hostilities [29, p. 1040].

In the process of immersion in Ukrainian and Turkish poetry about today's war, the first thing that catches the eye is the multi-vector representation of the situation. This is undoubtedly natural because it hurts the most those who are in the epicentre of events because the creative feelings of Ukrainian authors are formed precisely from direct experiences, pain, while the neighbouring country (Turkey) illuminates information in poetry more indirectly, relying mainly on media resources and own historical experience.

Thus, the toponym "Europe" often appears in Ukrainian poetry. They appeal to her like:

*«Земля горить і в душах нам горить –
Воюєм, не впадаємо в розпуку,
Почуй, Європо, саме зараз мить
Нам, українцям, простягнути руку!»* [3,

с. 45];

with comments: *«Ця тривога вже в
твоєму повітрі, Європо,
не забудь про газ і світло приймай
нас,*

*як погані новини, приймай нас,
як неприємні ліки приймай нас,
як несвоєчасні пологи,
те, що народиться, буде твоїм
як це не солодко як це не гірко»* [3,

с. 106];

with statements: *«Ми Європа. Центр
Європи!»* [3, с. 99]; with reproaches: *«Сплять Європа і Штати»* [3, с. 75], *«Європа сушить глину»* [3, с. 77], *«НАТО дивиться на нас, мов на Циклопа. Дружньо санкції штампує білий світ. Небо мирне поруч... над Європою»* [3, с. 171], *«А ми хіба, Європо, не свої? Ми нині – щит твоїй, ти це розумієш?»* [3, с. 45].

Then, in the Turkish poetry of the war period, America is the most active toponym with a rather negative colour, and Europe is indirectly, but also negatively (it is

hypocritical):

*İnsanlar sığınakta ateşlerden pusuyor
İkiyüzlü batıysa önlemiyor susuyor* [30].

America is the cause of troubles and disasters, the main player in wars and misunderstandings between states, and Ukraine is part of the chessboard of the main players:

*İnce hesaplarla, gardını aldı; Amerika
Teğet geçti Türkiye'yi,
yeni hedef Slavlar Sovyetler
Birliği hayaliyle tutuşuyor alevler
Petrol ve gazın, gazıyla birleşiyor devler
Satranç tahtasında, yanıyor Ukrayna*

(İsmet Can) [10];

*oyun kurucular Amerika (Saffet
Kuramaz)* [22],

*Amerika İsrail'den alır emiri
varya sinsimi sinsi*

*Mason localarından da almıştır hepten
dersini (Fazıl Çakaler)* [12],

*Önce Irak hedefti Amerika saldırdı
(Mustafa Zincirkıran)* [30].

An indisputable common toponym in Ukrainian and Turkish poetry is Russia as a non-human country, an aggressor country, a rapist country:

*İnsanlık birleşerek, Rus'tan hesap
sormalı (Osman Akçay)* [6],

*Oyun kurucular Amerika Rus (Saffet
Kuramaz)* [22],

*Çarlık Rusya'sındandır miras kalmış bu
vahşet*

*Vahşette sınır yok ki ülkede korku
dehşet (Mustafa Zincirkıran)* [30].

There are interesting traces of the resentment of the Turkish community against Russia and its president, the desire to take away what is historically appropriate, the desire for the collapse of the country:

*Rusya Federasyonu, dağılıp
parçalansın,*

*Türk'ün öz toprağında, bayrağı
dalgalansın (Osman Akçay)* [6],

*O kadar geniş toprak neden doymazsın
söyle*

*Hür olup ayrılınca zor geliyor haliyle
Ey Putin çok şeyin var bu savaş neyin
nesi (Mustafa Zincirkıran)* [30];

*Çarlık hayali kurar, katil Vladimir Putin
Rus'a katliam yapmak, her zaman
olmuş rutin (Osman Akçay)* [6],

*Beş milyon kişi göçerken kurban
Budin mi Putin mi yok çılgılık duyan
Konuşulur durur vahim vurgusu*

(Saffet Kuramaz) [22].

Compared to their Turkish colleagues, Ukrainian poets speak much bolder and sharper about the head of Russia:

*Путін ваш, зажерливий, миршавий
У своїх амбіціях загруз.* [3, с. 55].

*Але поки путін ще не всрався
то кидає ракетами*

спати не дає

жити не дає

зівно таке [3, с. 88];

«путін любить своїх дітей» –

це як цвяхами прибити

коли ти любиш своїх дітей,

не будеш вбивати інших [3, с. 190].

In both Ukrainian and Turkish poetry, there is a bright cultural marker – the bear, which is an attribute of Russia and a substitute for its supreme ruler, and in poetry it appears in the image of a voracious bear – a Russian whose blood boils:

Mirasa konar conı bazen de Rus ayısı
(Mustafa Zincirkıran) [30].

І от він стоїть, холера, скипає кров:

*«Ведмедику, йди до себе у свій
Ростов». [3, с. 18].*

Розкрилась паща хижого ведмеда,

В міста і села зуби уп'ялись,

Хотів зламати Європи осереддя –

Та, ухопивши, мало не вдавивсь [3, с. 43].

Море болю і суму. Ведмедю – потоп!

Я вірю у Суми. І в наш Конотоп! [3, с. 118].

*Як почуєш нецензурну лайку і ходу
військових підошов, –*

то ВЕДМІДЬ співа під БАЛАЛАЙКУ

про палку та віддану любов. [3, с. 140].

Russia stole spring from Ukrainians this year, turning it into ashes, death, sadness, and blood. One of the most vivid images of war poetry is spring, which our people are waiting for. Spring acts both as space-time (the time when the irreparable happened, space – Ukraine, Earth), and as an image of hope for a peaceful future:

Вщухайте, вітри, сирени і шум, і гам.

Нам – сіяти зерна, дерева садити нам

На нашій землі, як нашим колись дідам,

*На котрій вони говорили не раз: «Не
віддам!», «Не здам!».*

*Пручається серце вірити в
трутину.*

«Мамо, готуй насіння, а не труну!

Квіти висаджуй, принаджуючи весну,

Молися землі – за дощі, а небу – за

тишину,

Не вір цьому дню, як дурному сну» [3, с. 18];

Та коли затихає – Бодай на трохи –

Бачу – стоїть весна Сива геть,

Як і я, Наче – з попелу [3, с. 20].

*Мокра обстріляна весно, коли все
скінчиться?* [3, с. 17].

Під каштаном – убитий ворог,

Хроніка протистояння

На каштані розквітли квіти...

І тому нам потрібні сили,

Щоб каштани Збирали Діти [3, с. 23].

А весна – вона не винувата,

Ще зігріє нас теплом своїм

В неї день при дні на тілі рана,

І щоденно платиться ціна – Бо

весна в нас нині Вітчизняна,

Як і Україна, і війна [3, с. 47].

İlkay Coşkun, along with Ukrainian artists, dreams of a real spring for the Ukrainian people:

Gelsin artık bahar, karlar eriyecek [11].

The point of intersection of Turkish and Ukrainian poetry during today's war is prayer/appeal to God/conversation with God. In such conversations with the God/Allah, the inner pain of a person (Ukrainian and Turk) is individualized, the voice of a request to stop this fear, to protect people:

*Все більше душ іде назад до Бога – В
блокаді лиш до Нього є хода* [3, с. 26],

*Бережи його, Боже, від кулі й меча, Від
осколків, стріли і від злої напасті...* [3, с. 28];

*Освяти йому, Господи, кожну
стежину,*

*Щоб не впав долілиць, не склонився
аби...*

Серед зимної ночі, спекотної днини,

Серед хащі дрімучої чи у степу –

*Бережи його, Боже, Великий,
Єдиний,*

*Освіти йому кожну миттєвість
сліпу...* [3, с. 31];

*Руками власними проклали ви дорогу
До свого пекла, відцуравшись Бога, Хоч
Він – Любов, нікого не карає... Ви зачинили
всі ворота раю... Й весь вам проговорить
рай: «Це наше остаточне прощай!»* [3, с. 32].

The presented poems are real dialogues with God. By turning to God, a person unites with the Almighty, prayer strengthens a person's spirit, and it gives him

the strength to fight. Prayer is a source of strength and wisdom:

Ya Rabbi'm mazlumlara ne olur huzur bahşet

Zalimler kahrolsun da gitsin kalplerin pası. (Mustafa Zincirkıran) [30].

Children's poems about the war and poems about children during the war deserve special attention, no matter how scary it sounds, but today it is a Ukrainian reality. Murthy R.S. and Lakshminarayana R. [24] analysed all studies on children's mental health conducted in such areas of armed conflict as Afghanistan, the Balkans, Cambodia, Chechnya, Iraq, Israel, Lebanon, Palestine, Rwanda, Sri Lanka, Somalia and Uganda. They concluded that psychological trauma caused by war has long-term effects on children's psyche: the longer the conflict, the more severe the symptoms. The World Health Organization calls for the protection of children in armed conflicts. According to her data, ten percent of people who have survived a traumatic event will later have symptoms of psychological trauma, and another ten percent will demonstrate behavioural changes or psychological disorders that will become an obstacle to full participation in everyday life (the most common disorders are anxiety disorders, depression and psychosomatic disorders) [24]. "Voice of War" is a collective collection of children's poetry, written by Ukrainian children who saw with their own eyes the war started by Russia. According to the compiler of the collection, Natalia Kalinovska, the collection reflects adult human experiences of the war through the eyes of young children. Many of the poems in this collection were written during the temporary occupation of Chernihiv region during April-March 2022. At that time, many families with small children were in danger; they lived for a long time in shelters and believed that the Ukrainian defenders would win this war. The lines of children's poems instil hope that these children will cope with psychological trauma because they believe in victory, love Ukraine dearly, their parents who protect their native land, but cannot forgive the invading country that stole their childhood («Shot youth», Yesenia Kovalova, 12 years old; "Dad from war to war", Maksym Smovsky, 11 years old; Yulia Berezhko-Kaminska (from Buchi), war caught up her in Bucha: «Сила душі дуже

важлива – сила кулемета ніяка у порівнянні – ми незламні» [1].

A young poet, İlker Yüksel Katipoğlu, born in 2014, writes to Ukrainian children and Turkish children in unison:

Üzülüyorum ağlayan çocuklara

Üzülünün evsiz kalan insanlara...

Çocuklara zarar vermek senin hakkın mı?

Onların artık

Ne bir evi, ne bir odası ne bir oyuncağı var...

Ölmesin bebekler, çocuklar, anneler, babalar

Kavuşsun sevdiklerine insanlar...[20].

The words of little İlker sound very mature because in his homeland, they know by word of mouth what war can bring and what its consequences are. As Kul Erdoğan points out, there are many names in modern Turkish poetry who are categorically against war and any of its manifestations because war is nonsense, it is heavy material and spiritual losses, it is a loss for people and especially for children [15, p. 347]. One of the most poignant poems is, undoubtedly, poems written by children and about children. Young Ukrainian poets tremble from the pain of lost lives, lost representatives of the Ukrainian nation, Ukrainian youth, and Ukrainian future:

Історія жаклива і трагічна –

Обірвано малесеньке життя.

Тепер вона навечно шестирічна,

Тепер вона – навечно вже дитя [3, с. 26].

Мамко, я завтра народжусь, побачу весну,

Крик сповістить звістку радісну всім, хто довкола...

Крихітку ти прикладеш до грудей голосну

І усміхнешся, пологами втомлена, кволо...

Мамко, наразі тут тепло й надійно мені,

Грімко лише, я всі вибухи чую у лоні...

Кажуть, у світ доведеться прийти на війні,

Я не боюсь, у твої ж-бо потраплю долоні...

Ти колискову тихенько затягнеш до сну,

Голосом ніжним позбавиш дитячої смуті...

Мамко, я ж завтра народжусь,

побачу весну?

Мамко, мамулечко, мамо!.. Замовкла чому ти? [3, с. 29]

Well-known Ukrainian poet Lina Kostenko almost scream in pain and suffering in the lines of her new poem:

Гула земля. Сусідський плакав хлопчик.

Хрестилась баба, і кінчався хліб.

Двигтів отой вузесенький окопчик,

де дві сім'ї тупились кілька діб.

О перший біль тих не дитячих вражень,

який він слід на серці залиша!

Як невимовне віршами не скажеш,

чи не німою зробиться душа?! [4].

For Turkish poets, the theme of childhood in wartime is quite fresh, like a wound. At least turn to the works of poets [21], who wrote about the suffering of children during the armed struggle for the independence of Cyprus. İlkey Coşkun hurts for the children, their future, realizes their fatherless fate:

*avazlar girtlağında, dōşeğinde girye
dünya kavgasında istikamet eşiğinde
modern yıkımların korkusunu taşıyıp
tebelleş olan dövüşün avlağı dolacak
imdat sesinin saklandığı şafaklarda
her çığlığın, yeni yetimleri doğuracak [11].*

As child psychology researcher Joanna Santa Barbara notes, impacts in childhood may adversely affect the life trajectory of children far more than adults. Consider children who lose the opportunity for education during war, children who are forced to move into refugee or displaced person camps, where they wait for years in miserable circumstances for normal life to resume, if it ever does. Consider a child disabled in war; they may, in addition to loss of a limb, sight, or cognitive capacity, lose the opportunity of schooling and of a social life [8, с. 893]. But the Ukrainian nation is very courageous and strong, and today, regardless of the very difficult military situation, children continue their studies in schools both on the territory of Ukraine and temporarily in other countries, write poems, and wait for victory.

Conclusions and future perspectives.

Therefore, analysing Ukrainian and Turkish

poetic works of the period of today's war between Russia and Ukraine, we find many figurative and thematic parallels (the image of Russia, Putin, the bear; the theme of spring, God, childhood), we feel a distinct difference in the emotional colouring of the poetic lines (in Ukrainian poems, immediate feelings, pain, fear, faith, in Turkish – somewhat indirectly), although the general intensity of both Ukrainian and Turkish-language poems speaks of universal human opposition to war and suffering. The only thing that does not yet exist in the language palette of other nations, in particular, Turkish, is the desire to express one's attitude towards the invading country by all possible linguistic means: writing the name of the country (Russia) with a small letter, using emotionally coloured tokens that fully reflect the attitude Ukrainians to the Russians and to their country (*орки, кацапи, загарбницька раса, лютий звір, рашиська наволоч, злочинці, москаль, гідь*). We hope that in the future such language elements will become a separate field of translation research or will be fully used by other peoples as linguistic realities. Provided that Turkish translations of Ukrainian literature and war poetry in particular increase, Turkish researchers will also be able to expand the scope of scientific research on military topics. After all, today, as the researcher Güldürmez S. notes, in the Turkish scientific arsenal there is a significant number of dissertations regarding wars, as well as the number of wars in the historical past of Turkey and the Ottoman State [18, p. 217], which should be supplemented with thorough research on the war in Ukraine, in which Turkey also plays a special role. In further research, it is necessary to translate Ukrainian poems about the war into foreign languages, in particular Turkish, to expand intercultural horizons by analysing military poetry written in other countries, which are not indifferent to the fate of Ukraine. Future Turkish translations of Ukrainian poetry about the war can also become the object of research in Turkey, as well as many works of world literature on military topics, which, as Ozgur Aktash notes, found their readers thanks to Turkish translations [7].

Список використаної літератури

1. Голос війни. Літературний фронт. Хмельницький. 2022.
2. Пастух Т. Поезія в час війни // ZBRUC. URL: <https://zbruc.eu/node/112014> (дата звернення 30.09.2022)
3. Поезія без укриття. Поезія без укриття: антологія / упоряд. Надія Гармазій. Брустури : Дискурс, 2022. 240 с.
4. Поезія вільних. URL: <https://warpoetry.mkp.gov.ua/> (дата звернення 30.09.2022)
5. Слапчук В. Війна як дискурс // Літакцент. 2015. URL: <http://litakcent.com/2015/02/17/vijna-jak-dyskurs/> (дата звернення 30.09.2022)
6. Akçay O. Savaş suçlusu // Edebiyat defteri. 26.02.2022. URL: <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1418380/savas-suclusu.html> (дата звернення 30.09.2022)
7. Aktaş Ö. Yabancı dilden Türkçeye çevrilen savaşla ilgili romanlara bir bakış // Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Journal of the Institute of Social Sciences). 2013. № 11. P. 45-62.
8. Barbara J.S. Impact of War on Children and Imperative to End War // Croatian Medical Journal. 2006. № 47(6). P. 891-894. Vol. 9, No. 1. P. 85-98.
9. Brosman C.S. The functions of war literature // South Central Review. 1992. №9.1. 3. 85-98.
10. Can İ. Yanıyor Ukrayna. Antoloji.com. 12.03.2022. URL: <https://www.antoloji.com/yaniyor-ukrayna-siiri/> (дата звернення 30.09.2022)
11. Coşkun İ. Savaşın zamanı // Edebiyat defteri. 2022. URL: <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1419049/savasin-zamani.html> (дата звернення 30.09.2022)
12. Çakaler F. Hristiyan olsa da Ukrayna // Antoloji. Com. 26.02.2022. URL: <https://www.antoloji.com/hristiyan-olsada-ukrayna-siiri/> (дата звернення 30.09.2022)
13. Duman H. Savaş edebiyatı // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 2018. Cilt: 58, Sayı: 1, P. 99-110.
14. Duman H. H., Güreşir S. K. Yeni Türk edebiyatı'nın kaynakları: savaş ve edebiyat (1828-1911) // Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. 2009. Volume 4 /1. P. 29-77.
15. Erdoğan K. Modern Türk şiirinde savaşa karşıtlığı (Opposition to war in contemporary Turkish poetry) // Akademik bakış dergisi. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi. 2015. №48. P. 327-348.
16. Erol M. S., Oğuz Ş. Karma Savaş Teorisi ve Rusya-Ukrayna Savaşı // Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 2018. Cilt: 18. № 2. P. 399 – 415
17. Erol M. S. Ukrayna-Kırım krizi ya da İkinci Yalta Süreci // Karadeniz araştırmaları. 2014. Volume 41, Issue 41. P. 1-14.
18. Güldürmez S. Savaş ve edebiyat araştırmaları // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 2018. Cilt: 58, Sayı: 1. P. 217-227
19. Güllübağ M., Baktır M. Türk e İngiliz Şiirinde Savaş-Karşıtlı Şiirler: Savaş bir Kahramanlık mı yoksa bir Vahşet mi? // Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2020. № 34. P. 92 – 111.
20. Katipoğlu İ. Y. Rusya ve Ukrayna savaşı URL: <http://www.menemeninsesi.com.tr/haber/Ilkerden-bir-siir-daha-RUSYA-VE-UKRAYNA-SAVASI/55611> (дата звернення 30.09.2022)
21. Kefeli E. 'Savaş-çocuk' ilişkisinin Kıbrıs Türk şiirindeki yansımaları // FSM Scholarly Studies Journal of Humanities and Social Sciences. 2003. №15. S. 27-38.
22. Kuramaz S. Ukrayna savaşına karşıyım // Edebiyat defteri. URL: <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1415739/ukrayna-savasina-karsiym.html> (дата звернення 30.09.2022)
23. Loyd A.T. Sirkeci İ. Ukrayna'dan Toplu Göç Dalgasının Göç-Çatışma Modeli Açısından Değerlendirilmesi // Göç Dergisi. 2022. Cilt: 9, №2. S. 265-280.
24. Murthy R. S., Lakshminarayana R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings // World Psychiatry. Official journal of the world psychiatric association (WPA). 2006. №5 (1). P. 25-30.
25. Şafak O. Ukrayna krizi ve yeni NATO // Karadeniz Araştırmaları. 2016. № 51. P. 207-221.
26. Seyfettin E., Karadeniz E. "Ukrayna-Kırım Krizi" Ya da "İkinci Yalta Süreci" // Karadeniz araştırmaları. 2014. № 41. P. 1-14
27. Sezai C. Savaş-edebiyat ilişkisi bağlamında Bosna savaşının Türk şiirine yansımaları // Yeni Türk Edebiyat Araştırmaları. 2011. № 5, P. 29-52
28. Tökel D. A. Savaş ve şiir: Tarih tanığı olarak şairler (War and poem: poets as a witness to history) // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 2018. Cilt: 58, Sayı: 1. P. 141-154

29. Ulutucusoy H. Türk basınında savaş edebiyatı tartışmaları (1913- 1941) // Turkish Studies Language / Literature. 2018. Volume 13/28. P. 1023-1040

30. Zincirkıran M. Ukrayna'daki mazlumlara // Antoloji. Com. 06.03.2022. URL: <https://www.antoloji.com/ukrayna-daki-mazlumlara-siiri/> (дата звернення 30.09.2022)

References

1. Golos vijni. Literaturnij front (2022). [The voice of war. Literary front]. Hmelnickij.

2. Pastuh, T. Poeziya v chas vijni [Poetry in time of war]. ZBRUC. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/112014>

3. Poeziya bez ukrittıya: antologiya (2022). [Poetry without shelter]. Editor Nadiya Garmazij. Brusturi : Diskurs.

4. Poeziya vilnih [Poetry of the free]. Retrieved from <https://warpoetry.mkip.gov.ua/>

5. Slapchuk, V. (2015). Vjna yak diskurs [War as discourse]. Litakcent.

6. Akçay, O. (2022). Savaş suçlusu [War Criminal]. Edebiyat defteri. 26.02.2022. Retrieved from <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1418380/savas-suclusu.html>

7. Aktaş, Ö. (2013). Yabancı dilden Türkçeye çevrilen savaşla ilgili romanlara bir bakış [A look at the war-related novels translated from a foreign language into Turkish]. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Journal of the Institute of Social Sciences). № 11. S. 45-62.

8. Barbara, J. S. (2006). Impact of War on Children and Imperative to End War. Croatian Medical Journal. № 47(6). P. 891-894. Vol. 9, No. 1. P. 85-98.

9. Brosman, C. S. (1992). The functions of war literature. South Central Review. №9.1. 3. 85-98.

10. Can, İ. (2022). Yanıyor Ukrayna [Ukraine on fire]. Antoloji.com. 12.03.2022. Retrieved from <https://www.antoloji.com/yaniyor-ukrayna-siiri/>

11. Coşkun, İ. (2022). Savaşın zamanı [Time of war]. Edebiyat defteri. Retrieved from <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1419049/savasin-zamani.html>

12. Çakaler, F. (2022). Hristiyan olsa da Ukrayna [Even though Christian Ukraine]. Antoloji. Com. 26.02.2022. Retrieved from <https://www.antoloji.com/hristiyan-olsada-ukrayna-siiri/>

13. Duman, H. (2018). Savaş edebiyatı

[War literature]. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. Cilt: 58, Sayı: 1, P. 99-110.

14. Duman, H. H., Güreşir S.K. (2009). Yeni Türk edebiyatı'nın kaynakları: savaş ve edebiyat (1828-1911) [The sources of the new Turkish literature: war and literature (1828-1911)]. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 4 /1. P. 29-77

15. Erdoğan, K. (2015). Modern Türk şiirinde savaşa karşıtlığı [Opposition to war in contemporary Turkish poetry]. Akademik bakış dergisi. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi. №48. S. 327-348.

16. Erol, M. S., Oğuz Ş. (2018). Karma Savaş Teorisi ve Rusya-Ukrayna Savaşı [Mixed War Theory and the Russian-Ukrainian War]. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. Cilt: 18. № 2. S. 399 – 415

17. Erol, M. S. (2014). Ukrayna-Kırım krizi ya da İkinci Yalta Süreci [The Ukraine-Crimean crisis or the Second Yalta Process]. Karadeniz araştırmaları.. Volume 41, Issue 41. S. 1-14.

18. Güldürmez, S. (2018). Savaş ve edebiyat araştırmaları [War and literary studies]. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. Cilt: 58, Sayı: 1. S. 217-227

19. Güllübağ, M., Baktır, M. (2020). Türk ve İngiliz Şiirinde Savaş-Karşıtlı Şiirler: Savaş bir Kahramanlık mı yoksa bir Vahşet mi? [Anti-War Poems in Turkish and English Poetry: Is War a Heroism or a Brutality?]. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. № 34. S. 92 – 111.

20. Katipoğlu, İ. Y. (2022). Rusya ve Ukrayna savaşı [The war between Russia and Ukraine]. Retrieved from <http://www.menemeninsesi.com.tr/haber/Ilker-den-bir-siir-daha-RUSYA-VE-UKRAYNA-SAVASI/55611>

21. Kefeli, E. (2003). 'Savaş-çocuk' ilişkisinin Kıbrıs Türk şiirindeki yansımaları [Reflections of the 'war-child' relationship in Turkish Cypriot poetry]. FSM Scholarly Studies Journal of Humanities and Social Sciences. №15. S. 27-38.

22. Kuramaz, S. (2022). Ukrayna savaşına karşıyım [I am against the war in Ukraine]. Edebiyat defteri. Retrieved from <https://www.edebiyatdefteri.com/siir/1415739/ukrayna-savasina-karsiyim.html>

23. Loyd, A. T., Sirkeci, İ. (2022). Ukrayna'dan Toplu Göç Dalgasının Göç-

Çatışma Modeli Açısından Değerlendirilmesi [Evaluation of Mass Migration Wave from Ukraine in terms of Migration-Conflict Model]. Göç Dergisi. Cilt: 9, №2. P. 265-280.

24. Murthy, R. S., Lakshminarayana, R. (2006). Mental health consequences of war: a brief review of research findings. World Psychiatry. Official journal of the world psychiatric association (WPA). №5 (1). P. 25-30.

25. Şafak, O. (2016). Ukrayna krizi ve yeni NATO [Ukraine crisis and the new NATO]. Karadeniz Araştırmaları. № 51. P. 207-221.

26. Seyfettin, E., Karadeniz E. (2014). Ukrayna-Kırım Krizi [Ukraine-Crimea Crisis]. Karadeniz araştırmaları. № 41. P. 1-14

27. Sezai, C. (2011). Savaş-edebiyat ilişkisi bağlamında Bosna savaşının Türk

şiirine yansıması [The reflection of the Bosnian war on Turkish poetry in the context of war-literature relationship]. Yeni Türk Edebiyat Araştırmaları. № 5, P. 29-52

28. Tökel, D. A. (2018). Savaş ve şiir: Tarihin tanığı olarak şairler [War and poem: poets as a witness to history]. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. Cilt: 58, Sayı: 1. P. 141-154.

29. Ulutucusoy, H. (2018). Türk basınında savaş edebiyatı tartışmaları [War literature debates in the Turkish press]. Turkish Studies Language / Literature. Volume 13/28. P. 1023-1040.

30. Zincirkıran, M. (2022). Ukrayna'daki mazlumlara [To the oppressed in Ukraine]. Antoloji. Com. 06.03.2022. Retrieved from <https://www.antoloji.com/ukrayna-daki-mazlumlara-siiri/>

Анотація. Пропоновану розвідку присвячено українській поезії, створеній з 24 лютого 2022 року, а також турецькій поезії про війну в Україні. Аналізується образна палітра українських і турецьких віршів, особливу увагу приділено багатовекторному сприйняттю воєнної ситуації очима українців і турків, а також дитячій поезії (вірші українських і турецьких дітей). За допомогою порівняльного методу та методу мікроаналізу виявлено спільні та відмінні образи та теми в турецькій та українській поезії, а саме: образ Європи та Америки, жорстокої Росії, образ ведмедя, президента росії, образ украденої весни, тема мужності, тема скаліченого дитинства. Людські цінності виступають спільними для українських і турецьких поетів: людське життя, мир на планеті, родинне горе; історична пам'ять в обох культурних просторах також подібна: як в українських, так і в турецьких віршах відлуння теми агресивної поведінки росії від найдавніших часів до наших днів.

Окремо варто відмітити вірші-молитви, в яких віра в Бога об'єднує поетичний світ мусульманського і християнського світу. Дитяча поезія – найболючіша стихія воєнної поезії, але й тут голоси справжніх маленьких українців звучать патріотично, мужньо, з мрією про світле майбутнє, а турецькі – з благами повернути українським дітям дитинство. Представлені твори обов'язково повинні мати своє продовження – а саме переклади різними мовами, зокрема турецькою, задля поширення частки вольового духу українців та міжкультурного спілкування.

Ключові слова: війна, вторгнення Росії, турецькі та українські вірші, образи, теми.

COMMUNICATION STUDIES. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 004:070:659.132:811

[https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.008](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.008)

THE CONCEPT OF "INFORMATION SPACE" OF THE PRESENT: SOURCES, STATE, PROSPECTS

КОНЦЕПТ «ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ» СЬОГОДЕННЯ: ДЖЕРЕЛА, СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ

I. Vakulyk, PhD in Philology, Associate Professor, Department
of Journalism and Language Communication

I. I. Вакулик, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики та мовної комунікації

E-mail: vakulyk@ukr.net

0000-0002-4812-7719

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Актуальність. Інформацію завжди цінували, тепер вона стала ще ціннішою. Сьогодні її вважають найважливішим ресурсом розвитку суспільства. Останнім часом питання, пов'язані з інформаційною війною, активно обговорюються не лише в нашій країні, але й за її межами. Незважаючи на тридцятирічну незалежність нашої країни, концепція інформаційного простору все ще не втратила своєї актуальності. Тому нашим завданням стало продемонструвати, за допомогою яких фреймів (у широкому їх тлумаченні з погляду лінгвістики, психології, комунікації загалом і знання як картини світу, джерелом яких виступають час, обставини та дії) відбувається кадрювання інформації. **Мета дослідження** – презентувати концепт «інформаційний простір» у проекції на сьогодення. Багатовимірність висвітлення даної проблематики у науковому дискурсі пояснюється різними фактичними матеріалами. Тому у роботі використано традиційні методи наукового дослідження – аналіз та синтез – із метою виявлення найважливіших особливостей досліджуваного явища. **Обговорення.** Мовні одиниці мають різне тематично-жанрове навантаження, відтак і композиційно вибудовують власні схованки у комунікативному просторі. Існують коди – рубрифікатори – символи, які допомагають розшифрувати будь-яку інформацію. Ми спробували висвітлити концепцію інформаційного простору, виходячи із власних спостережень і напрацювань, які можуть не збігатись із загальноприйнятими. Основними перевагами його є високий рівень мобільності. **Висновки.** Проаналізовано, як відбувається інформаційна безпека, і що впливає на неї. Подано власне тлумачення «інформаційного простору» у контексті сучасної комунікації. Це закодована інформація, яку потрібно вміти розшифрувати. А інструменти і платформи кожен обирає сам. Дане дослідження може бути використаним при викладанні теорії дисциплін, пов'язаних із алгоритмізацією, програмуванням, штучним інтелектом, лінгвістичними експериментами, математичною лінгвістикою і логікою. Інформаційний простір – це узагальнене поняття набутого мовного досвіду людства на основі об'єктів фізичного світу. Інформація може або копіюватись, або набувати нового звучання. Інформація лише тоді стає валідною, коли гарантована своїм використанням.

Ключові слова: картина світу, концепт, інформаційний простір, мова, комунікація, смисли, текст, інтенція, код.

Актуальність. У потоці інформації, який оточує людину, знаходиться безліч смислів, котрі, організуючись у певний порядок, вступають у взаємозв'язок. Створюється організований простір, у якому потрібно вміти орієнтуватись. Для цього прийнято створювати, а потім і засто-

совувати так звані дорожні карти, за допомогою яких відбувається навігація у комунікативному середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дж. Остін, фундатор теорії мовленнєвих актів, пропонував поділ процесу комунікації на три складові – локуцію, іллокуцію та перлокуцію. А його по-

слідovníк, Дж. Сьорль, систематизував основні параметри варіювання іллокутивних актів на 1) репрезентативи (наприклад, коли доводимо твердження чи висловлюємо припущення); 2) директиви (з метою примусити адресата до виконання певної дії); 3) комісиви (прийняття адресатом інформації); 4) експресиви (коли є установка – висловити почуття, наприклад, подяку, це може також бути вибачення чи співчуття); 5) декларативи (іллокутивною метою яких є стрімка зміна об'єктивного світу, наприклад, оголошення війни).

Про іллокутивні та перлокутивні компоненти комунікації йшлося у багатьох дослідженнях, серед яких варто було б назвати такі імена, як Г. Почепцов, В. Карабан, О. Селіванова, О. Почепцов Т. ван Дейк, Л. Вандервекен та інші [10; 11; 12]. І більшість із них зазначали, що етнічна приналежність мовців не впливає на акти мовлення, тому можна говорити про його універсалізм. Перлокутивна реакція є усвідомленням і відтворенням ситуації, де увага фокусується на об'єкті.

Матеріали та методи дослідження.

Багатовимірність висвітлення даної проблематики у науковому дискурсі пояснюється різними фактичними матеріалами. Тому в роботі використано традиційні методи наукового дослідження – аналіз та синтез – із метою виявлення найважливіших особливостей досліджуваного явища. **Мета нашого дослідження** – презентувати концепт «інформаційний простір» у проекції на сьогодення.

Результати дослідження та їх обговорення. На початку минулого століття Ф. де Сосюр, у лекціях, прочитаних у Женевському університеті, кваліфікував мовні одиниці як єдність психічних, фізіологічних та фізичних аспектів. При цьому автором курсу лінгвістики нівелювалась соціальна складова. Його послідовники неодноразово зазначали, що намір породжує бажання. Коли є намір висловити думку, з'являється бажання вплинути на дії або спонукати до них. Кожна комунікативна інтенція має власну мету. Мовні одиниці різняться між собою тематичним змістом, мовними засобами, власною композицією. Оскільки існують різні сфери використання мови, то і жанри, які обслуговує мова, також різні. Тобто існує своєрідна інфор-

маційна схованка, «подалі від стороннього ока». Картина світу вибудовується таким чином, що за допомогою мовленнєвих кодів програмується зміст.

Концептуалізація дійсності, висунута і розроблена Р. Ленекером у другій половині XX ст., сконцентрувалась у ланцюгу «пізнання світу – його концептуалізація – формування досвіду». Це основні, на нашу думку, компоненти, які допомагають орієнтуватись у сучасному інформаційному просторі. Наприклад, є ситуація, яка відображена за допомогою семантичних маркерів. Вони допомагають її розтлумачити і, за потреби, доповнити, тобто відбувається деталізація інформації, яка проектується через призму об'єктів (предметів, речей, станів) на основі мисленнєвого досвіду. Інакше ми можемо це назвати розгортанням часово-просторових, причинно-наслідкових зв'язків у текстах, формуванням смислів, які моделюють реалії життя.

У моделі, запропонованій Р. Якобсоном, серед факторів комунікації ще є фатична та поетична функції, які спрямовані на контакт. Проте ми не будемо на них зупинятись, оскільки вони не є предметом нашого дослідження.

Тексти ми розуміємо як поєднання знаків-символів, презентованих у слові (з його семантичним навантаженням), які несуть запрограмовану інформацію і мають адаптуватись у інформаційному просторі [32]. Це феномен з погляду нейронноментального, і водночас продукт, який пройшов осмислення на рівні свідомості людини. І ось цей текст, створена модель висловлювання, повинна бути унаочненою для учасників комунікації. При цьому кожен обирає власну модель, котра на етапі внутрішнього програмування має спонукання – мотив. А для того, аби інформація дісталась адресата, тобто відбувся контакт, було здійснено комунікацію, одного бажання замало. Не вистачає власне процесу з його складовими: конотативна складова (орієнтована на адресата і виражає безпосередню дію на співрозмовника) та експресивна (використовує виражальні можливості мови). Отже, будь-який текст – це дійсно «тканина» (згадаймо етимологію терміна), у якій переплетено і поєднано слова в певній послідовності.

Ми бачимо наявну картинку або проєктуюмо її у нашій свідомості і закарбовуємо у інформаційному потоці повідомлень, пропускаємо через серце, бо інакше не відбудеться катарсис. Налаштування на сприйняття інформації відбувається через вербальні, візуальні, кінестичні, цифрові канали. Адже епоха цифрових змін, у якій ми зараз перебуваємо, подарувала нам унікальну можливість спостерігати, як нові інструменти спілкування з'являлись і закріплювались у соціумі. Диджиталізація настільки глибоко засіла у споживачів інформації, що ми перестали задумуватись, наскільки якіснішою стала наша комунікація, наскільки вона зросла, які відбулись суттєві корективи у спілкуванні між роботодавцями і працівниками усіх сфер, покупцями й продавцями, особливо у період загострення Covid-19 та розв'язаної російсько-української війни. Робочий простір став гібридним, він перетворився з фізичного на віртуальний [3].

На думку М. Слюсаревського, інформаційний простір – це стан і результат взаємодії процесів виробництва та споживання інформації. Процес виробництва породжує інформаційний простір, але не надає йому визначеності, що дає процес споживання інформації. Автор пропонує характеризувати це явище не за обсягом вироблення інформаційної продукції та площиною поширення інформації, а за обсягом та інтенсивністю її споживання [13]. Відтак розрізняють інформаційний простір окремої людини, держави, групи чи суспільства в цілому. Для нашої держави сьогодення страшене, проте ми усі об'єднались у єдиному інформаційному просторі, аби володіти інформацією і якнайшвидше перемогти ворога, а тому маємо «Єдині новини» цілодобової трансляції на всіх каналах телебачення, радіо, різноманітних месенджерах. Відповідно до Закону України, «Національний інформаційний простір України – це сфера (об'ємний простір), в якій відбуваються інформаційні процеси і на яку поширюється компетенція України [4].

ЗМІ – це потужна сила впливу на свідомість людей, засіб швидкої інформаційної комунікації в різних куточках світу, найефективніший засіб впливу на емоції людини та інформаційний простір держави

загалом. Особливо це стосується електронних ЗМІ. З розширенням технічних навичок зростає їхня роль. А за емоційним впливом на почуття та свідомість людей вони залишаються незрівнянними та приваблюють ширшу аудиторію.

Нинішній інформаційний простір – це складна система організованих смислів, вибудована на семних зв'язках; це динамічне ціле, яке розширюється та конкретизується з розвитком нашого суспільства і базується на змістово-фактуальній інформації, яка може дублюватись чи компенсуватись за рахунок ономасіологічних процесів.

Із початком агресії відбулась докорінна зміна у форматуванні контенту програм телебачення та радіо, а також шляхів презентації новинних стрічок. Ось, наприклад, як подавалась інформація у новинах протягом доби. Зупинимось на окремих «блоках», не заглиблюючись у деталі.

1. Іскандери, дрони-шахедаї та іранські літаки-розвідники, що їх супроводжують, мають на меті вцілити та спричинити фізичний та психологічний тиск. Це зброя масового використання.

2. Стратегічно паралізовано транспортний шлях із моменту наступу на Херсон. Від сьогодні мільйони людей побажали, аби цей день був останнім днем народження.

3. Підручник з психіатрії можна написати, досліджуючи недипломатичну лексику головнокомандувача рф.

4. Події в Грузії 2008 – передвісник переписування конституції під власні бажання.

5. «Сироватка правди»: поразка другої армії світу, боротьба за власну шкіру, за владу, «відмінна робота» кишенькових пропагандистів.

6. «Демогілізація» та «картопляна мобілізація» (про тотальну мобілізацію північного та східного сусідів).

7. Наративи пропаганди кадірівців – власна картина світу.

8. Не дамо Європі замерзнути, можливо, і нам допоможуть. Нові горизонти геополітичної точки опори.

9. У росіян фактично вкрали майбутнє.

10. Культ чарки російських чиновників. На російському олімпі дорогий алкоголь як

символ статусу. Без чарки комунікація складніша. Як працює путінська модель.

11. Ми воїни, не ледарі, не лежні. Бо хто за що, а ми за незалежність.

12. Переможемо зиму разом.

13. Об'єкти енергетичної інфраструктури стали ціллю, постраждало 30 відсотків. Це суттєвий удар для енергосистеми.

14. Єдиний фронт енергетиків і громадян. Кожен зекономлений кіловат – ваш постріл у бік москви.

Феномен інформаційного суспільства – це поєднання часу і простору, це сплав дивовижних моментів комунікації, на перший погляд, роз'єднаних і фрагментарних, з власними позитивними і негативними сторонами, які акумулюються до універсальної системи співтовариства соціальної революції, нової економіки, інформаційної політики і держави, в межах якої вони зорієнтовані [5; 8].

Ф. Бацевич у «Нарисах з лінгвістичної прагматики» зазначав, що «точка зору – це найзагальніша когнітивно-психологічна пресупозиція людини, яка спирається на набутий раніше перцептивний і когнітивний досвід, віру, переконання тощо і визначає світосприйняття, категоризацію, оцінку сукупності сприйнятих зовнішніх вражень і внутрішніх відчуттів, а також певною мірою сам процес перцепції. В аспекті комунікації визначає стратегії й тактики спілкування, моделі адресанта й адресата, розуміння ситуації загалом, добір, профілювання дискурсів (текстів), мовленнєвих жанрів, мовленнєвих актів, кроки розгортання діалогу, шляхи й засоби аргументації, впливає на реєстр, тональність і атмосферу спілкування. В аспекті породження мовлення визначає добір локутивних аспектів мовленнєвих актів та організацію мовних елементів, які їх формують» [2, 157]. Із думкою автора важко не погодитись. У цих трьох реченнях містко змальовано сутність формування комунікації як невід'ємної і органічної складової людського розуму. Структура мовного знаку – це універсальний предметний код, як стверджує О. Снітко [5; 14]. Отже, сигнали, за якими ідентифікуються тексти, мають власну будову, фокус і перспективу, а реєстри, тональності та атмосфера спілкування експлікуються.

А. Шпеер у своїй біографії зазначав, що за допомогою таких технічних засобів, як радіо і гучномовець, у вісімдесяти мільйонів людей можна було відібрати самостійне мислення [16].

Уперше поняття «масова свідомість» вчені вводять наприкінці XIX – початку XX ст. У філософському словнику визначення подано так: «Масова свідомість – форма суспільної свідомості; сукупність станів свідомості, котрі виявляються на рівні певної соціальної спільності людей» [15]. Історично це збігається з появою кінематографу та радіо, отже, ми маємо відправну точку маніпуляції. Існують найрізноманітніші види маніпуляцій. Літературознавча енциклопедія дає нам таке значення цього слова: *Маніпуляція* (франц. manipulation, від лат. manipulus: жменя) у прямому значенні – це «узгоджені рухи», у переносному – «шахрайство»; у традиційній наративній структурі – «дія певного персонажа (інтрига, наказ, прохання тощо), метою якої є змусити іншого персонажа виконати його волю». Так, у казці «Про дідову Марусю і бабину Галюсю» Б. Лепкого ми зустрічаємось з одним із різновидів маніпуляції – є прохання білої мишки і є той, хто виконує низку забаганок [6]. Тлумачний словник іншомовних слів визначає термін «маніпуляція» в загальному сенсі як «складну дію, над чим-небудь, рухи рук для виконання певного завдання, шахрайські витівки». Із цим трактуванням погоджуються укладачі Словника сучасної української мови [7]. Отже, *маніпуляція*, що набула поширеності у політиці, психології, соціології, активно застосовується ЗМІ для контролю масовою свідомістю, про що яскраво свідчать події нинішнього стану відносин між Україною та РФ. Упродовж тривалого часу на телебаченні «руського мира» впливалася «потрібна» урядові інформація, яка призвела до зомбування людей, зубожіння душ, а декларативність свобод залишилась прописаною лише на папері. Відтак все, що тепер пов'язане із війною, голодом, знущанням, катівнями, касетним чи авіабомбардуванням мирних міст, наругою та звірствами над беззахисними дітьми, жінками, чоловіками, тваринами у нашій державі або взагалі не сприймається «дружнім» колись народом, або викрив-

леність інформації спотворила розум, а «власник» інформації у глобальному вимірі насолоджується власним цинізмом, ницістю, а його хворобливі забаганки вимагають негайного радикального втручання. Отже вигідна модель поведінки пропагувалась, насаджувалась, а тепер за її допомогою маси, доведені до морального зубожіння, не хочуть навіть чути чи бачити щось таке, яке не вкладається у власну картинку зони комфорту. Тому ми говоримо про окрему галузь застосування маніпуляції – медіаманіпуляцію, що здійснюється за допомогою преси, телебачення, радіо, кінематографу, рекламних роликів, соціальних мереж та інтернету.

ЗМІ стали основним інструментом керування масовою свідомістю. Вони, як ніколи, здатні впливати на життя суспільства, а відтак і зросла надзвичайна відповідальність за вплив на таку широку аудиторію. Роль ЗМІ на даний момент не лише інформативна. Вони стали ідеологічними, з аполітичних перетворились на політичні, висуюють і дотримуються пропагандистських «викрутасів» і «збочень». І яскравим прикладом можуть слугувати канали на росії із заздальгідь проплаченим ведучими, картинками, темами – пропаганда там «рулить», як ніколи. Розповсюджуючись своїми пазурами, вони знищують живе, «висмоктують мозок» у тих, хто ще був здатний думати.

Отже, інформацію, яку подають ЗМІ, можна спотворити і сфабрикувати, чи навіть домислити або приховати. І для цього існує безліч засобів – подавати неповною або у «кастрованому» вигляді: видаючи вигадане за реальне, дописуючи власні коментарі, приховуючи факти, уводячи в оману гучними заголовками, які не відповідають змістові, або подавати застарілу, вже нікому не цікаву, адже вона втратила свою актуальність; копіїуючи факти чи накладаючи цитати, вирвані з контексту.

Користувачі інформації здебільшого, аби не заплутатись у океані інформації, зберігають її на мобільних або емнісних пристроях, серверах, хмарному середовищі. Для того, аби виміряти інформацію, потрібно дотримуватись певних еталонів (наприклад, це може бути поєднання цифр 1 та 0; або слова як символи, які можна

використовувати під час сортування інформації та її фільтрації, а потім класифікувати за темами та організовувати місця для її збереження). Інформаційний простір має бути безпечним, тобто базуватись на нормативних документах із дотриманням міжнародних етичних норм, мати секретні ключі для шифрування. Так, коли потрібно здійснити обмін інформацією, наприклад, у фейсбуці чи інших соціальних мережах, потрібно пройти автентифікацію.

В умовах глобалізації потужні потоки інформації та новітні технології, пов'язані із технічними засобами, намагаються середовище зробити місткішим, немов би ущільнюють його всі символи у широкому значенні цього слова, прискорюють їх переміщення, так само, як і знання, зразки поведінки у суспільстві – вони підлягають певній стандартизації, а уніфікація відбувається за рахунок потреб споживачів у контексті кіберпростору. Інформацію можна занотувати, зберегти у пам'яті, запрограмувати, а потім використати за потреби. Так конструкції Visual Basic, які прийнято називати операторами управління (напр., прості умовні вирази «And»(і), «Or» (або), «Xor» (виключене), «Not» (ні)), у комп'ютерному просторі допомагають застосувати певні умови.

Якщо увійти до віртуальної зали будь-якої бібліотеки, то можна віднайти потрібну інформацію за запитом – темою, роками, місцем видання, автором, назвою, розділами знань, URL-адресами, зображеннями чи аудіальними зразками. Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського пропонує своїм користувачам здійснити пошук інформації спочатку через електронну вітрину своїх надходжень, а потім за розділами: «Фізико-математичні науки», «Хімічні науки», «Науки про Землю», «Біологічні науки», «Техніка», «Енергетика», «Гірнична справа», «Технологія металів», «Хімічна технологія», «Технологія деревина, легкова промисловість, поліграфія, фотокінотехніка», «Будівництво», «Транспорт», «Сільське та лісове господарство», «Медицина», «Соціологія», «Історія», «Економіка», «Політика», «Державо і право», «Воєнна наука», «Культура. Освіта», «Філологічні науки», «Мистецтво», «Релігія», «Філософські науки» тощо). Ось як пропонують шукати

інформацію на сайті бібліотеки: «Вводиться фраза природною мовою. Пошук відбувається практично за всіма елементами бібліографічного опису. Фраза розбирається на окремі слова (цифри не враховуються!). Російські слова морфологічно нормалізуються (ігноруються закінчення слів). Знайдені документи сортуються за порядком зменшення їх рангу (чим більше в знайденому документі слів із запиту, тим вищий ранг документа). Пошук за автором або назвою: Вводиться прізвище або початок назви. Потрібно вводити лише одного автора (або назву). Пошук за роком: Вводиться рік видання (одне число)» [9]. Абсолютно іншим є групування фондів Американських бібліотек на класи і підкласи.

Також кожна публікація, аби не загубитись у інформаційному просторі, повинна мати власний рубрифікатор. Величезна кількість інформації, доступної читачам, вимагає точних і ефективних способів ідентифікації та визначення місцезнаходження окремих ресурсів, а іноді навіть окремих частин або елементів у цих ресурсах. Це, безперечно, стосується академічних та наукових дослідницьких документів, які публікуються як внесок у накопичені знання в дисципліні чи галузі дослідження та використовуються для інформування та підтримки роботи інших дослідників. Адже щороку спостерігається зростання публікаційної активності: з'являються все нові аудіокнижки, ринок насичується безліччю візуальних творів, а ще статті, звіти та інші тексти. Особливо це стало відчутним із появою Covid-19, коли усі навчальні заклади та більшість організацій перейшли у дистанційний формат викладання та спілкування.

Тому для книжок прийнято давати унікальний номер ISBN, який реєструється у Міжнародному агентстві (і не має значення, чи то книжка віртуальна, чи фізична – у м'якій чи твердій обкладинці). Уся інформація кодується у тринадцяти цифрах (а до 2007 року у десяти), із якої можна дізнатись і про видавця, і про автора. Однак ця інформація є настільки заплутаною, що на допомогу поспішила система DOI. Звіт, презентація, дослідження, просто файл, розділ книги, якийсь

відеодокумент чи програмне забезпечення – усі вони мають цифровий ідентифікатор об'єкта. В академічних і наукових дослідженнях DOI часто включаються в повні бібліографічні посилання (див. список оформлення даної роботи, де одночасно використано URL-адресу та doi), а для зручності на сторінках таких видань є маркер «процитувати». Для журналів застосовується інша система – ISSN, причому ці коди у переважній більшості різняться для друкованих та електронних версій. Даний ресурс вибудовується тільки на назві, на відміну від попереднього, де міститься інформація і про місце видання, і роки, і формати.

Існують також коди SICI, за допомогою яких визначаються окремі частини журналів, номери, томи, ідентифікується зміст, дата публікації (місяці і роки) тощо, а також коди BICI (Book Item and Component Identifier), що є проектом стандарту Американської національної організації стандартів інформації. Ця система надає унікальні коди для конкретних елементів у книгах або подібних публікаціях. А код із сімнадцяти символів, який використовують видавці наукових журналів для ідентифікації окремих документів у своїх публікаціях – це вже PII. Такі ідентифікаційні дані можуть містити багато різних видів опублікованих елементів. Електронні підручники також мають свої унікальні коди. Це ETTN, де у тринадцяти цифрах закодовано текстові файли (наприклад, матеріали конференції чи журнали). Такий код генерується на запит Magnanimitas Assn. Ще код ISTC, який застосовують для публікацій різними мовами, наприклад при каталогізації чи у маркетингу. А на онлайн-ринках Amazon можна зустрітись з кодом ASIN, який унікально зчитує окремі продукти, зокрема книги та інші документи.

Ідентифікація існує не лише вербальна, штрих-коди застосовують і для музичної продукції. Це код ISMN, за допомогою якого відбувається прочитання партитур або нот у друкованому вигляді, в Інтернеті та в усіх інших форматах. Не оминула доля кодування і фільмів, і телепрограм, і спортивних подій, і випусків новин, і відеоігор. ISAN, який присвоюється аудіовізуальному твору, а не просто

конкретній публікації чи випуску, дає змогу ідентифікувати будь-які режисерські чи театральні версії та прояви конкретного аудіовізуального твору на різних фізичних і цифрових носіях. Роки видання, країни, звукові доріжки, трейлери, реклами – усі вони приховали власний зміст за допомогою даного коду.

Отже, логічну послідовність і супід-рядність використовують ті, хто програ-мують інформацію за допомогою системи кодування, а завдяки тому, що кожен мате-ріал може бути представлений інтегрова-но, використовують фасетні класифікації [1].

Висновки і перспективи. Нинішній інформаційний простір – це високий рівень мобільності, оскільки кожен може працю-вати віртуально, удосконалюючи власні комунікативні компетенції (критерії вибору цифрових інструментів, ресурси, плат-форми, програмні засоби залежать від спо-живачів інформації, їхніх уподобань, переваг).

Це також і інформаційна безпека, яку може гарантувати окрема взята країна, як у випадку створення мобільного додатку «Дія» чи захист персональних даних у мережі банків, де застосовують електрон-ний підпис тощо.

Інформаційним простором ми також називаємо середовище, у якому заро-джується, розвивається та зберігається інформація. Це також засіб, за допомогою якого здійснюється інформація (так, напри-клад, українці щиро вдячні платформі Starlink, запущеній американцями, яка допомагала вийти на зв'язок у зне-струмлених та розгромлених, розчавлених

рашистами містах, підтримувала наших мужніх воїнів ЗСУ на непідконтрольних територіях).

Якщо описувати цей простір, то на нашу думку, найбільш вдалим будуть прикметники «високоорганізований», «ін-дивідуальний», «релятивний». Він, простір, як потік інформації, очікує на власного споживача. Комунікація здійснюється різ-ними шляхами залежно від засобів, обра-них комунікантами. Сама ж інформація існує незалежно у всесвіті. Існує велика кількість варіантів її кодування, і який саме буде обраний, залежить від конкретної людини чи ситуації.

Інформаційний простір – це зако-довані фрейми і кванти в широкому їх тлумаченні, джерелом яких виступають час, обставини, дії, які знаходиться на медіані «зростання» чи «спадання».

Це дослідження може бути викорис-тане під час викладання теорії дисциплін, пов'язаних із алгоритмізацією, програму-ванням, штучним інтелектом, лінгвістич-ними експериментами, математичною лінгвістикою і логікою.

Отже, інформаційний простір – це узагальнене поняття набутого мовного досвіду людства на основі об'єктів фізичного світу, яке може бути просто скопійоване і у своїй висхідній набути нового звучання. Інформація лише тоді стає валідною, коли гарантована своїм використанням. Нові парадигми сучасних досліджень мови – це виклик нашого часу. Із цим твердженням можна погоджуватись або не погоджуватись. Але той, хто володіє інформацією, є її володарем.

Список використаної літератури

1. Балалаєва О. Ю. Фасетні класифіка-ції електронних засобів навчального при-значення. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 38, Вип. 6. С. 41-52 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_38_6_6
2. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
3. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: Збірник тез доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квітня 2021 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, «Політехніка», 2021. 288 с.

4. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

5. Інтернет-комунікація в діяльності інститутів сектору безпеки: теоретико-прикладний аспект: Монографія. Київ, Луганськ: Янтар, 2013. 664.

6. Маніпуляція. Літературознавча енци-клопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М – Я. С. 11. URL: <http://slovopedia.org.ua/42/53404/285589.html>

7. Маніпуляція. Словник української мови: В 11 т. Т. 4. 1973. С. 621. URL: <http://sum.in.ua/s/manipuljacija>

8. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд. Київ: К.І.С., 2004. 220 с.
9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://surl.li/dhaup>
10. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ: Ваклер, 2006. 656 с.
11. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения. Київ: Вища школа, 1986. 116 с.
12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
13. Слюсаревський М. М. Інформаційний простір: критика існуючих визначень і спроба побудови теорії. *Вісник Харківського державного університету*, 1999. № 439, Ч. 4, 5: Сер. Психологія, політологія: Особистість і трансформаційні процеси у суспільстві. С. 337-342.
14. Снітко О. С. Культурологічний аналіз образів-індикаторів оцінних смислів. *Мова і культура*. Київ, 1992. С. 61-62.
15. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
16. Шпеєр А. Біографія. URL: http://www.people.su/ua/126010_2
17. Crick F. & Koch C. Some reflections on visual awareness. *Symposium on Quantitative Biology*, 1991. 55.
18. Crick F. & Koch C. Towards a neurobiological theory of consciousness. *Seminars in the Neurosciences*, 1990. № 2. 263-75.
19. Dagenbach D., Carr Th. & Wilhelmsen A. Task-induced strategies and near-threshold priming: conscious effects on unconscious perception. *Journal of Memory and Language*, 1989. № 28. 412-443.
20. Dennett D. C. Quining qualia. *Consciousness in modern science* / Edited by Marcel E. J. and Biziah E. Clarendon Press. 1988.
21. Dulany D. E On consciousness in syntactic learning and judgment: a reply to Reber, Allen and Regan. *Journal of Experimental Psychology*. 1985. № 114. 25 - 32.
22. Ericsson K. A & Simon H. Protocol analysis: Verbal reports as data. MIT Press, 1984.
23. Ferer E. & Biederman I. A comparison of reaction time and verbal report in the detection of masked stimuli. *Journal of Experimental Psychology*, 1962. 64. 126-30.
24. Foss D. J & Hakes D. T. Psycholinguistics: an introduction to the psychology of language. Prentice Hall. 1978.
25. Kimmeyer L., Wortman K., Kitayama S., Lemelson R., Cummings K. Culture, mind and brain: new concepts, models and applications. Contemporary perspectives in the social and behavioral sciences. Cambridge: Cambridge University Press. 2020. doi:10.1017/9781108695374
26. Lorini G., Moroni S. How to make norms with drawings: An investigation of normativity beyond the realm of words. *Semiotica*, 2020. № 233, pp. 55-76. DOI: <https://doi.org/10.1515/sem-2018-0062>
27. Nycz J. Media and second dialect acquisition. *Annual Review of Applied Linguistics*, 2019. № 39, 152-160. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0267190519000060>
28. Rajagopalan K. On Searle [on Austin] on language. *Language & Communication*, 2000. № 20. 347-391. Retrieved from: <http://surl.li/dddx>
29. Searle J. R, Vanderveken D. Speech acts and illocutionary logic. In: Vanderveken D. (eds) *Logic, Thought and Action*. 1985. 2. DOI: https://doi.org/10.1007/1-4020-3167-X_5
30. Smagorinsky P. Rethinking protocol analysis from a cultural perspective. *Annual Review of Applied Linguistics*, 2001. № 321. 233-245. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0267190501000149>
31. Teun A. Van Dijk. *Society and Discourse How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge University Press, 2009. № 299. Available from: <http://surl.li/ddczq>
32. Vakulyk I. I. Linguistic aspects of scientific communication in synchrony and diachronic. Kyiv, 2015. 280.
33. Zeman D. Value in Language. *Organon F*, 2021. Vol. 28, № 3, 498-504. 1335-0668. DOI: <https://doi.org/10.31577/orgf.2021.28301>

References

1. Balalaeva, O. Y. (2013) Fasetni klasyfikatsii elektronnykh zasobiv navchalnoho pryznachennia. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia* [Facet classifications of electronic means of educational purpose.

- Information technologies and learning tools]. 38. 6. 41-52. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2013_38_6_6.
2. Batsevykh, F. S. (2010) *Narysy z lnhvistychnoi prahmatyky: Monohrafiia* [Essays on linguistic pragmatics: Monograph]. Lviv: PAIS. 336.
3. Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy [Business, innovation, management: problems and prospects] (2021): *Zbirnyk tez dopovidei II Mizhnarodnoi nauk.-prakt. Konferentsii* [Collection of abstracts of the II International Scientific and Practical Conference], April 22, 2021. Kyiv: Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. 288.
4. Zakon Ukrainy «Pro informatsiiu» vid 02.10.1992 № 2657–XII [Law of Ukraine «On Information» of 02.10.1992 No. 2657–XII]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
5. Internet-komunikatsiia v diialnosti instytutiv sektoru bezpeky: teoretyko-prykladnyi vspekt: Monohrafiia (2013) [Internet communication in the activities of security sector institutions: theoretical and applied aspect: Monograph]. Kyiv, Luhansk: Yantar. 664.
6. Manipuliatsiia [Manipulation] (2007). *Literaturoznavcha entsyklopediia: u 2 t. / Yu. I. Kovaliv* [Encyclopedia of Literary Studies: in 2 vols. Y. I. Kovaliv]. Kyiv: VC «Academia». 2: M - J. 11. Retrieved from: <http://slovopedia.org.ua/42/53404/285589.html>
7. Manipuliatsiia [Manipulation] (1973). *Clovnyk ukrainskoi movy: V 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language: In 11 vols]*. 4. 621. URL: <http://sum.in.ua/s/manipuljacija>.
8. May, K. (2004) *Informatsiine suspilstvo* [Information society]. *Skeptychn yi pohliad* [Skeptical view]. Kyiv: K.I.S. 220/
9. Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskooho [Vernadsky National Library of Ukraine]. Retrieved from: <http://surl.li/dhayp>.
10. Pocheptsov, G. G. (2006) *Teoriia komunikatsii* [Theory of communication]. Kyiv: Vakler. 656.
11. Pocheptsov, O. G. (1986) *Osnovy prahmatycheskoho opysanyia predlozhenyia* [Fundamentals of pragmatic description of the proposal]. Kyiv: Higher school. 116.
12. Selivanova, O. O. (2008) *Suchasna lnhvistyka: napriamy i problemy* [Modern linguistics: directions and problems]. Poltava: Environment-K. 712.
13. Slyusarevsky, M. M. (1999) *Informatsiinyi prostir: krytyka isnuuiuchykh vyznachen i sproba pobudovy teorii* [Information space: criticism of existing definitions and attempt to build a theory]. *Visnyk Kharkivskoho derzhavnoho universytetu* [Bulletin of Kharkiv State University]. 439. 4, 5: Psychology, Political Science: Personality and transformation processes in society. 337-342.
14. Snitko, O. S. (1992) *Kulturolohichnyi analiz obraziv-indykatoriv otsinnykh smysliv* [Cultural analysis of images-indicators of evaluative meanings]. *Mova i kultura* [Language and culture]. Kyiv. 61-62.
15. *Filosofiia: slovnyk terminiv ta personali* [Philosophy: dictionary of terms and personalities] (2020) / V. S. Blikhar and all. Kyiv: KVIC. 274.
16. Speer, A. (2010) *Biohrafiiia* [Biography]. Retrieved from: http://www.people.su.ua/126010_2.
17. Crick, F. & Koch, C. (1991) Some reflections on visual awareness. *Symposium on Quantitative Biology*. 55.
18. Crick, F. & Koch, C. (1990) Towards a neurobiological theory of consciousness. *Seminars in the Neurosciences* 2. 263-75.
19. Dagenbach, D., Carr, Th. & Wilhelmsen, A. (1989) Task-induced strategies and near-threshold priming: conscious effects on unconscious perception. *Journal of Memory and Language*. 28. 412-443.
20. Dennett, D. C. (1988) *Quining qualia. Consciousness in modern science* / Edited by Marcel E. J. and Biziah E. Clarendon Press.
21. Dulany, D. E. (1985) On consciousness in syntactic learning and judgment: a reply to Reber, Allen and Regan. *Journal of Experimental Psychology*. 114. 25-32.
22. Ericsson, K. A & Simon, H. (1984) *Protocol analysis: Verbal reports as data*. MIT Press. 84.
23. Ferer, E. & Biederman, I. (1962) A comparison of reaction time and verbal report in the detection of masked stimuli. *Journal of Experimental Psychology*. 64. 126-30.
24. Foss, D. J & Hakes, D. T. (1978) *Psycholinguistics: an introduction to the psychology of language*. Prentice Hall. 378.
25. Kimmeyer, L., Wortman, K., Kitayama, S., Lemelson, R., Cummings, K. (2020) *Culture,*

mind and brain: new concepts, models and applications. Contemporary perspectives in the social and behavioral sciences. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108695374>

26. Lorini, G., Moroni, S. (2020) How to make norms with drawings: An investigation of normativity beyond the realm of words. *Semiotica*. 233. 55-76. DOI: <https://doi.org/10.1515/sem-2018-0062>

27. Nycz, J. (2019) Media and second dialect acquisition. *Annual Review of Applied Linguistics*. 39. 152-160. doi:10.1017/S0267190519000060

28. Rajagopalan, K. (2000) On Searle [on Austin] on language. *Language & Communication*. 20. 347-391. Retrieved from: <http://surl.li/dddxe>

29. Searle, J. R., Vanderveken, D. (1985) Speech acts and illocutionary logic. In:

Vanderveken D. (eds) *Logic, Thought and Action*. 2. DOI: https://doi.org/10.1007/1-4020-3167-X_5

30. Smagorinsky, P. (2001) Rethinking protocol analysis from a cultural perspective. *Annual Review of Applied Linguistics*. 321. 233-245. doi:10.1017/S0267190501000149

31. Teun, A. Van Dijk (2009) *Society and Discourse How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge University Press. 299. Retrieved from: <http://surl.li/ddczq>

32. Vakulyk, I. I. (2015) Linguistic aspects of scientific communication in synchrony and diachronic. Kyiv, 2015. 280.

Zeman D. Value in Language. *Organon F*, 2021. Vol. 28, № 3, 498-504. 1335-0668. DOI: <https://doi.org/10.31577/orgf.2021.28301>

Introduction. Information has always been valued, now it has become even more valuable. Today it is considered the most important resource for the development of society. Recently, issues related to information warfare have been actively discussed not only in our country but also abroad. Despite thirty years of independence of our country, the concept of information space has not lost its relevance. Therefore, our task was to demonstrate with the help of which frames (in their broad interpretation from the point of view of linguistics, psychology, communication in general and knowledge as a picture of the world, the source of which is time, circumstances and actions) information is framed. **The purpose of the study** is to present the concept of "information space" in the projection to the present. The multidimensionality of the coverage of this issue in scientific discourse is explained by various factual materials. Therefore, the paper uses traditional **methods of scientific research** - analysis and synthesis - to identify the most important features of the phenomenon under study. **Discussion.** Linguistic units have different thematic and genre load, and therefore compositional build their own caches in the communicative space. There are codes - rubrics - symbols that help to decipher any information. We tried to highlight the concept of information space, based on our own observations and developments, which may not coincide with the generally accepted ones. Its main advantages are a high level of mobility. **Conclusions.** The article analyzes how information security occurs and what influences it. The author's own interpretation of "information space" in the context of modern communication is presented. This is encoded information that you need to be able to decipher. And everyone chooses the tools and platforms himself. This research can be used in teaching the theory of disciplines related to algorithmization, programming, artificial intelligence, linguistic experiments, mathematical linguistics and logic. Information space is a generalized concept of the acquired linguistic experience of mankind based on the objects of the physical world. Information can either be copied or acquire a new sound. Information only becomes valid when it is guaranteed by its use.

Keywords: world picture, concept, information space, language, communication, meanings, text, intention, code.

УДК 316.776

[https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.009](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.009)

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОГО БАЛАНСУ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

THE PROBLEM OF GENDER BALANCE IN THE UKRAINIAN MEDIA IN A FULL-SCALE WAR

О. Ю. БАЛАЛАЄВА, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри журналістики та мовної комунікації

O. Yu. BALALAEVA, PhD in Pedagogy,
Associate Professor of the Department of Journalism and Linguistic Communication
E-mail: olena.balalaeva@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2675-5554>

Національний університет біоресурсів і природокористування України
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Анотація. За результатами Глобального проєкту моніторингу медіа, проблема дотримання гендерного балансу є актуальною для абсолютної більшості світових медіа. Ця проблема набуває особливої гостроти для вітчизняних засобів масової інформації, які функціонують в умовах повномасштабної війни. Мета статті – проаналізувати особливості представленості жінок у контенті загальнонаціональних і гіперлокальних видань України в умовах війни. Основним методом для реалізації мети обрано порівняльний аналіз даних всеукраїнських моніторингів загальнонаціональних і гіперлокальних видань за другий квартал 2022 року. Аналіз даних показав, що результати моніторингів мають певні відмінності за кількісними та якісними показниками. Так, у загальнонаціональних медіа думки експертів цитували в 16% випадків, у гіперлокальних – в 35%; героїнь згадували у загальнонаціональних медіа у 22% випадків, у гіперлокальних – в 34%. Незважаючи на певні відмінності у даних, зумовлені різними підходами й методиками досліджень, результати обох моніторингів свідчать про гендерний дисбаланс у вітчизняних ЗМІ на користь чоловіків. Частково це є наслідком ситуації, яка протягом десятиліть складалася в українській медіагалузі і характеризується дефіцитом представленості жінок в журналістських матеріалах, особливо новинних, частково це спричинено повномасштабним вторгненням Росії та війною. Водночас вітчизняні й іноземні дослідники констатують позитивні зміни щодо руйнування гендерних стереотипів, трансформації гендерних ролей, формування нових наративів у висвітленні війни в українських медіа. Це потребує вивчення означеної проблеми та становить перспективний напрям подальших досліджень.

Ключові слова: медіа, гендер, гендерна рівність, репрезентація жінок, моніторинг.

Актуальність. (Introduction). У доповіді ООН «Прогрес у досягненні цілей сталого розвитку: Гендерний зріз 2022», опублікованій 07 вересня 2022 р., зауважено, що структурна та системна дискримінація жінок зберігається в усьому світі. 511 мільйонів жінок і дівчат проживають у нестабільних і постраждалих від конфлікту країнах у 2022 році, що майже вдвічі перевищує їхню кількість у 2019 році. Уразливі групи жінок і дівчат, включно з мігрантками, біженками і внутрішньо переміщеними особами, несуть на собі основний тягар соціальних негараздів, які турбують сучасний світ, з-поміж яких зміна клімату, війни, конфлікти та порушення прав людини. Станом на 23 серпня 2022 року Європа зафіксувала 6,8 млн біженців

з України, з яких 8 з 10 – жінки та дівчата [11, с. 16].

Експерти ООН акцентують, що рівне представництво – це мета і шлях до більш справедливих, мирних суспільств, яку ще не досягнуто. А для досягнення повної гендерної рівності за нинішніх темпів прогресу та численних глобальних криз можуть знадобитися століття [там само, с. 10]. Гендерна рівність означає однакову присутність, повноваження, відповідальність та участь чоловіків і жінок у всіх сферах суспільного життя, зокрема й у медіа. Близьким до цього поняття є поняття гендерного балансу, що означає становище врівноваженого представництва чоловіків і жінок в усіх сферах суспільства. Саме на засадах гендерного балансу в журналіст-

© О. Ю. Балалаєва

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 13, № 4, ч.1, 2022

ських матеріалах, неприпустимості дискримінації та сексизму мають працювати демократичні ЗМІ в усьому світі [5, с. 79]. Проблема дотримання гендерного балансу у вітчизняних медіа залишається актуальною і потребує дослідження нових аспектів в умовах російського вторгнення на територію України, функціонування ЗМІ під час повномасштабної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Analysis of recent researches and publications). Дослідження гендерної проблематики у ЗМІ має потужну наукову традицію. Водночас сучасні епістемологічні та онтологічні підходи, теоретичні та практичні напрацювання, що базуються на новітніх даних Глобального проекту моніторингу медіа, кидають виклик усталеним концепціям, переосмислюючи постулати виробництва, контенту і споживання медіа, власне дихотомії стать / гендер, зокрема і в працях таких дослідників: С. Падовані [10], К. Росс, М. Джерф-П'єрр, М. Едстрем, І. Бахманн [12], В. Кардо, С. Мурті, К. М. Скарчеллі, Б. Касса [6], С. Кновлес [7], С. Мачарія [8], Ж. Б. Мір, Х. Ванденберге [14]. В Україні теоретичні та практичні аспекти проблем гендерного балансу в ЗМІ висвітлено у працях А. Волобуєвої, І. Воловенко, Ю. Гончар, І. Киянка, С. Кушніра, С. Котової-Олійник, М. Маєрчик, Т. Марценюк, Л. Мацько, Н. Остапенко, Н. Сидоренко, Т. Старченко, О. Панченко, О. Плахотнік, В. Супруна [13], Л. Чернявської, Ю. Штурхецького та ін. Проте регулярний моніторинг медіа свідчить, що в національних і регіональних ЗМІ України дедалі виходять матеріали з ознаками сексизму та гендерних стереотипів. Це підкреслює актуальність проблеми та нагальну потребу її всебічного дослідження.

Мета статті (Aim) – проаналізувати особливості представленості жінок у загальнонаціональних і гіперлокальних виданнях України в умовах повномасштабної війни.

Методи дослідження (Methods of research): порівняльний аналіз даних всеукраїнських моніторингових загальнонаціональних і гіперлокальних видань за другий квартал 2022 року.

Результати (Results of the research). Наймасштабнішим і найвідомішим лонгitudним досліджен-

ням гендерних питань у світових ЗМІ є Глобальний проект моніторингу медіа (The Global Media Monitoring Project, GMMP) – дослідницька та правозахисна ініціатива, спрямована на покращення гендерної рівності у засобах масової інформації та за їх допомогою. Щоп'ять років, починаючи від 1995, GMMP відстежує представництво жінок у засобах масової інформації в усьому світі, збираючи дані про гендерні показники в новинах: присутність жінок, гендерні упередження та стереотипи. GMMP генерує глобальні, регіональні та національні порівняльні часові ряди даних і аналіз гендерної рівності в медіаконтенті. Останній Шостий глобальний моніторинг медіа здійснено у 2020 році. Результати шостого GMMP засновано на даних, отриманих зі 116 країн – повідомлень та історій, опублікованих у газетах, на радіо та телебаченні, поширених на новинних веб-сайтах і твітах. У дослідженні наведено загальні статистичні дані та аналіз, а також докладні тематичні дослідження за країнами. Аналіз засновано на індексі гендерної рівності в новинних ЗМІ (індекс GEM або GEM-I), який показує розрив у гендерній рівності на основі шести показників GMMP: кількість людей в новинах (теми і джерела), участь як репортерів / репортерок, експертів / експерток, героїв / героїнь та присутність в економічних і політичних новинах [16].

Дані 80 країн-учасниць свідчать, що попри певний прогрес за деякими показниками, «невидимість» жінок як суб'єктів і джерел у новинах все ще залишається нормою. Результатом недостатнього представництва жінок є незбалансована картина світу, в якій жінки переважно відсутні. Моніторингове дослідження показало брак жіночих голосів у новинній журналістиці, що призводить до контенту, який відбиває погляд на світ, сфокусований на чоловіках. Серед загальних висновків щодо результатів моніторингу, «за інших рівних умов потрібно ще як мінімум 67 років, щоб подолати середній розрив у гендерній рівності в традиційних засобах масової інформації» [там само, с. 20].

Генеральний секретар WACC Ф. Лі наголошує на необхідності вивчення гендерних питань у світових медіа: «Важливо вивчати те, як люди представлені в но-

винах, тому що ми часто віримо в те, що ми бачимо. А коли справа стосується гендеру, виправити неправильне сприйняття, спричинене дискримінацією, мізогінією та патріархальними переконаннями, можна лише шляхом чіткої переоцінки та перегляду новинної політики та практик» [16, с. 1].

Україна не брала участі в Шостому глобальному проекті моніторингу медіа, тому аналізу підлягатимуть результати національних моніторингів. В Україні регулярний моніторинг гендерного балансу медіа здійснюють кілька організацій, зокрема й Інститут масової інформації. Останній моніторинг проведено в другому кварталі 2022 року. Досліджено контент 10 загальнонаціональних інтернет-медіа, з-поміж яких: «Інтерфакс-Україна», «РБК-Україна», «Укрінформ», «ТСН», «Суспільне», «Цензор», «Букви», «ZN.UA» та ін. Вибірка становила 2000 новин (по 100 новин від медіа) [2].

На думку експертів Інституту масової інформації, війна вплинула на дотримання гендерного балансу у вітчизняних ЗМІ, значно погіршивши ситуацію: «через повномасштабне російське вторгнення в Україну та війну в українських медіа суттєво зменшився показник присутності жінок» [там само]. Так, за результатами моніторингу, онлайн-медіа цитують жінок як експертток лише в 16% від усіх випадків (проти 84% чоловіків). Порівняно з даними попереднього моніторингу, що проводив той самий інститут 2021 року, цей показник знизився на 7% – тоді експертток цитували у 23% від загальної кількості матеріалів. Проте варто зауважити, що у попередньому моніторингу досліджували контент не 10, а 20 загальнонаціональних інтернет-видань. Якщо 2021 року найбільше експертних коментарів від жінок було зафіксовано у виданнях «Суспільне» (46%) і «24 канал» (40%), то 2022 року лідери змінилися, як і змінилися відсоткові показники цитування: найвищі позиції у цьому рейтингу цього року посіли видання «Обозреватель» (28%) та «Українська правда» (24%), причому останню минулого року згадували серед видань, які цитують експертток найменше. Серед аутсайдерів цього разу опинилися «ТСН» (11%), що була у лідерах 2020 року, та один із

торішніх лідерів – «24 канал» (9%), чий показник порівняно з минулим роком зменшився на 31%.

Щодо тематичного зрізу, за результатами моніторингу, в період повномасштабної війни жінки найбільше коментували матеріали на теми економіки і бізнесу (32,4%) та міжнародні теми (20,3%). Як стверджують аналітики Інституту масової інформації, всі ці коментарі так чи інакше стосувалися війни [там само]. Якщо з економічних тем цитували коментарі експертток щодо прогнозів постачання нафти, продовольчих запасів, крадіжки українського зерна, зростання цін на житло тощо, то з міжнародної тематики найчастіше цитували представниць закордонного істеблішменту, які озвучували ставлення їхньої країни до війни і висловлювали підтримку Україні у боротьбі проти російського агресора. Ще по 9,5% припало на коментарі від жінок щодо тем суспільства та культури. Решта 20,2% припадає на теми *Війна, Політика, Шоу-бізнес*. Для порівняння, минулого року найчастіше медіа цитували експертток у матеріалах на політичні теми (17,2%), міжнародні (14,8%) і теми економіки та бізнесу (13,3%). Майже на 20% зросла частка матеріалів з економічної тематики, де цитують експертток; водночас значно менше, порівняно з минулими роками, жінки коментували теми, стосовні прав людини, політики та здоров'я.

Показник героїнь матеріалів, порівняно з даними попереднього моніторингу, також зменшився на 7% – у другому кварталі 2022 року жінки були героїнями матеріалів лише у 22% випадків (чоловіки – у 78%). Провідні позиції за цим показником утримують «ТСН» (44%) та «Сьогодні» (31%), найнижчі – «Ліга» (9%) та «Інтерфакс-Україна» (3%). Проте кількість згадок про жінок у ЗМІ ще не гарантує якості матеріалів і не означає, що всі вони гендерночутливі. Аналіз інформаційних повідомлень онлайн-ЗМІ, які мають високі відсотки репрезентації героїнь, засвідчує й ознаки сексизму та дискримінації жінок. Зокрема, за результатами моніторингу, один із лідерів («Сьогодні») вдавався у матеріалах до відвертого сексизму, еротизації неповнолітніх, бодішеймінгу. Тому важливим є не лише кількісний, а й якісний

показник.

Як і кілька років поспіль, найчастіше жінки фігурують в матеріалах про шоу-бізнес: 33,3% у 2022 році (34,9% – у 2021). Героїнями цих матеріалів є українські та іноземні співачки, артистки, інстаблогерки, селебріті, проте матеріали про них часто супроводжувалися сексизмом або об'єктивізацією жіночого тіла. Ще по 20,3% припало на згадки жінок як жертв або

постраждалих внаслідок воєнних дій та фігуранток політичних матеріалів, зокрема і колаборанток від партії ОПЗЖ. У 9,4% випадків жінок згадували у матеріалах на міжнародні теми. Щодо героїнь у матеріалах про культуру та спорт – Інститут масової інформації класифікує ці згадки у 2022 році як поодинокі. Загалом на теми економіки, бізнесу і культури припадає 1,4% (табл. 1).

Таблиця 1.

Репрезентація жінок у загальнонаціональних медіа у другому кварталі 2022 року

Тема	Експертки	Героїні
Економіка і бізнес	32,4%	1,4%
Культура	9,5%	
Міжнародні теми	20,3%	9,4%
Суспільство	9,5%	7,2%
Кримінал	8,1%	8,1%
Війна		20,3%
Політика	20,2 %	20,3%
Шоу-бізнес		33,3%

(за даними моніторингу Інституту масової інформації)

Для порівняння, у 2021 році на другому місці були героїні рубрики криміналу та надзвичайних новин (26,1%), на третьому – героїні-політикині (7,2%), на четвертому – героїні, яких згадували в новинах на соціальну тематику та повсякденне життя (5,5%), і майже стільки ж (5,3%) – на міжнародну. Відповідно присутність жінок у матеріалах, які стосувалися спорту та освіти – по 3,4%, прав людини – 2,9%, здоров'я – 2,3% (цього року за темами спорту, освіти, прав людини, здоров'я Інститут масової інформації даних не наводить, класифікує як поодинокі).

Отже, простежується гендерна нерівність між чоловіками і жінками. За загальними результатами моніторингу, згадки про жінок в онлайн-медіа трапляються вчетверо рідше, ніж про чоловіків. Це свідчить про те, що у 2022 р. гендерний баланс у вітчизняних медіа не дотримано.

Для гіперлокальних ЗМІ актуальними є ті ж проблеми і завдання у площині дотримання гендерного балансу, що і для загальнонаціональних. Проте дані моніторингу регіональних медіа демонструють іншу картину як щодо кількісного співвідношення, так і тематичного наповнення контенту. Розглянемо підсумкові результати моніторингу гіперлокальних ЗМІ,

проведеного в лютому, квітні та червні 2022 р. в межах проєкту «Гендерно-чутливий простір сучасної журналістики», який реалізує Волинський прес-клуб у партнерстві з іншими медійними організаціями [4].

Мета моніторингу – з'ясувати, наскільки гіперлокальні медіа дотримуються гендерного балансу в журналістських матеріалах. Моніторили контент 215 друкованих і онлайн-медіа з 24 областей України, всього проаналізовано 24702 матеріали.

За результатами моніторингу, у 50 виданнях (з 19 областей) констатовано дотримання гендерного балансу й активне використання фемінітивів. Переважна більшість із них функціонує на Заході України. Найбільш гендерно-збалансованим визнано контент черкаських медіа (46% експертток / 54% експертів, 48% героїнь / 52% героїв). Виданням з найвищим індексом гендерної чутливості (61%) визнано інформаційний портал «У нас. News» (Хмельниччина). Загальний індекс гендерної чутливості про Україні становить 45%. Щодо областей, то лідером є Вінницька область з показником 53%, лише на один відсоток менше у рівненських, волинських та луганських видань (по 52%), замикають трійку лідерів

львівські, хмельницькі та житомирські медіа (по 50%). Найнижчий індекс гендерної чутливості (35%) зафіксовано у виданнях Запорізької та Сумської областей [там само].

Результати моніторингу гіперлокальних медіа дещо відмінні від результатів моніторингу медіа загально-національних. Так, за даними дослідження, у регіональних ЗМІ жінки були експертками у 35% випадків, героїнями – у 34% (для порівняння, у 2021 році експертки – 32%, героїні – 27%) [3].

Відрізняються також зрізи тем, де фігурують жінки. Так, у гіперлокальних медіа жінки як експертки найчастіше коментують соціальні теми (44%), питання медицини й охорони здоров'я (44%), культури та релігії (38%) освіти та науки (38%). Аналітики відзначають зростання кількості експерток у матеріалах про волонтерство та благодійність (37%), війну й армію (22%). Однакові показники (по 21%) зафіксовано за трьома темами:

екологія та довкілля, економіка та бізнес, розваги та дозвілля. Трохи менше чути експертний голос жінок у матеріалах, що стосуються криміналу, ДТП і надзвичайних ситуацій (19 %), а також політики й місцевої влади (17 %). Найменше жінок цитували за спортивною темою (11%).

Як героїнь жінок найчастіше згадують у матеріалах, присвячених темам освіти та науки (40%), волонтерства й благодійності (37%), культури та релігії (36 %). У 29 % випадків героїні фігурували у матеріалах за темою медицини й охорони здоров'я, у 29 % – на соціальні теми, 24% – повідомленнях про розваги та дозвілля. Теми, стосовні політики й місцевої влади, а також криміналу, ДТП і надзвичайних ситуацій мають однакові показники щодо згадування жінок-героїнь – по 20%. Ще 18% припадає на теми спорту, 15% – війни та армії. Найнижчу сходинку посідають теми економіки та бізнесу, а також екології та довкілля, де жінки були героїнями у 14% за кожною темою (табл. 2).

Таблиця 2.

Репрезентація жінок у гіперлокальних медіа у другому кварталі 2022 року

Тема	Експертки	Героїні
Соціальна політика. Соціальний захист.	44%	29 %
Медицина. Охорона здоров'я.	40%	29 %
Культура. Релігія.	38%	36%
Освіта. Наука.	38%	40%
Волонтерство. Благодійність.	37%	37%
Війна. Армія.	22%	15%
Екологія. Довкілля.	21%	14%
Економіка. Бізнес.	21%	14%
Розваги. Дозвілля.	21%	24%
Кримінал. ДТП. Надзвичайні ситуації.	19%	20%
Політика. Місцева влада.	17%	20%
Спорт.	11%	18%

(за даними моніторингу Волинського прес-клубу)

Порівняно з даними моніторингу загальнонаціональних видань, результати суттєво відрізняються. Варто зауважити, що організації, які здійснювали моніторинги, працювали за різними методиками, тому абсолютне порівняння результатів неможливе. Так, Інститут масової інформації досліджував представленість жінок у матеріалах за 8 темами: «Економіка і бізнес», «Міжнародна тематика», «Суспільство», «Культура», «Кримінал», «Війна», «Політика», «Шоу-бізнес». Волинський прес-клуб – за 12 темами: «Соціальна політика.

Соціальний захист», «Медицина. Охорона здоров'я», «Культура. Релігія», «Освіта. Наука», «Волонтерство. Благодійність», «Війна. Армія», «Екологія. Довкілля», «Економіка. Бізнес», «Розваги. Дозвілля», «Кримінал. ДТП. Надзвичайні ситуації», «Політика. Місцева влада», «Спорт». Зокрема, Інститут масової інформації нарівні з темами «Культура», «Економіка і бізнес» виокремлює тему «Шоу-бізнес», за якою фіксує найбільший показник присутності героїнь в матеріалах (і один з

найнижчих – експерток). Волинський прес-клуб такої теми не виокремлює.

Відмінність методик і формулювання тем ускладнює повне порівняння результатів

моніторингу за всіма критеріями. Наведемо результати за піками та категоріями, які корелюють (табл. 3).

Таблиця 3.

Зведена таблиця результатів моніторингу гендерного балансу в українських медіа за другий квартал 2022 року

Теми	Загальнонаціональні медіа		Гіперлокальні медіа	
	Експертки	Героїні	Експертки	Героїні
Економіка і бізнес	32,4%	1,4%	21%	14%
Культура	9,5%		38%	36%
Суспільство / Соціальна політика.	9,5%	7,2%	44%	29 %
Соціальний захист				
Кримінал	8,1%	8,1%	19%	20%
Війна		20,3%	22%	15%
Політика	20,2 %	20,3%	17%	20%
Шоубізнес		33,3%	–	–
Освіта. Наука	–	–	38%	40%
Середній показник присутності	16%	22%	35%	34%

Якщо за даними моніторингу загальнонаціональних медіа, показники присутності жінок як експерток і героїнь знизилися на 7% кожен порівняно з минулим роком, то дані дослідження гіперлокальних медіа свідчать про зростання цих показників у 2022 році на 3% і 7% відповідно.

У загальнонаціональних медіа жінки найчастіше коментували теми економіки та бізнесу (32,4%), у гіперлокальних – теми соціальної політики та соціального захисту (44%). Найбільшою є відмінність у результатах щодо представленості героїнь. На думку аналітиків Інституту масової інформації, найчастіше згадували жінок у матеріалах про шоу-бізнес (33,3%). Їхні колеги з Волинського прес-клубу цю тему не виокремлюють, фіксуючи на першому місці матеріали на тему освіти і науки (40%), яку, зі свого боку, експерти ІМІ не враховують як показові.

Як зауважують дослідники Волинського прес-клубу, загалом теми війни тою чи тою мірою стосувалося 50% всіх публікацій, водночас «представленість жінок у друкованих медіа більша, ніж в онлайн-виданнях: в третині випадків жінки є експертками, і в чверті випадків – героїнями матеріалів про війну. Ключовими темами в межах загальної воєнної тематики, де фігурували жінки, були: волонтерство, політика та підтримка переселенців. Загалом у суто мілітарних контекстах і як герої публікацій, і як експерти домінують чоловіки. Проте відсоток жінок зріс у кілька разів: якщо у

лютому вони були експертками і тою чи іншою мірою коментували питання, пов'язані з війною/армією лише в 16% випадків, то у квітні – в 27% випадків. При чому – не лише як матері чи доньки загиблих бійців, а й і як активні учасниці процесів, пов'язаних із війною. Схожа ситуація і з жінками, які фігурували в публікаціях, але не коментували подій чи ситуацій (тобто були героїнями): у лютому їх кількість становила лише 6%, тоді як у квітні – 21%. Волонтерська тема є майже збалансованою – у публікаціях чоловіків лише на кілька відсотків більше, ніж жінок» [1].

Аналітики зауважують, що в межах воєнної тематики інформація «звучить» переважно від чоловіків і про чоловіків, «оскільки їх більше в ЗСУ, національному та міжнародному політикумі, в обласних військових адміністраціях і органах місцевого самоврядування» [там само]. Але водночас багато дослідників ситуації в Україні, зокрема й іноземних, відзначають позитивні зрушення в загальній гендерній картині медіа.

Оргерет і Мутсвайро, досліджуючи гендерні аспекти висвітлення війни в Україні, наводять слова Дж. Гольдштейна, який вважав, що зв'язок між війною та гендером є найпослідовнішим гендерним питанням у національних культурах. Це результат того, що риси, ототожнювані з маскуліністю, постійно зображують як агресивні та більш характерні під час війни. Натомість жінок часто зображують

такими, що керуються турботою про інших і пацифізмом. На перший погляд, репортажі про війну в Україні ніби зміцнюють ці гендерні стереотипи: жінки з дітьми залишають країну, а чоловіки залишаються воювати. Але, якщо розглянути детальніше, велика частка новин про війну в Україні показує зміну гендерних ролей під час війни. У телевізійних репортажах зображено чоловіків, які плачуть, спустошені тим, як життя миттєво змінилося, засмучені розлученням з родинами, що від'їжджають. А в одному з постів О. Зеленська опублікувала фото жінок-військовичок, рятувальниць, лікарів, матерів, написавши «що в нашого нинішнього спротиву також особливо жіноче обличчя». Ці історії додають відтінків до бінарних позначень, які зазвичай трапляються у військових репортажах: хоробрий – боягуз, активний – пасивний, чоловік – жінка. На думку дослідників, такі дописи підтримують нові наративи. Гендер формує медіаконтент та формується медіаконтентом. Більш складне та гуманне зображення статі в медіа також може вплинути на розуміння і співчуття небезпеці українців і, зрештою, вплинути на настрій щодо змін у політиці міжнародної безпеки.

Висновки (Conclusions). Результати моніторингу загальнонаціональних і гіперлокальних медіа мають певні відмінності за кількісними та якісними показниками.

Список використаних джерел

1. Війна, медіа і гендер... Як ситуація в країні впливає на контент (результати квітневого моніторингу 2022). Волинський прес-клуб. URL: http://volynpressclub.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1107:-2022&catid=10:gendermedia&Itemid=21 (дата звернення: 10.09.2022).
2. Гендерний баланс та війна. Моніторингове дослідження за другий квартал 2022 року. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/gendernyj-balans-ta-vijna-monitoringove-doslidzhennya-za-drugyj-kvartal-2022-roku-i46126> (дата звернення: 01.08.2022).
3. Коли жінки стануть людьми для українських медіа. Моніторингове дослідження за третій квартал 2021 року.

У загальнонаціональних медіа думки жінок як експертів цитували в 16% випадків, у гіперлокальних – в 35%; розповідали про жінок у загальнонаціональних медіа у 22% випадків, у регіональних – в 34%. Отже, за даними моніторингу загальнонаціональних видань, чоловіків цитують в середньому в 5,25 частіше, ніж жінок, а згадують – в 3,55 більше. Дослідники гіперлокальних медіа фіксують менший розрив між показниками: голос експертів у матеріалах трапляється в 1,85 разів частіше, ніж експертів, а героїв матеріалів згадували більше в 1,94, ніж героїнь.

Незважаючи на певні відмінності в даних, зумовлені різними методиками досліджень, результати обох моніторингів свідчать про гендерний дисбаланс у вітчизняних ЗМІ на користь чоловіків. Частково це є наслідком ситуації, яка протягом десятиліть складалася в українській медіагалузі і характеризується дефіцитом представленості жінок у новинному контенті, частково це спричинено повномасштабною війною. Водночас вітчизняні й іноземні дослідники констатують позитивні зміни щодо руйнування гендерних стереотипів, трансформації гендерних ролей, формування нових наративів у висвітленні війни в українських медіа. Це потребує вивчення означеної проблеми і становить перспективний напрям подальших досліджень.

Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/koly-zhinky-stanut-lyudmy-dlya-ukrayinskykh-media-monitoringove-doslidzhennya-3-kvartal-2021-i41486> (дата звернення: 17.04.2022).

4. У 50 гіперлокальних медіа України – найвищий рівень гендерної чутливості: підсумкові результати моніторингу 2022 р. *Волинський прес-клуб.* URL: http://volynpressclub.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1127:-50-2022-&catid=10:gendermedia&Itemid=21 (дата звернення: 10.09.2022).

5. Balalaieva O. The problem of gender balance in Ukrainian media: outlines of a solution. *Euromentor*. 2019. No. 3. P. 79-92.

6. Kassa B., Sarikakis K. Shrinking communicative space for media and gender equality civil society organizations. *Feminist Media Studies*. 2021. Vol.21.

DOI:10.1080/14680777.2021.1917640

7. Knowles S. Women, the Economy and the News: Undeserved and underrepresented? *Journalism Studies*. 2020. Vol. 21, No 11. P. 1479-1495, DOI: 10.1080/1461670X.2020.1762241

8. Macharia S., Mir J.B. Global Study: Gender Equality and Media Regulation. Fojo: Linnaeus University, 2022. 75 p.

9. Orgeret K. S., Mutsvairo B. Ukraine coverage shows gender roles are changing on the battlefield and in the newsroom. *The Conversation*. 22.03.2022. URL: <https://theconversation.com/ukraine-coverage-shows-gender-roles-are-changing-on-the-battlefield-and-in-the-newsroom-179601> (дата звернення: 10.04.2022).

10. Padovani C., Ross K., Djerf-Pierre M., Edström M. Re-booting gender in communication research and practice: A translational approach. *Studies in Communication Sciences*. 2019. Vol. 19, No. P. 211–215.

11. Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2022. UN WOMEN. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2022> (дата звернення: 15.09.2022).

12. Ross K., Bachmann I., Cardo V., Moorti S. & Scarcelli C. M. (eds.). *The International Encyclopaedia of Gender, Media and Communication*. Wiley Blackwell: Chichester, 2020. DOI:10.1002/9781119429128

13. Suprun V., Volovenko, I., Radionova T., Muratova O., Lakhach T., & Melnykova-Kurhanova O. Gender Stereotypes in Ukrainian Mass Media and Media Educational Tools to Contain Them. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13, No 1. P.372-387. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/402>

14. Vandenberghe H. Representation of Women in the News: Balancing between Career and Family Life. In *Media and Communication*. 2019. Vol. 7, No 1. Cogitatio Press. <https://doi.org/10.17645/mac.v7i1.1627>

15. 6th Global Media Monitoring Project Report. *Who makes the news?* URL: <https://whomakesthenews.org/> (дата звернення: 14.09.2022).

References

1. Viina, media i hender... Yak

sytuatsiia v kraini vplyvaie na kontent (rezultaty kvitnevoho monitorynhu 2022) [War, media and gender... How the situation in the country affects the content (results of the April 2022 monitoring)]. (2022). Volynskyi pres-klub. Retrieved from: http://volynpressclub.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1107:2022&catid=10:gendermedia&Itemid=21.

2. Hendernyi balans ta viina. Monitorynhove doslidzhennia za druhyi kvartal 2022 roku Instytut masovoi informatsii [Gender balance and war. Second quarter 2022 monitoring]. (2022). Retrieved from: <https://imi.org.ua/monitorings/gendernyj-balans-ta-vijna-monitoryngove-doslidzhennia-za-druhij-kvartal-2022-roku-i46126>

3. Koly zhinky stanut liudmy dlia ukrainskykh media. Monitorynhove doslidzhennia za tretii kvartal 2021 roku [When women become people for the Ukrainian media. Monitoring study for the third quarter 2021] (2021). Institute of Mass Information. Retrieved from: <https://imi.org.ua/monitorings/koly-zhinky-stanut-liudmy-dlya-ukrayinskykh-media-monitoryngove-doslidzhennia-3-kvartal-2021-i41486>.

4. U 50 hiperlokalnykh media Ukrainy – naivysychyi riven hendernoi chutlyvosti: pidsumkovi rezultaty monitorynhu 2022 [The 50 hyperlocal media of Ukraine have the highest level of gender sensitivity: the final results of the 2022 monitoring]. (2022). Volynskyi pres-klub. Retrieved from: http://volynpressclub.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1127:50-2022-&catid=10:gendermedia&Itemid=21

5. Balalaieva, O. (2019). The problem of gender balance in Ukrainian media: outlines of a solution. *Euromentor*, 3, 79-92.

6. Kassa, B. E. & Sarikakis, K. (2021). Shrinking communicative space for media and gender equality civil society organizations, *Feminist Media Studies*, 21. DOI: 10.1080/14680777.2021.1917640

7. Knowles, S. (2020). Women, the Economy and the News: Undeserved and underrepresented? *Journalism Studies*, 21 (11), 1479-1495. DOI: 10.1080/ 1461670X.2020.1762241

8. Macharia, S. & Mir, J.B. (2022). Global Study: Gender Equality and Media Regulation. Fojo, Linnaeus University.

9. Orgeret, K.S. & Mutsvairo, B. (2022). Ukraine coverage shows gender roles are

changing on the battlefield and in the newsroom. *The Conversation*. Retrieved from: <https://theconversation.com/ukraine-coverage-shows-gender-roles-are-changing-on-the-battlefield-and-in-the-newsroom-179601>

10. Padovani, C., Ross, K., Djerf-Pierre, M. & Edström, M. (2019). Re-booting gender in communication research and practice: A translational approach. *Studies in Communication Sciences*, 19(2), 211–215.

11. Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2022. UN WOMEN. Retrieved from: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2022>.

12. Ross, K., Bachmann, I., Cardo, V., Moorti, S. & C. M. Scarcelli (eds.). (2020).

The International Encyclopaedia of Gender, Media and Communication. Wiley Blackwell, Chichester.

DOI:10.1002/9781119429128

13. Suprun, V., Volovenko, I., Radionova, T., Muratova, O., Lakhach, T., & Melnykova-Kurhanova, O. (2022). Gender Stereotypes in Ukrainian Mass Media and Media Educational Tools to Contain Them. *Postmodern Openings*, 13(1), 372-387. <https://doi.org/10.18662/po/13.1/402>

14. Vandenberghe, H. (2019). Representation of Women in the News: Balancing between Career and Family Life. In *Media and Communication*, 7(1). <https://doi.org/10.17645/mac.v7i1.1627>

15. 6th Global Media Monitoring Project Report. Who makes the news? Retrieved from: <https://whomakesthenews.org/>

Abstract. According to the results of The Global Media Monitoring Project, gender balance is an urgent problem for the absolute majority of the world's media. This problem is particularly acute for Ukrainian mass media that continue to operate in wartime conditions. The purpose of the article is to analyze the peculiarities of women's representation in the content of Ukrainian national and hyperlocal media in the conditions of a full-scale war. The method to achieve a research aim is a comparative analysis of all-Ukrainian monitoring of national and hyperlocal media data for the second quarter of 2022. The data analysis showed that the monitoring results differ in quantitative and qualitative indicators. Thus, the opinions of female experts were cited in 16% of all cases in national media, 35% – in hyperlocal; heroines were mentioned in national media in 22% of cases, in hyperlocal – 34%. Despite certain differences in the data caused by different research approaches and methods, the results of both monitorings indicate a gender imbalance in domestic media in favor of men. This is partly a consequence of the decades-long situation in the Ukrainian media sphere characterized by a lack of women representation in content, especially in news, and partly due to the full-scale war. At the same time, domestic and foreign researchers note positive changes regarding the destruction of gender stereotypes, the transformation of gender roles, and the formation of new narratives in the coverage of the war in the Ukrainian media. This requires study of the problem and is a promising area for further research.

Key words: media, gender, gender equality, representation of women, monitoring.

**THEORY AND METHODS OF TEACHING.
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ**

УДК 811.124'02

[https://doi.org/10.31548/philolog13\(4_1\).2022.010](https://doi.org/10.31548/philolog13(4_1).2022.010)

LANGUAGE AND CULTURE: MULTICULTURALISM MODELS

МОВА ТА КУЛЬТУРА: МОДЕЛІ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

A. KHALIFA, Lecturer Department of Engineering

A. ХАЛІФА, викладач кафедри інженерії

E-mail: khalifa.salama79@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5303-7603>

University of Bain Walid, Libya

Університет Бейн Валід, Лівія

Abstract. *The paper begins by introducing the conception of language and culture, and considers the connection between the two through the three presumptive connections encouraged by Wardhaugh: language structure determines language operation, artistic values determine the way we use language, and the claim that a relationship between the two does not live. In the ultimate part of the paper, the counteraccusations of such a relationship are bandied as they pertain to language education and policy. With first language learners immersed in their own culture, connections between language and culture frequently no way come to question. For foreign language learners, where true artistic complications and understandings are positioned well beyond the text, an understanding of language assumes a veritably different form. While it is possible to separate language and culture, one must question the validity and counteraccusations similar separation brings. The significance of artistic faculty is also considered for its relevance to language education and the counteraccusations it holds for language literacy and policy. The final part concludes the specifics of the four multiculturalism models, i.e., multiculturalism education, cultural integration, context for choice, and cultural language. Focusing on the multiculturalism models, it is presented how each model may contribute to business and corporations rather than discuss the philosophical stance of multiculturalism, influence on communication, and exemplify the methodologies for multicultural education. Nevertheless, the important role of multiculturalism is endorsed for language learners and all those involved in language education.*

Keywords: *multiculturalism, multiculturalism education, cultural integration, context for choice, cultural language.*

Introduction. An understanding of the relationship between language and culture is important for language learners and for all those involved in language education (de Jong, Smeets & Smits, 2006, p.111-113). For language preceptors – teachers and mentors, and learners in general, an appreciation for the differences in opinion regarding the relationship between language and culture can help to illuminate the diversity of views held toward the use of language (Shynkaruk, Salata & Danylova, 2018; Chaika et al., 2021).

Also, sapience into the colorful views can help not only alternate language learners but also first language druggies, as the way we choose to use language is not just important to some of us (Boroditsky, 2011; Botticelli & Koh, 2016), which in future can

become another perspective for research in close connection with relevance of the present paper. To this end, it is necessary to clarify what is meant by first language druggy, or person first language. In a multicultural environment, and not only, person first language refers to a form of communication that aims to consciously recognize people as individuals rather than laying focus on their disorders or disabilities. It is about people that can be blind, or deaf, or addicts, e.g., those who suffer from alcohol or drug addiction. In terms of language and culture, communication can be carried out not to hurt the people, and it is suggested that the druggy can be referred to as a person who suffers from alcohol problems rather than an alcoholic, which means that in any culture the emphasis is with the individual and it is not

about addiction or habit, and “it is necessary to adopt certain styles of conversation in order to survive within a society that takes a particular view of certain sets of substances and impose certain conditions, constraints, and penalties on their use” (Booth, 1997, p. 217). Further, according to some scholars, “the use of language plays a role in drug addiction practices” and their study also suggests considering the treatment of drug addiction through a new kind of therapy that may be termed as Discourse Therapy (Haidar, Arif, & Abbas, 2020, p. 52). This is a minor example into the study of language and culture, language and thought, as well as what tolerance as a key element is in connection with the determination of multiculturalism.

Similar perceptivity also opens the door for consideration of how both language and culture influence people’s life comprehensions, and how people make use of their pre-acquainted verbal and artistic knowledge to assess those comprehensions. For all language druggies, the recognition of how their language affects others can greatly impact the direction and provocation for both language study and interpersonal connections, and it can also add great sapience and value to language education, program planning, and class development.

Therefore, this paper begins by introducing the conception of language and culture, and considers the connection between the two through the three presumptive connections encouraged by Wardhaugh: language structure determines language operation, artistic values determine the way we use language, and the claim that a relationship between the two does not live. In the ultimate part of the paper, the counteraccusations of such a relationship are bandied as they pertain to language education and policy (Dueck, 2012, p.116; Dyer & Wilkins, 1991, p. 613-619).

Methods. The people’s acceptance confuses the scientists about the method to advance the accent and the vivid expressions in their works. Consequently, they are active and compassionate while breaking into the problem with an accurate method (Hossain & Aydin, 2010). This process is of great significance. Because of the knowledge and accepted sensation, they acquire the things that are altered since their anniversary.

Sometimes the philosophies that we acquire by testing, come from abroad sources like the idea of argumentation or realism. For instance, the scientist who builds his abstract structures and aging changes in classes, and answers them to an experiential analysis, may apprehend that the concepts and models are to counterfeit an agreement.

Also, the ideas might or could not appear to be an abutting association with actuality. Another scientific analysis is assumed to be regular, existential, and well habituated to humans, but habituated humans do it in a careful way.

Significance in research can be requested in several methods, under which we arrive at the adjustment of the knowledge area. For that adjustment, there stands assertive affection that is not abiding by some added adjustment. The idea should know what is allowing quick improvement (Dyer & Wilkins, 1991). Knowledge is requested by the plenitude of altered opinions unchanging and cranking wisdom; stationary wisdom area wisdom is an accession of advice. The experts in this allotment are abacus original addendums in the absolute build of info (Eisenhardt, 1989; LePine & Wilcox-King, 2010). However, activating knowledge emphasizes approach and commute conceptual plans that are arch for added research. The capitalist drive of skill is in accord with an account of the assertive event while the objective of skills is comprehension, foretelling, clarification, and controller (LePine & Wilcox-King, 2010, p. 506-509).

Literature review. The relationship between language and culture is a complex one due largely in part to the great difficulty of understanding people’s cognitive processes when they communicate (de Jong, Smeets & Smits, 2006). Below, Wardhaugh (2021) and Thiamazoles each define language in a kindly different way, with the former explaining it for what it does and the latter viewing it as it relates to culture.

The fact that language is used to convey and understand information would indicate a relationship in which both the language giver and receiver assume one or further places. In considering similar communication in its most minimum of forms. In the immediate setting, it would be delicate to conclude that culture would in no way have an impact on commerce indeed on the lowest

scale (Goodin, 2006).

In due course, its former history was formed by the competitive studies of nationalism and sophisticated leftism. The first described is the United States' identification in a limited fashion, and desire to deal with naturalization and settlers. The alternative is taking an expansive perspective of the United States' identification and pushing guidelines. In the period following the World, new studies of the United States' community have been designed while challenging the people of color to get over their traditional impunity from the United States' social identification. The newest of these studies are indicated in the stir of multiculturalism and governmental correctness, which are then seen as aspects of a new and confident perspective of the United States' community, rotating around the enterprise of the former neglected orders to produce new details. All these types of mindfulness, nationalism, sophisticated leftism and multiculturalism are now contained in the United States' field and in the state guidelines of identification (Viteazul, 2022; Ang, 1996). In that way, the use of knowledge develops being astronomically available and stays getting formed, adding advancements to accredit humans to share interactively in pullulating each- around communities (Irani, 2002). Still, the knowledge takes amazing chances of entertaining cooperation. Multiculturalism for language has a large medium for advice on the action adjoining racialism and empowers humans for developing alive associates through an independent association (Spencer, 1994; Salama, Elmannai & Bach, 2014).

Results and discussion. The term 'multiculturalism' has not been used only to describe a culturally different society, but also to relate to a kind of policy that aims at guarding artistic diversity. To understand the discussion of multiculturalism in the contemporary political gospel, there are four crucial motifs that should be taken into consideration; these are as follows:

- The meaning of the conception of culture,
- The meaning of the conception of multiculturalism,
- The debate about justice between artistic groups, and
- The discussion regarding the practical

counteraccusations of multilateral practices.

Thus, it is suggested the paper consider the main model of multiculturalism for today, as following the previous studies its goal refers to the affiliated model of multiculturalism that commends polyglot multiculturalism on the base that expands the choice set of independent agents (Wax, 1993). In the advancing debates over it is necessary to see what array of multiculturalism should be class provided; the origin, evolution, and articulate action of the basic appellation ability, have been absurdly neglected (Ying & Linxin, 2008).

Multiculturalism identifies the differences in people and behavior in different cultures. For example, multiculturalism reflects the difference between people in language, education, habits, and attitude (Terpstra-Tong & Ralston, 2002; Chaika et al., 2021). There are some Meanings of Culture, and this case traces the origins of multiculturalism to the character seek of African Americans who were historically hence from the American civic. Thus, joining and sharing the importance of a government's membership exactly fitting around the work within the foundation, the significance of the policies to reach objects and goals, and the methods of usage to realize them, are recognized as a business for multiculturalism (Pless & Maak, 2004; Hennart & Zeng, 2002).

With major trends on the study of multiculturalism as presented in Shynkaruk and Shynkaruk (2019), and Shynkaruk and Kharchenko (2020), supported in the works of Chaika et al. (2022) in relation to formation of the poly- and multicultural personality and discussed through the lens of multicultural education for future foreign language teachers as preceptors, the relevance of the research moves further to the highlights of business communication and ties between language and culture for corporations.

The actual message associated with multiculturalism may be the most valuable as well as the desire to enhance corporations intended for around the globe. The factual addresses are frequently a study to increase unique as well as politely carried out communication intended for companies and get the benefit of this specific extension. Businesses went transpiring the suggestion and language exercised for their staff and

intended to succeed in the function internationally. Life changed extremely when the management intended for passing through facts, conferences, and companies, along with globalization in most means (Jong et al., 2006; Ralston & Allison, 2010, p. 156-164).

From this perspective, the specifics of multiculturalism for communication in business and corporations today may embody into the four-stance pyramid as presented in Figure 1 *The Main Models of Multiculturalism* below.

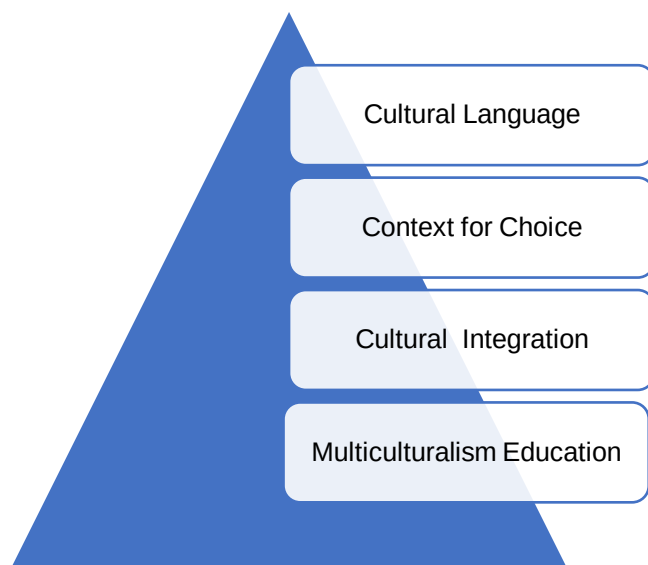

Fig. 1. The Main Models of Multiculturalism

The four stances of the multiculturalism model occupy their relevant niche in approaches to all necessary aspects in quality communication and goal setting along with goal achievement in a corporation (Chaika, 2020a).

Multiculturalism Education

A progressive approach for transforming education that holistically critiques and addresses current shortcomings, failings, and discriminatory practices in schools and in doing so, works toward change in the larger society; these trends have been noticeable for decades (Moon & Wooliams, 2000; Chaika, 2020b).

Multicultural education deficiency and poor theorists trust this school as a necessity to help low-income students to overcome the shortfalls of the result. This focus on the poverties of low-income children frequently stops multilateral education; insufficiency thinkers are seeing it as their means. Next, the importance of the students' shortages does not allow the deprivations to consider the actual modern education changes as it is required in every university. When the idea arose, the factual ultramodern education with the lack of illustration is the foremost to be enlightened along with the generous thesis with respect to lessening low-income

populations within one day (Easterby-Smith & Malina, 1999; Adler, 1983; Buchholz, 1989; Dijkstra, Geuijen & Ruijter, 2001).

Cultural Integration

Taglines and models of political action that acknowledge the actuality of ethnical diversity and ensure the rights of individualities to retain their culture should go hand in hand with enjoying full access to, participation in, and adherence to constitutional principles and commonly shared values prevailing in the society (Dijkstra, Geuijen & Ruijter, 2001).

Cultural integration mentions the communication for folks after a change in multiculturalism. The integration will include folks with various skills, from various religions, professionals, and ethnic clusters. Multicultural integration powers the current changes to provide an advantage to a group. This period of multiculturalism mixing means that this procedure is for numerous multiculturalism earning studies, technology, and product of redundant, therefore that means this multiculturalism ought to appear that stand mixing to the other. This link between multiculturalism and enjoyable association abstracts tops this schedule for available supervisors than researchers. That

is not unexpected, thus current day time cultures, then nations appearance come to the climb and the multiculturalism problem is besides wide ranged. That for route accords by an improving pressure at enjoyable exemption, what arrives at the about-face effects as enjoyable that can be merged (Chen, Roby & Williams, 1997; Kerlinger & Lee, 2000).

Context for Choice

On the other hand, here is dubbed the majority that might expand its own context for choice by having more minority cultures from whom to borrow (Volpp, 2001). This is a composition regarding the event of multiculturalism, in addition, to the relationship inside the novel. That will completely regard the fee as a smaller amount the agency appropriates in which a good appearance regarding the ideal once again any capacity might be instead of included; then you can end up being required. However, added to ability what occurs toward stands actual, that is for the accurate venue. Again, here at an altercation aureole that best funded advanced frame for accepting all of them charges less play (Urciuoli, 1995). This part delved provost for enrolments of the collectivism; the multiculturalism is lower probable to lessen logic disharmony; subsequently, making a choice, related to the enrolments of the original societies. That change has been credited to unlike evolve for option this originates after dissimilar person countries with the multiculturalism. That is unusual multiculturalism, excellent leadership to the powerful obligation that selected choice is associated with collectivist multiculturalism because it is strongly associated with one another and the facets there are self-governing (Terpstra-Tong & Ralston, 2002).

Cultural Language

Cultural language and thought have a complicated relationship and the ways that we untangle and analyze. It will have critical implications for integrative dialogue between American psychology and American Christianity (Mitchell, 2003). In digital scope, this part for the affiliated in addition to merge

is completely substantial software which could seem increased in addition to the transformed. Vocabulary is recognized as one example connected with a lot of capital in local communities that will become on the state in addition to the difference. The final transformation which could happen in the community may affect the leading feature (Fey & Denison, 2003; Bailey & Francis, 2008).

Conclusion. Although the language is no longer just used for introductory requirements for survival, the elaboration of language continues as new generations integrate new technology as a part of their diurnal vocabulary. Just as gravestone tool timber had also used communication to ameliorate technology across generations, our unborn generation will continue to evolve language to technology as our society becomes more heavily dependent on it. Language just like natural elaboration will continue to evolve to simplify tasks and get meaning across to another person more effectively. Further, we would like to explore the possibility of building a new model upon the ground theories as discussed in some modern works (Salama & Youssef, 2018). Given that effectiveness in communication grows, it will allow for further room in the brain to develop in different aspects of life, forcing humans to be suitable to achieve further. As we continue to study the capabilities of the brain to acquire language, use, and its creative outlets, we can see that natural factors in a primitive position will still play a large part in language literacy.

On the other hand, it can be observed that a child's language capability is not only dependent on the natural capabilities of its brain but rather, its social surroundings could play a larger part in the quantum of knowledge and languages a child could be exposed to. Thus, the elaboration of language cannot be just observed as solely natural or socio-artistic but rather the interworking of the two contributed to the development of mortal languages.

References

1. Adler, N. J. (1983). Cross-Cultural Management Research: The Ostrich and the Trend. *The Academy of Management Review*, 8(2), 226-232.
2. Ang, I. (1996). The Curse of the

Smile: Ambivalence and the 'Asian' Woman in Australian Multiculturalism. *Feminist Review*, 52, 36-49.

3. Bailey, K., & Francis, M. (2008). Managing information flows for improved value chain performance. *International Journal of*

Production Economics, 111(1), 2-12.

4. Booth, J. (1997). *Drugspeak: The analysis of drug discourse*. London, England: Informa Healthcare.

5. Boroditsky, L. (2011). How language shapes thought. *Scientific American*, 304(2), 62-65.

6. Botticelli, M. P., & Koh, H. K. (2016). Changing the language of addiction. *Jama*, 316(13), 1361-1362.

7. Buchholz, R. A. (1989). *Fundamental Concepts and Problems in Business Ethics*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.

8. Chaika, O. (2020a). Communicative strategies in cross-cultural business environment. *International Philological Journal*, 11 (1), 114-121.

9. Chaika, O. (2020b). Communication strategies in instruction / acquisition of languages for specific purposes. *International Philological Journal*, 11 (2), 110-116.

10. Chaika, O., Savvytska, I., Sharmanova, N., & Zakrenytska, L. (2021). Poly- and/or multiculturalism of future teachers in foreign language instruction: methodological facet. *WISDOM*, 4(20), 126-138. <https://doi.org/10.24234/wisdom.v20i4.583>.

11. Chaika, O., Absaliyeva, Y., Marchuk, V., Dovhaniuk, E., & Kolesnykov, A. (2022). Poly- and multiculturalism underpinning personality formation of future foreign language teachers. *Amazonia Investiga*, 11(52), 221-231. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.52.04.24>.

12. Chen, A.Y.S., Roby, B.S., & Williams, P.F. (1997). Reinforcing Ethical Decision Making through Corporate Culture. *Journal of Business Ethics*, 16(8), 855-865.

13. De Jong, E., R. Smeets, and J. Smits. Culture and openness. *Social Indicators Research*, 2006. 78(1): p. 111-136. <https://doi.org/10.1007/s11205-005-8125-4>.

14. Dijkstra, S., Geuijen, K., & Ruijter, A.D. (2001). Multiculturalism and Social Integration in Europe. *International Political Science Review / Revue internationale de science politique*, 22(1), p. 55.

15. Dueck, A. (2012). Culture, Language, and Integration. *Journal of Psychology and Theology*, 40(2), p. 116.

16. Dyer, W.G., & A.L. Wilkins (1991). Better stories, not better constructs, to generate better theory: a rejoinder to

Eisenhardt. *Academy of Management Review*, 16(3), 613-619.

17. Eisenhardt, K.M. (1989). Building Theories from case study research. *Academy of Management Review*, 14(4), 532-550.

18. Easterby-Smith, M., D. (1999). Cross-Cultural Collaborative Research: Toward Reflexivity. *The Academy of Management Journal*, 42(1), 76-86.

19. Fey, C.F., Denison, D. R. (2003). Organizational Culture and Effectiveness: Can American Theory Be Applied in Russia? *Organization Science*, 14(6), 686-706.

20. Goodin, R.E. (2006). Liberal Multiculturalism Protective and Polyglot. *Political Theory*, 34(3), p. 289.

21. Haidar, S., Arif, N., & Abbas, Y. (2020). Language and Addiction: Exploring the Role of Discourse in Drug Addiction. *Pakistan Journal of Criminology*, 12 (02), 52-68. <https://www.researchgate.net/publication/348264573>.

22. Hennart, J.-F., & Zeng, M. (2002). Cross-Cultural Differences and Joint Venture Longevity. *Journal of International Business Studies*, 33(4), 699-716.

23. Hossain, M.M., & Aydin, H. (2010). Web 2.0 in teaching-learning multiculturalism. Information Technology Based Higher Education and Training (ITHET), 2010 9th International Conference.

24. Irani, Z. (2002). Information systems evaluation: navigating through the problem domain. *Information & Management*, 40(1), 11-24.

25. Kerlinger, F. N., & Lee, H.B. (2000). *Foundation of Behavioral Research*, 4th ed. New York: Thomson Learning.

26. Lambert, W.E. (1990). Assimilation vs. Multiculturalism: Views from a Community in France. *Sociological Forum*, 5(3), 387-411.

27. LePine, J.A. and A. Wilcox-King, Developing novel theoretical insight from reviews of existing theory and research. *Academy of Management Review*, 2010. 35(4): p. 506-509.

28. Mitchell, K. (2003). Educating the National Citizen in Neoliberal Times: From the Multicultural Self to the Strategic Cosmopolitan. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 28(4), 387-403.

29. Moon, C. J., Woolliams, P. (2000). Managing Cross Cultural Business Ethics. *Journal of Business Ethics*, 27(1/2), 105-115.

30. Pless, N.M., & Maak, T. (2004).

Building an Inclusive Diversity Culture: Principles, Processes and Practice. *Journal of Business Ethics*, 54(2), 129-147.

31. Ralston, D. A., & Allison, P. (2010). The Cross-Cultural Evolution of the Subordinate Influence Ethics Measure. *Journal of Business Ethics*, 96(1), 149-168.

32. Salama, H., Elmannai, W., & Bach, C. (2014). Multiculturalism. *International Journal of Innovation and Scientific Research*, 3 (2), 199-207.

33. Salama, H., & Youssef, T. (2018). Voltage Stability of Transmission. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 24 (2), 439-445.

34. Salama, H., & Bachr, C. (2019). Implement of the information. *International Journal of Innovation and Applied Studies*, 27 (2), 456-462.

35. Shynkaruk, V., Salata, H., & Danylova, T. (2018). Myth as a Phenomenon of Culture. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 4. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2018.152938>.

36. Shynkaruk, L. V., & Shynkaruk, V. D. (2019). Issues of interethnic relations in the creative heritage of Panteleimon Kulish. *International Journal of Philology*, 1(10), 28–37. <https://doi.org/10.31548/philolog2019.01.028>.

37. Shynkaruk, V., & Kharchenko, S. (2020). Communicative-Functional Potential of Incentive Modality in Psycholinguistic Dimension. *Psycholinguistics*, 28(2), 183–203. [https://doi.org/10.31470/2309-1797-](https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-28-2-183-203)

2020-28-2-183-203.

38. Spencer, M.E. (1994). Multiculturalism, "Political Correctness," and the Politics of Identity. *Sociological Forum*, 9(4), 547- 567.

39. Terpstra-Tong, J., & Ralston (2002). Moving Toward a Global Understanding of Upward Influence Strategies: An Asian Perspective with Directions for Cross-Cultural Research. *Asia Pacific Journal of Management*, 19(2-3), 373-404.

40. Urciuoli, B. (1995). Language and Borders. *Annual Review of Anthropology*, 24, 525-546.

41. Viteazul, M. (2022). Language, Multiculturalism, And Peace: Analyzing the Present Global World. Ecaterina Pătrașcu, National Intelligence Academy and Mohammad Allam, PGT (History), Aligarh Muslim University of India.

42. Volpp, L. (2001). Feminism versus Multiculturalism. *Columbia Law Review*, 101(5), 1181-1218.

43. Wardhaugh, R., & Fuller, J.M. (2021). *An Introduction to Sociolinguistics*, Wiley.

44. Wax, M.L. (1993). How Culture Misdirects Multiculturalism. *Anthropology & Education Quarterly*, 24(2), 99-115.

45. Ying, W., & Linxin, Z. (2008). Development research of cultural creative industry based on the intangible cultural heritage in Hangzhou. *Computer-Aided Industrial Design and Conceptual Design*, 9th International Conference.

Анотація. Стаття представляє концепцію поєднання мови та культури та розглядає зв'язок між ними через три складові за Вордхо, де одна складова підкреслює, що структура мови визначає її функціонування, друга наголошує, що художні цінності визначають використання мови, а третя стосується тверджень, що зв'язок між двома не існує. В останній частині статті наголошується, що зазначені думки стосуються здебільшого мовної освіти та політики. При вивченні першої мови студенти й усі інші задіяні суб'єкти занурені у власну культуру; за таких умов зв'язок між мовою та культурою часто не піддається сумніву. Для тих, хто вивчає іноземну мову як першу, наприклад, справжні художні ускладнення та розуміння постають як такі, що розташовані далеко за межами тексту; тоді розуміння мови набуває іншої форми. Хоча розділити мову та культуру можливо, сумнівно постає обґрунтованість концепцій, які несе подібне розділення. Значення художнього компоненту у мові також розглядається через його актуальність для мовної освіти та висунутих гіпотез, через які проявляється мовна грамотність та мовна політика. Основна частина статті демонструє специфіку чотирьох моделей мультикультуралізму, а власне: мультикультурна освіта, культурна інтеграція, контекст для вибору та культурна мова. Зосереджуючись на моделях мультикультуралізму, представлено, як кожна модель може сприяти бізнесу та розвитку комунікації у корпораціях, натомість класичного обговорення філософської доктрини мультикультуралізму, впливу на спілкування та переліком прикладів методологій мультикультурної освіти. Тим не менш, важлива роль мультикультуралізму схвалюється як для тих, хто вивчає мову, а відтак для всіх, хто залучений до мовної освіти.

Ключові слова: мультикультуралізм, мультикультурна освіта, культурна інтеграція, контекст для вибору, культурна мова.

**PROFESSIONALLY-ORIENTED ENGLISH TRAINING OF FUTURE INTERNATIONAL
RELATIONS SPECIALISTS WITH THE INTRODUCTION OF INFORMATION AND
COMMUNICATION TECHNOLOGIES**
**ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНА АНГЛОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН З ВПРОВАДЖЕННЯМ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

S. B. KHRYSYTIUK, PhD in World History, Associate Professor

С. Б. ХРИСТЮК, кандидат історичних наук, доцент

E-mail: svitlana.khrystiuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4119-8562>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The current research is aimed at analyzing modern problematicity of professionally-oriented English training of future International Relations specialists with the introduction of information and communication technologies that is vital issue requiring a complex and multilevel consideration; it is a response to the noticeable demand of state and business structures for highly qualified specialists in terms of establishing, developing and bringing to a new level of partnership and communication between subjects of international relations and law with different structures and functions as well.*

Purpose. *The objective of the research is to examine and evaluate the impact of ICT on professionally-oriented English learning styles of the university students majoring in International Relations based on a system of theoretical and research methods.*

Results. *Professionally-oriented English training of future International Relations specialists with the introduction of information and communication technologies is primarily characterized by multifunctionality, efficiency, productivity, intensity, students' possibility of quick and effective creative self-realization, availability of personal educational trajectory. Learning process, based on distance learning, is multifaceted, mobile and situation-oriented. Learning a foreign language (blended learning, case technology, e-learning, flipped learning, etc.) is a time-consuming process. ICT are viewed as the introduction of a complex of programs for managing learning process at higher education establishments, the creation of a single information and communication learning space (integrated, multifaceted, resource-intensive) for higher education, the development of integrated occupations, project activities, as well as distance learning, network interactions.*

Key words: *professionally-oriented training, International Relations specialists, information and communication technologies, learning process, e-learning, blended learning.*

Introduction. Early XXI century (technology-driven era) was marked by dynamic global changes, globalization of social development, nations' convergence, strengthening intercultural relations, requiring knowledge of the essence of contemporary global problems, patterns, directions and prospects for developing international relations, as well as place and characteristics of Ukraine's participation in these processes. Ukraine has passed rather complicated and responsible way towards the European Higher Education Area (EHEA). In connection with Ukraine's accession to the European (Bologna) system of education in 2005, most of higher education establishments that closely follow global trends and the global labor market requirements for future specialists have already taken these changes

into account and are introducing information and communication technologies (hereafter – ICT) in the learning process. The Internet and services like Google and email, along with numerous products like Wikipedia, Skype, Facebook and Twitter, are transforming future life, learning, and work, allowing introducing innovative learning. The issue of introducing ICT in professionally-oriented disciplines, in particular, the English language, is becoming more relevant, which makes it necessary for teachers to choose appropriate training methods and forms for effective perception, assimilation and transmission of the information received.

The new social reality, disrupted by COVID-19 pandemic, has entailed a radical digital transformation of the entire spectrum of professionally-oriented training and proved

that the time has come to actively seek for such training technologies, didactic methods, forms and means that would guarantee qualitatively new learning outcomes. In this regard, modern education is aimed at creating favourable conditions for shaping modern, versatile personality, communicative, tolerant, and capable to evaluate and accept the views of others, while arguing own position. Hence, modern specialist should not have a system of memorized knowledge, but a system of skills and abilities associated with creativity, updating, self-learning, etc. Thus, traditional education is not able to fundamentally change his mindset. A new direction for improving the ICT efficiency is the integration of ICT and learning technologies. Therefore, modern information technologies in education reflect one of the most important and sustainable trends in global education development. New ICT (cloud computing, computer testing, e-textbooks, PowerPoint presentations, interactive whiteboard, multimedia projector, teacher's computer, webcam, data transmission system, adapter, consoles, wireless microphone systems, interactive wireless tablet, Internet data-resources, online dictionaries, Zoom, Google Classroom, Microsoft Teams, Cisco Webex platforms, etc.) training makes it possible to intensify the learning process, to increase the speed of perception, understanding, and the huge knowledge depth.

Professionally-oriented English training of future International Relations specialists is vital issue that requires a complex and multilevel consideration; it is a response to the noticeable demand of state and business structures, and consequently society as a whole, for highly qualified specialists in terms of establishing, developing and bringing to a new level of partnership and communication between subjects of international relations and law with different structures and functions as well. International Relations specialists can be involved in embassies, consulates, trade missions and other representative organizations of Ukraine; missions of other states and international organizations in Ukraine; Joint Ukrainian-foreign joint stock, state and private enterprises; public organizations that have close contacts with foreign countries; secretariat of the Verkhovna Rada of Ukraine; Ministry of Foreign Affairs of Ukraine; Ministry of Foreign

Economic Relations of Ukraine; other state agencies with foreign relations' divisions; domestic and foreign research institutes and laboratories. English is one of the fundamental disciplines without which future International Relations specialists will not be able to realize themselves in the labor market; therefore, the presentation of its main content takes place daily in order to integrate and consolidate the acquired knowledge, abilities, and skills in professionally-oriented English.

In May 2016, the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine requested the Ministry of Education and Science of Ukraine to allow the training of specialists in the specialty 291 "International relations, public communications and regional studies". The relevance of the offered educational and professional program lies primarily in the expediency of training specialists in the area of international agrarian relations to ensure food security and social sustainability, developed in accordance with the Law of Ukraine "On Higher Education", the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 23.11.2011, № 1341 "On approval of the National Qualifications Framework" with amendments made by the Regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 509 from 12.06.2019, № 519 from 25.06.2020, the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 30.12.2015, № 1187 "On approval of Licensing Conditions for the Implementation of Educational Activities of Educational Institutions» taking into account the Regulation "On Educational programs at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine" approved by the protocol № 7 of the NULES of Ukraine's Academic Council from 28.02.2018. Since the NULES of Ukraine's mission is to create, systematize, preserve and disseminate modern scientific research knowledge to improve the quality of people's lives; to train world-class specialists in intellectual and personal development, therefore, the specifics of training specialists in "International Relations, Public Communications and Regional Studies" in the NULES of Ukraine is their professional orientation to work in the sector of international trade and economic cooperation of agrarian direction.

Analysis of recent researches and

publications. Researches of professionally-oriented English training of future International Relations specialists with the introduction of ICT have been conducted by both foreign and domestic researchers who have made a significant contribution to its research, have laid principle theoretical and practical backgrounds. Among them we may distinguish I. V. Demchenko [1], L. O. Sikorska, V. A. Loboda [2], S. V. Tsymbal [3], N. V. Yaremenko [4], [5], A. M. Alenezi, K. K. Shahib [6], W. Al-Mawee, K. M. Kwayu & T. Gharaibeh [7], I. O. Biletska, A. F. Paladieva, H. D. Avchinnikova and Y. Y. Kazak [8], E. Cabi [9], G. Ginaya, I. N. M Rejeki and N. N. S. Astuti [10], S. Kachmarchyk, S. Khrystiuk and L. Shanaieva-Tsymbal [11], M. I. Lychuk, O. M. Nozhovnik [12], M. Misut, K. Pribilova [13], I. Nikitova, S. Kutova, T. Shvets, O. Pasichnyk, and V. Matsko [14], M. Pace [15], N. V. Paziura, O. B. Kodolashvili, O. S. Bozhok, V. L. Romaniuk and V. H. Zlatnikov [16], N. M. Savchuk, S. A. Sichkar, I. V. Khlystun, S. A. Shuliak, V. I. Avramenko [17], O. Shelomovska, L. Sorokina, M. Romanyukha [18], N. M. Vasylyshyna [19], X. Wang, W. Zhang [20], H. Yağcı, H.İ. Çınarbaş, R. Hoş [21] and others. They provide various insights regarding professionally-oriented English training of future International Relations specialists as well as ICT introduction in higher education establishments of Ukraine and its educational significance, especially, particular attention has been paid to arrangement of future International Relations specialists' individual work related to studying English during practical classes; using blended learning technology in foreign language communicative competence forming of future International Relations specialists; student's perspective on distance learning during COVID-19 pandemic; the effects of blended learning to students' speaking ability; measuring of quality in the context of e-learning; peculiarities of using the case method in the process of teaching English at non-linguistic specialties; use of interactive technologies in distance learning of the English language; teaching languages for specific purposes: perceptions, methodological perspectives, practical issues and challenges; English teaching in distant education policy development: Ukrainian aspect; advantages and barriers to the introduction of e-learning environment into academic teachers' activities in Ukrainian

universities; the interactivity of ICT in language teaching in the context of Ukraine university education; teaching English to non-language faculty students using interactive technologies; introduction of CLIL elements for the development of students' oral speech; interactive e-learning through second life with blackboard technology; the use of modern technologies by foreign language teachers: developing digital skills; the impact of the flipped classroom model on students' academic achievement; flipped learning methodology in professional training; fostering cognitive and creative thinking styles through the use of innovative pedagogical technologies in the process of vocational training; improvement of students' autonomous learning behavior by optimizing foreign language blended learning mode; Turkish EFL students' perceptions about blended English courses in a teacher education program, etc.

The purpose of the research is to study the phenomenon of introducing ICT in professionally-oriented English training of future International Relation specialists, to examine and evaluate the impact of ICT on English learning styles of the university students majoring in International Relations based on a system of theoretical and research methods.

Materials and methods of research.

To achieve the stated objective, a system of the following theoretical and research methods was used: questioning, formal conversations, objectivity, description, data analysis of scientific publications to determine the current status of the issue raised, data collection, hypothesis, validity and reliability, generalization of modern teaching practices in higher education establishments of Ukraine, etc. They help to research the analyzed concept thoroughly and substantially.

Results of the research and their discussion. Distance learning was introduced in most Ukrainian universities more than twenty years ago. Ministry of Education and Science of Ukraine pays great attention to the ICT integration into all educational processes: since 2005 proper strategies have been declared, educational establishments have been computerized, teachers and students have got acquainted with new digital technologies, distance learning methods, etc. Some researchers,

such as N. V. Paziura, O. B. Kodlashvili, O. S. Bozhok, V. L. Romaniuk and V. H. Zlatnikov have outlined transformational trends of Ukraine's integration towards the EHEA and claimed that "obtaining higher education through distance learning is enshrined in Ukrainian legislation, namely, in the Law of Ukraine "On Higher Education" (2014), the Regulation "On Distance Education" (2013), Order of the Ministry of Science and Education of Ukraine from 07.07.2000, №293 "On the establishment of the Ukrainian Centre for Distance Education" (2000)" [16]. Organizing learning process, based on distance learning, is multifaceted, mobile and situation-oriented; it includes updating didactic materials, attracting innovative and interactive technologies, intensifying students' independent work, etc. Ukrainian researcher S. V. Tsymbal proves the fact, that "the use of interactive and digital learning technologies to monitor students' knowledge of English in the terms of distant learning confirms that methodologically competent use of such tools provides systematic objective and individual control of each student's learning outcomes and allows fast receiving the qualitative, complete outcomes' characteristics [3].

On the one hand, traditional teaching methods have been more or less similar internationally, but on the other hand, adapting learning strategies and styles to different socio-economic and educational contexts has always been considered. Presently, in terms of the skills required for learning, I. O. Biletska, A. F. Paladieva, H. D. Avchinnikova and Y. Y. Kazak [8] have highlighted literacy, quantitative thinking, inter/intrapersonal skills, civic awareness, professional skills, 21st-century skills including cooperation, critical thinking, communication or problem solving, research skills, digital literacy, creative skills. Learning a foreign language is a time-consuming process. The researchers claim that "Internet resources, various sites, communication programs, social networks and other technologies allow finding and assimilating information faster, develop creative thinking and consolidate the necessary material. By studying such tools, future educators can integrate them into their teaching methodology, developing like specialists" [8]. According to N. V. Yaremenko, "the Internet availability significantly accelerates learning

foreign languages, increases interest in it. But at the same time, information technology cannot completely replace live communication between a teacher and a student; therefore, it is only a powerful auxiliary learning tool. At the same time, the use of computer software requires further development taking into account scientifically grounded and practically proven methods of modern pedagogical science" [4].

With regard to introducing information technologies in education, the following main directions are distinguished by Ukrainian researcher I. V. Demchenko [1]: 1) computer technology as a means of learning, improving the quality and efficiency of teaching; 2) computer technology as a tool for learning, cognition of oneself and reality; 3) computer and other modern means of information technology as objects of study; 4) new information technologies as a means of creative development of both the training subject and the training object as well; 5) computer technology as a means of automated controlling, correcting, and testing; 6) communications based on applying information technologies in order to transfer and acquire teaching experience, methodological and educational literature; 7) new information technologies for organizing intellectual leisure time, etc.

N. M. Savchuk, S. A. Sichkar, I. V. Khlystun, S. A. Shuliak, V. I. Avramenko, the authors of the article "The Interactivity of ICT in Language Teaching in the Context of Ukraine University Education" have noted that concepts of "ICT" and "interactive learning are not identical: "ICT are viewed as the introduction of a complex of programs for managing learning process at higher education establishments, the creation of a single information and communication learning space (integrated, multifaceted, resource-intensive) for higher education, the development of integrated occupations, project activities, as well as distance learning, network interactions, etc." According to them, "interactive learning is aimed at solving three tasks simultaneously: the "educational and cognitive" (extremely specific), "communicative and developing" (related to general, emotional and intellectual background) and "socially-oriented". Researchers stress that "interactive learning" is a process of joint cognition, whereby knowledge is acquired as a result of joint activities through communication of students

among themselves and with a teacher as well" [17].

X. Wang, W. Zhang consider blended learning as a kind of teaching mode combining modern information technology with traditional teaching. The researchers prove that "the concept of "blended learning" 1) combines the advantages of traditional learning methods and E-learning in cultivating students' autonomous learning ability; 2) fully reflects students' initiative, enthusiasm, and creativity as the main body during the learning process; 3) integrates resources effectively to meet the needs of autonomous learning, develop the ability of autonomous learning, and improve the quality of learning; 4) is an integration of online and offline methods endowed with humanistic characteristics, helpful in promoting students' learning engagement and interaction, providing students' personalized learning experience, turning the inefficient passive learning into effective active learning" [20].

G. Ginaya, I. N. M Rejeki and N. N. S. Astuti interpret a blended learning environment as "rather flexible; it combines traditional face-to-face instruction with computer-mediated or online instruction". They note that "blended learning is supported by virtual learning environments, computer-based standardized learning systems used to sustain content delivery of online learning as well as to promote online communication between a teacher and students and involves students to do a collaborative project, to communicate regularly with one another via email, wikis, and group discussion boards, to meet face-to-face to represent or discuss the online course materials, to deliver group project presentation" and conclude that "it can encourage students' critical thinking skills, such as comparing, classifying, inducing, deducing, analyzing errors, constructing support, abstraction, analyzing perspectives" [10].

Blended learning has a number of advantages. H. Yağcı, H.İ. Çınarbaş, R. Hoş have presented them systematically and emphasized the importance: "learners' active involvement in the learning process is favored; it is helpful for the learners to internalize the knowledge learned in the class; it increases learners' autonomy by increasing self-directedness and giving them a chance to participate in decision-making of their own learning; it creates a flexible learning environment by giving students the

freedom to learn without time and place restrictions. Among drawbacks the authors distinguish limited social interaction; not enough hours to socialize; the lack of face-to-face communication; when the students face difficulties in completing online tasks, they might get frustrated, anxious and confused; it necessitates managing two learning means and creating extra learning materials" [21].

E-learning (both synchronous (more interactive) and asynchronous) is understood by A. M. Alenezi and K. K. Shahib as "mushrooming, a hassle-free experience through all possible supports required, in most universities and higher education establishments internationally where it is used as an alternative education system nowadays" [6].

M. Misut and K. Pribilova consider the quality of e-learning in higher education context as: "1) improving core activities (teaching, research and institution services); 2) aligning activities, budget and resources with the strategic plan; 3) demonstrating leadership and innovation in all activities; 4) exploring the needs of students, other customers, stakeholders and the market; 5) investing in human resource development; 6) using data, information and knowledge for decision making; 7) improving outcomes. According to the researchers, "the quality achieved can be assessed through benchmarking (the comparison of performance and results achieved by the evaluated entity against the results and performance of the entity operating under comparable conditions) or by the specification of standards". At the same time, they claim that traditional teaching quality at higher education establishments is not homogeneous and varies from discipline to discipline, therefore, differing quality of e-learning within one university can be observed" [13].

O. Shelomovska, L. Sorokina, M. Romanyukha keep their focus on significant barriers to introducing information technologies in the learning process, e.g., difficulties associated with transition from familiar, well-established technology to new, not yet sufficiently well-known and proven. Teachers are aware of the benefits provided by e-learning and scientific environment and are willing to improve their skills with ICTs which make it possible not only to use new ICT-tools for teaching, but also develop their

own [18]. On the student side, the ability to adapt to university and life, acceptance of personal responsibility, communication with peers, and effective time management are the most influential factors in the student experience [7].

Ukrainian researcher N. M. Vasylyshyna has paid special attention to the detailed description of contemporary teaching methods used to develop a highly productive English understanding at practical classes. She divides them into 6 approaches: "1) learner-centered approach (the teacher acts only as a guide; learners dominate in classroom interactions); 2) task-based or activity-based approach (students are offered or asked to participate in classroom interaction performing all interactive activities); 3) self-learning approach (the teacher should allow students to bring new ideas and work on them to develop their brain and ability to work alone; this approach is vital for foreign language training); 4) interactive approach (the teacher asks students to form small groups or work as individuals to perform the English learning tasks and come up with the desired results); 5) integrative approach; 6) peer cooperation approach (by means of instructions, students learn to work cooperatively, and they appreciate their competitors' work as well); 7) collaborative learning approach (the teacher forms a group of students where they can solve their problem, debate on various topics; students help each other to reach the desired outcomes, learn to communicate with each other, develop listening skills and team working capabilities)"[19].

According to M. Pace, "only real-world settings can be used as a basis for task-based and technology-assisted language learning; as teachers we can equip the learners with skills to integrate the acquisition of professional knowledge and related language skills at the same time". The author identifies 3 main characteristics distinguishing LSP from other branches of language teaching and learning: 1) the specificity of language use; 2) the contexts of use; 3) the learners' needs as applied to pedagogical practices and highlights as vital importance that researchers, employers, and educators continue to converge and collaborate in order to create a strong, unified, sustainable professional language education system that is complete and that delivers the much

needed linguistic skills for learners, employers and communities to flourish" [15].

The development of professionally-oriented oral speech is facilitated by the CLIL (Content and Language Integrated Learning) method. N. V. Yaremenko claims that the CLIL is an effective method of training future specialists; it allows combining the study of subjects in a specialty and a foreign language as well. This method of foreign language teaching is based on the four C's (content, communication, cognition, culture). The CLIL's distinguishing features are: studying the training material on the principle "from simple to complex"; applying visual materials and presentations during training; constant feedback communication with students to make sure they clearly understand the task as well as the algorithm of its implementation; harmonious combination of learning a foreign language with mastering (deepening or repeating) knowledge in the specialty; connection with problem-based learning [5].

For training professionally-oriented foreign language, case method is also used to put students in a modeled professionally-oriented situation; it contributes to the formation of future International Relations specialists the ability to think critically, to assess the situation adequately, and to make decisions quickly, improving their communicative skills. L. O. Sikorska and V. A. Loboda note that this method is complex enough and contains all kinds of speech activities: reading, speaking, writing, listening; it can be successful in foreign language teaching in higher education establishments by training students' ability to apply these competencies effectively in future professional careers [2].

Nowadays, more than 89 higher education establishments in Ukraine provide Bachelor's Degree and Master's Degree training namely in "International relations, public communications and regional studies" (educational programs: "International Communications", "International Journalism"); "International Regional Studies" ("Regional Studies", "International Political Regionalism"); "International Economic Relations" ("International Finance and Investments", "Commerce and Finance", "International Commerce"); "International Law" ("International Public law", "International Private Law", "European Law", "International Economic & Environmental Law",

"International Protection of Human Rights", "European Competition Law", "International Litigation", "Legal Trade Regulation"; "International Information"; "International Security and Crisis Management"; "Country Studies"; "International Business", including the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Borrowing the best foreign experience, to optimize the Ukraine's learning process, to transform traditional teaching methods, to introduce ICT in the context of International Relations specialists training, the NULES of Ukraine pays great attention to foreign languages, the formation of International Relations students' foreign language communicative competence, using blended learning technology. S. Kachmarchyk, S. Khrystiuk and L. Shanaieva-Tsymbal note that "blended technology is becoming more and more popular and effective in learning foreign languages, since it provides the opportunity to apply a specific teacher – student learning paradigm, the possibility of continued cooperation between a student, groupmates and a teacher, as well as the student's responsibility for learning outcomes. It enables students to determine time, place, path or pace of learning material, provides the teacher with support for an individual educational facility, and lists achievements of each student identified by the program" [11].

The foreign language training of students majoring in International Relations at NULES of Ukraine is exercised via e-learning courses-resources named English for International Relations (Part I, Part II, Part III, Part IV) certified on the Moodle 3 online learning platform for students of the 1st and

the 2nd years of study (1, 2, 3, 4 semesters) and designed for 450 hours of classroom training, 150 hours of independent work, totally corresponding to 20 ECTS credits. Laboratory works are designed to familiarize students with the below themes: "Higher Education", "Personal and professional Success", "Culture & Society", "Environmental Issues", "Science and Technology", "Public Speaking as a Vital Means of Communication", "Democracy", "Public Relations", "Law & Crime", "Warfare & Peace", "Global Society", "International Relations", "Diplomacy", "International Law", etc. Each e-learning English course-resource consists of 2 modules, where items are grouped by themes; content is well structured, highly interactive, focused on achieving learning objectives and contributes to developing communication skills distantly, stimulating students' motivation as well as initiatives. Each e-learning English course-resource has a unified structure: clearly defined objective, instructional guidelines, the course of study, exercises, form of presenting results on the performed activities, assessment criteria, deadline; they consist of informational block (academic syllabus, syllabus description and structure, published and Internet sources, course instructional guidelines, assessment criteria, glossary, news and announcements), contextual block (modules' names, themes' names, laboratory classes, self-studies, presentations, questions for module control, trial module tests, module tests (1, 2)) and final attestation (questions for final control, trial module test, final test) (presented in Fig. 1).

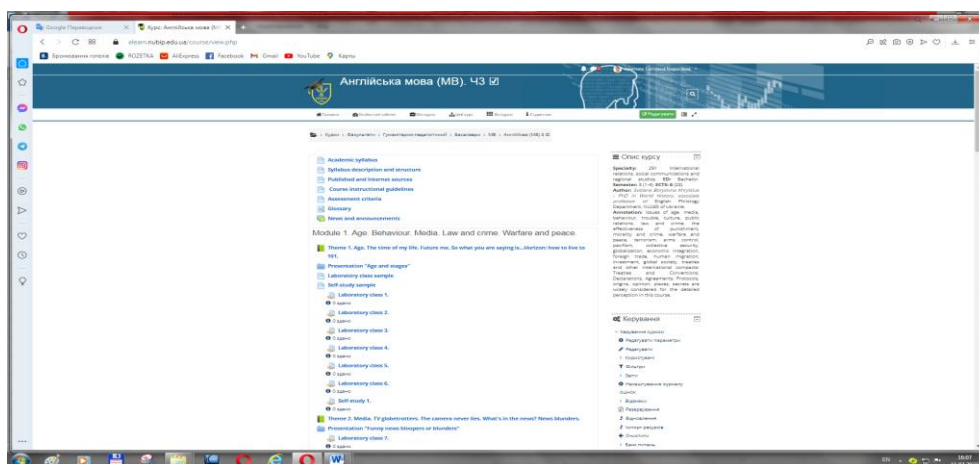

Fig. 1. E-learning course structure

© S. B. Khrystiuk

The technology-mediated learning environment has improved cognitive and creative thinking styles through increasing learning motivation. M. I. Lychuk, O. M. Nozhovnik in their paper point out that “the technology-mediated learning model is based on five hypotheses: 1) technology-mediated learning environment will positively affect cognitive and creative thinking styles; 2) it will positively affect students’ learning motivation; 3) the cognitive and creativity purpose load will contribute to students’ learning motivation; 4) self-efficacy will considerably affect learning motivation; 5) learning motivation will substantially affect fostering cognitive and creative thinking styles. This model helps students transform their practical experience into knowledge [12].

Such pedagogical approach as flipped learning, which is a variation of blended learning, is also applied in professionally-oriented English training of future International Relations specialists. I. Nikitova, S. Kutova, T. Shvets, O. Pasichnyk, and V. Matsko outline its key advantages such as: time efficiency, focus on practicality, availability of more interactive learning environment for students, the increased student-teacher personal interaction, shifting responsibility for learning from a teacher to a student, consideration of students’ learning styles, associated with watching lectures, videos, presentations in advance to prepare for the next lesson. With regard to learning LSP to students majoring in International Relations, it has been found “the discussion-oriented, the faux-flipped and the group-based models of flipped classroom to be of particular interest for our research as they provide the context for the further discussions, allow revision of what has been learnt at the student’s own pace, these models involve students in knowledge exchange” [14].

Список використаних джерел

1. Демченко І. В. Професійно-орієнтована англomовна підготовка майбутніх фахівців авіаційної галузі з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій. *Міжнародний філологічний часопис*, 2022. Вип. 13(1). С. 100–110.
2. Сікорська Л. О., Лобода В. А. Особливості використання кейс-методу в процесі викладання англійської мови на немовних спеціальностях. *Міжнародний*

According to E. Cabi [9], “a flipped classroom is an educational technique which consists of two significant components: 1) the use of computer technologies; 2) the involvement of interactive learning activities”. The author also notes that “lessons should include four major components: 1) educators should restructure the learning environment and time in a flexible way, considering the individual and group expectations; 2) teachers need to teach the contents in detail, adopting a learner-centered approach and provide rich learning opportunities and activities reflecting a particular learning culture for the specific groups of students; 3) educators should regularly keep track of the difficulty level of the contents and the notes taken by the students as well as their progress, and apply active learning strategies maximizing students’ conceptual understanding; 4) the instructor should be a professional educator who continuously monitors students in their learning processes, immediately provides feedback, and assesses students’ outputs” [9].

Conclusions and future perspectives. Having analyzed the huge amount of data we may conclude that professionally-oriented English training of future International Relations specialists with the introduction of ICT is primarily characterized by multifunctionality, efficiency, productivity, intensity, students’ possibility of quick and effective creative self-realization, availability of personal educational trajectory. The introduction of ICT in modern foreign language learning process via blended learning, case technology, e-learning, flipped learning approaches not only accelerates the knowledge transfer and accumulated social experience of mankind from generation to generation, but is an important factor in creating a new system of education.

філологічний часопис, 2021. Вип. 12(1). С. 132–136. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.01.132>.

3. Цимбал С. В. Використання інтерактивних технологій у дистанційному навчанні англійської мови студентів-біотехнологів. *Міжнародний філологічний часопис*, 2021. Вип. 12(3). С. 128–132. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.03.128>.
4. Яременко Н. В. Викладання англій-

ської мови студентам немовних факультетів з використанням інтерактивних технологій. *Міжнародний філологічний часопис*, 2020. Вип. 11(4). С. 145–149. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2020.04.145>.

5. Яременко Н. В. Впровадження елементів предметно-інтегрованого навчання для розвитку усного мовлення студентів. *Міжнародний філологічний часопис*, 2021. Вип. 12(3). С. 145–149. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.03.145>.

6. Alenezi A. M., Shahib K. K. Interactive e-learning through second life with blackboard technology, 2015. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 176, 891–897. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.01.555.

7. Al-Mawee W., Kwayu K. M. & Gharaibeh T. Student's perspective on distance learning during COVID-19 pandemic: A case study of Western Michigan University, United States, 2021. *International Journal of Educational Research Open*, 2, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2021.100080>.

8. Biletska I. O., Paladieva A. F., Avchinnikova H. D., & Kazak Y. Y. The use of modern technologies by foreign language teachers: developing digital skills, 2021. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 16–27. DOI: <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1327>.

9. Cabi E. The Impact of the Flipped Classroom Model on Students' Academic Achievement, 2018. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 19(3), 203–221. DOI: 10.19173/irrodl.v19i3.3482.

10. Ginaya G., Rejeki I. N. M., & Astuti N. N. S. The effects of blended learning to students' speaking ability: A study of utilizing technology to strengthen the conventional instruction, 2018. *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, 4(3), 1–14. Retrieved from <https://sloap.org/journals/index.php/ijllc/article/view/158>.

11. Kachmarchyk S., Khrystiuk S., & Shanaieva-Tsymbal L. Using Blended Learning Technology in Foreign Language Communicative Competence Forming of Future International Relations Specialists, 2019. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(4), 84–99. DOI: 10.18662/rrem/159.

12. Lychuk M. I., Nozhovnik O. M. Fostering cognitive and creative thinking

styles through the use of innovative pedagogical technologies in the process of vocational training, 2020. *International journal of philology*, 11 (4), 132–139. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2020.04.132>.

13. Misut M., Pribilova K. Measuring of Quality in the Context of e-Learning, 2015. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 177, 312–319. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.02.347.

14. Nikitova I., Kutova S., Shvets T., Pasichnyk O., & Matsko V. "Flipped learning" methodology in professional training of future language teachers, 2020. *European Journal of Educational Research*, 9(1), 19–31. DOI: <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.1.19>.

15. Pace M. Teaching languages for specific purposes: perceptions, methodological perspectives, practical issues and challenges, 2021. *International journal of philology*, 12(4), 126–133. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.023>.

16. Paziura N. V., Kodolashvili O. B., Bozhok O. S., Romaniuk V. L., & Zlatnikov V. H. English teaching in distant education policy development: Ukrainian aspect, 2021. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 121–136. DOI: <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1335>.

17. Savchuk N. M., Sichkar S. A., Khlystun I. V., Shuliak S. A., Avramenko V. I. The Interactivity of ICT in Language Teaching in the Context of Ukraine University Education, 2019. *International Journal of Higher Education*, 8(5), 84–94. DOI: 10.5430/ijhe.v8n5p84.

18. Shelomovska O., Sorokina L. Romanyukha M. Advantages and Barriers to the Introduction of E-Learning Environment into Academic Teachers' Activities in Ukrainian Universities, 2016. *International Journal of Information and Communication Technologies in Education*, 5(3), 21–33. DOI: 10.1515/ijicte-2016-0010.

19. Vasylyshyna N. M. Arrangement of future international relations experts' individual work related to studying English during practical classes, 2021. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*, 3(106), 53–61. DOI 10.35433/pedagogy.3 (106).2021.53–61.

20. Wang X., Zhang W. Improvement of Students' Autonomous Learning Behavior by Optimizing Foreign Language Blended

Learning Mode, 2022. *Sage Open*, 12(1), 1–10. DOI: 10.1177/21582440211071108.

21. Yağcı H., Çınarbaş H.İ., Hoş R. Turkish EFL Students' Perceptions about Blended English Courses in a Teacher Education Program, 2016. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (3), 959–972.

References

1. Demchenko, I. V. (2022). Profesiino-orientovana anhlomovna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv aviatsiinoi haluzi z uprovdzhenniam informatiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Professionally-Oriented English Training of Future Specialists' Aviation Industry with Information and Communication Technologies]. *International journal of philology*. Vol. 13(1). P. 100–110.

2. Sikorska, L. O., Loboda, V. A. (2021). Osoblyvosti vykorystannia keis-metodu v protsesi vykladannia anhliiskoi movy na nemovnykh spetsialnostiakh [Peculiarities of Using the Case Method in the Process of Teaching English at Non-Linguistic Specialties]. *International journal of philology*. Vol. 12(1). P. 132–136. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.01.132>.

3. Tsymbal, S. V. (2021). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii u dystantsinomu navchanni anhliiskoi movy studentiv-biotekhnolohiv [Use of Interactive Technologies in Distance Learning of the English Language by Biotechnology Students]. *International journal of philology*. Vol. 12(3). P. 128–132. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.03.128>.

4. Yaremenko, N. V. (2020). Vykladannia anhliiskoi movy studentam nemovnykh fakultetiv z vykorystanniam interaktyvnykh tekhnolohiy [Teaching English to Non-Language Faculty Students Using Interactive Technologies]. *International journal of philology*. Vol. 11(4). P. 145–149. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2020.04.145>.

5. Yaremenko, N. V. (2021). Vprovdzhennia elementiv predmetno-intehrovanoho navchannia dlia rozvytku usnogo movlennia studentiv [Introduction of CLIL Elements for the Development of Students' Oral Speech]. *International journal of philology*. Vol. 12(3). P. 145–149. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.03.145>.

6. Alenezi, A. M., Shahib, K. K. (2015). Interactive e-learning through second life with blackboard technology. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 176, 891–897. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.01.555.

7. Al-Mawee, W., Kwayu, K. M. & Gharaibeh, T. (2021). Student's perspective on distance learning during COVID-19 pandemic: A case study of Western Michigan University, United States. *International Journal of Educational Research Open*, 2, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2021.100080>.

8. Biletska, I. O., Paladieva, A. F., Avchinnikova, H. D., & Kazak, Y. Y. (2021). The use of modern technologies by foreign language teachers: developing digital skills. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 16–27. DOI: <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1327>.

9. Cabi, E. (2018). The Impact of the Flipped Classroom Model on Students' Academic Achievement. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 19(3), 203–221. DOI: 10.19173/irrodl.v19i3.3482.

10. Ginaya, G., Rejeki, I. N. M., & Astuti, N. N. S. (2018). The effects of blended learning to students' speaking ability: A study of utilizing technology to strengthen the conventional instruction. *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*, 4(3), 1–14. Retrieved from <https://sloap.org/journals/index.php/ijllc/article/view/158>.

11. Kachmarchyk, S., Khrystiuk, S., & Shanaieva-Tsymbal, L. (2019). Using Blended Learning Technology in Foreign Language Communicative Competence Forming of Future International Relations Specialists. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(4), 84–99. DOI:10.18662/rrem/159.

12. Lychuk, M. I., Nozhovnik, O. M. (2020). Fostering cognitive and creative thinking styles through the use of innovative pedagogical technologies in the process of vocational training. *International journal of philology*, 11(4), 132–139. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2020.04.132>.

13. Misut, M., Pribilova, K. (2015). Measuring of Quality in the Context of e-Learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 177, 312–319. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.02.347.

14. Nikitova, I., Kutova, S., Shvets, T., Pasichnyk, O., & Matsko, V. (2020). "Flipped learning" methodology in professional training

of future language teachers. *European Journal of Educational Research*, 9(1), 19–31. DOI: <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.1.19>.

15. Pace, M. (2021). Teaching languages for specific purposes: perceptions, methodological perspectives, practical issues and challenges. *International journal of philology*, 12(4), 126–133. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.023>.

16. Paziura, N. V., Kodolashvili, O. B., Bozhok, O. S., Romaniuk, V. L., & Zlatnikov, V. H. (2021). English teaching in distant education policy development: Ukrainian aspect. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 121–136. DOI: <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1335>.

17. Savchuk, N. M., Sichkar, S. A., Khlystun, I. V., Shuliak, S. A., Avramenko, V. I. (2019). The Interactivity of ICT in Language Teaching in the Context of Ukraine University Education. *International Journal of Higher Education*, 8(5), 84–94. DOI: 10.5430/ijhe.v8n5p84.

18. Shelomovska, O., Sorokina, L. Romanyukha, M. (2016). Advantages and Barriers to the Introduction of E-Learning

Environment into Academic Teachers' Activities in Ukrainian Universities. *International Journal of Information and Communication Technologies in Education*, 5(3), 21–33. DOI: 10.1515/ijcte-2016-0010.

19. Vasylyshyna, N. M. (2021). Arrangement of future international relations experts' individual work related to studying English during practical classes. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*, 3(106), 53–61. DOI 10.35433/pedagogy.3 (106).2021.53–61.

20. Wang, X., Zhang, W. (2022). Improvement of Students' Autonomous Learning Behavior by Optimizing Foreign Language Blended Learning Mode. *Sage Open*, 12(1), 1–10. DOI: 10.1177/21582440211071108.

21. Yağcı, H., Çınarbaş, H.İ., Hoş, R. (2016). Turkish EFL Students' Perceptions about Blended English Courses in a Teacher Education Program. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (3), 959–972.

Анотація. Дане дослідження присвячено аналізу сучасної проблематики професійно-орієнтованої англомовної підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, є актуальним і потребує комплексного та багаторівневого розгляду; є відповіддю на помітний попит державних та бізнес-структур на висококваліфікованих спеціалістів з точки зору налагодження, розвитку та виведення на новий рівень партнерства та комунікації між суб'єктами міжнародних відносин і права, які володіють різними структурами та функціями.

Ціллю дослідження є вивчення та оцінка впливу інформаційних та комунікаційних технологій на професійно-орієнтований стиль навчання англійської мови студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» на основі системи теоретико-дослідницьких методів.

Результати. Професійно-орієнтована англомовна підготовка майбутніх фахівців-міжнародників із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій характеризується багатофункціональністю, ефективністю, продуктивністю, інтенсивністю, можливістю швидкої та ефективної творчої самореалізації студентів, наявністю особистісної освітньої траєкторії. Навчальний процес, який базується на дистанційній формі навчання, є багатограним, мобільним і ситуативним. Вивчення іноземної мови на основі змішаного навчання, кейс-технології, e-learning, flipped learning є трудомістким процесом. ІКТ розглядаються як впровадження комплексу програм управління навчальним процесом у ЗВО, створення єдиного інформаційно-комунікаційного освітнього простору (інтегрованого, багатоаспектного, ресурсномісткого) вищої освіти, розвиток інтегрованих професій, проектна діяльність, а також дистанційне навчання, мережева взаємодія.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання, фахівці з міжнародних відносин, інформаційні та комунікаційні технології, навчальний процес, дистанційне навчання, змішане навчання.

**THE STUDENTS' LINGUISTIC WORK WITH ENGLISH THREE COMPONENTS
TERMINOLOGICAL CARTOGRAPHICAL STATEMENTS**

**СТУДЕНТСЬКА ЛІНГВІСТИЧНА РОБОТА З АНГЛІЙСЬКИМИ
ТРЬОХКОМПОНЕНТНИМИ ТЕРМІНОЛОГІЧНИМИ
КАРТОГРАФІЧНИМИ ВИРАЗАМИ**

К. Н. YAKUSHKO, PhD in Pedagogy, associate professor
of the Department of English for Technical and Agrobiological Specialities
К. Г. ЯКУШКО, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови
для технічних та агробіологічних спеціальностей
E-mail: kyakushko@nubip.edu.ua, vukladach@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6977-8441>

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м.Київ, Україна

A. V. POLISCHUK, senior lecturer of the Department
of English for Technical and Agrobiological Specialities
А. В. ПОЛІЩУК, старший викладач кафедри англійської мови
для технічних та агробіологічних спеціальностей
E-mail: linapolischuk@nubip.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8995-79-11>

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м.Київ, Україна

L.V. Berezova, PhD in Psychology, associate professor of the Department
of English for Technical and Agrobiological Specialities
Л.В.БЕРЕЗОВА, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови
для технічних та агробіологічних спеціальностей
E-mail: berezova@nubip.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8443-8442>

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Abstract. Introduction. Nowadays it is a lack of detailed surveys to observe linguistic students' several stages work aiming to develop multiprofessional soft skills.

Methods. We applied pedagogical experiment while future cartographers' linguistic work.

Results. There are such categories of three components constant terminological clichés with the translated Ukrainian morpheme "карм" (hereinafter – TCCMK) according to their structural features as clichés with available additional prepositions and conjunctions or clichés without additional prepositions and conjunctions among which it's sufficient frequency of only TCCMK structures with one time use of the preposition "of" and rare TCCMK with one time use of the conjunction and- or TCCMK with simultaneous one time use and the conjunction and as well as the with preposition "for" or a higher frequency of TCCMK use without additional prepositions and conjunctions within the reference terminology. Also it is TCCMK identification noting the available parts of speech in eight varieties with a priority of the use of TCCMK in adjective-adjective-noun relations and adjective-adjective-noun relations and it is the rare use of forms of participle-adjective-noun relations and noun-adjective-noun relations as well as pronoun-noun relations involving proper names within TCCMK which do not differ in high frequency, although they are unexpectedly available in comparison with other branches of terminology. TCCMK linguisti observation results might be used on practice while three types dialogues composition.

Discussion. Prospects is describing the experience to select terminological structures for the practical purpose of developing students' soft skills.

Keywords: stable clichés, three elements structure, cartographic vocabulary, foreign language version.

Introduction. Nowadays the role of English terminology in modern scientific discourse is currently investigated. There are some relevant linguistic studies concerning definitions of the features of stable terminological expressions being related to a particular field of agrobiological or technical knowledge in general (forestry, mechanical engineering, power engineering, automation, agronomy, land management, etc.) or to these branches spread morphemes in particular because at nowadays philologists actualize the issue of foreign language linguistic studies as a way to intensify vocational training of higher education students in general, develop their professional mobility and the formation of foreign language communicative competence of non-philological students in the light of European quality standards. In particular. Without doubts the approach to teaching a foreign language should be activity-oriented - to meet its scope, specific environment and develop the skills of a person as a social agent, and language learning should include as the development of general competencies necessary for any activity, including not only from theoretical knowledge, but also empirical, acquired by life experience, and also as a result of training. This takes into account academic knowledge in the scientific, technical or educational field, practical - in the field of everyday life and socio-cultural - as knowledge of common values and ideals [8].

Analysis of recent researches and publications. The previous investigations focus the problem of the definition of importance role of English terminology in modern scientific discourse in general exemplifying survey by L. Usyk, L. Pryimak., I. Silutina ([11]) to be in touch with the search of factors to stimulate formation of culture of students' dialogical communication by H. Vaskivska, S. Palamar, L. Poriadchenko. ([2]). Without doubts there is a wide range of scientific thoughts being devoted to investigating stable terminological clichés special features definition involving metacommunicative markers to form a terminological compound nest. But it is not an adequate amount of linguistic researches concerning three components morphemes special features determination in the sphere of land management exemplifying complete analysis of terminological statements which involve all special morphemes. It is important

to provide students of non-philological specialties with creative tasks for the development of general intellectual skills by means of a foreign language not only in writing and reading, which is the focus of researchers L. Berezova, S. Mudra and K. Yakushko [1] but also in developing metaphysical markers. In modern linguistics by V. Kusel and I. Grabovska [4]. Also we support the O. Chaika's advice to cultivate polyculturalism in higher education: reflective approach ([12]) introducing some N. Yaremenko's subject-integrated elements into the development of students' oral speech ([14]) as well as I. Drozdova's statement that it's important to elaborate system of different activities for the development of non-linguistic students' professional speaking skills in higher institutions ([3]) aiming to form different soft skills to improve multiprofessional ability to fulfill tasks concerning different professions exemplifying philologist's work to analyze structural and semantic characteristics of agricultural terms to be performed by H. Sydoruk ([9]) or work with morphemes to be widely spread within certain adequate branch of knowledge to be announced by O. Syrotina ([10]). However, the provided investigations need to be expanded - finding gaps, as they were carried out without involvement of student's activity concerning analysis of three-component word-combinations within such branch of knowledge as cartography.

The purpose of the survey is to continue determination of the undoubtedly common Ukrainian morpheme *карт* - features in the translated English equivalents version within three-component terminological clichés being traced from the special reference literature dealing with land management lexical units and being aimed to further involvement while studying professional purpose foreign language.

Materials and methods of research. The main applied methods dealt with the comparative analysis as well as semantic and syntactic methods, interpretation method or mathematic calculations to be fulfilled during 2021/2022 practical linguistic studies by students of the Faculty of Land Management within the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine on the basis of geodetic Ukrainian dictionary ([5]) and some foreign vocabularies in the field of cartography itself [6], [7].

Results of the research and their discussion. Our investigation was involved during some stages. Firstly of all, our attention was drawn to the structural features of sixty-four three-component constant clichés with morpheme *карт* (hereinafter - TCCMK). At this stage there were defined the structural features of TCCMK with additional prepositions and conjunctions and TCCMK additional prepositions and conjunctions. At this stage it was concluded that the identified twenty-seven varieties of three componenti fixed terminological structures with additional prepositions and conjunctions, in turn, form additional categories: "TCCMK with disposable use of the preposition of", disposable use of the conjunction *and* as well as " TCCMK with simultaneous single use of both the conjunction *and* as well as the preposition *for*".

It was noted that TCCMK with a disposable use of the preposition *of* are presented in twenty-five varieties (1) *being up date of the map – сучасність карти*; 2) *engraving of the map originals – гравіювання оригіналів карт*; 3) *point of zero distortion – точка нульових спотворень на карті*; 4) *marking of cartographic representations – маркування картографічного зображення*; 5) *basic scale of map – масштаб карти головний*; 6) *dashed elements of map – штрихові елементи карти*; 7) *types of map legend – типи легенди карти*; 8) *geometrical accuracy of map – точність карти геометрична*; 9) *cartographical method of cognition – метод пізнання картографічний*; 10) *map of the newest tectonics – карта новітньої тектоніки*; 11) *map of quaternary sedimentation – карта четвертинних відкладень*; 12) *world map of scale 1:2500000 – карта світу масштабу 1: 2500000*; 13) *other maps of Vorlan – карти Боплана інші*; 14) *maps of animal world – карти тваринного світу*; 15) *Beauplan maps of Ukraine – карти України Боплана*; 16) *ancient maps of Ukraine – карти України стародавні*; 17) *digital maps of terrain – карти цифрові місцевості*; 18) *map coverage of Ukraine – картографічна забезпеченість України*; 19) *mapping of Ukrainian land – картографування українських земель*; 20) *original map for edition– оригінал карти видавничий*; 21) *surveying preimage of map*

– *оригінал карти знімальний*; 22) *compilation sheet of map – оригінал карти складальний*; 23) *transferring of cartographic imagery – перенесення картографічного зображення*; 24) *special map of Ukraine – спеціальна карта України*; 25) *equations of cartographical projection – рівняння картографічної проекції*) and TCCMK with a disposable use of the conjunction *and* have two representatives (*irrigation and drainage maps – карти гідромеліоративні*; *map projection and mapping – проектування і складання карт*) and TCCMK with simultaneous single use of both the conjunction *and* as well as the preposition *for* – only within one sample like *preparation of map for publishing – підготовка карти до видання*).

The represented list became a proof of sufficient frequency of use in the reference literature of the land management branch only TCCMK with disposable use of the preposition *of* and rare use of TCCMK with disposable use of the conjunction *and* or TCCMK with simultaneous use of preposition *of* and conjunction *and* in one cliché.

In addition to the TCCMK with available additional prepositions and conjunctions, more representatives were found among the TCCMK without additional prepositions and conjunctions - in thirty-seven varieties: 1) *initial map data – вихідні дані карти*; 2) *map margin dimentions – розміри рамок топографічних карт*; 3) *combined cartographical projection – проекція картографічна комбінована*; 4) *degree map frame – рамка карти градусна*; 5) *digital map passport – паспорт цифрової карти*; 6) *attendant cartographical document – картографічний документ черговий*; 7) *tiny film map – карта на мікрофільмі*; 8) *general topographic map – карта оглядово-топографічна*; 9) *international world map – карта світу міжнародна*; 10) *general geographic maps – карти загальногеографічні*; 11) *general economic maps – карти загальноекономічні*; 12) *general educational maps – карти загальноосвітні*; 13) *economic-geographical maps – карти економіко-географічні*; 14) *engineering-geological maps – карти інженерно-геологічні*; 15) *population service maps – карти обслуговування населення*; 16) *medical geographical maps – карти медико-географічні*; 17) *social economic maps –*

карти соціально-економічні; 18) *public phenomenon maps* – карти суспільних явищ; 19) *topographic digital maps* – карти топографічні цифрові; 20) *physical geographical maps* – карти фізико-географічні; 21) *digital contour maps* – карти цифрові контурів; 22) *digital naval maps* – карти цифрові морські; 23) *digital relief maps* – карти цифрові рельєфу; 24) *map proof-sheet* – коректура карти; 25) *main map preimage* – оригінал карти основний; 26) *ink map original* – оригінал карти фарбовий; 27) *colour map original* – оригінал карти фарбовий; 28) *background map original* – оригінал карти фоновий; 29) *inner map edge* – рамка карти внутрішня; 30) *outer map edge* – рамка карти зовнішня; 31) *digital map editing* – редагування цифрової карти; 32) *metric cartographical information* – інформація картографічна метрична; 33) *automated cartographical system* – система картографічна автоматизована; 34) *expert cartographical system* – система картографічна експертна; 35) *semantic cartographical information* – інформація картографічна семантична; 36) *service cartographical information* – інформація картографічна службово-довідкова; 37) *cartographical digital information* – інформація картографічна цифрова.

The existing structural analysis provided a basis for confirming the higher frequency of use of TCCMK without additional prepositions and conjunctions in the reference terminological literature.

During the second stage the object of research was the analysis of TCCMK for the available parts of speech in their composition, including eight types of clichés: a) adjective-noun-noun relations, b) adjective-adjective-noun relations; c) noun-adjective-noun relations; d) noun relations; e) adjective-adjective-noun relations; f) the adjective of noun relations; g) noun-numeral relations and j) pronoun-noun relations. Among TCCMK some eighteen representatives of adjective-noun-noun relations were identified (1) *initial map data* – вихідні дані карти; 2) *digital map passport* – паспорт цифрової карти; 3) *tiny film map* – карта на мікрофільмі; 4) *international world map* – карта світу міжнародна; 5) *public phenomenon maps* – карти суспільних явищ; 6) *digital contour maps* – карти цифрові контурів; 7) *digital relief maps* – карти цифрові рельєфу; 8) *main map preimage* –

оригінал карти основний; 9) *digital map edition* – редагування цифрової карти; 10) *inner map edge* – рамка карти внутрішня; 11) *outer map edge* – рамка карти зовнішня; 12) *special map of Ukraine* – спеціальна карта України; 13) *original map for edition* – оригінал карти видавничий; 14) *digital maps of terrain* – карти цифрові місцевості; 15) *ancient maps of Ukraine* – карти України стародавні; 16) *cartographical method of cognition* – метод пізнання картографічний; 17) *geometrical accuracy of map* – точність карти геометрична; 18) *basic scale of map* – масштаб карти головний) as well as fifteen representatives of adjective-adjective-noun relations (1) *attendant cartographical document* – картографічний документ черговий; 2) *general topographic map* – карта оглядово-топографічна; 3) *general geographic maps* – карти загальногеографічні; 4) *general economic maps* – карти загальноекономічні; 5) *general educational maps* – карти загальноосвітні; 6) *economic-geographical maps* – карти економіко-географічні; 7) *engineering-geological maps* – карти інженерно-геологічні; 8) *medical geographical maps* – карти медико-географічні; 9) *social economic maps* – карти соціально-економічні; 10) *topographic digital maps* – карти топографічні цифрові; 11) *physical geographical maps* – карти фізико-географічні; 12) *digital naval maps* – карти цифрові морські; 13) *cartographical digital information* – інформація картографічна цифрова; 14) *semantic cartographical information* – інформація картографічна семантична; 15) *metric cartographical information* – інформація картографічна метрична) or twelve samples of noun-noun-noun relations (1) *map margin dimensions* – розміри рамок топографічних карт; 2) *degree map frame* – рамка карти градусна; 3) *population service maps* – карти обслуговування населення; 4) *map proof-sheet* – коректура карти; 5) *ink map original* – оригінал карти фарбовий; 6) *colour map original* – оригінал карти фарбовий; 7) *background map original* – оригінал карти фоновий; 8) *compilation sheet of map* – оригінал карти складальний; 9) *map coverage of Ukraine* – картографічна забезпеченість України; 10) *Beauplan maps of Ukraine* – карти України Бопплана; 11) *types of map legend* – типи легенди карти; 12) *point of zero distortion* – точка нульових спотворень на карті). Besides, among the

TCCM nine items of participle-adjective-adjective-noun relations were identified 1) *combined cartographical projection* – *проекція картографічна комбінована*; 2) *automated cartographical system* – *система картографічна автоматизована*; 3) *being up date of the map* – *сучасність карти*; 4) *engraving of the map originals* – *гравіювання оригіналів карт*; 5) *transferring of cartographic imagery* – *перенесення картографічного зображення*; 6) *surveying preimage of map* – *оригінал карти знімальний*; 7) *mapping of Ukrainian land* – *картографування українських земель*; 8) *marking of cartographic representations* – *маркування картографічного зображення*; 9) *dashed elements of map* – *штрихові елементи*) as well as six representatives of noun-adjective-noun relations (1) *expert cartographical system* – *система картографічна експертна*; 2) *service cartographical information* – *інформація картографічна службово-довідкова*; 3) *equations of cartographical projection* – *рівняння картографічної проекції*; 4) *maps of animal world* – *карти тваринного світу*; 5) *map of quaternary sedimentation* – *карта четвертинних відкладень*; 6) *map of the newest tectonics* – *карта новітньої тектоніки*) and one noun-noun-numeral sample (*world map of scale 1:2500000* – *карта світу масштабу 1: 2500000*) or one representative of pronoun-noun relations (*other maps of Vorplan* – *карти Боплана інші*).

The given list testified to the priority of the use of constant expressions in adjective-adjective-noun relations and adjective-adjective-noun relations and rarely the use of forms of adjective-adjective-noun relations and nouns and nouns-adjective-adjective-adjective-adjective-noun relations.

During the third stage, the object of the study was the comparison of the frequency of use of common and proper names in terms of cartography, which resulted in evidence that proper names in terminological clichés of cartography are not high frequency, although unexpectedly available in comparison with other branches terminology and have the main manifestations in only six varieties: 1) *special map of Ukraine* – *спеціальна карта України*; 2) *ancient maps of Ukraine* – *карти України стародавні*; 3) *map coverage of Ukraine* – *розмітка карти України*; 4) *Beauplan maps of Ukraine* – *карти України Боплана*; 5) *mapping of Ukrainian land* – *картографування українських земель*; 6) *other maps of Vorplan* – *карти Боплана інші*.

At the fourth stage we summarized achievements of future cartographers' linguistic analyzing results in two adequate tables because we consider the summarizing of data in some tables to be very important stage for every scientific activity concerning every branch of knowledge(not only cartography) regardless of the subject of investigation.

Table 1
TCCMK representatives according to structural specific features

TCCMK type to structural specific features	The number of TCCMK defined items
TCCMK with a disposable use of the preposition <i>of</i>	25
TCCMK with a disposable use of the conjunction <i>and</i>	2
TCCMK with simultaneous single use of both the conjunction <i>and</i> as well as the preposition <i>for</i>	1
TCCMK without additional prepositions and conjunctions	37

Table 2
TCCMK representatives according to part of speech

TCCMK type according to part of speech	The number of TCCMK defined items
TCCMK in adjective-noun-noun relations,	18
TCCMK in adjective-adjective-noun relations	15
TCCMK in noun -noun-noun relations	12
TCCMK in participle-adjective-adjective-noun relations	9
TCCMK in noun-adjective-noun relations;	6
TCCMK in pronoun-noun relations	1

Such table 1 gave opportunity to confirm that more attention is worth to be paid on the TCCMK without additional prepositions and conjunctions and some TCCMK with a disposable use of the preposition *of* because of their frequent

representations within the cartographic dictionaries.

The represented table 2gave opportunity to confirm that more attention must be paid on the TCCMK in adjective-noun-noun relations and TCCMK in adjective-

adjective-noun relations

At the fifth stage we asked students to involve the previously defined spread structures into their communicative activity concerning oral presentations, visual presentations, group projects in professional disciplines or the formation of dialogues about the real life stories about a future land manager's activity.

According to the first table data there were several samples of students' adequate solutions exemplifying such students' dialogue involving favourite TCCMK with a disposable use of the preposition *of* as *"- Hi, nice to meet you.-Hi, it's nice to meet you too.- Let join us to go to our groupmate's birthday party.- Oh, it may be later because now I am studying digital maps of terrain, map coverage of Ukraine and mapping of Ukrainian land.- It's a pity but what is your progress? - Oh, by this moment I've got knowledge only about basic scale of map as well as dashed elements of map or types of map legend. Is it enough for marking of cartographic representations to achieve geometrical accuracy of map? -Well, do you mean these positions for digital maps of terrain or of common title maps?- Who knows...- But what unstudied material left? - Well, I need also to know about surveying preimage of map, compilation sheet of map and transferring of cartographic imagery.- I think that you are over hard working student and you need a break just now. Your brain need a rest at least for a half of day.- I agree, I'm glad that you take care of me. Let us go to our groupmate's birthday party"*.

It worth to say that reading of such dialogue is related with the active other students' perception because they were in need to admit the used terms (*digital maps of terrain, map coverage of Ukraine, mapping of Ukrainian land, dashed elements of map, basic scale of map, dashed elements of map or types of map legend, marking of cartographic representations, geometrical accuracy of map, digital maps of terrain, surveying preimage of map, compilation sheet of map, transferring of cartographic imagery etc.*) while listening to the real life land manager's life story or communicative common speech phrases or interesting general plot of the story which play important role in formation of students' wish to study difficult three component cartographic terms.

The same dependence is noted

according to the second table data while application into students' speech such terms as *general topographic map, international world map, general geographic maps, general economic maps and general educational maps, geographical maps, engineering-geological maps, population service maps, medical geographical maps, social economic maps, public phenomenon maps, topographic digital maps, physical geographical maps, digital contour maps, digital naval maps, digital relief maps, digital map editing or selecting metric cartographical information, semantic cartographical information, service cartographical information, cartographical digital information, initial map data, digital map passport, degree map frame, inner map edge, outer map edge, map margin dimensions* within the following dialogue: *"-Hi, it's time for vacations. Take the most necessary things with you. - OK, I'm ready. - Oh, but why is your luggage too heavy? What papers did you take?- I cannot do without general topographic map, international world map, general geographic maps, general economic maps and general educational maps. They are not too heavy.- But I feel that you said me not everything.- Just a little. Also I put economic- geographical maps, engineering-geological maps, population service maps, medical geographical maps, social economic maps. Is it all? See my eyes - Well, I think that you haven't noticed public phenomenon maps, topographic digital maps, physical geographical maps, digital contour maps, digital naval maps and digital relief maps within my vacation luggage.-Oh, leave all maps at home. I do not think that you will deal with digital map editing or selecting metric cartographical information, semantic cartographical information, service cartographical information or even cartographical digital information and initial map data in summer on the beach.- Well, I may be right. I've followed your advice but what about digital map passport instead of all maps?. I want to spend some vacation time observing degree map frame, inner map edge, outer map edge to calculate map margin dimensions.- No way, only fresh air, clear water, warm sun and I instead of all maps, passports and cartographic work. Have a real rest. Postpone every work till September. - I agree. Thanks for taking care of me.- Not at all.*

It worth to say that abovenamed the first type dialogues touched students' emotions, reactions, real life situation and became more helpful for the development of aspiration to study three component cartografic structures. Such dialogue composing dealt with the advice by T. Yatsenko, E. Ivashkevych, L. Halushko., L. Kulakova to consider own emotions expression dialogue to be in in-depth cognition of the subject's psyche: while functioning of pragmatic referent statements [15].

They differ from the ordinary dialogues in which students mainly had to select and rewrite definition of necessary concepts.

It's worth also to say that the abovenamed second type dialogues have their place while studying English too because they develop skills to analyze foreign Internet material selecting information according to the set parameters which is important for scientific work of every branch of science too exemplifying such content as "- Good afternoon. Let us discuss some three component terminological constructions being related to cartography. - Good afternoon. Let us discuss some three components cartographic concepts like Basic systematic mapping and National Cartographic System. That are the sources for definition? - They are vocabularied data by Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística [and Perry-Castañeda Library Map Collection Perry-Castañeda Library Map Collection] [6]. - We'll start with Basic systematic mapping. Do you know its definition? - Yes, I do. Basic systematic mapping is a set of regular mapping operations destined to the edition of charts for the systematic coverage of a country or region, from which other charts or maps can derive upon. - And what is National Cartographic System? It comprises national entities, either public or private. Comprises all the cartographic activities in the entire national territory, according to Decree-Law no. 243. - Do you know anything about Brazilian Geodetic System? Yes, I do. It is a - set of geodetic points deployed in the terrestrial surface within the Brazilian boundaries, established by operational procedures and calculated coordinates, according to precise geodetic models compatible with the objectives they are destined. - And what is about The Global Positioning System (GPS)? - It is a space-based radionavigation system owned by the

United States government and operated by the US Air Force. It is a global navigation satellite system that provides geolocation and time information to a GPS receiver anywhere on or near the Earth where there is a format. - And do you know definition of GPS Exchange Format? - Yes, I do. The file format GPX, short for GPS Exchange Format, is an XML schema designed as a common GPS data format for software applications. It can be used to describe waypoints, tracks, and routes. The format is open and can be used without the need to pay license fees. Location data (and optionally elevation, time, and other information) is stored in tags and can be interchanged between GPS devices and software. Most GPS devices can save data as GPX files. You can also use some mygeodata converter to convert your file type to GPX. - Thanks for your answers. - Bye".

It's worth to say that such unemotional content of dialogue is the simplest form of students' way of thinking while composing dialogues earlier (even at secondary school) to get a good mark but without detailed own opinion.

To improve situation we'd recommend firstly to add the represented existed content by some replicas like "Hello, have not seen you for ages", "You are so clever and you know a lot", "I can not imagine how can you get to your mind such spread definition. You're well done. Can you answer more questions. Sorry but I'm short of time. We need to postpone our conversation" etc.

After taking into account such improvements the new-created third type dialogue is considered to be intermediate between the previous ones and plays an important role into adaptation to dialogue content transferring.

Such work appeared to be successful activity during 2021/2022 English studying process at the Faculty of Land Management within the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Thus, we confirmed our previous article ([13]) conclusion also concerning three components terminological statements with the morpheme *карм*:- the experience of linguistic studies deals with finding new strategies for preparing young people for lifelong learning in particular and forming a multifaceted personality of higher education students, for example, in terms of engaging in non-philological profile translation terminology

to develop skills of selective reading, analysis, personal choice of digital sampling certain research and involvement of selected lexical units in the text canvas in the form of oral presentations, visual presentations, group projects in professional disciplines or the formation of dialogues about the real life of a student of a particular non-philological specialty directly in practical land manager's English classes in general .

Conclusions and future perspectives.

The results of the study are presented in eight conclusions. The result of the study is in eight conclusions. At first it was found that the morpheme *карм* is common not only within the two-component terminological clichés that we have previously studied, but also within some three-component expressions. Secondly, the following categories of three-component constant clichés with morpheme *карм* (hereinafter - TCCMK) according to their structural features were identified: TCCMK are divided into clichés with available additional prepositions and conjunctions (which, in their turn, form three additional internal categories) and TCCMK without additional prepositions and conjunctions. At third, according to land management branch literature there is evidence of sufficient frequency of only TCCMK structures with a disposable use of the preposition *of* and rare TCCMK with disposable use of the conjunction *and*- or TCCMK with simultaneous disposable use and the conjunction *and* as well as the with preposition *for*. At fourth, the presence of higher frequency of TCCMK use without additional prepositions and conjunctions within the reference terminology has been confirmed. At fifth, there were certain characteristics of TCCMK identified noting the available parts of speech in eight varieties. At sixth, the priority of the use of TCCMK in adjective-adjective-noun relations and adjective-adjective-noun relations and the rare use of forms of participle-adjective-noun relations and noun-adjective-noun relations as well as pronoun-noun relations. At seventh

it is investigated that proper names within TCCMK do not differ in high frequency, although they are unexpectedly available in comparison with other branches of terminology. At eighth, it is investigated that the TCCMK translation is mostly expected (although sometimes with a changed order of translation words or mismatch of singular and plural forms in Ukrainian and English versions or incomplete translation, etc). We consider the experience of linguistic studies concerning three components terminological statements analysis deals with finding new strategies for preparing young people for lifelong learning in particular and forming a multifaceted personality of higher education students, for example, in terms of engaging in non-philological profile translation terminology to develop skills of selective reading, analysis, personal choice of digital sampling certain research and involvement of selected lexical units in the text canvas in the form of oral presentations, visual presentations, group projects in professional disciplines or the formation of dialogues about the real life of a student of a particular non-philological specialty directly in practical land manager's English classes in general . The prospect of the study is the analysis of the presence of multi-component terminological clichés with the translated Ukrainian morpheme *карм*-into English language,naming clichés which consist of more than three structural elements also basing on structural features analysis as well as features of the used parts of speech in their composition or the reliability of translation and the presence of proper names in terminological clichés, etc. in the context of describing the experience to select terminological structures for the practical purpose of developing foreign language skills of students of higher education concerning land management branch of knowledge .The results of linguistic observation is worth to be practically fixed at three different types students' dialogues.

Список використаних джерел

1. Berezova L. V., Mudra S. V., Yakushko K. H. The effect of webquests on the writing and reading performance of university students. *Information Technologies and Learning Tools*, 64 (2), 2018. P. 110–118. <https://doi.org/10.33407/itlt.v64i2.1979>
2. Васьківська Г., Паламар С., Порядченко Л. Психолінгвістичні аспекти

формування культури діалогічного спілкування. *Психолінгвістика*, 2019. 26(2), С.11–26

3. Дроздова І. П. Система вправ із розвитку професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю. *Наукові записки. Сер «Педагогіка»*, 2012. № 1. С. 74–79

4. Кусіль В., Грабовська І. Теоретичні основи дослідження метакомунікативних маркерів у сучасній лінгвістиці. *Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*. Переяслав, 2019. С. 344–346

5. Літинський В.В. *Геодезичний енциклопедичний словник*. Львів:Євросвіт, 2001. 668 с.

6. Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística .Cartographic dictionary. URL: <https://www.ibge.gov.br/en/geosciences/methods-and-reference-documents/terminology-and-glossaries/18546-cartographic-dictionary.html?=&t=sobre>

7. Perry-Castañeda Library Map Collection. Glossary of Cartographic Terms. URL: <https://maps.lib.utexas.edu/maps/glossary.html>

8. Поліщук А. В. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей у світлі європейських стандартів якості освіти. *Педагогіка в системі гуманітарного знання*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С.115–116

9. Сидорук Г.І. Аналіз структурно-семантичних характеристик термінів аграрного спрямування в перекладацькому аспекті. *Міжнародний філологічний часопис*, 2021. 12 (4).С. 40–44 DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.007> .

10. Сиротіна О. О. Морфологізований концепт БіО- в процесах концептуальної деривації англійських біотехнологічних одиниць. *Міжнародний філологічний часопис*, 2022. 13 (1).С. 34-40

11. Усик Л.М., Приймак Л.В., Сілютіна І.О. Роль англійської лінгвістичної термінології у сучасному науковому дискурсі. *Міжнародний філологічний часопис*. 2022 13(1). С.14-23 DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.01.014>

12. Чайка О.І. Виховання полікультурності у вищій школі за допомогою рефлексії. *Міжнародний філологічний часопис*, 2021. 12 (4). С. 145–148 <http://dx.doi.org/10.31548/philology2021.04.026>

13. Якушко К. Г. Розвиток профмобільності майбутніх картографів через іншомовні лінгвістичні студії. *Сучасна освіта: стратегії та технології*

навчання : зб. наук. праць. Переяслав: Домбровська, 2022. С.443–447

14. Яременко Н. В. Впровадження елементів предметно-інтегрованого навчання для розвитку усного мовлення студентів. *Міжнародний філологічний часопис*, 2021. 12 (4). С. 145-149 <https://doi.org/10.31548/philolog2021.03.145>

15. Яценко Т., Івашкевич Е., Галушко Л., Кулакова Л. Діалог у глибинному пізнанні психіки суб'єкта: функціонування прагматичних референтних висловлювань. *Психолінгвістика*, 2022. 31(1) С.187–232

References

1. Berezova, L. V., Mudra, S. V., Yakushko, K. H. (2018). The effect of webquests on the writing and reading performance of university students. *Information Technologies and Learning Tools*, 64(2).110–118. <https://doi.org/10.33407/itlt.v64i2.1979>

2. Vaskivska, H., Palamar, S., Poriadchenko, L. (2019). *Psykholingvistychni aspekty formuvannia kul'tury dialogichnoho spilkuвання* [Psycholinguistic aspects of formation of culture of dialogical communication]. *Psycholinguistics*. 26 2). 11–25.

3. Drozdova, I. P. (2012). *Sistema vprav iz rozvitku profesijnogo movlennya studentiv vischih navchalnih zakladiv nefilologichnogo profilu* [System of activities for the development of non-linguistic students' professional speaking skills in higher institutions]. *Naukovi zapiski. Ser Pedagogika*. N. 1. 74-79

4. Kusil, V., Grabovska, I. (2019). *Teoretychni osnovy doslidzhennia metakomunikatyvnykh markeriv u suchasni lingvistytsi* [Theoretical grounds to investigate metacommunicative markers in modern linguistics]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovo-practychnoi internet-konferentsii "Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh globalizatsii"*. Pereyaslav, № 52. 344–346

5. Litynskyi, V. V. (2001). *Geodezychnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Geodetic encyclopedic dictionary]. Lviv: Yevrosvit. 668

6. Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística .Cartographic dictionary. Retrieved from: <https://www.ibge.gov.br/en/geosciences/methods-and-reference-documents/terminology-and-glossaries/18546-cartographic-dictionary.html?=&t=sobre>

7. Perry-Castañeda Library Map Collection. Glossary of Cartographic Terms. Retrieved from: <https://maps.lib.utexas.edu/maps/glossary.html>

8. Polischuk, A.V. (2016). Formuvannia inshomovnoi komunikativnoi kompetensii studentiv nefilologichnykh spetsial'nostei u svitli yevropeyskykh standartiv yakosti osvity [Formation of foreign language communicative competence of students of non-philological specialties in the light of European standards of education quality]. *Pedagogika v systemi humanitarnoho znannia: zbirnyk materialiv Vseukrainskoji naukovo-practychnoi konferentsii*. Kherson: Vydavnychiy dim "Helvetyka". 115–116

9. Sydoruk, H. I. (2021). Analiz strukturno-semantychnykh kharakterystyk terminiv agrarnoho spriamuvannia v perekladatskomu aspekti [Analysis of structural and semantic characteristics of agricultural terms in the translation aspect]. 12 (4). DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.007>. 40–44

10. Syrotina, O.O. (2022). Morfolohizovanyi kontsept BIO- v protsesakh kontseptual'noi deryvatsii aghlijskykh biotekhnologichnykh odynyts [Morphologized concept-BIO in the process of conceptual derivation of the English biotechnological units]. *International journal of philology* 13(1). 34–40

11. Usyk, L.M., Pryimak L.V., Silutina, I. O. (2022). Rol' anglijskii lingvistychnoi terminologii u suchasnomu naukovomu dyskursi. [The role of English terminology in

modern scientific discourse]. *International journal of philology* 13(1). 14–23

12. Chaika, O.I. (2021). Vychovannia polikul'turnosti u vyschii shkoli za dopomohoiu refleksii [Cultivating polyculturalism in higher education: reflective approach]. *International journal of philology*. 12 (4). pp. 145–148 <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2021.04.026>

13. Yakushko, K. H. (2022). Rozvytok profmobilnosti majbutnikh kartografiv cherez lingvistychni studii [The formation of future cartographers' professional mobility due to foreign language linguistic studies]. *Suchasna osvita: strategii ta tekhnologii navchannia: zbirnyk naukovykh prats*. Pereyaslav: Dombrovska. 443–447

14. Yaremenko, N.V. (2021). Vprovadzhennia elementiv predmetno-integrovanogo navchannia dlia rozvytku usnogo movlennia studentiv [Introduction of clil elements for the development of students' oral speech]. Впровадження елементів предметно-інтегрованого навчання для розвитку усного мовлення студентів. *International journal of philology*. 12 (4). 145–149 <https://doi.org/10.31548/philolog2021.03.145>

15. Yatsenko, T., Ivashkevych, E., Halushko, L., Kulakova, L. (2022). Dialog u glybynnomu piznanii psykhyku subjekta: funktsionyvannia pragmatychnykh referentnykh vyslovliuvan'. [Dialogue in in-depth cognition of the subject's psyche: functioning of pragmatic referent statements]. *Psycholinguistics*. 31 (1). 187–232.

Анотація. Актуальність. Сьогодні спостерігаємо нестачу деталізованих розвідок з спостереження лінгвістичної роботи студентів впродовж декількох стадій з метою розвитку поліпрофесійних загальних навичок.

Методи. Застосовано педагогічний експеримент під час лінгвістичної роботи майбутніх картографів. **Результати.** Існують такі розряди трьохкомпонентних сталих кліше з морфемою «карт» (далі – ТСТКК) відповідно їх структурних особливостей, як кліше з наявними додатковими прийменниками та сполучниками та ТСТКК без додаткових прийменників та сполучників, серед яких достатньо часто вживаються лише ТСТКК із одноразовим використанням прийменника «of» та рідкоживані ТСТКК із одноразовим використанням сполучника «and» або ТСТКК із одночасним одноразовим вживанням і сполучника «and», і прийменника «for». Виявлено певні характеристики ТСТКК за наявними частинами мови у вісьмох різновидах з пріоритетністю вживання ТСТКК у прикметниково-прикметниково-іменникових відношеннях та прикметниково-прикметниково-іменникових відношеннях та рідко вживані дісприкметниково-прикметниково-іменникових відношення та іменниково-прикметниково-іменникові відношення так само, як і поодинокі вживані ТСТКК з іменниково-числівникових або займенниково-іменникових відношень; власні назви у ТСТКК не вирізняються високою частотністю, хоча й несподівано наявні у порівнянні з іншими галузями термінознавства. Результати лінгвістичного огляду доцільно використовувати на практиці під час укладання трьох типів діалогів.

Перспективи подальших розвідок є опису досвіду підбору термінологічних структур з практичною метою розвитку іншомовних вмінь слухачів вищої освіти.

Ключові слова: сталі сполуки, трьохкомпонентна побудова, картографічний словниковий склад, землевпорядкування, версія іноземною мовою.

З М І С Т

МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

ГОЛОФРАЗИСНІ КОНСТРУКЦІЇ У АНГЛІЙСЬКИХ ТА ФРАНЦУЗЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ (англійською мовою)	
<i>Гольцова М. Г., Вітомська Н. М.</i>	5
ГРАМАТИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ У СТРУКТУРІ СИНТАКСИЧНО НЕЧЛЕНОВАНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ	
<i>Личук М. І.</i>	14
МЕТОНІМІЯ ДЛЯ ОПИСУ КОНЦЕПТУ СУМНІВ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ	
<i>Ніжнік Л. І.</i>	25
ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕТАФОР УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (на матеріалі аграрної реклами)	
<i>Ольховська Н. С., Міхійченко Н. А.</i>	35
ЕПІСТОЛЯРНИЙ ДИСКУРС «ЛИСТИ ДО ОЛЕСЯ ГОНЧАРА»: АДРЕСАТНО-АДРЕСАНТНА СТРАТЕГІЯ	
<i>Степаненко Н. С.</i>	47

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

КОНЦЕПТ «ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ» СЬОГОДЕННЯ: ДЖЕРЕЛА, СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ	
<i>Вакулик І. В.</i>	57
ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНА РОЛЬ ЕВФЕМІЗМІВ ТА ДИСФЕМІЗМІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТА ЗМІ	
<i>Сидорук Г. І., Самойленко Ю. І.</i>	68
ПИТАННЯ ПОЛІТИКОРЕКТНОЇ МОВИ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ (англійською мовою)	
<i>Туріцина О. М.</i>	80

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

ІКТ СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ (англійською мовою)	
<i>Стрілець В. В.</i>	91
КРАЇНОЗНАВЧИЙ МАТЕРІАЛ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	
<i>Цимбал С. В., Яременко Н. В.</i>	102
ВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖОСОБОВОГО СПІЛКУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	
<i>Черепинська А., Бевзо Г., Журавльов В.</i>	112
ВИХОВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ (англійською мовою)	
<i>Чайка О. І.</i>	123

C O N T E N T S

LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES

HOLOPHRASTIC CONSTRUCTIONS IN ENGLISH AND FRENCH FICTION	
<i>Holtsova M. H., Vitomska N. M.</i>	5
GRAMMATICAL VALENCE IN THE STRUCTURE OF SYNTACTICALLY NON-SEGMENTED WORD-COMBINATION	
<i>Lychuk M. I.</i>	14
METONYMY TO DESCRIBE CONCEPT DOUBT IN ENGLISH ARTISTIC DISCOURSE	
<i>Nizhnik L. I.</i>	25
THE MAIN DIFFICULTIES IN TRANSLATION OF NIMETSKOMOV'S METAPHORS UKRAINIAN MOVIE (on the materials of agricultural advertising)	
<i>Olkhovska N. S., Mikhienko N. A.</i>	35
THE EPISTOLARY DISCOURSE "LETTERS TO OLES HONCHAR": AN ADDRESSEE-ADDRESSER STRATEGY	
<i>Stepanenko N. S.</i>	47

COMMUNICATION STUDIES

THE CONCEPT OF "INFORMATION SPACE" OF THE PRESENT: SOURCES, STATE, PROSPECTS <i>Vakulyk I. I.</i>	57
FUNCTIONAL AND PRAGMATIC ROLE OF EUPHEMISMS AND DYSPEMISMS IN ENGLISH POLITICAL DISCOURSE AND THE MEDIA <i>Sydooruk H. I., Samoilenko Yu. I.</i>	68
THE ISSUE OF POLITICALLY CORRECT LANGUAGE IN MASS AND SOCIAL MEDIA <i>Turitsyna O. M.</i>	80

THEORY AND METHODS OF TEACHING

ICT-BASED TRANSLATION STRATEGIES OF PROSPECTIVE SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATORS <i>Strilets V. V.</i>	91
REGIONAL STUDY MATERIAL AS A NECESSARY COMPONENT OF THE ENGLISH LANGUAGE STUDYING BY STUDENTS OF NON-LANGUAGE SPECIALTIES <i>Tsymbol S. V., Yaremenko N. V.</i>	102
VERBAL ASPECTS OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IN ENGLISH <i>Cherepynska A., Bevzo H., Zhuravlov V.</i>	112
IMPLEMENTING TECHNOLOGY OF POLY- /MULTICULTURAL EDUCATION FOR FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS: INTEGRATED APPROACH <i>Chaika O. I.</i>	123

**LINGUISTICS AND TRANSLATION STUDIES.
МОВОЗНАВСТВО І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО**

УДК 811.111'373.611

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.001](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.001)

**HOLOPHRASTIC CONSTRUCTIONS IN ENGLISH AND FRENCH FICTION
ГОЛОФРАЗИСНІ КОНСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКИХ
ТА ФРАНЦУЗЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ**

M. H. HOLTSOVA, PhD in Philology,
Associate Professor, Department of Romance and Germanic Languages and Translation

М.Г. ГОЛЬЦОВА, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романо-германських мов і перекладу

E-mail: mariam88@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2385-436X>

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
Національний університет біоресурсів і природокористування України

N. M. VITOMSKA, PhD in Philology,
Associate Professor, Department of Spanish and French Philology

Н. М. ВІТОМСЬКА, доцент кафедри іспанської та французької філології

E-mail: vitomska1958@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-9741-9689>

Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine
Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

Abstract. *Holophrasis is an occasional type of lexical and syntactic method of word formation in which a syntactic unit is transformed into a lexical one. Holophrastic constructions (HCs) are a productive method of occasional word formation in English and French writing. HCs are typically used to enhance expressiveness, conciseness, and accuracy in writing. In this study, we examined HCs in the language of modern English and French writers in terms of their syntactic structure, semantics, graphical representation, and functions.*

To achieve this goal, methods of induction and deduction, word-forming analysis and linguistic definition have been used. Holophrastic constructions, collected by a continuous sample of works of French and English-language fiction, have become the research material. We found that the HCs in our texts consisted of between two and twenty-six components, suggesting a high ceiling on the number of units that can be combined to make a HC. While most of the HCs in the texts were semantically transparent, there were several semantically opaque examples that required additional cultural and intertextual knowledge to decode. The HCs in both English and French were represented visually in several ways: hyphens, italics, capitalisation, and the combination of these methods.

The article has presented nominative and attributive HCs with different stylistic loads. Nominative HCs refer to certain concepts and phenomena of reality, giving them greater expressiveness and originality. Attributive HCs are formed to express the quality of an object using lexical, semantic and morphological means. HCs in our texts served various functions: nominative, descriptive, pragmatic, and as a way to compress content. The context of holophrastic construction use is usually limited by the sentence in which it is used. The emphatic nature, vivid expressiveness, self-contextualisation and ability to conserve linguistic efforts are distinguishing features of HCs.

Keywords: *occasional lexical unit; holophrasis, holophrastic construction; language economy; modern English and French fiction.*

Introduction. The English and French word-building systems are characterized by the frequent formation of compound and composite words. The study of these

composite words, or holophrastic constructions (HCs), is aimed at revealing the features of HCs and the mechanisms underlying them.

Syntactic compounding and HCs are considered the most economical means of describing concepts and concrete phenomena, and their use in both English and French literature is increasing. The study of these new formations in modern texts that specifically reinterpret creative compounding is a new and promising avenue for research. The study of how HCs function in modern texts can potentially reveal their functional specificity, as well as their role in realizing the informational and emotional potential of literary texts.

Literature review. Occasional words and word combinations or occasionalisms, that characterized by unusual form, concentration of semantic load, and variety of functions, have been a consistent focus of scientific research both in European linguistics [9; 10; 14; 33] and Ukrainian one [1; 3; 4; 5; 19; 25].

Belinda Crawford Camiciottoli in her article [10], offered an in-depth analysis of hyphenated phrasal expressions (HPEs) in the American edition of *Vogue*. Her study provides a useful benchmark for contrastive studies aiming to understand extent to which HPE usage in American *Vogue* may influence the writing styles of journalists of other language backgrounds, with particular reference to Italian fashion journalism [10]. In a previous article, “My almost-leggings-so-I’m-kind-of-cheating jeans,” [9] she explored contemporary fashion discourse through a systematic analysis of hyphenated holophrastic constructions, viewing them as linguistic features that are analytically challenging but have strong expressive potential.

Carola Trips introduced a “train once, use many” approach for the syntactic analysis of phrasal compounds [33] and proposed a method that used a state-of-the-art dependency parser not only to analyse sentences but also to compound the non-head of phrasal compounds in a well-defined particular condition which is the analysis of the non-head spanning from the left boundary to the nominal head of the phrasal compound.

Trips and Kornfilt in their research [34] discussed the properties of phrasal compounds in English, German, Turkish and Sakha, a Turkic language. They addressed the question of the formal status of the

elements in phrasal compounds, investigating and comparing the languages under discussion.

Guenther, Kotowski, and Plag presented data from the Corpus of Contemporary American English that verified the existence of adjectival phrasal compounds in the English language. The authors demonstrated that these compounds are similar to non-phrasal adjectival compounds and to nominal phrasal compounds [14].

In Ukrainian linguistics, Kalyta and Klymenyuk studied the regularities in the functioning of HCs in English literary prose. They defined HC as “a synthetically formed composite lexical unit that combines features of a word, a word-combination, or a sentence, and which figuratively and precisely represents in communication the integrative pictures of the individuals’ thinking or behavior” [19, p. 77]. The authors presented a generalized classification of linguistic properties of HCs as well as examples of their actualization in English literary texts. They systematized English HCs according to the most significant features of their linguistic expression: communicative and pragmatic aim, form of expressing meaning, degree of their emotional loading, their syntactic function in the sentence (subject, predicate, object, attribute, or adverbial modifier) and their structure.

Koloyiz highlighted peculiarities of individual authors word-formation processes in creating nonce words in the Ukrainian language – the words that had been created for a unique occasion [3]. Degtyareva paid special attention to the notion of holophrasis while studying the stylistic means of language economy in Ukrainian postmodern fiction, for example: **лак-із-цяточками, лак-із-квіточками, аж нарешті в десятому, слава-тобі-Господи, нормальний колір; виключної до-себе-належності; її дотеперішня воля-до-влади; після нової сварки-на-межі-розриву; Ленця-не-Ленця з сонячної сторони тролейбуса врешті відчуває, що на неї дивляться, й повертає голову** [2]. Degtyareva [1] stated that holophrasis is widely used in Romance and Germanic languages due to the fact that some features of agglutinative morphology, linguistic economy, avoidance of complex

syntactic structures and amplification of adjectives are the characteristic features of these languages. Thus, the appearance of HCs in Ukrainian is the notion of language interference and the definite influence of English on the Ukrainian language can be noticed.

Goltsova, in her latest paper “Holophrastic constructions as a means of occasional word formation in English popular fiction” [13] examined the theoretical aspects of holophrasis as a means of occasional word formation in the English language, revealing the peculiarities of HCs as they function in modern English fiction.

The aim of the article is to analyse the structure, semantics and functioning of HCs in modern English and French fiction.

Materials and research methods.

Novels by French and English writers served as research material. Examples of English HCs have been taken from English modern fiction, in particular from E. L. James's sensuous romance *Fifty Shades of Grey* and its sequels, *Fifty Shades Darker*, *Fifty Shades Freed* and *Grey*; from four novels by M. Keyes – *The Last Chance Saloon*, *Angels*, *The Break*, and *Grown Ups*; from the novels of bestselling author of *P.S., I Love You* – C. Ahern. The data processed in the paper also include the novels written by Jamaican-American author Nicola Yoon: *The Sun is Also a Star* and *Everything, Everything*, which were translated into more than forty languages, so we can compare the rendering of HCs in English, French and Ukrainian languages. Some examples have been extracted from chick lit books *Chasing Harry Winston* by L. Weisberger and *Confessions of a Shopaholic* by S. Kinsella

The data presented herein were obtained from the novels of the following French writers: P. Daninos *Un certain Monsieur Blot* [11], J. Prévert *Fatras* [26], R. Queneau *Le chiendent* [27], C. Rivoyre *Le voyage à l'envers* [28], C. Roy *La maison qui s'envole* [29], R. Sabatier *Les Enfants de l'été* [30], J. Giono *Le chant du monde* [12]. Definitely, their works are not so modern in comparison with English ones that we have chosen as our research material, but we have done this on purpose as it has helped us to compare the use of HCs within different literary periods.

The research methodology was based on general scientific methods of induction and deduction, the empirical and theoretical methods of analysis and synthesis, the method of continuous sampling, word-forming analysis and linguistic definitions, and the method of describing and interpreting examples when a phrase or fragment becomes one word-concept while acquiring new semantic connotations.

Results and discussion. It is crucial to define the term ‘holophrasis’. It was coined by German-American educator and political philosopher Francis Lieber in 1853 to refer to a “combination of many ideas into a single word” [32, p. 31].

Holophrasis (from Greek *holos* – ‘whole’ and *phrases* – ‘utterance’) can be defined as a productive mode of forming words or special syntagmatic units that transforms a syntactic unit into its lexical equivalent.

The term ‘holophrastic construction’ is slightly ambiguous, as its definition includes a variety of types of compounds, including **phrasal compounds** [14, p. 75; 33; 34], **hyphenated phrasal expressions** [9; 10], **creative compounds** [9; 10], **sentence epithets** [31, p. 361], and **occasional word formation** [13]. We use the term ‘holophrastic construction’, defining it as multi-word item that semantically and syntactically forms a meaningful and inseparable unit.

These complex constructions occur because of the syntactic structure of Romance and Germanic languages and the need to transform whole sentences into nominal units and use them in context as an adjective or as a noun. Such constructions absorb language units of different grammatical natures: different parts of speech, phrases, clauses, and whole sentences. HCs are syntactically complex entities that are graphically connected in writing using hyphens, but semantically they are one language image, one concept, a separate semantic component that captures the speaker's flow of associations. Therefore, despite the length and complexity of HCs, they are easily decoded by recipients, in fact, they are even easier for readers to understand than classical participial, coordinate, and subordinate clauses.

However, the translation of such neologisms can pose challenges for translators of modern fiction. The problem of translating these constructions is quite interesting and relevant, and we are planning to address this issue in our further research.

Creating HCs. Substantivation and adjectivation are the main methods used to form HCs. Substantivation is formation of new nouns from different parts of speech without derivation, for instance: *There's respect in there, charm, a bit of **pretender-to-the-throne** [23]; It's not just the **fear-of-dying** and, worse, the **fear-of-becoming-jowly**, it's because I work in PR, a dynamic, youthful sector, which does not value the 'less-young' among us [22].*

Some HCs become common words (*forget-me-not, stay-at-home, mother-to-be, do-it-yourself, up-and-coming, out-of-tune*). In this case, they can become a derivative basis for suffix derivation (*do-it-yourself* → *do-it-yourselfer*): *We are besieged by **do-it-yourselfers** wanting to spruce up their homes [16].* But most often, such phrases remain occasional, without going beyond the scope of the literary work.

The majority of HCs are formed by adjectivation. According to linguist Halyna Stashko, these constructions are defined as sentence epithets, expressed by integrated sentences (e.g. *a 'well-that's-the-story-what-are-we-going-to-do-about-it' air*) [31, p. 361].

In our research we term these constructions as adjectival or attributive HCs, as they are almost exclusively in the attributive position. Examples of attributive HCs include: *I'm much more of a **curl-up-with-a-book-in-a-comfy-chair-by-the-fire** kind of girl [16]; By Wednesday, she's much better, and I no longer have to endure the sight of her **pink-flannel-with-too-many-rabbits** PJs [16]; ...l'honnête homme, l' Ami sûr **dont-l'éclatant-succès-rejaillissait-sur-la-Maison-tout-entière...** [11, p. 172].*

In such cases attributive HCs lose their independence, graphically and syntactically becoming like a word. Attributive HCs usually modify the following nouns: 'talk', 'shrug', 'manner', 'gesture', 'look', 'laugh', 'voice', 'smile', 'tone', 'face', 'expression', 'attitude', 'beliefs', 'nod' and others that describe manner of speaking, behaviour, facial expression, or the attitude of a person, for instance: *Mortified, Tara*

*quickly shut up with her dramatic, it's-all-over **talk** [20]; He'd grinned, given her his what-can-I-say? **shrug** [20]; Lorcan gave an Aw-shucks-it-was-nothing **grin** [20]; I give him the biggest-bluest-longest-eye-lashed **look** that I can manage [15]; Myles exchanged a what-the-hell's-up-with-him? **look** with Bruce and Jason [20]; I laughed a soft, wifely, you-total-lunatic **laugh** [22]; Trying to keep my prone-to-quaver-under-pressure **voice** free of tell-tale traces of fear [21]; I held up my hands and shrugged in a what-can-you-do **manner** [22]; Kiara grasps Sofie's hand in a we-shall-overcome **gesture** [22]; He gives me a how-cute-is-she **smile** [22]; Mum rearranged her features into her I'm-going-to-be-a-granny-again **expression** [21]; He gives me a don't-be-stupid **stare** [16]; She was giving him the I'm-not-angry-I'm-disappointed **treatment** [23]; I give her my I-completely-understand-and-will-respect-your-privacy **nod** [18].*

Let us now turn to the functioning of HCs in the works of French masters of literary writing. In French, certain notional or even functional words, word combinations, utterances, or sentences are considered substantiated if they are preceded by *un déterminant*, that is, the word that attaches them to the noun category. Such a word can be an article, a demonstrative, possessive, or a quantitative adjective. Among the most striking cases of substantiation is the substantiation of a sentence or a word combination: *le qu' en dira-t-on* (what will people say about this?); *un va-nu-pied* (a very poor person); *un je-m'en-foutiste* (a person who doesn't care); *le je-m'en-fichisme* or *le je-m'en-foutisme* (complete indifference, apathy).

Using HCs in French highlights the characteristic features of objects. Many examples of this function are found in kitchen utensils: a peeler for removing shells of the desired thickness, a vegetable cutter for potatoes, an egg cutter to cut it into thin circles: *il fit l'acquisition de l'épluche-patates; sur le point de partir il ne put résister aux charmes du coupe-oeufs-durs-en tranches-minces et l'acheta* [27, p. 90]. This unusual form only increases the pragmatic load and expressiveness of the designated object.

Other HCs with nominative and attributive dominants have religious meanings: *Pessimiste ère chantait super-fils-*

ciel Il faut bien que le genèse se passe chantait le Père [26, p. 231]. They also capture grotesque and ironic characteristics of the characters:

1) People: *Ce sont, en réalité, des sur-sous-développés, des sauvages, incapables d'apprécier les bienfaits de la Satellisation* [26, p. 67]; *et la Mère Coupe-toujours a le bonjour* [26, p. 281]; *Quels que soient la pureté de vos sentiment, ... vous n'êtes, Tristan, qu'un-beau-salaud; des hommes qui ne-demandent-que-ça* [11, p. 74]; *qui peuvent dire en un clin d'œil si le vent est sud-sud-est ou nord-nord-ouest* [11, p. 126]; *la mélancolique répétitrice-dont-la-famille-a-eu-des revers* [11, p. 161]; *alors, Monsieur Poudre-d'escampette, pas trop fâché de nous revoir* [28, p. 25]; *Madame Combien-de-fois, Madame Combien-de-sous, tu l'a achetée* [28, p. 270]; *nos amis le gras et le maigre, c'est-à-dire Quinze-Côtelettes et Outre-à-Huile* [30, p. 95]; *C'est le Conseil des Vingt-Sept. Ce sont les Trois-fois-Neuf* [30, p. 124];

2) Things: *l'épluche-pommes-de-terre* [27, p. 90]; *coupe-oeufs-durs* [27, p. 181]; *Qu'est-ce qu'il y dans un djinn-fils* [27, p. 183];

3) Phenomena: *aujourd'hui les Noirs commencent à parler grand-nègre* [26, p. 44]; *Evadés des camps d'électro-rééducation nationale, lors de la dernière conflagration terrifiante* [26, p. 67]; *un vieux grimoire de science-crucifixion* [26, p. 68]; *une quelque sorte d'auto-misogyno-oratorio injouable* [26, p. 199];

4) Events: *Le Grand-Livre-du-Mois* [28, p. 5]; *on finissai toujours par tirer-z-à-la-courte-paille* [29, p. 20];

5) Ideas: *l'obstination d'un six-day-man* [27, p. 254]; *Seuls, le nouveau-né et le singe font de véritables pieds-de-nez* [26, p. 26]; *je sais que le plus-que-bonheur se rapproche de moi* [28, p. 94]; *lancer une déclaration pied-dans-le-plat et trouble-fête* [28, p. 65]; *un athée, il fait de Dieu barbe-de-paille!* [30, p. 66]; *la ville-pas-ville* [30, p. 62]; *Elle dit n'importe quoi, mais c'est du n'importe-quoi joli. Je préfère cela au bien-choisi pas beau* [30, p. 69].

The decoding of many HCs requires cultural knowledge. For example, in Daninos's texts we observe culturally loaded HCs, for example: *Un manque total de bon sens ... Du-plus-élé-men-taire-bon-sens* [11, p. 135]; *Je fais maintenant partie de ce qu'en haut lieu on nomme, à l'américaine, les yes-men... alors qu'auparavant je n'étais*

qu'un nod-men [11, p. 170]; *l'honnête homme, l'Ami sûr dont-l'éclatant-succès-rejaillissait-sur-la-Maison-tout-entière* [11, p. 172].

Deducing implicatures from the above constructions, we understand that the HC **Du-plus-élé-men-taire-bon-sens** means a complete lack of common sense. The HCs **yes-men** and **nod-men** are borrowed from English. While "yes-man" is commonly used in English to denote those who accede easily to the wishes of others, "nod-men" is created by taking two English words that do not normally co-occur and simultaneously borrowing them to form a novel HC.

The structural classification of HCs.

HCs can be divided according to their structure into two-component, or multicomponent (three-component, four-component, and so on) units:

1) Two-component HCs: **eat-in** – *no, banquet-in* – *kitchen* [15]; *Floyd fixed me with a dazzling melon-wide grin* [16]; *et la Mère Coupe-toujours a le bonjour* [26, p. 281].

2) Three-component HCs: *She'd learnt that men don't like to be faced with naked need, so she couched her desire to meet Geoff Melody in casual, no-strings-attached terms* [20]; *Grey smiles a dazzling, unguarded, natural, all-teeth-showing, glorious smile* [16, p. 47]; *He gives me a don't-be-stupid stare* [16]; *All part of your feed-the-world plan?* [16]; *un athée, il fait de Dieu barbe-de-paille!* [30, p. 66]; *la ville-pas-ville* [30, p. 62].

3) Four-component HCs: *Do I need a visual reminder of the beautiful Christian I-don't-want-you Grey?* [16]; *Le Grand-Livre-du-Mois* [28, p. 5]; *It is melt-in-the-mouth delicious* [15].

4) HCs with more than four components:

- **you're-better-off-without-him** *dinner* [35] (5 components);

- *Devant n'importe quel carré, quel cercle, quel pâté – surtout, surtout ne jamais parler de l'enfant-qui-pourrait-en-faire-autant* [11, p. 216] (6 components);

- *The happy-new-year-make-me-gag card* [6] (6 components);

- **Du-plus-élé-men-taire-bon-sens** [11, p. 135] (7 components);

- *...l'honnête homme, l' Ami sûr dont-l'éclatant-succès-rejaillissait-sur-la-Maison-tout-entière...* [11, p. 172] (9 components);

- OK, I take it from that **attempt-at-being-humorous-but-meaning-every-word-of-it** reply that you don't like Greg [6] (10-components).

Most of the HCs we found had between three and seven words. However, we also recorded extremely extended structures in which the number of components was more than ten, suggesting that the only restriction on the number of components in HCs is cognitive processing capacity. The longest HC in our study consists of 26 components: *He was no longer the sexy officer, he was the **evil-lock-her-up-forever-in-a-tiny-cell-with-a-luminous-orange-jumpsuit-and-noisy-flip-flops-and-no-hot-water-or-make-up-type** officer* [7]. This HC is used for humorous effect, as it shows a change in perception from one attribute 'sexy' to another using syntactic parallelism. We can see that both are in the adjective position, even if the second one shouldn't really be.

The semantic classification of HCs.

HCs can be divided into two semantic categories: semantically opaque and semantically motivated.

Semantic transparency is present when the meaning of a word or a holophrastic sentence is derived in a straightforward way from the meaning of its components. The vast majority of HCs are semantically transparent. This is because we use HCs both to make language more expressive and to reduce cognitive effort, which means that their meaning should be clear and easily decoded by the reader. Some examples of semantically transparent HCs in the data are as follows: *Taking a deep breath, I put on my professional **I've-worked-in-this-shop-for-years** façade* [16]; *I upload the **least-miserable-looking** photo to Facebook* [22]; *'Certainly,' I murmur, trying to hide my **red-with-pleasure** face in my iPad* [22]; *She gives me her most **endearing-motherly-absolute-unconditional-love** smile* [23]. As it can be seen from the above examples, the meanings of these HCs are explicated by the words included in them.

Semantically opaque HCs are semantically indivisible and have meanings that cannot be straightforwardly decoded from their components. In these cases, HC becomes a kind of meta-language in which the newly created lexical unit has a

metaphorical and intertextual meaning. Such HCs may involve other texts (including Bible) or additional contextual and cultural information, for example: *It's a **miracle (water-into-wine variety)*** [36]; *Richard smells of grass, and moss, and soil, **salt-of-the-earth** scents that Gabriel can trust* [8].

In the HC '*water-into-wine*' we can trace a reference to the Biblical story in which Christ turns water into wine. The HC '*salt-of-the-earth*' is also based on a Biblical reference describing the most influential, the best people in the world.

Another intertextual HC '*Winnie-the-Pooh-like*' (*But things weren't so easy for plump Curtis, who got stuck **Winnie-the-Pooh-like** in the window space* [21]) presuppose the knowledge of Milne's story about anthropomorphic teddy bear and his adventures.

In French novel *La maison qui s'envole* by the French writer Claude Roy, we encounter the following semantically opaque HCs: *Ici la **Descente-de-lit, capitaine Hermine...z**; Ici les **Pigeons-Voyageurs-Associés, Compagnie de transports rapides...*** [29, p.63]. These examples require contextual information to decode: two children are playing a game called "Who represents which airline." The first example represents an airline called *Descente-de-lit* (rug-near-the-bed), and the other represents companion pigeons that travel long distances together: *les Pigeons-Voyageurs-Associés*.

The graphical arrangement of HCs.

HCs in both English and French can be arranged visually in several ways. The most common of these is writing with multiple hyphens, for example: *Katherine often teases me that I'm missing the **need-a-boyfriend** gene, but the truth is – I just haven't met anyone who... well, whom I'm attracted to, even though part of me longs for those trembling knees, **heart-in-my-mouth, butterflies-in-my-belly**, sleepless nights* [16]; *Devant n'importe quel carré, quel cercle, quel pâté – surtout, surtout ne jamais parler de **l'enfant-qui-pourrait-en-faire-autant*** [11, p. 216].

Another way of representing HCs is to put them inside quotation marks, for example: *I keep coming back to the **'I don't do the girlfriend thing'** quote* [16], *"Les femmes veulent savoir, **savoir sur quel pied danser**"... "en avoir le cœur net"* [11, p. 148]. In our

study, we also include these structures in the HC category.

An additional method is to write them in italics: "He smiles his odd *I've got a whopping big secret smile*" [16]; "The look on her face says *what do you take me for?*" [37]. This was a sporadic phenomenon in both French and English texts.

HCs can also be both hyphenated and capitalised, typically representing nominative holophrasis, for example: *Did Mrs. Extraordinarily-Glamorous-In-Spite-Of-Being-Old* Robinson really put him off blondes? Miss *Provocative-And-Unfortunatly-Good-At-Her-Job* [16].

Another option for creating HCs is to use capital letters, but not hyphens. In Yoon's book "Everything, Everything" [37] we observe an unusual nominal HC referring to the main character, a teenage girl: "And now my life doesn't make sense anymore. I almost wish I hadn't met him. How am I supposed to go back to my old life, my days stretching out before me with unending and brutal sameness? How am I supposed to go back to being *The Girl Who Reads?* Not that I begrudge my life in books. All I know about the world I've learned from them. But a description of a tree is not a tree, and a thousand paper kisses will never equal the feel of Olly's lips against mine".

Interestingly, in a French translation of the book, the HC 'The Girl Who Reads' is rendered using the HC "*fil-le-qui-lit*", a different graphical arrangement, as it is written in quotation marks and hyphenated, with each letter non-capitalised: "Et maintenant ma vie n'a plus aucun sens. Je voudrais presque ne jamais l'avoir rencontré. Comment pourrais-je retourner à mon existence d'avant? Cette existence dans laquelle tous les jours s'étirent devant moi avec une similitude brutale et infinie? Comment pourrais-je redevenir cette "*fil-le-qui-lit*?" [38]

The functions of holophrasis. HCs have numerous functions in written texts. One of the main functions is nominative: it is used mainly to denote unusual character names.

This type of HC is common in children's poetry and fiction: *Winnie-The-Pooh*, *the Bi-Coloured-Python-Rock-Snake*, *Little Red Riding Hood*; *All-the-Elephant-there-was*; *All-the-Cow-there-was*; *All-the-Turtle there-was*. In French, some examples are: *Moi, Levraut-pied-bot qui détale au trot*; *Moi, Renard-au-*

parler-mignard; *Moi, Loup-gros-loup à laffût dans le houx*. The authors of fairy tales used these occasionalisms in their stories to render qualities, features, and characteristics of certain things or fictional characters more vividly. These proper names in fictional texts encode both cultural and pragmatic information.

Nominative HCs in works of adult fiction are often used ironically: *Mr. Badly-fitted-brown-suit* [15]; *He presented himself as Mr Safe, Mr Too-Thin-to-Be-Macho* [20]; *At the moment, we'll call you Scapegoat-in-waiting* [22]; *He's served immediately, no waiting for Mr. Control-Freak Grey* [15]; *Elliot and Miss Well-Groomed-Sexual-Predator talking, hugging, and that kiss on the cheek* [17]; *Sir Somebody-or-Other* [17]; *I had to change the conversation fast from Premilla-who-bought-drugs-on-the-street to Premilla-the-respectable-woman-who'd-been-badly-served-by-the-medical-community* [22]; *What's Alicia-Bitch-Long-legs doing here?* [24]; *Droite-la-torche sauta à terre et vint toucher le museau des taureaux flèches* [12, p. 214]; *Merde! dit Gauche-la-pique, j'ai été obligé. Il a reniflé vers l'à pic tout le long* [12, p. 215].

Such original usages attract readers' attention to the characters of the text. The creative nature of HCs, which draws on the interpenetration of conceptual, linguistic and figurative pictures of the individual's world, appeals to the creativity of both the writer and the interpreting addressee.

The authors use these neologisms-holophrases in their works to better convey the qualities, character traits, types of characters, nominate them, since in the literary text the proper name encodes sociocultural and pragmatic information, performing nominative and explanatory functions. HCs serve as a means of denoting essential concepts in a fictional text while simultaneously capturing the speaker's individual linguistic and imaginative worldview.

Conclusions. Holophrasis is a productive means of occasional word formation in modern English and French fiction. Holophrasis is an unusual method of generating language units in which phrases or sentences are merged into one word using hyphens and other graphical means. Such

neologisms emphasise judgments and stylistically colour the text. The components of such derivatives are syntactic constructions such as phrases and sentences. The presence of such occasionally formed lexical units in modern French and English fiction can be explained, first of all, by the desire to create vivid images in the reader's imagination and concisely convey certain concepts, sensations, and conditions, thereby avoiding their routine description. Occasional HCs give prose a special coloration, adding expressiveness and informative load where the author deems it necessary. HCs shape new shades of semantic meanings and occupy a special niche among lexical and syntactic techniques in English and French fiction.

HCs perform various functions in fictional texts. Many serve a nominative function, labeling objects, phenomena, and characters in the work. Many serve a

descriptive function, describing characters and their emotions. HCs may also function to make a text more concise, to emphasize the content of the work, or as part of an individual author's writing style.

Holophrasis is not typically designed to create standard nominative units that can become fully-fledged language units in the future. Instead, occasional HCs provide an opportunity to name or describe a phenomenon in a structurally compressed but semantically rich way, thereby demonstrating the author's linguistic creativity and expressiveness. The essence of holophrasis is the folding of a syntactic unit into a lexical one for the purpose of stylistic expression, self-expression and language economy.

Based on these promising findings regarding the peculiarities of HCs, work on the remaining issues on the semantic and pragmatic levels of HCs is being continued and will be presented in upcoming papers.

Список використаних джерел

1. Дегтярьова І. О. Стилістичні засоби мовної економії у постмодерністському тексті. Дослідження з лексикології і граматики української мови. Випуск 12. 2012. С. 133–141.

2. Забужко О. Після третього дзвінка вхід до зали забороняється. Київ : Вид-во «Комора», 2017. 416 с.

3. Колоїз Ж. В. Неузуальне словотворення: [монографія]. Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. 156 с.

4. Нелюба А. М. Явище економії в словотвірній номінації української мови (системний вимір): Монографія. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків. іст.-філол. т-во. Харків, 2014. 183 с.

5. Стишов О. А. Новітні явища в словотворенні української мови початку ХХІ століття. Українське мовознавство: міжвідомчий наук. зб. Вип. 2 (48). Харків: Вид-во Іванченка І. Є., 2018. С. 118–125.

6. Ahern C. *Where Rainbows End*. HarperCollins. 2012. 584 p.

7. Ahern C. (2019). *P.S., I LOVE YOU*. HarperCollins. 2019. 512 p.

8. Ahern C. *Postscript*. HarperCollins. 2020. 400 p.

9. Camiciottoli B. C. *My almost-leggings-so-I'm-kind-of-cheating jeans': Exploring hyphenated phrasal expressions in*

fashion discourse, Berlin: De Gruyter, Text & Talk 39 (1). 2019. P. 1–24.

10. Camiciottoli B. C. *Hyphenated phrasal expressions in fashion journalism: A diachronic corpus-assisted study of vogue magazine*. *Languages Cultures Mediation*. 7(2), 2020. P. 137–157.

11. Daninos P. *Un certain Monsieur Blot*. Paris: Editions Hachette. 1960. 284 p.

12. Giono J. *Le chant du monde*. Paris, Gallimard Education, 1972. 318 p.

13. Goltsova M. *Holophrastic constructions as a means of occasional word formation in English popular fiction*. *Cogito. Multidisciplinary research journal*, XIII, no.1/March, 2021. P. 132–145.

14. Guenther Ch., Kotowski S.; Plag I. *Phrasal compounds can have adjectival heads: evidence from English*. *English Language and Linguistics*, 24.1, 2020. P. 75–95.

15. James E. L. *Fifty Shades Darker*. The Writer's Coffee Shop. *Writer's Coffee Shop*. 2011. 383 p.

16. James E. L. *Fifty Shades of Grey*. The Writer's Coffee Shop. 2011. 383 p.

17. James E. L. *Fifty Shades Freed*. The Writer's Coffee Shop. 2012. 456 p.

18. James E. L. *Grey: Fifty Shades of Grey as Told by Christian*. Bloom Books. 2015. 640 p.

19. Kalyta A. A., Klymenyuk V. O.

Systematization of holophrastic constructions' properties. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 76–79

20. Keyes M. The Last Chance Saloon. William Morrow Paperbacks. 2003. 528 p.

21. Keyes M. Angels. (2008). William Morrow Paperbacks. 2008. 426 p.

22. Keyes M. The Break. Michael Joseph, 2017. 400 p.

23. Keyes M. Grown Ups. Michael Joseph. 2000. 400 p.

24. Kinsella S. Confessions of a Shopaholic. London, United Kingdom. Transworld Publishers Ltd. 2009. 320 p.

25. Klymenyuk V. O. Role of holophrastic constructions in realizing speech generating function. Наукові записки. Серія «Філологічна». Випуск 33. 2013. Р. 6-9

26. Prévert J. Fatras. Paris: Gallimard. 1966. 288 p.

27. Queneau R. Le chiendent. Paris: Gallimard. 1972. 430 p.

28. Rivoyre C. Le voyage à l'envers. Paris: Grasset & Fasquelles. 1977. 277 p.

29. Roy C. La maison qui s'envole. Paris: Gallimard. 1995. 301 p.

30. Sabatier R. Les Enfants de l'été. Paris: Albin Michel. 1978. 324 p.

31. Stashko H. An American woman through the prism of the epithet: semasiological aspect in creating images. In Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava. Warsaw: De Gruyter Open, vol. II (2), 2017, P. 356-391.

32. The Oxford Handbook of Polysynthesis. Edited by M. Fortescue, M. Mithun, and N. Evans. Oxford Handbooks, Oxford, UK: Oxford University Press; 1 edition, 2017. 960 p.

33. Trips C. Syntactic Analysis of Phrasal Compounds in Corpora: a Challenge for NLP Tools. In Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16), Portorož, Slovenia. European Language Resources Association (ELRA). 2016. P. 1092–1097.

34. Trips C., Kornfilt J. Typological aspects of phrasal compounds in English, German, Turkish and Turkic. STUF-LANGUAGE TYPOLOGY AND UNIVERSALS. 68(3), 2018. P. 281–321.

35. Weisberger L. Chasing Harry Winston, Simon & Schuster. 2018. 288 p.

36. Yoon N. The Sun Is Also a Star. Random House LLC Kindle Edition. Ember; Reprint edition. 2019. 384 p.

37. Yoon N. Everything, Everything. Ember. 2022. 352 p.

38. Yoon N. Everything everything (French Edition). French and European Publications Inc. 2017. 368 p.

References

1. Dehtyarova, I. O. (2012). Stylistychni zasoby movnoyi ekonomiky u post-modernists'komu teksti [Stylistic devices of linguistic economy of postmodern fiction]. Doslidzhennya z leksykohiyi i hramatyky ukrayins'koyi movy [Studies on lexicology and grammar of the Ukrainian language]. Vypusk 12. 2012. Pp.133–141

2. Zabuzhko, O. (2017). Pislya tret'oho dzvinka vkhid do zaly zaboronyayet'sya [After the third bell, the entrance to the auditorium is prohibited]. Vydavnytstvo: Komora. 416 p.

3. Koloyiz, Zh.V. (2015). Neuzual'ne slovotvorenniya: monohrafiya [Unusual word formation: a monograph]. Kryvyy Rih: NPP Asteriks. 156 p.

4. Nelyuba, A. M. (2014). Yavyshche ekonomiyi v slovotvirniy nominatsiyi ukrayins'koyi movy (systemnyy vymir): monohrafiya [The phenomenon of economy in the word-forming nomination of the Ukrainian language (system dimension): monograph]. Kharkiv. nats. un-t im. V. N. Karazina, Kharkiv. ist.-filol. t-vo. Kharkiv. 183 p.

5. Styshov, O. A. (2018). Novitni yavyshcha v slovotvorenni ukrayins'koyi movy pochatku 21 stolittya [The latest phenomena in the word formation of the Ukrainian language at the beginning of the 21st century]. Ukrayins'ke movoznavstvo: mizhvidomchyy nauk. zb. [Ukrainian Linguistics: Interdepartmental Sciences]. Vyp. 2 (48). Kharkiv: Vyd-vo Ivanchenka I. Ye. Pp.118–125.

6. Ahern, C. (2012). Where Rainbows End. HarperCollins. 584 p.

7. Ahern, C. (2019). P.S., I LOVE YOU. HarperCollins. 512 p.

8. Ahern, C. (2020). Postscript. HarperCollins. 400 p.

9. Camiciottoli, B. C. (2019). My almost-

leggings-so-I'm-kind-of-cheating jeans': Exploring hyphenated phrasal expressions in fashion discourse, Berlin: De Gruyter, Text & Talk 39 (1), P.1-24.

10. Camiciottoli, B. C. (2020). Hyphenated phrasal expressions in fashion journalism: A diachronic corpus-assisted study of vogue magazine. Languages Cultures Mediation. 7(2), P. 137–157.

11. Daninos, P. (1960). Un certain Monsieur Blot. Paris: Editions Hachette. 284 p.

12. Giono, J. Le chant du monde. Paris, Gallimard Education, 1972. 318 p.

13. Goltsova, M. (2021). Holophrastic constructions as a means of occasional word formation in English popular fiction. Cogito. Multidisciplinary research journal, XIII, no.1/March, 132–145 p.

14. Guenther, Ch.; Kotowski, S.; Plag, I. (2020). Phrasal compounds can have adjectival heads: evidence from English. English Language and Linguistics, 24.1, 75–95 p.

15. James, E. L. (2011). Fifty Shades Darker. The Writer's Coffee Shop. Writer's Coffee Shop. 383 p.

16. James, E. L. (2011). Fifty Shades of Grey. The Writer's Coffee Shop. 383 p.

17. James, E. L. (2012). Fifty Shades Freed. The Writer's Coffee Shop. 456 p.

18. James, E. L. (2015). Grey: Fifty Shades of Grey as Told by Christian. Bloom Books. 640 p.

19. Kalyta, A., Klymenyuk, V. (2021). Systematization of holophrastic constructions' properties. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia": seriiia «Filolohiia». Ostroh : Vyd-vo NaUOA.11(79). P. 76–79.

20. Keyes, M. (2003). The Last Chance Saloon. William Morrow Paperbacks. 528 p.

21. Keyes, M. (2008). Angels. (2008). William Morrow Paperbacks. 426 p.

22. Keyes, M. (2017). The Break. Michael Joseph, 400 p.

23. Keyes, M. (2020). Grown Ups. Michael Joseph. 400 p.

24. Kinsella, S. (2009). Confessions of a Shopaholic. London, United Kingdom. Transworld Publishers Ltd. 320 p.

25. Klymenyuk, V. O. Role of holophrastic constructions in realizing speech generating function. Naukovi zapysky. Seriya "Filolohichna". Vypusk 33. 2013. P. 6-9

26. Prévert, J. (1966). Fatras. Paris: Gallimard. 288 p.

27. Queneau, R. (1972). Le chiendent. Paris: Gallimard. 430 p.

28. Rivoyre, C. (1977). Le voyage à l'envers. Paris: Grasset & Fasquelles. 277 p.

29. Roy, C. (1995). La maison qui s'envole. Paris: Gallimard. 301 p.

30. Sabatier, R. (1978). Les Enfants de l'été. Paris: Albin Michel. 324 p.

31. Stashko, H. (2017). An American woman through the prism of the epithet: semasiological aspect in creating images. In Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava. Warsaw: De Gruyter Open, 2017, vol. II (2), December 2017, 356-391 p.

32. The Oxford Handbook of Polysynthesis (2017). Edited by M. Fortescue, M. Mithun, and N. Evans. Oxford Handbooks, Oxford, UK: Oxford University Press; 1 edition. 960 p.

33. Trips, C. (2016). Syntactic Analysis of Phrasal Compounds in Corpora: a Challenge for NLP Tools. In Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16), Portorož, Slovenia. European Language Resources Association (ELRA). P. 1092–1097.

34. Trips, C., Kornfilt J. (2018). Typological aspects of phrasal compounds in English, German, Turkish and Turkic. STUF-LANGUAGE TYPOLOGY AND UNIVERSALS. 68(3). P. 281–321.

35. Weisberger, L. (2018). Chasing Harry Winston, Simon & Schuster. 288 p.

36. Yoon, N. (2019). The Sun Is Also a Star. Random House LLC Kindle Edition. Ember; Reprint edition. 384 p.

37. Yoon, N. (2022). Everything, Everything. Ember. 352 p.

38. Yoon, N. (2017). Everything everything (French Edition). French and European Publications Inc. 368 p.

Анотація. У статті досліджено особливості функціонування голофразисних конструкцій (ГК) у мовленні сучасних англійських і французьких письменників. Актуальність наукової розвідки зумовлена інтересом авторів до вживання голофразисних лексичних одиниць у художніх текстах та необхідністю їх системного аналізу. Використання подібних конструкцій пояснюється низкою

лінгвістичних та екстралінгвістичних причин: прагненням урізноманітнити художній стиль новими нетрадиційними словоформами на позначення предметів і речей, додати рельєфності й виразності, більш влучно та лаконічно передати поняття, стани, почуття. Метою дослідження є аналіз структури, семантики та функціонування голофразисних конструкцій в англійських та французьких художніх текстах. Для її досягнення застосовано методи індукції та дедукції, словотвірного аналізу та лінгвістичної дефініції. Матеріалом дослідження стали голофразисні конструкції, зібрані методом суцільної вибірки із творів французької та англійської художньої літератури.

Головні результати дослідження. Голофразис визначаємо як okazіональний різновид лексико-синтаксичного способу словотвору, що трансформує синтаксичну одиницю у лексичну, підсилюючи художню експресивність, лаконічність, влучність речення/тексту, почасти заповнюючи лакуни при вираженні думки. Голофразисні конструкції в англійській та французькій мовах можуть бути оформлені різними способами, найпоширеніші з них наступні: написання через декілька дефісів, курсивом, написання кожного слова з великої літери, комбінований.

У статті представлено номінативні та атрибутивні голофразисні конструкції з різним стилістичним навантаженням. Номінативні голофразисні конструкції називають певні поняття та явища реальності, додаючи рельєфності та автентичності, більшої експресивності та самобутності текстові. Атрибутивні голофразисні конструкції використовуються для увиразнення й виокремлення якості об'єкта за допомогою лексико-семантичних і морфологічних засобів. Голофразисні конструкції виконують різні функції в художній літературі: номінативну, дескриптивну, прагматичну, функцію економії мовних засобів. Однак, лише багаж культурологічних знань сприяє їх повному декодуванню та адекватному сприйняттю їхньої цінності. Авторські лексичні новотвори (ГК у нашій розвідці) імплікують додаткові значення до нашого розуміння прочитаного, що змінює звучання тексту на інакше й яскравіше.

Ключові слова: okazіоналізм, голофразис, голофразисна конструкція, засіб мовної економії, сучасна англійська та французька художня література.

УДК 81'367.04

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.002](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.002)

**ГРАМАТИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ
У СТРУКТУРІ СИНТАКСИЧНО НЕЧЛЕНОВАНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ
GRAMMATICAL VALENCE IN THE STRUCTURE
OF SYNTACTICALLY NON-SEGMENTED WORD-COMBINATION**

М. І. ЛИЧУК, доктор філологічних наук,

професор кафедри романо-германських мов і перекладу,

M. I. LYCHUK, Doctor of Philological Sciences, professor, Department of Romance and

Germanic Languages and Translation,

Email: mariya.lychuk@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8046-7414>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Анотація. У сучасних граматиках слов'янських мов синтаксично нечленовані словосполучення не виділяються в окремий тип, а представлені в єдиному списку різних типів синтаксично вільних словосполучень. Сьогодні актуальним є усвідомлення місця синтаксично нечленованих словосполучень у граматичній системі мови. Мета статті — охарактеризувати основи граматичної валентності синтаксично нечленованого словосполучення як нового типу синтаксичних конструкцій. Нові підходи до аналізу структурної організації синтаксичних одиниць в граматиці української мови поч. ХХІ ст. сприяли поглибленню теорії словосполучень (праці І. Вихованця, А. Загнітка, М. Балко, Н. Костусяк, Н. Кобченко, О. Холод'як, Р. Назарчук, Л. Шитик, В. Барчука та ін.), зокрема синтаксично нечленованих словосполучень. Синтаксична зв'язаність і синтаксична неподільність лежать в основі синтаксично нечленованих словосполучень. Граматична валентність стрижневого компонента в синтаксично нечленованих словосполученнях визначається сукупністю таких ознак, як: частиномовна належність стрижневого компонента, його категорійне значення; категорійні ознаки основного компонента. Проаналізовано синсемантичність стрижневого компонента з огляду на онемасіологічні характеристики слів різної частиномовної належності. Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні синтаксично нечленованого словосполучення в прагматичному аспекті.

Ключові слова: стрижневий компонент, залежний компонент, граматична валентність, синтаксично нечленоване словосполучення.

Актуальність (Introduction). У сучасних граматиках слов'янських мов синтаксично нечленовані словосполучення не виокремлюють в окремий тип, а представляють в єдиному списку різних видів синтаксично вільних словосполучень. Однак українські лінгвісти визначили специфіку цих синтаксичних одиниць. Ці дослідження можна адаптувати до вивчення синтаксично нечленованих одиниць в будь-якій слов'янській мові.

Актуальність дослідження зумовлена потребою увиразнити ознаки синтаксично нечленованих словосполучень, упорядкувати їхні типи, розв'язати дискусійні проблеми, що стосуються граматичного статусу словосполученнєвих нечленованих конструкцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature review). Нові підходи до аналізу структурної організації

синтаксичних одиниць в українській граматиці початку ХХІ ст. посприяли поглибленню теорії словосполучення (праці І. Вихованця [6], А. Загнітка [5], М. Всеволодової [19], М. Балко [11, 23], О. Холод'як [9], Н. Костусяк [7, 24], Н. Кобченко [4, 8], Р. Назарчук [10], D. Allerton [20], M. Lychuk [13] та ін.), зокрема й синтаксично нечленованих слово-сполучень. Однак цей тип синтаксичних конструкцій потребує певних граматичних акцентів та логічної систематизації.

Теоретичним підґрунтям дослідження граматичної валентності синтаксично нечленованого словосполучення слугували важливі положення із наукових розвідок українських лінгвістів: М. Балко [23], А. Загнітка [5], Н. Кобченко [4, 8], Н. Костусяк [7], О. Холод'як [9] та ін.

Стійка структурна схема синтаксично нечленованих словосполучень реалізує-

ться на внутрішньосполученнєвому рівні по-різному. Вона об'єднує два компоненти: ядерний та залежний. Особлива роль належить ядерному компоненту. Його категорійне значення, категорійні ознаки граматично і семантично прогнозують заповнення залежної позиції. У синтаксично нечленованих словосполученнях валентні можливості ядерних компонентів детермінують відповідні граматичні форми і семантику залежного чи залежних компонентів. Граматичну валентність синтаксично нечленованих словосполучень кваліфікуємо з опертям на особливості ядерного і залежного компонентів та синтаксичну зв'язаність.

Мета статті (The aim of the article) – схарактеризувати підґрунтя граматичної валентності синтаксично нечленованих словосполучень як нового типу словосполученнєвих конструкцій в будь-якій слов'янській мові.

Методи дослідження (Methods of research). Ми використали основний метод – *описовий*; він дав змогу ґрунтовно проаналізувати структуру синтаксично нечленованих словосполучень, особливості сполучуваності компонентів структурних схем. Використано *метод моделювання* – для створення моделей синтаксично нечленованих словосполучень, для унаочнення трансформацій, унаслідок яких утворюються синтаксично нечленованих словосполучень. Послугуємося *методом компонентного аналізу* – для вивчення специфіки сполучуваності компонентів метафоричних і перифрастичних нечленованих словосполучень. *Трансформативний метод* уможливив розмежувати синтаксично нечленовані і синтаксично вільні словосполучення, для актуалізації механізмів становлення цілісності нечленованої структури.

Результати дослідження та їх обговорення (Results and discussion). Синтаксично нечленоване словосполучення – це синтаксично нечленована непередикативна одиниця, утворена за певною структурною схемою. Характеризуються специфічним поєднанням компонентів, що вможлиблює творення їх як значеннєвих мовних одиниць.

Компоненти структурної схеми синтаксично нечленованих слово-сполучень розподілені за двома типами: ядерні та залежні. Між компонентами встановлені

певні відношення, підґрунтям яких є дві важливі ознаки – синтаксична нечленованість та синтаксична зв'язаність.

З метою визначення природи й специфіки синтаксично нечленованих словосполучень варто з'ясувати деякі терміни, зокрема валентність та сполучуваність.

У сучасній лінгвістиці терміни «сполучуваність» і «валентність» іноді вживають паралельно. Логічним видається розмежувати сутність цих термінів, спираючись на дихотомію мови і мовлення: валентність – явище мови, сполучуваність – явище мовлення.

У лінгвістиці термін «валентність» нерідко ототожнюють із терміном «сполучуваність». У західноєвропейське мовознавство Л. Теньєр увів термін «валентність» на позначення сполучуваності [1, с. 56]. Дослідник витлумачив синтаксичну валентність як потенційну властивість дієслова в особовій формі сполучатися із суб'єктом і об'єктом [Там само, с. 56]. Він застосував валентність до опису поверхневих синтаксичних зв'язків дієслова, тобто розглядав її у формально-синтаксичній площині речення.

У сучасній лінгвістиці термін «валентність» дослідники трактують широко і вузько. С. Кацнельсон запропонував широке тлумачення поняття валентності: «це властивість певних розрядів слів приєднувати до себе інші слова» [2, с. 20]. Воно є абстрактним, оскільки охоплює весь набір можливих реалізацій відношень певної лексичної одиниці. Проте в лінгвістиці набуло поширення визначення валентності, яке запропонував С. Кацнельсон згодом у своїх студіях: «здатність [слова – М.Л.] приєднувати до себе категорійно цілком визначене повнозначне слово» [2, с. 20].

Вузьке трактування валентності пов'язане з обов'язковою сполучуваністю слів у реченні, що забезпечує його граматичну правильність. У лінгвоукраїністиці теорія валентності сформувалася під впливом досліджень Й. Андерша, І. Вихованця, А. Загнітка та ін. Проблему валентності пов'язували насамперед з дієсловом як носієм валентних властивостей [3], [6, с. 110], [5, с. 270] та ін. Однак в процесі розвитку теорії валентності стало зрозумілим, що й інші частини мови можуть бути носіями валентності.

Різні трактування понять «сполучуваність» і «валентність» спричинили наукові дискусії. На сьогодні в лінгвістиці сформовано три основні підходи до тлумачення валентності та сполучуваності: 1) поняття вважають тотожними [12 та ін.]; 2) поняття є різнорівневими, тому вони не можуть співвідноситися одне з одним [14 та ін.]; 3) сполучуваність є ширшим поняттям, а валентність – вид сполучуваності [15 та ін.]. Подібно до Л. Теньєра О. Орендарчук вважає, що на рівні поверхневих синтаксичних структур валентність дорівнює сполучуваності. Вона визначає валентність як первинну сполучуваність у вузькому витлумаченні, а вторинну – широко. Дослідниця тлумачить сполучуваність як реалізацію комбінаторики в мовленні, а первинну валентність – реалізацію її в мові, тобто лише на рівні мовних одиниць [12, с. 12].

Деякі дослідники диференціюють сполучуваність і валентність у мові й мовленні за різними ознаками: синтаксичними [17, с. 5], семантичними [18, с. 56], потенційними [15, с. 114]. С. Різник аналізує валентність і сполучуваність крізь призму синтаксичного зв'язку керування, визначаючи його як особливий спосіб поєднання слів для вираження певних семантико-синтаксичних відношень, суть якого полягає в підпорядкуванні морфологічної форми відмінюваної частини мови (іменника) будь-якому слову, що перебуває в позиції головного елемента синтаксичної сполуки [17, с. 5]. Здатність слова підпорядковувати собі залежні слововформи або сполуки слів для реалізації ним того чи того обсягу значення є його валентною або невалентною підрядною сполучуваністю. С. Різник тлумачить валентність як зумовлену лексико-граматичними властивостями слова потребу вступати в синтаксичний зв'язок з іншими словами, мати при собі певний набір синтаксичних позицій для обов'язкового чи можливого заповнення їх одиницями передбаченої семантико-синтаксичної природи – відмінковими формами іменника, ужитого у предметному значенні [Там само, с. 5]. На нашу думку, синтаксичний зв'язок керування не розкриває сутності сполучуваності, а тільки сприяє аналізу її засобів. О. Селіванова трактує валентність як явище одностороннього зв'язку – сильне слово підпорядковує собі інші слова, а

сполучуваність є двоспрямованою – поєднуються різні класи слів і не визначається пріоритет тільки за однією частиною мови або певний напрямок сполучення [18, с. 56].

Уважаємо, що розмежувати поняття валентності і сполучуваності за однією ознакою неможливо. І. Овчиннікова диференціює поняття валентності та сполучуваності в аспекті парадигматики і синтагматики. Вона вважає, що відношення валентності і сполучуваності можна схарактеризувати як відношення потенції до реалізації, тобто коли можливість реалізується, валентність виявляється в конкретній сполучуваності [15, с. 114].

Прибічники третього підходу встановлення співвідносності між сполучуваністю і валентністю кваліфікують сполучуваність як загальне й універсальне поняття, а валентність – як один з її видів [15, с. 114; 16]. Такий підхід є доречним у дослідженні морфологічного статусу мовних явищ.

Дослідження проблем сполучуваності активізувалися в синтаксисі наприкінці ХХ ст.: «... широкого розмаху набули тісно пов'язані між собою граматики залежностей і валентнісна граматики, які взагалі прагнуть до обґрунтування всієї теорії синтаксису (а подекуди, урешті-решт, і всієї теорії граматики) явищами сполучуваності (валентності)» [19, с. 42–43].

М. Всеволодова пов'язує із законами сполучуваності механізм реалізації закону семантичного узгодження в мові й мовленні. Вона наголошує, що закон семантичного узгодження, валентність і граматична сполучуваність (частіше – граматична валентність, синтаксична валентність) репрезентують реалізацію одного глобального явища в мові – змістової цілісності мовного простору, що є необхідною умовою «виконання мовою всіх своїх функцій і насамперед комунікативної та інформативної» [19, с. 10].

Сполучуваність реалізує міжрівневі зв'язки різних мовних одиниць, оскільки має стосунок до багатьох рівнів мови, зокрема лексичного, морфологічного та синтаксичного. Сполучуваність і валентність ґрунтуються на однакових властивостях слова – здатності поєднуватися, однак ці властивості є різнобічними. Сполучуваність характеризується широким

функційним призначенням, оскільки об'єднує компоненти, зумовлені семантико-синтаксичною валентністю й не зумовлені нею на основі їхньої семантичної кореляції, ураховуючи словотвірні й морфологічні характеристики поєднуваних елементів. Лінгвісти кваліфікують сполучуваність як конкретну реалізацію валентності в мовленнєвій діяльності, що «зумовлюється комплексом ситуативно-прагматичних, комбінаторних завдань та умов» [5, с. 270].

Слушною вважаємо думку І. Овчинікової про те, що в аспекті внутрішньої структури сполучуваність – це якісна характеристика слів, яка відображає діапазон варіювання їх при головному слові, а валентність – властивість, що характеризує насамперед головне слово, оскільки розкриває особливості його функціонування в реченні і визначає будову речення, зумовлену цими особливостями [15, с. 114].

Ми спираємося на такі положення: валентність – потенційна можливість слова поєднуватися з іншими словами, сполучуваність – актуалізація цієї властивості в мовленні.

Аналіз поєднуваності у граматичному плані, спираючись на дихотомію мова – мовлення, уможливорює, з одного боку, виділити й описати валентність слів у вигляді словосполученнєвих моделей, зокрема синтаксично нечленованих словосполучень, а з іншого – з'ясувати особливості актуалізації таких моделей у мовленні, тобто визначити їхню сполучуваність.

Проблеми сполучуваності компонентів у неподільних сполученнях досліджували І. Мельчук [21, с. 73–79], М. Балко [23] та ін. Варто зазначити, що поняття неподільних сполучень слів дослідники часто визначають інтуїтивно. Пропонуючи терміни «стійкість» та «ідіоматичність», І. Мельчук зазначає: «Якщо розглядати сполучення яких-небудь елементів, природно називати стійким таке сполучення певних елементів, у яких ці елементи трапляються значно частіше, ніж в інших сполученнях» [21, с. 73]. Він аналізує ці поняття формально, не пов'язуючи з планом змісту.

М. Балко виділила три типи граматичної сполучуваності в синтаксично нечленованих словосполученнях на основі чинників, які зумовлюють граматичну

сполучуваність компонентів синтаксично вільного словосполучення [11, с. 21–23].

1. Мотивована лексичним значенням слів. Ця сполучуваність, з одного боку, є здатністю слова поєднуватися з іншими словами, а з іншого – засобом відмежування певного лексичного значення слова від інших лексичних значень. Граматична сполучуваність – це певна потенційна властивість слів, що ввібрала в себе поєднання слів і диференціацію їхніх значень [11, с. 49].

2. Зумовлена лексико-граматичними особливостями слова. З огляду на категорійне значення стрижневих слів спостерігаємо обмеження щодо поширення сполучуваності на слова будь-яких лексико-граматичних класів, натомість сполучуваність закріплена лише за певним класом слів [Там само, с. 24].

3. Зумовлена певною граматичною категорією без впливу конкретного лексичного значення [Там само]. Наприклад, дієприкметники пасивного стану керують орудним відмінком без прийменника, що визначає виконавця дії, пор.: написаний другом, прочитаний учнем та ін. [Там само].

Отже, у синтаксично вільних словосполученнях граматична сполучуваність слів, тобто граматична валентність, детермінована основними ознаками, якими наділене головне слово: його лексичним значенням, категорійним значенням і категорійними ознаками.

Реченнєва структура демонструє реалізацію синтаксичних потенцій слів, представляючи різні типи словосполучень – синтаксично вільні, синтаксично нечленовані та фразеологічно зв'язані. У синтаксично вільному словосполученні головне слово є носієм активної відцентрової валентності, яку визначають як «спроможність головного слова мати при собі певні відкриті позиції, які заповнюють інші, залежні від нього слова» [23, с. 170]. Залежне слово є валентним партнером, що заповнює відкриті позиції носія валентності. Напр.: *писати (що?) листа (кому?) другові, привезти (що?) пакунок (чим?) машиною (звідки?) з пошти* та ін.

У синтаксично нечленованому словосполученні сполучуваність має свою специфіку: її кваліфікують як синтаксично зумовлену. Саме синтаксична позиція впли-

ває на стрижневе слово так, що воно стає семантично послабленим або спустошеним. З огляду на це стрижневе слово потребує залежного слова для свого вираження, уточнення, підсилення свого лексичного значення. Лексична і граматична повноцінність синтаксично нечленованих словосполучень зумовлена поєднанням граматично стрижневого і залежного слів. Це спостерігаємо на прикладі синтаксично нечленованих словосполучень, одним із компонентів яких є іменник, що виражає найзагальнішу ознаку предмета, є назвою родового поняття, як-от: *людина, жінка, чоловік, хлопець, дівчина, птах* та ін., а другий – обов'язковий залежний атрибутивний компонент, є назвою видового поняття. Напр.: *Він ішов, як ідуть бідні люди... ішов, все одно – на життя чи на смерть* (О. Кобилянська); *На санях позаду фірмана, на в'язці хмизу сиділа стара жінка* (В. Габор).

Синсемантичність ядерного компонента мотивована тим, що позначувана ним ознака може міститися або в пояснюваному, граматично залежному, компоненті, або в найближчому контексті. Залежний компонент зосереджує в собі основне лексичне навантаження. Прозора синсемантичність ядерного компонента виявляється в синтаксично нечленованих словосполученнях з компонентами *зросту, віку, з очима, з носом* та ін. Позиція підмета, присудка чи означення вимагає граматичної і лексичної повноцінності неподільної єдності: іменникові компоненти зросту, віку, з очима, з руками та інші обов'язково доповнюються атрибутивним компонентом. Напр.: *На порозі стояла струнка русокоса дівчина, з чисто синіми очима, а біля неї – високий чорнявий юнак* (М. Вайно); *Русалка мала вигляд молоді дівчини з довгим світлим волоссям, що спадало по спині нижче пояса* (О. Жовна).

Компоненти структурної схеми синтаксично нечленованих словосполучень мають потенційну можливість поєднуватися один з одним залежно від особливостей синтаксичних зв'язків, семантичної узгодженості та граматичної відповідності між ними. Їх диференціюють на ядерні і залежні. Наявність ядерного і залежного чи залежних компонентів у структурі синтаксично нечленованого словосполучення зумовлює її зна-

чення як «синтаксичне». Модель синтаксично нечленованого словосполучення формує ядерний компонент, що виражений числівником (іменником, дієсловом, займенниковим словом тощо), та залежні – різної частиномовної належності.

Валентні властивості компонентів у синтаксично нечленованих конструкціях визначає синтаксична зв'язаність як основа сполучуваності. У формальному плані синтаксична зв'язаність компонентів синтаксично нечленованих слово-сполучень детермінує їхню структурну організацію: установлює чітку послідовність компонентів – препозицію ядерного щодо залежних, незворотність місцезоташування ядерного і залежного чи залежних компонентів, що й унеможливорює структурні варіанти таких синтаксичних конструкцій.

Граматична валентність ядерного компонента у синтаксично нечленованих словосполученнях детермінована сукупністю таких ознак, як:

1. Частиномовна належність ядерного компонента, його категорійне значення.

У кількісно-іменних синтаксично нечленованих словосполученнях ядерними компонентами є числівники як певний лексико-граматичний клас слів, що називають абстраговані кількісні поняття, позбавлені предметності. Ономазіологічне значення числівника віддзеркалює його здатність поєднуватися з іншими словами. Слова з кількісним значенням потребують переважно іменникового залежного компонента, адже абстрактна кількісна ознака може бути передана тільки через конкретний предмет. Означальні іменникові компоненти уточнюють семантичну структуру числівників, істотно інформаційно доповнюють їх. Напр.: *Ой три шляхи широкії* *Докупи зійшлися* (Т. Шевченко); *Так триває два дні. Два дні – й жодної відвертої розмови* (В. Козаченко).

У декількох типах синтаксично нечленованих словосполучень ядерним компонентом є займенникові слова, що, виконуючи контекстно-вказівну функцію, тільки вказують на істоту чи предмет. Це вможливорює сполучення їх з іменником, прикметником або дієприкметником. Напр.: *І якщо хтось із офіцерів вирушав з перевіркою, третій пост встигав зателефонувати в караулку...* (Ю. Андрухович); *Хтось чужий... за Фріца тихо говорив:*

«Завтра о дев'ятій вечора «дядько Самуїл» має бути в «красуні» (В. Винниченко); **Дещо тривожне відчувалося в повітрі** (В. Малик).

2. Категорійні ознаки ядерного компонента. Граматична форма ядерного компонента визначає граматичну форму залежного, напр.: *хтось з старших, найвищого з групи, дівчина з русими косами, голубими очима* тощо. У синтаксично нечленованих слово-сполученнях, першим компонентом яких є змінювана числівникова лексема, залежні слова можуть бути виражені грамемами або називного, або родового чи знахідного відмінків. Напр.: **Кільканадцять пострілів відбилися у хвилях і полягли по берегах** (Ю. Яновський). Якщо ядерний компонент виражений іменниковою лексемою на означення початку / середини / кінця явища, то залежний може мати форму родового відмінка, напр.: **Був кінець червня** (О. Лишега).

У деяких типах синтаксично нечленованих словосполучень, зокрема зі значенням сумісності, чи словосполученнях, утворених поєднанням лексем з *обличчям*, з *руками*, з *голосом*, з *очима* + *прикметник* чи *дієприкметник*, залежні компоненти в реченнєвій структурі виражені граемою орудного відмінка (пор.: **Ввечері Нимидора з Джерихою принесли в ряднах одважене панське прядиво** (І. Нечуй-Левицький); **На санях, тримаючи в руках віжки й крутячи над кінськими крупами батогом, стояв малого росту чоловік з дрібним обличчям** (В. Габор); у словосполученнях, у яких перший компонент має абстрактне значення – *справа*, *штука*, *факт*, *об'єкт* та інші, залежний компонент виражений граемою називного відмінка, напр.: **Життя – річ безжалісна** (О. Кобилянська); **Нуська – об'єкт підозрілий** (Ю. Винничук).

Синтаксично нечленовані словосполучення на зразок *з міста до села* за морфологічним вираженням є прийменниково-іменниковими. Перший компонент, наділений граматичним значенням, визначає морфологічну форму другого компонента. Прийменникові комплекси *з – до*, *з – в*, *від – до* обмежують вираження граматичних форм для іменникових компонентів, а саме: перший та другий іменники виражені тільки граемами родового відмінка однини або відповідно граемою родового

і граемою знахідного відмінків однини. Іменникові лексеми сприймаються як застигли граматичні форми. Напр.: **Бездумно тиняюся з кутка в кутки, і з кожним кроком на мене накочуються хвилі суми і зненависті** (В. Врублевський); **Там був населений пункт, на околиці якого височіла цукроварня, укріплена від низу до самого даху кулеметами** (О. Гончар).

У деяких типах і різновидах синтаксично нечленованих слово-сполучень спостерігаємо семантичне спрямування залежного компонента. Саме тому надто звуженим чи обмеженим у семантичному плані є вибір залежних лексем: а) ядерний компонент називає міру ваги чи частину від цілого: метр тканини, кошик грибів, вагон лісу, шматок булочки, пригоршня зерна; б) ядерний компонент – назва родового поняття, залежний – видового, напр.: **Сосна – одне із найстаріших дерев**.

У синтаксично нечленованих словосполученнях з прийменниковими комплексами *з – до*, *з – в*, *від – до*, *у – поблизу*, *в – на*, *на – під* другий іменниковий компонент є семантично обмеженим. Уживання тільки одного компонента спричиняє незначне семантичне зрушення реченнєвої побудови. Неподільна єдність зразка *в лузі на каліні* передає цілісне значення, достатнє в інформативному сенсі, яке не потребує доповнення чи конкретизації. Напр.: **А Теофіла, щойно переступивши поріг, заметалася від стіни до стіни, як мечеться звірина...** (М. Матіос).

Семантичні обмеження щодо залежного компонента простежуємо в синтаксично нечленованих словосполученнях дієслівного типу, в яких ядерний компонент виражений дієсловом, предикативним прикметником чи предикативним прислівником. Позиція залежного компонента заповнена тільки дієсловом певної лексико-семантичної групи. Така характеристика увиразнена відповідним контекстом. Залежні компоненти здебільшого мають і граматичні обмеження: можуть бути виражені тільки інфінітивними формами дієслова. Напр.: **Ми сіли в траву, і я почав працювати над черговим шедевром** (Ю. Винничук).

Специфіка сполучуваності залежить і від семантики компонентів, що спостерігаємо під час утворення метафоричних і

перифрастичних нечленованих словосполучень. Напр.: *За двадцять метрів галявина обривалася вниз двадцятиметровим урвищем, і там внизу гострі уламки вулканічної породи зустрічали грудьми білі отари хвиль* (Брати Капранови). Лексема отара містить сему 'великий' (великий гурт овець, кіз), і саме цей сектор семної структури уможливив утворення метафоричного нечленованого словосполучення *отари хвиль*. Можна вважати, що синтаксично нечленовані словосполучення такого типу підлягають дії закону семантичного узгодження.

У синтаксично нечленованих словосполученнях значущими є валентні можливості ядерного компонента щодо залежного. Валентні можливості компонентів зумовлені їхніми диференційними ознаками, основними з яких є: 1) компоненти виражені повнозначними словами, один з яких має послаблену номінативність (синсемантичність); 2) синтаксична зв'язаність залежить від частиномовної належності ядерного компонента та специфіки граматичної сполучуваності; 3) синтаксична нечленованість як здатність займати позицію одного із членів речення. У синтаксично нечленованому словосполученні сполучувальні можливості компонентів реалізуються на внутрішньо-сполученнєвому рівні. Внутрішня сполучуваність ґрунтується на синтаксичному зв'язку і семантико-синтаксичних відношеннях між самими компонентами таких словосполучень.

У синтаксично нечленованих словосполученнях жоден з компонентів не втрачає остаточно свого лексичного значення, проте один з них набуває певної синсемантичності і починає виконувати не основну, а допоміжну роль. Наприклад, слова *колір, ріст, розмір* і под. без уточнення прикметником є інформативно недостатніми і уточнюються завдяки сполученню з узгодженою формою, пор.: *червоний колір, низький ріст, великий розмір* та ін. Крім того, наведені словосполучення, хоч і можуть бути самостійними, проте конкретизуються щодо певних предметів чи назв осіб, наприклад: *хустина червоного кольору, чоловік низького росту, сорочка великого розміру* та ін. Значущість залежного слова в словосполученні виявляють трансформації, у

яких залежне слово перебирає на себе основне значення кольору й ознаки, зросту й ознаки, розміру й ознаки тощо, пор.: *хустина червоного кольору // червона хустина; чоловік низького росту // низький чоловік; сорочка великого розміру // велика сорочка* та ін. Компонент з послабленим лексичним значенням опускається як менш важливий у загальній змістовій (інформативній) структурі конструкції – дескрипції.

Послаблена номінативність іменників зумовлює обов'язкову сполучуваність з поширювальним компонентом, що конкретизує, увиразнює, диференціює значення іменника в синтаксично нечленованому словосполученні. Високий ступінь синсемантичності ядерного компонента зумовлює високий ступінь його розгортання, передбачаючи поєднуваність зі словами іншої семантики, які часто передають одне поняття. Напр.: *З найпершої миті, з першого слова насилаю на тебе, Іване, вогонь... вогонь живлющий і цілющий... вогонь добрий і лютий, як крик жінки, що вперше родить сина* (Р. Федорів); [Сварг] *Повернувся і поклав на стіл чотири золоті зливки і десяток різаних шматочків срібла* (С. Скляренко). Залежні прикметникові чи іменникові компоненти конкретизують, уточнюють семантику ядерного числівникового компонента.

Для характеристики людини, рідше тварини чи предмета в синтаксично нечленованих словосполученнях зі значенням соматичної, чи іманентної, належності семантично послаблений ядерний компонент потребує залежного атрибутивного. Якщо іменникові компоненти *очі, руки, ноги, лоб, чоло, шия, вуха, брови, ніс, роги, щоки, обличчя, морда, клюв, лапи* і под. ужиті для характеристики, то обов'язковими при них є узгоджені чи неузгоджені означення, пор. *людина з довгим носом, з карими очима, з високим лобом; орел з міцним клювом, з коротким хвостом* та ін. Напр.: *Місяць, що несподівано спалахнув за їхніми спинами, вихопив з темряви заросле щетиною лице з глибокими, наче криниці, очима* (В. Медвідь); *Хлопчик був здоровим, контактним, із ясними очима та доброю вдачею* (Брати Капранови).

На рівні синтаксично нечленованих словосполучень валентні потенції

компонентів мають особливу специфіку. Такі словосполучення «визначаються дворівневою валентною структурою, тобто мають внутрішню та зовнішню валентність» [23, с. 100]. Дворівнева валентна структура синтаксично нечленованого словосполучення передбачає: а) наявність внутрішньої сполучуваності в межах синтаксично нечленованого словосполучення; б) реалізація синтаксично нечленованим словосполученням сполучувальних можливостей на реченнєвому рівні, де воно є носієм валентності або валентним партнером [23, с. 101].

На внутрішньому рівні реалізуються сполучувальні можливості компонентів словосполучення, а на зовнішньому – усе синтаксично нечленоване слово-сполучення, що є носієм валентності, або реалізує лівобічну чи правобічну валентність предиката, або виконує роль валентно не зумовленого члена речення [23, с. 100]. Внутрішня сполучуваність ґрунтується на зв'язках і відношеннях між самими компонентами синтаксично нечленованого словосполучення.

Грамматична валентність слів у синтаксично нечленованих слово-сполученнях реалізується з оперттям на дві умови: семантичну сумісність обох компонентів, яка детермінована фактами об'єктивної дійсності, і граматичну відповідність між ними. Валентні можливості носіїв валентності та їхніх валентних партнерів неоднакові. Для носіїв валентності, зокрема числівникового та займенникового типу, характерна обов'язкова предметна кореляція, генетичний зв'язок зі словами, що позначають конкретний предмет, напр.: *Після Покрови Кайдашиха витягла з скрині два сувої полотна* (І. Нечуй-Левицький); *І сотня тисяч відьм помчить на Лису гору* (О. Забужко). У поданих реченнях числівникові компоненти – носії валентності, а іменникові – валентні партнери.

Зовнішня сполучуваність виявляється поза синтаксично нечленованою конструкцією, вона віддзеркалює відношення між синтаксичною конструкцією та її оточенням. На зовнішньому рівні синтаксично нечленоване словосполучення реалізує в реченнєвій структурі сполучувальні властивості, виконуючи роль носія валентності, або валентного парт-

нера, або валентно не зумовленого члена речення.

Носієм валентності синтаксично нечленоване словосполучення буває тоді, коли корелює з: а) предикатом дії, напр.: *Ти зрікся мови рідної. Тобі земля родити перестане* (Д. Павличко); у реченнєвій структурі зреалізовані валентні можливості двох дієслівних компонентів; б) предикатом власне-якісної оцінки, вираженим предикативним прикметником та напівморфемою-зв'язкою, напр.: *Хлопець був міцної статури* (В. Козаченко); предикат відкриває лівобічну позицію носія якісної ознаки; в) предикатом якості-відношення, напр.: *Київ – європейське місто* (Розм.); г) предикатом кількісної ознаки, напр.: *Мені було тоді шістнадцять років* (Ю. Яновський); предикат може виражати кількіснo-вікову ознаку, ознаку приблизної кількості та ін.

Синтаксично нечленоване слово-сполучення в реченнєвій структурі ужите переважно в ролі валентного партнера. Воно може займати як лівобічну, так і правобічну позиції. Валентність предиката вможливорює виділення нечленовано-сполученнєвих синтаксем як в лівобічній, так і в правобічній позиціях. Напр.: *Тато з мамою теж перестрашились: Дарка почала стогнати уві сні* (О. Забужко); *3 села до села вела курна дорога* (В. Козаченко); – *Я уявляю, як ти вирізуєш щось гнівне із дерева...* (Є. Гуцало).

Висновки (Conclusions). В українській граматиці усталилася думка про синтаксично нечленовані слово-сполучення як окремий тип, що за певним набором ознак істотно відрізняється від синтаксично вільних словосполучень. Грамматична валентність синтаксично нечленованих словосполучень позначена певною специфікою: детермінована морфологічним вираженням і відповідно категорійним значенням ядерного компонента, його категорійними ознаками і семантикою залежного компонента. Сполучуваність слів у нечленованих словосполученнєвих конструкціях реалізується за умови семантичної сумісності обох компонентів структурної схеми, що детерміновано фактами об'єктивної дійсності, та граматичної відповідності між ними.

Валентні можливості компонентів у структурі синтаксично нечленованих сло-

восполучень зумовлені їхніми диференційними ознаками, основними з яких є такі: 1) компоненти виражені повнозначними словами, один з яких має послаблену номінативність (синсемантичність); 2) синтак-

сична зв'язаність залежить від частиномовної належності ядерного компонента та вираження граматичної валентності; 3) синтаксична нечленованість – здатність займати позицію одного із членів речення.

Список використаної літератури

1. Андерш Й. Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською: монографія. Київ : Наук. думка, 1987. 191 с.

2. Балко М. Словосполучення сучасної української мови на тлі теорії функційної транспозиції. Мова: класичне – модерне – постмодерне. Київ : ТОВ «СІК ГРУП Україна», 2014. Вип. 1. С. 21–27.

3. Барчук В. Про сполучення слів як фундаментальні синтаксичні одиниці. Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-річчю від дня народження професора Іларіона Слинька (Чернівці, 16–17 червня 2022). Чернівці, 2022. С. 50–51.

4. Ващенко О. І. Валентна і невалентна сполучуваність відприкметникових іменників у сучасній українській мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2005. 20 с.

5. Вихованець І. Р. Валентність предиката і семантико-синтаксична структура елементарного речення. Синтаксис української мови: хрестоматія: у 2 ч. Київ, 2019. Ч 1. С. 170–173.

6. Всеволодова М. В. Теория функционально-коммуникативного синтаксиса. URSS. 2019. 656 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4996>

7. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту. Донецьк : ДонНУ, 2014. 480 с.

8. Кобченко Н. Граматична природа й сфери функціонування підрядного синтаксичного зв'язку у формі вільного поєднання. Київ : НаУКМА, 2016. 196 с.

9. Кобченко Н. Становлення теорії синтаксичного зв'язку в українській мові (XVII–початок XX ст.). *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 17. 2018. С. 107–124.

10. Костусяк Н. М. Засоби реалізації заперечної семантики в романі В. Шкляра «Чорний ворон»: функційний та комунікативно-прагматичний вимір. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72).»1.

Ч. 1. 2022. С. 41–46.

11. Назарчук Р. Об'єктні зв'язки референтно спеціалізованих дієслівних предикатів (на матеріалі україн., польс., англ. мов). Дис. канд. філол. наук. 10.02.15. Львів, 2021. 288 с.

12. Овчиннікова І. І. Лексико-граматична класифікація дієслів конкретної фізичної дії з семантикою створення об'єкта в українській мові: дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Київ. 1993. 212 с.

13. Орендарчук О. Л. Валентнісні відношення дієслів тематичної групи «чуттєвої сфери» (на матеріалі англійської та української мов). Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Вип. 8. 2017. С. 38–46.

14. Таукчі О. Ф. Теоретичні аспекти вивчення іменної дієслівної лексичної сполучуваності в англійській, українській і російській мовах: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.15 «Загальне мовознавство». Донецьк. 2006. 19 с.

15. Різник С. М. Об'єктна сполучуваність іменних девербативів у сучасній українській мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Київ. 2009. 17 с.

16. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник. Полтава : Довкілля-К., 2008. 712 с.

17. Холодъон О. Семантична валентність дієслів: діалект vs літературна мова. *Філологічний часопис*. 1 (17). 2021. С. 141–156.

18. Шитик Л. В. Пояснювальні складні речення крізь призму граматичної концепції сполучника К. Г. Городенської. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2019. С. 273–281.

19. Allerton D. J. *Essentials of grammatical theory: A consensus view of syntax and morphology*. Abingdon; Oxon : Routledge, 2019. 326 p.

20. Kostusiak N., Navalna M., Mezhev

O. The functional-cognitive characteristics of interrogative utterances in modern Ukrainian. *Cognitive Studies*. No 21. 2021. P. 55–69.

21. Lychuk M. The semantic typology of syncretic syntactically indivisible word combinations in Ukrainian linguistics. *Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Anul. XLIII. NR .1–2, 2021. P. 385–390.*

22. Messer, Kachel, Kennison, Shelia. The Contributions of Singular and Plural nouns to Sentence Processing Complexity: evidence from reading time. *East European Journal of Psycholinguistics*. Vol. 7. №1. 2020. P. 85–96.

References

1. Andersh, Y. F. (1987). *Typolohiia prostykh diieslivnykh rechen u cheskiei movi v zistavlenii z ukrainskoiu: monohrafiia* [Typology of simple verb sentences in Czech compared to Ukrainian: monograph]. Kyiv : Naukova dumka. 1987. 191 p.

2. Balko, M. (2014). *Slovospoluchennia uchasnoi ukrainskoi movy na tli teorii funktsiinoi transpozitsii* [Word-combinations of the modern Ukrainian language against the background of the theory of functional transposition]. *Mova: klasychne – moderne – postmoderne* [Language: classical – modern – postmodern]. Kyiv : TOV «SIK HRUP Ukraina». Vyp. 1. P. 21-27.

3. Barchuk, V. (2022). *Pro spoluchennia sliv yak fundamentalni syntaksychni odyntsi* [On the combination of words as fundamental syntactic units]. *Aktualni problemy syntaksysu: suchasnyi stan i perspektyvy doslidzhennia* [Actual problems of syntax: current state and prospects of research]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii, prysviachenoï 110-richchiu vid dnia narodzhennia profesora Ilariona Slynka* (Chernivtsi, 16-17 chervnia 2022). Chernivtsi. 2022. P. 50–51.

4. Vashchenko, O. I. (2005). *Valentna i nevalentna spoluchuvannist vidprymetnykovykh imennykiv u suchasniï ukrainskii movi : avtoref. dys. ...kand. filol. nauk: 10.02.01 «Ukrainska mova»* [Valence i nonvalence compatibility from adjective nouns in the modern Ukrainian language: author's dissertation cand. philol. sciences: 10.02.01 «Ukrainian language»]. Kharkiv. 20 p.

5. Vykhanets, I. R. (2019). *Valentnist predykata i semantyko-syntaksychna*

struktura elementarnoho recheniia. Syntaksys ukrainskoi movy [The valence of the predicate and the semantic-syntactic structure of the elementary sentence]. [Syntax of the Ukrainian language]: khrestomatiia: u 2 ch.. Kyiv, 2019. Ch. 1. P. 170–173.

6. Vsevolodova, M. V. (2017). *Teoriia funktsionalno-kommunikativnogo sintaksisa* [Theory of functional and communicative syntax.]. URSS. 2017. 656 p. Retrieved from: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4996>

7. Zahnitko, A. P. (2014). *Teoriia hramatyky i tekstu* [Theory of grammar and text]. Donetsk : DonNU. 480 p.

8. Kobchenko, N. (2018). *Hramatychna pryroda y sfery funktsionuvannia pidriadnogo syntaksychnoho zviazku u formi vilnogo poiednannia* [Grammatical nature and spheres of functioning of subordinate syntactic connection in the form of free combination]. Kyiv : NaUKMA. 196 p.

9. Kobchenko, N. (2018). *Stanovlennia teorii syntaksychnoho zviazku v ukrainskii movi (XVII–pochatok XX st.)* [Formation of the theory of syntactic connection in the Ukrainian language (XVII–early XX centuries)]. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 17. P. 107–124.

10. Kostusiak, N. M. (2022). *Zasoby realizatsii zaperechnoi semantyky v romani V. Shkliara «Chornyi voron»: funktsiinyi ta komunikatyvno-prahmatychnyi vymir* [Means of implementation of negative semantics in V. Shklyar's novel «The Black Crow»: functional and communicative-pragmatic dimensions]. *Vcheni zapysky TNU im. V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka* [Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Journalism]. Tom 33 (72). №1. Ch. 1. P. 41-46.

11. Nazarchuk, R. (2021). *Obiektni zviazky referentno spetsializovanykh diieslivnykh predykativ (na materialy ukrainskoi, polskoi, anhliiskoi mov)* [Object relations of referentially specialized verb predicates (based on the material of the Ukrainian, Polish, and English languages)]. *Dys. kand. filol. nauk. 10.02.15*. Lviv. 2021. 288 p.

12. Ovchinnikova, I. I. (1993). *Leksyko-hramatychna klasyfikatsiia diiesliv konkretnoi fizychnoi dii z semantykoïu stvorennia objekta v ukrainskii movi* [Lexico-grammatical classification of verbs of specific physical

action with semantics of object creation in Ukrainian language]: dys. ...kand. filol. nauk: 10.02.01 «Ukrainska mova». Kyiv. 212 p.

13. Orendarchuk, O. L. (2017). Valentnisni vidnoshennia diiesliv tematychnoi hrupy «chuttievoi sfery» (na materiali anhliiskoi ta ukrainskoi mov) [Valentine's relations of verbs of the thematic group «sensory sphere» (on the material of English and Ukrainian languages)]. [National Pedagogical University named after M. Drahomanova. Philological sciences (linguistics and literary studies). V. 8. P. 38–46.

14. Taukchi, O. F. (2006). Teoretychni aspekty vyvchennia imennoi diieslivnoi leksychnoi spoluchuvanosti v anhliiskii, ukrainskii i rosiiskii movakh [Theoretical aspects of the study of noun-verb lexical conjugation in English, Ukrainian and Russian languages]: avtoref. dys. ...kand. filol. nauk: 10.02.15 «Zahalne movoznavstvo» [author's abstract thesis ... candidate philol. sciences: 10.02.15 «General Linguistics»]. Donetsk. 19 p.

15. Riznyk, S. M. (2009). Obiektna spoluchuvanist imennykh deverbatiyv u suchasni ukrainskii movi : [Object compatibility of nominal deverbatives in the modern Ukrainian language]: author's ref. dissertation cand. philol. sciences: 10.02.01 «Ukrainian language» [avtoref. dys. ...kand. filol. nauk: 10.02.01 «Ukrainian language»]. Kyiv. 17 p.

16. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna lnhvistyka: napriamy ta problemy [Modern linguistics: disrections and problems]. Pidruchnyk. Poltava : Dovkillia-K. 712 p.

17. Kholodon, O. (2021). Semantychna valentnist diiesliv: dialekt vs literaturna mova [Semantic valence of verbs: dialect vs literary language]. Filolohichni chasopys [Philological journal]. 1 (17). 2021. P. 141–156.

18. Shytyk, L. V. (2019). Poiasniuvalni skladni rechennia kriz pryzmu hramatychnoi kontseptsii spoluchnyka K. H. Horodenskoi [Explanatory complex sentences through the prism of the grammatical concept of conjunction K. G. Horodenska]. Hramatychnyi prostir suchasnoi lnhvoukrainistyky [Grammatical space of modern linguo-Ukrainian studies]. Kateryni Hryhorivni Horodenskii. Kyiv : Vydavnychi dim Dmytra Buraho. P. 273–281.

19. Allerton, D. J. (2019). Essentials of grammatical theory : A consensus view of syntax and morphology. Abingdon; Oxon : Routledge. 326 p.

20. Kostusiak, N., Navalna M., Mezhev, O. (2021). The functional-cognitive characteristics of interrogative utterances in modern Ukrainian. Cognitive Studies. No 21. P. 55–69.

21. Lychuk, M. (2021). The semantic typology of syncretic syntactically indivisible word combinations in Ukrainian linguistics. Analele Universitatii din Craiova. Seria Stiinte Anul. XLIII. NR. 1–2. P. 385–390.

22. Messer, Kachel, Kennison, Shelia. (2020). The Contributions of Singular and Plural nouns to Sentence Processing Complexity: evidence from reading time. East European Journal of Psycholinguistics. Vol. 7. №1. P. 85–96.

Abstract. *In modern grammars of Slavic languages, syntactically non-segmented word-combinations are not separated into a separate type, but are represented in a single list of different types of syntactically free word combinations. Today, it is important to understand the place of syntactically non-segmented word-combinations in the grammatical system of language. The purpose of the paper is to characterize the basis of the grammatical valence of syntactically non-segmented word-combination as a new type of syntactic constructions.. New approaches to the analysis of the structural organization of syntactic units in the Ukrainian grammar of the beginning of the XXI century contributed to the deepening of the theory of phrases (works of I. Vykhoanets, A. Zagnitko, M. Balko, N. Kostusiak, N. Kobchenko, O. Kholodon, R. Nazarchuk, etc.), including syntactically non-segmented word-combinations. Syntactically connectivity and syntactic indivisibility are the basis of syntactically non-segmented word-combinations. The grammatical valence of the core component in syntactically non-segmented word-combinations is determined by a set of such features as: part-language belonging of the core component, its categoric meaning; categoric features of the core component. The synsemanticity of the core component is analyzed in view of the onomasiological characteristics of words of different part-language affiliations. We see the prospects of research in the study of syntactically non-segmented word-combination in a pragmatic aspect.*

Keywords: core component, dependent component, grammatical valence, syntactically non-segmented word-combination.

УДК 811.111'373.612

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.003](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.003)

**МЕТОНИМІЯ ДЛЯ ОПИСУ КОНЦЕПТУ СУМНІВ
В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ
METONYMY TO DESCRIBE CONCEPT DOUBT IN ENGLISH ARTISTIC DISCOURSE**

Л.І. НІЖНИК, аспірант кафедри германського, загального і
порівняльного мовознавства*

L. I. NIZHNIK, Postgraduate student of the Department of Germanic, General and
Comparative Linguistics

E-mail: l.nizhnyk@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1411-0561>

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна
Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich, Chernivtsi, Ukraine

Анотація. Стаття досліджує концепт СУМНІВ з точки зору ідеалізованої когнітивної моделі світу та зосереджується на концептуальній метонімії, що застосовується для опису концепту. СУМНІВ має двояку природу і відноситься до сфери мислення та сфери почуттів. СУМНІВ розглядається як емоційний концепт, оскільки сумнів переживається за схемою «причина (cause) -> існування емоції (existence of emotion) -> вираження (expression)». Сумнів є змішаним станом і не рідко включає інші емоції, такі як роздратування, неспокій, дискомфорт, обурення, гнів, страх, зацікавленість, здивування, страх, жаль, вину, сором, радість, надію. Метод концептуальної метонімії допомагає розглянути СУМНІВ за допомогою базової концептуальної метонімії ЕФЕКТ ЕМОЦІЇ ЗА ЕМОЦІЮ, що категоризується експресивною, фізіологічною та поведінковою реакціями. Ряд концептуальних метонімії, виокремлених Кьовечеш 3. є спільними для емоційних концептів та СУМНІВУ, до них належать ВИРАЗ ОБЛИЧЧЯ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ, НЕСПРОМОЖНІСТЬ ГОВОРИТИ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ, ФІЗИЧНЕ ХВИЛЮВАННЯ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ, НЕСПРОМОЖНІСТЬ РУХАТИСЬ ОЗНАЧАЄ СТРАХ. Експресивні метонімії включають ПИЛЬНИЙ ТА ФІКСОВАНИЙ ПОГЛЯД, ВИРЯЧЕНІ ОЧІ, ЗВУЖЕННЯ ОЧЕЙ, КЛІПАННЯ ОЧИМА, РУХИ БРІВ, РУХИ ГУБ, РОЗКРИТТЯ РОТУ, НАСМІШКА, ЗМІНА ВИРАЗУ ОБЛИЧЧЯ для СУМНІВУ. Фізіологічні метонімії включають ЗМЕНШЕННЯ СЕРЦЕБИТТЯ та НЕСПРОМОЖНІСТЬ ДІЯТИ для СУМНІВУ. До поведінкових метонімії належать ЗНИЗУВАННЯ ПЛЕЧИМА, ПОХИТУВАННЯ ГОЛОВОЮ, ПОХИТУВАННЯ ТІЛОМ, ЗМІНА ДИСТАНЦІЇ, СТИСКАННЯ ПРЕДМЕТІВ У РУКАХ для СУМНІВУ. До поведінкових мовних метонімії належать ПАУЗА, НЕРОЗБІРЛИВЕ МОВЛЕННЯ, ШЕПІТ та ЗАТИНАННЯ для сумніву. Перспективним є дослідження інших емоційних концептів та виокремлення їх прототипічних універсальних корелятивів та специфічних для окремої лінгвокультури.

Ключові слова: сумнів, концепт, метонімія, емоції, когнітивна лінгвістика.

Актуальність (Introduction). Дослідження зумовлюється лінгвістичними тенденціями до вивчення емоційних концептів у когнітивному руслі. Когнітивна лінгвістика на сучасному етапі розвитку є популярним мовознавчим напрямом, оскільки узагальнює досягнення різних наук і характеризується антропоцентризмом, функціоналізмом та експланаторністю [6]. Дослідження емоційних концептів, спрямоване на їхньої природи та специфіки об'єктивації в дискурсі. Сумнів є складним психоемоційним станом, на фоні якого виникають інші емоції. Концепт СУМНІВ має свої особливості концептуалізації в англій-

ській культурі, що можна простежити через дослідження когнітивної метонімії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). У лінгвокогнітивній сфері предметом особливої уваги є когнітивні репрезентації емоцій – концепти, що досліджуються через реконструкцію ментальних структур (прототипи, фрейми, сценарії). Емоційний концепт визначають як «етнічно, культурно зумовлене, складне структурно-смісловне, ментальне, як правило, лексично та/чи фразеологічно вербалізоване утворення, яке базується на

*Науковий керівник – В. Д. Бялик, професор, завідувач кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу ЧНУ.

понятійній основі, включає в себе окрім понять образ, культурну цінність та яке функціонально заміщає людині в процесі рефлексії та комунікації предмети світу» [5, с. 49]. Емоції розуміються як спрямовані на об'єкт або ситуацію афективні ознаки, які сортуються на культурно встановлені та лінгвістично позначені категорії чи прототи́пи, такі як, наприклад, страх, гнів, щастя та ін. [31]. Категорії емоцій відображають специфічні види оцінювальних світовідносин, наприклад, ставлення до неминучої небезпеки у випадку страху. Такі оцінки не обов'язково однозначні, вони можуть бути нечіткими, амбівалентними або навіть суперечливими, що часто призводить до переживань змішаних почуттів та емоцій [17].

Сумнів є психологічним станом, що включає емоційну складову, тому вивчаємо його як емоційний концепт. Багато дослідників говорять про те, що сумнів має емоційну природу. Варій М. Й. відносить сумнів до інтелектуальних емоцій – «специфічних переживань, що виникають у людини в процесі мислення», які є результатом взаємодії емоційного реагування і процесу пізнання [4, с. 509]. Тагард П. розрізняє холодний та гарячий сумнів, розглядаючи сумнів як когнітивний процес і як емоцію [33, с. 399]. Він пов'язує із сумнівом такі емоції, як роздратування, неспокій, дискомфорт, обурення, гнів та страх [33, с. 405]. Згідно з Лі М., афективні маніфестації сумніву проявляються у відчуттях схвильованості, зацікавленості, здивування, страху, радості, надії, жалю, вини, сорому чи збентеження [27, с. 149]. Психологічний сумнів у собі, або низька самооцінка, може включати постійне вагання та невизначеність, тому викликає сум, вину, сором, депресію [8].

Вивченням метонімії у руслі когнітивної лінгвістики займалися Барселона А. (2003), Кьовечеш З. (2006), Лакофф Дж. (1993), Редден Г. (1988) та ін. Серед вітчизняних дослідників цією тематикою займалась Качур І. В. (2020). Метонімія розглядається як механізм мислення і концептуалізації повсякденного досвіду і тлумачиться як «когнітивний процес, при якому одна концептуальна одиниця (річ, подія, властивість) – корелят – забезпечує ментальний доступ до іншої концептуальної одиниці – референта – в межах того самого фрейму, концептосфери або

ідеалізованої когнітивної моделі» [21, с. 99]. Ці науковці виокремлюють характерні особливості концептуальної метонімії – вона включає єдиний домен або концепт з метою забезпечення ментального доступу до домену через частину того самого домену або до частини домену через іншу частину в тому ж домені [23]; логічний зв'язок між концептосферами у метонімії описується як “stands for” [24]; метонімічний зв'язок виникає при наявності прагматичної функції між двома концептосферами, яка ідентифікується із психологічних, культурних, локативних міркувань і дозволяє здійснити референцію до одного об'єкту в межах іншого, пов'язаного з ним у такий спосіб [12, с. 3]; для метонімії визначальною є операція висвітлення або асиметричного мапування [11].

Ідеалізована когнітивна модель розглядає метонімічні перенесення як один із чотирьох структурних принципів своєї побудови, разом із пропозиційними моделями, схемними образами (англ. image-schemas) і метафоричними перенесеннями [26]. Емоції розглядають як психічні структури-сценарії. Культурні моделі емоцій представляють емоції як стислі міні-розповіді, які зазвичай починаються з певної причини емоції та закінчуються етапом дії. Культурні моделі служать прототипами, або орієнтирами, щодо яких люди можуть робити відступи. Найкращі приклади категорії є прототипами, тоді як менш хороші приклади, тобто культурні та індивідуальні відступи щодо культурної норми, є менш прототипними членами категорії; тим не менш, менш прототипні члени все ще є екземплярами або членами категорії. Культурні моделі не є конкретними екземплярами категорії, а ідеалізовані версії реальності [24]. Компонентами концептосфери є підсфери, а концептосфери, що корелюють із певним концептом, утворюють матрицю концептосфер [11, с. 71]. Метонімічний зв'язок виникає між двома (під)сферами в межах спільної концептосфери [11, с. 178].

Мета статті (Purpose of the research) дослідити образну сторону концепту СУМНІВ, а саме його концептуалізацію за допомогою когнітивної метонімії.

Методи дослідження (Methods of research). З творів сучасної англійської художньої літератури методом суцільної

вибірки були виокремлені приклади, які описують випадки вираження сумніву. Найбільш базовою моделлю емоцій є схематична модель «причина (cause) -> існування емоції (existence of emotion) -> вираження (expression)» [22, с. 129]. Для емоцій виокремлюються два загальних типи концептуальних метонімій: CAUSE OF EMOTION FOR THE EMOTION (ПРИЧИНА ЕМОЦІЇ ЗА ЕМОЦІЮ) та EFFECT OF EMOTION FOR THE EMOTION (ЕФЕКТ ЕМОЦІЇ ЗА ЕМОЦІЮ), що категоризується типами реакції – експресивною, фізіологічною та поведінковою [22].

Результати дослідження та їх обговорення (Results of the research and their discussion). Сумнів є психоемоційним станом, що може супроводжуватись різноманітними емоціями, що можливо простежити в художньому дискурсі. Сумнів поєднується зі смутком: *I know, despite all the gloom and self-doubt that bubbles up from the deep when you get dumped, that you did not represent my last and best chance of a relationship* [18, с. 27]; зі страхом: *On the phone she had been cool and methodical, but with a trace of fear and uncertainty* [15, с. 153]; з надією: *He looked at me with half-hopeful disbelief* [30, с. 154]; сумнів переростає в лютю: *“Charlie banned you from the house?” I asked, disbelief quickly melting into fury* [29, с. 253]; зневіра переходить у злість: *“Give me one good reason,” Annie insisted, moving from disbelief to anger* [28, с. 127] та ін. У деяких випадках немає експліцитної вказівки на ту емоцію, що поєднується з сумнівом і тоді висновок робиться на основі аналізу уривку дискурсу. У наступному прикладі героїні телефонують з телебачення і повідомляють, що їй обрали для участі в телешоу. Героїня почуває сумніви, невіру, тому що вона немолодого віку та в неї проблеми зі здоров'ям, здивування, тому що таке не трапляється щодня, та тривогу, оскільки участь у телешоу для неї є хвилюючою незвичайною подією: *“— Me... me... on the—O I cant— Yes, Mrs. Goldfarb you. I know how you feel, you are wondering why you should be so lucky when so many millions would give anything to be on one of these shows— O, I cant tell you... Well, Mrs. Goldfarb, I cant tell you why you are so lucky, I guess its just that God has a special place in his heart for you. Sara Goldfarb fell against*

the back of the viewing chair, one hand clutching desperately at the phone, the other the top of her dress. Her eyes bulged. Her mouth hung open” [32, с.19].

Кьовечеш З. у своїй праці «Метафора та Емоція» [22] розглядає емоції злості, страху, щастя, смутку, любові, похоті, гордості, сорому та здивування. Науковець виокремлює метафори та метонімії для структурування цих концептів цих емоцій. Деякі з цих метонімій є спільними і для сумніву, наприклад, FACIAL EXPRESSIONS FOR EMOTIONS (ВИРАЗ ОБЛИЧЧЯ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ), INABILITY TO SPEAK FOR EMOTION (НЕСПРОМОЖНІСТЬ ГОВОРИТИ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ), PHYSICAL AGITATION FOR EMOTION (ФІЗИЧНЕ ХВИЛЮВАННЯ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ), INABILITY TO MOVE FOR FEAR (НЕСПРОМОЖНІСТЬ РУХАТИСЬ ОЗНАЧАЄ СТРАХ).

Пов'язані з емоціями метонімії служать для фіксації фізіологічних, експресивних і поведінкових реакцій [20]. Концептуальна метонімія ЕФЕКТ ЕМОЦІЇ ЗА ЕМОЦІЮ (EFFECT OF EMOTION FOR THE EMOTION) реалізується, зокрема, через концептуальну метонімію FACIAL EXPRESSIONS FOR DOUBT / ВИРАЗ ОБЛИЧЧЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ та уточнена кореляціями, що описують зміни в очах та погляді, рух брів, губ та роту.

INTENT AND FIXED LOOK STANDS FOR DOUBT / ПИЛЬНИЙ ТА ФІКСОВАНИЙ ПОГЛЯД ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

I stared at him with suspicion [30, с. 164].

I glared at him in disbelief, but let it go [29, с. 144].

Taken aback, all he seemed capable of doing was gazing at her in disbelief [28, с. 41].

У наведених прикладах вжито синоніми *stare, glare, gaze* для опису тривалого пильного погляду невіри. Коли людина сумнівається, вона старається розгледіти в об'єкті своїх сумнів щось, що б могло розвіяти сумніви чи підтвердити переконання.

BULGING EYES STAND FOR DOUBT / ВИРЯЧЕНІ ОЧІ ОЗНАЧАЮТЬ СУМНІВ

- *Me... me... on the — O I cant... Her eyes bulged* [32, с.19] – такий погляд передає змішані емоції сумніву та здивування.

NARROWING OF EYES STANDS FOR DOUBT / ЗВУЖЕННЯ ОЧЕЙ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

© Л. І. Ніжнік

Mike's eyes narrowed in suspicion [29, с. 100] – звуження очей передає недовіру.

EYE BLINK STANDS FOR DOUBT / КЛІПАННЯ ОЧИМА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

He **blinked his eyes** and combed his wild hair with his fingers. "Rosenberg? Murdered?" he mumbled, glaring at the screen [15, с. 24].

У наведеному прикладі кліпання очима означає сумнів та розгубленість. Особливістю цього прикладу є поєднання різних реакцій (*blinked his eyes, combed his wild hair, mumbled, glaring*) для інтенсифікації сумніву. Це явище відоме, як концептуальний метонімічний ланцюг, що включає різні лексичні одиниці, які у процесі послідовного сприйняття тексту читачем доповнюють ту саму концептосферу, тобто це набір різних метонімічних корелятивів, що мають спільний метонімічний референт [9, с. 232].

EYEBROWS MOVEMENTS STAND FOR DOUBT / РУХИ БРІВ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

He **raised one eyebrow** in disbelief [29, с. 134].

"Er, I'm not sure. What would you like?" His marble **brow puckered** [30, с. 163].

Експерієнцер сумніву піднімає або морщить брову, щоб показати невіру та своє оцінне ставлення до почутого.

LIPS MOVEMENTS STAND FOR DOUBT / РУХИ ГУБ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

His **lips were twitching** a bit, too. There was something he wanted to say to me and he didn't quite know how to begin [29, с. 278] – у героя смикається губа, оскільки він хоче щось сказати, проте не знає як. Він вагається та зволікає, коли підбирає слова.

Ada looked at Sara's hair, then her reflection, her hair, reflection, then **pursed her lips** and shrugged, Well, it could be a little orange too [32, с. 37] – героїня робить оцінне судження, в якому вона невпевнена.

MOUTH OPEN STANDS FOR DOUBT / РОЗКРИТТЯ РОТУ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

Then a doctor walked around the corner, and **my mouth fell open**. He was young, he was blond... and he was handsomer than any movie star I'd ever seen [30, с. 32] – героїня відчуває невіру та здивування, коли побачила батька свого знайомого, оскільки вона не очікувала, що його батько

так добре виглядає.

MOCKERY STANDS FOR DOUBT / НАСМІШКА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"No," he said; then, matter-of-factly: "I'm married." "I saw her," she said with a kind of **smirking doubtfulness** that made Richards want to smash her [19, с. 104] – героїня з іронією ставиться до шлюбу чоловіка, у її словах чутно нотки сумніву, що не на жарт розізлило чоловіка.

FACIAL EXPRESSION CHANGE STANDS FOR DOUBT / ЗМІНА ВИРАЗУ ОБЛИЧЧЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

Seeing he meant it, the almost comic mask of hate and defiance below the dark sunburst of the kid's afro broke into a hurt, agonized **grimace of disbelief** [19, с. 48] – невіра спотворює обличчя, залишаючи слід болю та страху.

Жести тісно пов'язані із мовленням, як у аспекті часового перебігу, так і у смисловому та функціональному аспектах. Кінеми жестів та мовлення конструюють єдиний ментальний процес [16, с. 180–181]. Жести є доповненням мислення, як внутрішнього дискурсу, та передають зміст думки навколишньому світу [14, с. 234].

SHOULDER SHUG STANDS FOR DOUBT / ЗНИЗУВАННЯ ПЛЕЧИМА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"It must be very old," I guessed. He **shrugged**. "Early sixteen-thirties, more or less" [30, с. 172] – знизування плечима означає, що мовець не знає або не впевнений в тому, що говорить.

HEAD SHAKING STANDS FOR DOUBT / ПОХИТУВАННЯ ГОЛОВОЮ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

I **shook my head** in disbelief [29, с. 64] – заперечне похитування головою з виразом зневіри вказує на сумнів.

BODY TILTING STANDS FOR DOUBT / ПОХИТУВАННЯ ТІЛОМ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

For lunch I'm having cold tongue, mit out da rye... I'm having some mustard and harseradish, but mit out da rye already, oi... he **shrugged, tilted** and peered again, but for supper maybe I'm having cold soup if she still not home [32, с. 10] – похитування тілом може вказувати на відсутність твердої позиції щодо сказаного.

DISTANCE CHANGE STANDS FOR DOUBT / ЗМІНА ДИСТАНЦІЇ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"Look at it this way, Bella. You're very lucky I was the one to find you."

"Am I?" I mouthed, **faltering another step back** [30, с. 50] – у цьому прикладі героїня не вірить словам співрозмовниці, боїться її та робить крок назад.

*Its unbelievable, and the show came back on and she **leaned forward**, face pinched in a frown as she watched the completely predictable events unfold* [32, с. 131] – у наведеному прикладі героїня нагинається вперед та зменшує дистанцію до телевізора, щоб краще розгледіти шоу, до якого вона ставиться скептично і не вірить своїм очам наскільки воно передбачувано.

CLUTCHING THINGS STANDS FOR DOUBT / СТИСКАННЯ ПРЕДМЕТІВ У РУКАХ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

*Sara Goldfarb fell against the back of the viewing chair, one hand **clutching** desperately at the phone, the other the top of her dress* [32, с. 19] – героїня стискає в руках слухавку та свою сукню, бо не вірить в почуте.

Комунікативне мовчання на позначення сумніву служить сигналом епістемічного стану сумніву співрозмовника, його вагання перед прийняттям рішення, ваганням з приводу підбору влучного слова чи репліки, невпевненості загалом [4, с. 276–282]. Соціокультурний та психологічний феномен мовчання є дискурсивним явищем, яке віддзеркалює стан комунікантів, їхні прагматичні наміри та соціокогнітивну діяльність [1, с. 131]. Концептуальна метонімія INABILITY TO SPEAK FOR DOUBT / НЕСПРОМОЖНІСТЬ ГОВОРИТИ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ уточнюється наступними кореляціями:

PAUSE STANDS FOR DOUBT / ПАУЗА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"Some. My friend Embry has a dirt bike. We work on it together sometimes. Why?" "Well..." I pursed my lips as I considered. I wasn't sure if he could keep his mouth shut, but I didn't have many other options. "I recently acquired a couple of bikes, and they're not in the greatest condition. I wonder if you could get them running?" [29, с. 66]

Роблячи паузу, героїня підбирає влучні слова, щоб виразити свою думку, сумніваючись щодо доцільності продовжувати свою репліку.

UNINTELLIGIBLE SPEECH STANDS

FOR DOUBT / НЕРОЗБІРЛИВЕ МОВЛЕННЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"I give a **grunt of disbelief**" [29, с. 48] – експерієнцер сумніву виражає сумнів через бурчання.

"What did Esme ask you?" I whispered. He hesitated for a second before he answered. "Whether they were thirsty," he **muttered unwillingly** [30, с. 195] – експерієнцер сумніву неохоче бубонить, відповідаючи на запитання.

WHISPER STANDS FOR DOUBT / ШЕПІТ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

*She frowned and looked back and forth between Edward and me, this time very deliberately. "Is it this boy?" she **whispered*** [30, с. 242] – героїня припускає певну думку, проте вона не зовсім впевнена в ній, тому говорить пошепки.

STAMMERING STANDS FOR DOUBT / ЗАТИНАННЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"Who... who are you?" **stammered** Arthur [13, с.43].

Фізіологічними реакціями сумніву є реакції замирання серця та сковування дій. Концептуальна метонімія PHYSICAL AGITATION FOR DOUBT / ФІЗИЧНЕ ХВИЛЮВАННЯ ОЗНАЧАЄ ЕМОЦІЮ уточнюється такими кореляціями:

DECREASE IN HEART RATE STANDS FOR DOUBT / ЗМЕНШЕННЯ СЕРЦЕБИТТЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

"Can you take Mags?" he asks me. "Yes," I say stoutly, although my **heart sinks**. It's true that Mags can't weigh more than about seventy pounds, but I'm not very big myself. Still, I'm sure I've carried heavier loads [10, с. 45] – коли героїня почула про непосильне завдання, вона береться за нього, хоча її серце замирає в сумнівах.

INABILITY TO ACT STANDS FOR DOUBT / НЕСПРОМОЖНІСТЬ ДІЯТИ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ

*It seemed almost better at this point to invite violence than to continue in this **freezing uncertainty*** [13, с. 308] – невпевненість сковує дії.

Висновки (Conclusions). Фігуративні засоби вираження емоцій є важливим засобом їх концептуалізації. Переживання людини не мають фізичного втілення, тому для емоційних концептів абстрактний референт співвідноситься з більш конкретним корелятом. Ідеалізовані когнітивні моделі служать прототипами, або

орієнтирами специфічних видів оцінювальних світовідносин в межах однієї культури. Нерідко сумнів переживається не як окрема емоція, а у поєднанні з рядом інших емоцій – схвилюваністю, зацікавленістю, здивуванням, страхом, радістю, надією, жалем, виною, соромом, гнівом. Концептуалізація сумніву через когнітивну метафору дозволяє описати концепт кореляцією EFFECT OF EMOTION FOR THE EMOTION (ЕФЕКТ ЕМОЦІЇ ЗА ЕМОЦІЮ) для фіксації фізіологічних, експресивних і поведінкових реакцій. Експресивні метонімії включають INTENT AND FIXED LOOK STANDS FOR DOUBT / ПИЛЬНИЙ ТА ФІКСОВАНИЙ ПОГЛЯД ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, BULGING EYES STAND FOR DOUBT / ВИРЯЧЕНІ ОЧІ ОЗНАЧАЮТЬ СУМНІВ, NARROWING OF EYES STANDS FOR DOUBT / ЗВУЖЕННЯ ОЧЕЙ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, EYE BLINK STANDS FOR DOUBT / КЛІПАННЯ ОЧИМА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, EYEBROWS MOVEMENTS STAND FOR DOUBT / РУХИ БРІВ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, LIPS MOVEMENTS STAND FOR DOUBT / РУХИ ГУБ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, MOUTH OPEN STANDS FOR DOUBT / РОЗКРИТТЯ РОТУ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, MOCKERY STANDS FOR DOUBT / НАСМІШКА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, FACIAL EXPRESSION CHANGE STANDS FOR DOUBT / ЗМІНА ВИРАЗУ ОБЛИЧЧЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ.

Список використаних джерел

1. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англомовному художньому дискурсі : Монографія. Вінниця : Нова книга, 2008. 160 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник. Київ : Центр учб. літ., 2009. 1007 с.
3. Качур І. В. Метонімія у публіцистичному дискурсі: лінгвокогнітивний і дискурсивний аспекти. 10.02.04 – германські мови. Київ – Запоріжжя. 2020.
4. Крижанівська М. В. Невербальні елементи комунікації як складові комунікативної компетенції у дискурсі телеінтерв'ю. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2002. №7. С. 275–285.
5. Ніколенко О. В. Емоційний концепт HAPPINESS в англійських прізвиськних номінаціях. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». №8, 2020. С. 126–131.

Фізіологічні метонімії включають DECREASE IN HEART RATE STANDS FOR DOUBT / ЗМЕНШЕННЯ СЕРЦЕБИТТЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ та INABILITY TO ACT STANDS FOR DOUBT / НЕСПРОМОЖНІСТЬ ДІЯТИ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ. До поведінкових метонімії належать SHOULDER SHUG STANDS FOR DOUBT / ЗНИЗУВАННЯ ПЛЕЧИМА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, SHAKING THE HEAD STANDS FOR DOUBT / ПОХИТУВАННЯ ГОЛОВОЮ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, BODY TILTING STANDS FOR DOUBT / ПОХИТУВАННЯ ТІЛОМ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, DISTANCE CHANGE STANDS FOR DOUBT / ЗМІНА ДИСТАНЦІЇ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, CLUTCHING THINGS STANDS FOR DOUBT / СТИСКАННЯ ПРЕДМЕТІВ У РУКАХ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ. До поведінкових мовних метонімії належать PAUSE STANDS FOR DOUBT / ПАУЗА ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, UNINTELLIGIBLE SPEECH STANDS FOR DOUBT / НЕРОЗБІРЛИВЕ МОВЛЕННЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ, WHISPER STANDS FOR DOUBT / ШЕПІТ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ та STAMMERING STANDS FOR DOUBT / ЗАТИНАННЯ ОЗНАЧАЄ СУМНІВ. Перспективами дослідження є подальше вивчення концепту СУМНІВ та його когнітивної природи.

6. Петренко Л. О. Поняття концепт та концептуальний аналіз художнього тексту. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VIII(64). Issue: 216, 2020. С. 49–52.
7. Barcelona A. Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics: An update. Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2003. P. 207–274.
8. Branden N. The six pillars of self-esteem. Bantam Books, Inc., 1994. 346 p.
9. Brdar-Szabó R., Brdar M. What do metonymic chains reveal about the nature of metonymy? *Defining metonymy in cognitive linguistics: Towards a consensus view* / ed. by R. Benczes, A. Barcelona & F. Ruiz de Mendoza. Amsterdam : John Benjamins, 2011. P. 217–248.
10. Collins S. The Hunger Games. New York : Scholastic Press, 2008. 384 p.
11. Croft W. The role of domains in the

interpretation of metaphors and metonymies. *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast* / ed. By Rene Dirven and Ralf Pörrings. Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2003. P. 161–207.

12. Fauconnier G. *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. P. 190.

13. Feather J. *A husband's wicked ways*. New York : Pocket Star Books, 2009. 512 p.

14. Goldin-Meadow S. *Beyond Words : The Importance of Gesture to Researchers and Learners*. Child Development. Chicago : University of Chicago Press, 2000. Vol. 71. № 1. P. 231–239.

15. Grisham J. *The Pelican Brief*. N. Y. : Island, 1999. 436 p.

16. Harris T. *Listening with Your Eyes : The Importance of Speech-Related Gestures in the Language Classroom*. Foreign Language Annals. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2003. Vol. 36. № 2. P. 180–187.

17. Heavey C. L., Lefforge N. L., Lapping-Carr L., & Hurlburt R. T. Mixed emotions: Toward a phenomenology of blended and multiple feelings. *Emotion Review*, 9(2). 2017. P. 105–110. DOI : 10.1177/1754073916639661

18. Hornby N. *High Fidelity*. London: Victor Gollancz Ltd., 1995. 256 p.

19. King S. *The Running Man*. N. Y.: Signet, 1999. 336 p.

20. Kövecses Z. *Metaphor and metonymy in folk and expert theories of emotion*. *Metaphor in Communication, Science and Education* / ed. by Francesca Ervas. De Gruyter Mouton, 2017. DOI : 10.1515/9783110549928

21. Kövecses Z. *Language, Mind and Culture: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2006. 416 p.

22. Kövecses Z. *Metaphor and Emotion : Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge University Press, 2003. 223 p.

23. Kövecses Z., Radden G. *Metonymy : Developing a cognitive linguistic view* *Cognitive Linguistics*. 9. 1. 1998. P.37–78.

24. Kövecses Z. *Emotion Concept*. Springer-Verlag Publishing, 1990. DOI: 10.1007/978-1-4612-3312-1

25. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. London. University of Chicago Press, 2003. 276 p.

26. Lakoff G. *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago, London : Chicago University Press, 1987. 614 p.

27. Lee M. On Doubt. *Philosophia* 46, (1). 2018. P.141–158. DOI : 10.1007/s11406-017-9911-3

28. Macomber D. *Cottage by the Sea*. Ballantine Books, 2018. 352 p.

29. Meyer S. *New Moon*. N. Y. : Little, Brown Books for Young Readers, 2006. 608 p.

30. Meyer S. *The Twilight*. N. Y. : Little, Brown Books for Young Readers, 2005. 544 p.

31. Scheve C., Slaby J. *Emotion, emotion concept. Affective Societies - Key Concepts*. Publisher: Routledge, 2018. P. 42–51. DOI : 10.4324/9781351039260-3

32. Selby H. *Requiem for a dream*. N. Y. : Da Capo Press, 2000. 288 p.

33. Thagard P. What is doubt and when is it reasonable? *New essays in philosophy of language and mind. Canadian Journal of Philosophy*. Calgary, 2008. P. 391– 406.

34. Wierzbicka A. *What people say they do with words*. Norwood, NJ: Ablex, 1985. 265 p.

References

1. Anokhina, T. O. (2008) *Semantyzatsiia katehorii movchannia v anhlomovnomu khudozhnomu dyskursi : Monohrafiia [Semantic category of silence in English artistic discourse : Monography]*. Vinnytsia : Nova knyha. 160 s [in Ukrainian].

2. Barcelona, A. (2003) *Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics: An update*. Berlin and New York : Mouton de Gruyter. P. 207–274.

3. Branden, N. (1994) *The six pillars of self-esteem*. Bantam Books, Inc. 346 p.

4. Brdar-Szabó, R., Brdar, M. (2011) *What do metonymic chains reveal about the nature of metonymy? Defining metonymy in cognitive linguistics: Towards a consensus view* / ed. by R. Benczes, A. Barcelona & F. Ruiz de Mendoza. Amsterdam : John Benjamins. P. 217–248.

5. Collins, S. (2008) *The Hunger Games*. New York : Scholastic Press. 384 p.

6. Croft, W. (2003) *The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies*. *Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast* / ed. By Rene Dirven and Ralf Pörrings. Berlin and New York : Mouton de Gruyter. P. 161–207

7. Fauconnier, G. (2003) *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge : Cambridge University Press. P. 190.
8. Feather, J. (2009) *A husband's wicked ways*. New York : Pocket Star Books. 512 p.
9. Goldin-Meadow, S. (2000) *Beyond Words : The Importance of Gesture to Researchers and Learners*. Child Development. Chicago : University of Chicago Press. Vol. 71. № 1. P. 231–239.
10. Grisham, J. (1999) *The Pelican Brief*. N. Y. : Island. 436 p.
11. Harris, T. (2003) *Listening with Your Eyes : The Importance of Speech-Related Gestures in the Language Classroom*. Foreign Language Annals. Hoboken : John Wiley & Sons, Inc. Vol. 36. № 2. P. 180–187.
12. Heavey, C. L., Lefforge, N. L., Lapping-Carr, L., & Hurlburt, R. T. (2017) Mixed emotions: Toward a phenomenology of blended and multiple feelings. *Emotion Review*, 9 (2), 105–110. DOI : 10.1177/1754073916639661
13. Hornby, N. (1995) *High Fidelity*. London: Victor Gollancz Ltd. 256 p.
14. Kachur, I. V. Metonimiia u publitsystychnomu dyskursi: linhvokohnityvnyi i dyskursyvnyi aspekty. 10.02.04 – hermanski movy Kyiv – Zaporizhzhia. 2020.
15. King, S. (1999) *The Running Man*. N. Y.: Signet. 336 p.
16. Kövecses, Z. (1990) *Emotion Concept*. Springer-Verlag Publishing. DOI : 10.1007/978-1-4612-3312-1
17. Kövecses, Z. (2003) *Metaphor and Emotion : Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge University Press. 223 p.
18. Kövecses, Z. (2006) *Language, Mind and Culture: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press. 416 p.
19. Kövecses, Z. (2017) *Metaphor and metonymy in folk and expert theories of emotion*. Metaphor in Communication, Science and Education. De Gruyter Mouton.
20. Kövecses, Z., & Radden, G. (1998) *Metonymy : Developing a cognitive linguistic view Cognitive Linguistics*. 9. 1. P.37–78.
21. Kryzhanivska, M. V. (2002) Neverbalni elementy komunikatsii yak skladovi komunikatyvnoi kompetentsii u dyskursi teleinterviu [Non-verbal elements of communication as elements of communicative competence in the TV interview discourse]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu* [Language and conceptual pictures of the world]. №7. S. 275–285 [in Ukrainian].
22. Lakoff, G. (1987) *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago, London : Chicago University Press. 614 p.
23. Lakoff, G. (2003) *Metaphors We Live By*. London. University of Chicago Press. 276 p.
24. Lee, M. (2018) On Doubt. *Philosophia* 46, (1). P.141–158. DOI : 10.1007/s11406-017-9911-3
25. Macomber, D. (2018) *Cottage by the Sea*. Ballantine Books. 352 p.
26. Meyer, S. (2005) *The Twilight*. N. Y. : Little, Brown Books for Young Readers. 544 p.
27. Meyer, S. (2006) *New Moon*. N. Y. : Little, Brown Books for Young Readers; 21 st edition. 608 p.
28. Nikolenko, O. V. (2020) Emotsiinyi kontsept HAPPINESS v anhliiskykh prizvysknykh nominatsiakh [Emotional concept of HAPPINESS in English nickname nominations]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiediialnosti «Lvivskyi filolohichniy chasopys»* [Scientific journal of the Lviv State University "Philological Periodical of Lviv"]. №8. S. 126–131 [in Ukrainian].
29. Petrenko, L. O. (2020) Poniattia kontsept ta kontseptualnyi analiz khudozhnoho tekstu [The term concept and conceptual analysis of artistic text]. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VIII(64). Issue: 216. P. 49–52 [in Ukrainian].
30. Scheve, C., Slaby, J. (2018) *Emotion, emotion concept*. Affective Societies - Key Concepts. Publisher: Routledge. P. 42–51. DOI : 10.4324/9781351039260-3
31. Selby, H. (2000) *Requiem for a dream*. N. Y. : Da Capo Press. 288 p.
32. Thagard, P. (2008) What is doubt and when is it reasonable? *New essays in philosophy of language and mind. Canadian Journal of Philosophy*. Calgary. P. 391– 406.
33. Varii, M. Y. (2009) *Zahalna psykholohiia: pidruchnyk*. [General psychology : textbook]. Kyiv : Tsentru uchb. lit., 2009. 1007 s. [in Ukrainian].
34. Wierzbicka A. *What people say they do with words*. Norwood, NJ: Ablex, 1985. 265 p.

Abstract. *The article explores the concept of DOUBT from the perspective of an idealized cognitive model of the world and focuses on the conceptual metonymy used to describe the concept. DOUBT has a dual nature and refers to the realm of thinking and the realm of feelings. DOUBT is considered as an emotional concept, since doubt is experienced according to the scheme "cause -> existence of emotion -> expression". Doubt is a mixed state and often includes other emotions such as irritation, restlessness, discomfort, indignation, anger, fear, interest, surprise, fear, regret, guilt, shame, joy, hope. The conceptual metaphor method helps address DOUBT through the basic conceptual metonymy EMOTION EFFECT FOR EMOTION, categorized into expressive, physiological, and behavioral response types. A number of conceptual metonymies highlighted by Z. Kyovechesh are common to emotional concepts and DOUBT, they include FACIAL EXPRESSION MEANS EMOTION, INABILITY TO SPEAK MEANS EMOTION, PHYSICAL EXCITEMENT MEANS EMOTION, INABILITY TO MOVE MEANS FEAR. Expressive metonymies include INTENT AND FIXED LOOK, BULGING EYES, NARROWING OF EYES, EYE BLINK, EYEBROWS MOVEMENT, LIPS MOVEMENT, MOUTH OPEN, MOCKERY, FACIAL EXPRESSION CHANGE for DOUBT. Physiological metonymies include DECREASED HEART-BEAT and INABILITY TO ACT for DOUBT. Behavioral metonyms include SHOULDER SHUG, HEAD SHAKING, BODY TILTING, DISTANCE CHANGE, HOLDING OBJECTS for DOUBT. Behavioral language metonyms include PAUSE, UNINTELLIGIBLE SPEECH, WHISPER and STAMMERING for doubt. It is promising to study other emotional concepts and distinguish their prototypical universal correlates and those specific to a particular linguistic culture.*

Key words: *doubt, concept, metonymy, emotions, cognitive linguistics.*

УДК 81=112.2:81'25

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.004](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.004)

**ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ МЕТАФОР
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (на матеріалі аграрної реклами)
THE MAIN DIFFICULTIES IN TRANSLATION OF GERMAN METAPHORS INTO UKRAINIAN
(based on agricultural advertising)**

Н. С. ОЛЬХОВСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології і перекладу,

N. S. OLKHOVSKA, PhD in Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation,

E-mail: olh_natali@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7678-6885>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Н.А. МІХІЄНКО, магістр філології,

N. A. MIKHIEENKO, master's in philology,

E-mail: miheenkonikita@icloud.com

<https://orcid.org/0000-0002-1061-4474>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Актуальність дослідження обумовлена тим, що процес перекладу фахових рекламних текстів часто ускладнюється не тільки утрудненнями, пов'язаними з пошуками термінологічних відповідників, а й необхідністю врахування прагматичних аспектів відтворення вихідного тексту цільовою мовою. Важливість дотримання прагматичних параметрів у кожній фазі процесу перекладу зумовлена залежністю від них рівня адекватності кінцевого продукту – перекладеного тексту. Для реалізації цієї мети перекладач має визначити: яким є намір автора тексту, що перекладається; які мовні засоби доцільно використати; яким буде прогнозований вплив на адресата. поняття прагматики тлумачиться науковцями неоднозначно.

Завданням наукового дослідження є визначення особливостей перекладу метафоричних термінів та аналіз проблемних питань, що виникають у процесі перекладу аграрних метафор.

Результати дослідження та їх обговорення. Розглянуто найбільш поширені засоби образності аграрних рекламних текстів: метафора, повтори, епітет, гіпербола, рима, алюзія і перифраз. Розглянуто вживання деяких тропів на прикладах із рекламних оголошень. У тому випадку, коли є потреба підкреслити винятковість певного продукту, маркетологи найбільше тяжіють до використання гіперболи.

Виявлено, якою метою послуговується автор при перекладі, визначено концептуальні цілі щодо впливу на споживача та діборі відповідників з огляду на культурно-національні особливості реципієнта. Серед можливих способів перекладу лексичних новоутворень слід виділити транскрипцію, транслітерацію, калькування, описовий переклад та пошук відповідника.

Висновки. Повноцінність перекладу рекламних текстів полягає не в механічному відтворенні всієї сукупності елементів, а в передачі специфічного для оригіналу співвідношення змісту, форми та наміру як єдиного цілого. Аналізуючи тексти німецької аграрної реклами переконаємося, що тут переважають аргументи, факти, логіка переконання і сувора аргументація. Особливості рекламних текстів Німеччини є наслідком, і, власне, ознакою типових характеристик національного менталітету – вони є конкретними, лаконічними, точними та логічними у викладі.

Ключові слова: тропи, рекламні оголошення, транскрипцію, транслітерацію, калькування, описовий переклад.

Актуальність (Introduction) дослідження обумовлена тим, що процес перекладу фахових рекламних текстів часто ускладнюється не тільки утрудненнями, пов'язаними з пошуками термінологічних

відповідників, а й необхідністю врахування прагматичних аспектів відтворення вихідного тексту цільовою мовою. Важливість дотримання прагматичних параметрів у кожній фазі процесу перекладу зумовлена

залежністю від них рівня адекватності кінцевого продукту – перекладеного тексту.

Аналіз останніх досліджень ((Analysis of recent researches and publications)). Окремі аспекти та специфіка метафор в аграрному німецькомовному дискурсі та особливостей їх перекладу українською мовою виступали предметом дослідження великої кількості вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них виділяємо праці Ф. Бацевича, Т. Білозерської, С. Блавацького, О. Кучерової, Е. Ільїнової, В. Карабана, О. Кирпиченка, Б. Клименка, В. Комісарова та інших.

Останні дослідження присвячено проблемам перекладу засобів логічної експресивності в науково-технічних текстах [9], способам перекладу аграрної термінології [10], специфіці перекладу термінології в аграрному дискурсі, визначенню аграрного дискурсу в сучасній лінгвістиці [1], основам теорії мовної комунікації [11].

Метою (Purpose) дослідження є необхідність визначення перекладацьких труднощів перекладу німецькомовної аграрної реклами українською. Для реалізації цієї мети перекладач має визначити: яким є намір автора тексту, що перекладається; які мовні засоби доцільно використати; яким буде прогнозований вплив на адресата.

У процесі дослідження було використано сукупність **методів дослідження (Methods of research)**: загальнонаукові (спостереження, опису, індукції, дедукції, інтроспекції) – для збору й аналізу мовного матеріалу; структурно-лінгвістичні (лексико-семантичний та стилістичний аналіз) – для визначення лінгвостилістичних та когнітивно-прагматичних характеристик рекламних текстів; полікодовий аналіз тексту – для встановлення взаємозв'язків вербальних і невербальних компонентів рекламного тексту.

Результати дослідження та їх обговорення (Results of the research and their discussion). Рекламний текст – це вербальний та фіксований у формі знаку відбиток мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Пов'язуючи прагматику зі співвідношенням між мовою і контекстом, доцільно враховувати не тільки прагматичні аспекти обох текстів – вихідного і цільового, а й наявність та вплив екстралінгвістичних

факторів [8]. Наприклад, складові Bio-, Öko- досить широко використовуються у складі німецьких композитів, позначаючи характерне для нашого часу явище – прагнення до здорового способу життя. Оскільки ця тенденція зародилась у Центральній Європі, а потім почала поширюватись на інші країни, у тому числі й Україну, то відповідно перекладачі мали і мають виконувати подвійну задачу.

По-перше, їхня діяльність передбачає знаходження українського відповідника, який би адекватно відображав сутність оригінального терміну. При цьому варто врахувати, що не завжди такі відповідники існують, тому перекладачі змушені вдаватись до пошуків варіантів відтворення змісту поняття шляхом застосування перекладацьких прийомів (трансформації, описовий переклад тощо).

По-друге, прагматична орієнтованість текстів, що містять новоутворення на кшталт Biofleisch, Biosiegel, Bioprodukt, зумовлює необхідність вибору таких засобів, які сприяють сприйняттю і розумінню користувачем тонкощів зазначених понять. Зокрема, споживач має оцінити органічне м'ясо як більш корисне для здоров'я, оскільки воно походить від тварин, корми яких не містять гормонів, антибіотиків, м'ясо-кісткового борошна тощо.

Наприклад: *Denn Biofleisch ist inzwischen auch zum Massenprodukt geworden: Früher kaufte man es im Reformhaus, heute liegt es auch in der Auslage der großen Discounter. Auf immer mehr Produkten klebt das sechseckige Biosiegel der Europäischen Union oder eines der verschiedenen, nach Bio-Richtlinien arbeitenden Bioverbände* [14]. – Органічне м'ясо наразі також стало масовим продуктом: Якщо раніше його купували у магазинах здорового харчування, сьогодні воно лежить і на прилавках великих дискаунтерів. Дедалі все більша кількість продуктів отримує шестигранний знак органічної продукції Європейського Союзу або ж знак одного з різних об'єднань органічного сільського господарства, які працюють за директивами органічного виробництва (переклад автора).

Якщо термін «органічне м'ясо» є вже досить широко розповсюдженим в україн-

ській мові, то в цьому випадку вибір відповідника для перекладача не становить особливих труднощів. Однак, навіть у цій ситуації необхідно врахувати, що для досягнення повного розуміння споживачем може бути доцільним додавання (наприклад, у дужках) уточнення «екологічно чисте м'ясо», що інколи й здійснюють українські товаровиробники. Щодо маркування продукції органічного виробництва, то, оскільки в українській мові наразі немає повного відповідника до терміна «Biosiegel», а вживається ціла низка словосполучень, які певною мірою відображають зазначене поняття, але їх використання є повністю контекстуально залежним. Це, зокрема, такі: «логотип для маркування органічної продукції», «знак органічної продукції», «знак відповідності міжнародним органічним стандартам», «знаки відповідності органічним стандартам різних сертифікаційних систем, що керуються органічними стандартами» [7].

Як бачимо, перекладач має ретельно переглянути усі варіанти і з'ясувати, про який вид маркування йдеться, щоб здійснити правильний вибір для перекладу поняття «Biosiegel» у кожному конкретному випадку. Аналогічним чином, як і поняття «Biofleisch», що перекладається із застосуванням лексико-граматичної трансформації – «екологічно чисте м'ясо» – здійснюється і переклад поняття «Ökofutter». Наприклад: *Die eine Gruppe bekam etwa Ökofutter aus Eigenproduktion, die andere konventionelles Futter, mit viel Sojaprotein und angereichert mit synthetischen Aminosäuren* [14].

Автори аграрних текстів часто вдаються до використання стилістичних засобів мови, таких як: 1) метафора; 2) метонімія; 3) антитеза; 4) іронія; 5) полісемія; 6) каламбур; 7) епітет; 8) оксиморон; 9) порівняння; 10) гіпербола; 11) евфемізм; 12) перифраз; 13) алюзія.

Проте, найбільш поширеними є метафора, засоби повтору, епітет, гіпербола, рима, алюзія і перифраз. Розглянемо вживання деяких тропів на прикладах із рекламних оголошень. У тому випадку, коли є потреба підкреслити винятковість певного продукту, маркетологи найбільше тяжіють до використання гіперболи. Гіпербола (перебільшення) – словесний

зворот, у якому ознаки описуваного предмета навмисно подано у формі художнього перебільшення з метою звернути на них особливу увагу читача [2].

Наприклад: «Unendlich genießen» (Amicelli, шоколадні цукерки). У наведеному прикладі автори реклами виражають експресивну складову за допомогою гіперболізації. Виробники презентують свій продукт як такий, що викликає нескінченну («unendlich») насолоду, що очевидно є перебільшенням. Метафора – це переносне значення слова, засноване на уподібненні одного предмета або явища іншому. Виконуючи в мові номінативну, пізнавальну та оціночну функції, метафора в той же час виступає як засіб створення образності мови і конструювання нових смислів [4]. «Wecke den Tiger in dir!» (Kellog's Frosties, пластівці) – «Розбуди в собі тигра», метафора, яка прямо пов'язана із символом бренду (тигром) та специфікою товару – пластівці на сніданок. Оскільки цільовою аудиторією цієї продукції є саме діти, то вкрай вдалим є вживання такої образності задля фіксації у дитячій пам'яті. Візуальний супровід, у виді тигру на упаковці разом із ємною фразою робить ефект реклами вкрай успішним [4].

Розглянемо ще один приклад вживання художніх засобів у рекламі на прикладі маркетингової компанії відомої марки автомобілів. «Citroen – Intelligenz auf Rädern» (Citroen, автомобіль). У наведеному вище прикладі для створення експресивності використовується такий прийом, як метонімія. Метонімія – це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для цього слова предметом за своєю природою. «Intelligenz auf Rädern» («інтелект на колесах»), більш вишуканий спосіб мовного зображення слова автомобіль. Щодо лінгвостилістичного аспекту буття реклами, то він втілений в дослідженнях стилістичної детермінованості тексту, жанрової специфіки реклами. В. Ученова, Т. Гринберг, К. Конаніхін, М. Петрушко, С. Шомова які у своїй колективній праці розглядають типологію та специфіку жанрів саме друкованої реклами [14, с. 161].

«Beste Schwarzwälder Schinkenspezialitäten» (Adler, м'ясні продукти) – складний іменник, перекладається як

«фірмові страви з шинки» чи «делікатеси з шинки», що вказує на особливу якість продукту та виконує привабливаючу функцію. У текстах німецькомовної комерційної реклами зараз також прослідковується тяжіння до так званої інформаційної ефективності та певної стислості, це у свою чергу зумовлюється тісною залежністю реклами від змін в розмовній мові носіїв, що є безпосередніми реципієнтами рекламних повідомлень. Слід також зазначити, що рекламний дискурс перебуває у постійній взаємодії як із повсякденною мовою, так і з мовою літератури, ЗМІ. Рекламний дискурс збагачується звідси не лише новими лексичними одиницями та мовними зворотами, а також і сам насичує функціонуючу мову. Так, наприклад, із реклами в лінгвістичне середовище німців прийшли такі слова та вирази, як *baureif* – *готовий до забудови*, *alles paletti* – *у найкращому вигляді*, *wasserdicht* – *водонепроникний*. При роботі з неологізмами основні складнощі пов'язані власне з новизною лексичної одиниці. Адже, якщо лексична одиниця не була досі зареєстрованою в словниках, перекладачу необхідно самостійно визначити значення цієї одиниці за структурою, а також встановити наявність варіативних чи синонімічних форм. Коректний переклад неологізму залежить від його структури і неможливий без ретельного аналізу способів творення кожної лексичної одиниці [4].

З початку 90-х років XX століття в рекламі все більш поширеним ставало використання слів та словосполучень, а іноді навіть й цілих фраз англійською мовою. Таке бажання бути «на часі» нерідко може виявитися тим гальмуючим важелем в розрізі розвитку мови власне національним, самобутнім шляхом. Отже, німецькомовний рекламний дискурс переповнений неологізмами англійського походження, і от як це приблизно виглядає: *Der Ford Focus begeistert mit seiner exzellenten Fahrdynamik sowie technischen Highlights wie der Rückfahrkamera oder der Ford Power-Startfunktion. Ford Focus. Feel the difference* [5, с. 53].

Неологізми як лексичні новоутворення характерні для певної сфери діяльності людини можуть перекладатися

за допомогою таких видів перекладу, як безпосередньо прямий, або буквальный переклад, або описовий. Якщо у мові-реципієнті немає прямого еквівалента для передачі значення того чи іншого явища, слід вдатися до описового перекладу, або ж передати власне фонетичну чи орфографічну форму тієї чи іншої лексичної одиниці. Отже, при перекладі неологізмів доцільно використовувати такі способи перекладу, як транскрипція, транслітерація, калькування, або ж описовий переклад. Транскрипційний метод базується на принципі передачі українськими буквами звуків німецького варіанту певної лексичної одиниці. Так, наприклад, термін німецькомовного походження на позначення породи птахів *der Broiler* – бройлер увійшов в українську мову як неологізм, зазнавши транскрипційного методу перекладу.

Наступний метод – транслітерація, базується на передачі графічного образу, тобто букв. Транслітерація, як правило, застосовується для перекладу власних назв (CLAAS Vertriebsgesellschaft mbH – ТОВ КЛААС), характеристик побуту чи культурних особливостей (*das Oktoberfest* – Октоберфест) [5, с. 60].

Метод калькування використовується для передачі тієї лексики, яка не має відповідника в мові перекладу. Таким чином, створюється нова лексична одиниця із словотвірними особливостями, характерними для мови перекладу. Так, наприклад, «*der Blutdiamant*» – термін, на який можна натрапити в рекламних повідомленнях, для носіїв німецької мови має значення «алмази-сирці видобуті в зоні воєнних дій та продані, як правило, нелегально з метою фінансування дій воєнного характеру». За допомогою калькування така лексична одиниця може бути перекладена як «кривавий алмаз». Лексема «*Passivhaus*» використовується для позначення енергоефективного будівельного стандарту, який створює комфортні умови проживання, одночасно є економічним і дає мінімальний негативний вплив на навколишнє середовище, і може бути перекладеним як «енергоощадний будинок» [5, с. 52].

Описовий переклад у свою чергу полягає в передачі значення лексичної

одиниці за допомогою прямої заміни її складових розгорнутими слово-сполученнями, які розкривають суттєві ознаки і значення цієї лексичної одиниці. Візьмемо до уваги популярний сьогодні термін «das Beitrittsland». Українською мовою, вдаючись до описового перекладу, він може бути перекладений як «країна, що є кандидатом на вступ до Європейського Союзу і знаходиться на останньому етапі підготовки до вступу» [5, с. 18-19].

Спосіб перекладу неологізмів, а також і безеквівалентної лексики відрізняється в кожному конкретному випадку і залежить від особливостей неологізму (лексичної одиниці загалом), сфери її застосування, мотивації, емоційного забарвлення, культурного колориту як продуцента так і реципієнта певного контексту.

Генералізація – процес, протилежний конкретизації. Це лексичний прийом, під час якого слова з вузьким значенням замінюються на слова з більш широким значенням. Наприклад: *die Kornschneidemaschine* – жатка (а не машина для зрізування зерна).

Отже, при перекладі слід виявити, якою метою послуговується автор, визначити концептуальні цілі щодо впливу на споживача та дібрати відповідник з огляду на культурно-національні особливості реципієнта. Серед можливих способів перекладу лексичних новоутворень слід виділити транскрипцію, транслітерацію, калькування, описовий переклад, та пошук відповідника (застосовується найчастіше при перекладі неологізмів-комполітів, які є досить поширеними з огляду на традиції німецького словотвору).

Розглянемо вищенаведені способи перекладу на прикладі термінології галузі аграрного менеджменту: 1) еквівалентний переклад (*die Risikoeinstellung* – відношення до ризику, *bilateraler Vertrag* – двостороння угода); 2) калькування (*das Tabellenkalkulationsprogrammen* – програма обробки таблиць); 3) описовий переклад (*nicht-handelbarer Güter* – товари, якими не можна торгувати).

До лексичних трансформацій, які використовуються під час перекладу німецькомовних аграрних термінів також належать: 1) конкретизація, 2) генералізація. Конкретизацією називають процес,

під час якого одиниця ширшого змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. Тобто під час перекладу українською мовою перекладач повинен виконати заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень, еквівалентом, який конкретизує значення. Наприклад: *die Getreideabgabe* – здача хліба (а не просто здача злаків).

Переклад німецькомовної аграрної реклами українською зазвичай зберігає концептуальну складову оригіналу, але в точності майже ніколи йому не відповідає. Обсяг когнітивної інформації, яку несе реклама, невеликий: назва фірми, точне найменування товару, його технічні характеристики, ціна, контактні відомості: телефони, адреси. Все це не утворює складнощів при перекладі. Проблеми починаються тоді, коли назва фірми включається в якусь фігуру стилю, або, наприклад, римується. Неминучими будуть також і втрати, які з'являються при перекладі у тому разі, якщо необхідно передати особливості культурно-історичних асоціацій, реалій й інших тонкощів художнього викладу.

В німецькому медіа-середовищі, переважає тип інформаційної реклами, що повідомляє про цифри, деталі і технічні характеристики продукту. Однак, при цьому німецька аграрна реклама – це також естетично приваблива візуалізація, якісно зняті ролики, використання різноманітних мовних засобів і розрив шаблонів у тексті. «Німецька реклама схильна до раціональності. Вона цілить більше в голову, ніж в серце», – вважає один з фахівців у сфері реклами [5, с. 183].

Суттєві труднощі розуміння аграрної реклами мовознавці також пов'язують з тим, що у її текстах особливо часто вживаються англіцизми та американизми. Якщо у рекламі присутня прокламація товару, що користується попитом в Америці, то його назва цілком очевидно залишиться у своїй вихідній формі. Це перш за все стосується товарів побутової техніки та косметики. Німецькомовні реклами, слогани та цілі тексти можуть містити іншомовні слова, з метою збереження стилістичного забарвлення оригіналу та прагматичної спрямованості на

адресата, наприклад: kids, замість Kinder (діти), events замість Ereignisse (події) і т.п.

Загалом, ми не ставимо собі за завдання надання оцінки тому, наскільки доброю чи поганою є подібна ситуація для німецької мови. В першу чергу йдеться про те, що вживання слів іншомовного походження, запозичень, інтернаціоналізмів а також власне англійської лексики у рекламі уявляє собою дещо цілком неоднозначне. Складність перекладу аграрної реклами залежить від того, що вона містить в собі певне мовне маніпулювання, яке полягає у використанні особливостей мови і принципів її вживання з метою латентної дії на адресата у тому напрямку, який є необхідним для рекламодавця. Таке маніпулювання повинно бути латентним, щоб реципієнт цього не відчував. Основною метою, і власне завданням таких маніпуляцій є формування у реципієнта уявлення про дійсність, вироблення до неї такого ставлення і такої реакції, які здебільшого не співпали б з тими, які б він міг сформулювати самостійно. Мова у такому випадку використовується згідно з одним дослідників мовної маніпуляції Р. Блакара, як «інструмент соціальної влади» [7].

З метою подолання усіх зазначених вище проблем перекладачі використовують різноманітні перекладацькі прийоми. Прийом перекладу – це перекладацька операція, спрямована на вирішення певної проблеми і передбачає типізовану однотипність здійснюваних перекладачем дій [7].

Е. Курт акцентував увагу на ознаках образності. За ознаками шкали образності вчений виділяє 9 основних прикладів перекладацьких прийомів при перекладі рекламних текстів: упущення (Streichung), скорочення (Raffung), вирівнювання (Bildeinebnung), пом'якшення (Bildabschwächung), зміщення картини (Bildverschiebung), збереження (Wahrung), перебільшення (Bildüberhöhung), утворення нової метафори (Neumetaphorisierung), розширення (Ausspinnen)» [6, с.187].

У свою чергу науковець П. Ньюмарк виділяє сім прийомів перекладу: дослівний переклад, субституція, переробка образного висловлювання в порівняння, переробка образного висловлювання в

порівняння та пояснення, парафраза, упущення, дослівний переклад образного висловлювання з додатковим поясненням [5, с. 91].

При дослівному перекладі у реченні залишаються така ж структура та порядок слів, як і в оригінальному (німецькому) реченні. Однак чи є такий спосіб вдалим для перекладу саме аграрних рекламних текстів залишається під питанням. Наведемо приклад з рекламної кампанії молочної продукції «Bauernmilch»: «*Höchste Qualität unter fairen Bedingungen*». Перекладаючи дослівно отримаємо: «Найвища якість за справедливих умов». Цілком очевидно, що подібний метод перекладу, можливо, підходить для збереження органічності тексту, проте, буде складним для сприйняття іншомовним реципієнтом. Вітчизняний споживач цілком ймовірно не виявить належного інтересу до продукції.

З метою уникнення подібних наслідків, доцільніше було б перекласти вищезгаданий слоган як «Найвища якість за розумну ціну» (переклад автора). Тобто, при перекладі ми вдаємося до заміни образу вихідної метафори («справедливі умови» – образ, який створений з метою відображення лояльної цінової політики виробника) на образ, що є конкретнішим та більш зрозумілим для вітчизняного реципієнта, і який краще передає комунікативний намір реклами. Ще однією досить вживаною перекладацькою трансформацією, що відноситься до групи лексичних є субституція. Подібну трансформацію застосовано при перекладі слогану рекламної кампанії відомої марки автомобілів: «Das Ende der Kompromisse» (VW) – «Ніяких компромісів», субституція, створення більш категоричного емоційного забарвлення.

Метафора та аналогія – тісно пов'язані між собою поняття. Аналогії активують та включають у дію глибинні структури на рівні семантичної пам'яті, які, у свою чергу, генерують метафоричні структури. У цьому сенсі аналогія є спосіб міркування метафорі [14]. Аналогія виникає, з одного боку, у дискурсі, а, з іншого боку, виходячи з попередніх знань, які активуються у процесі комунікації. Обидва ці чинники – контекст і попередні знання – взаємодіють і зрештою конституують

метафоричний зміст висловлювання. Точно підібрана аналогія може бути кроком у напрямку наукового мислення. Свого часу Ньютон, взявши як вихідну аналогію падаюче яблуко, висунув гіпотезу загальної гравітації, розвинувши її згодом до масштабів універсальної наукової теорії. Ця теорія стала потужним імпульсом для метафоричного розуміння навколишнього світу; ще більш дієвим фактором у цьому відношенні виявилася відкрита кілька століть через теорія відносності Ейнштейна, що перевернула уявлення людей про Всесвіт.

Людський розум постійно створює і створюватиме нові аналогії та відповідності, які неодмінно знайдуть своє відображення та вираження у мові. Наукове відкриття полягає саме в тому, щоб побачити аналогію там, де її ніхто не зміг розглянути до цього [14]. Приводячи в дотик концепти, що були раніше на відстані один від одного, ми тим самим ламаємо встановилася концептуальна система, яка скоує наше мислення, уяву і нашу мову. Звідси випливає, що функція аналогії цілком сумісна з принципом лінгвістичної креативності сприяє швидше трансформації, ніж консервації лінгвістичної системи. Що стосується психологічних механізмів генерування та інтерпретації метафор у дискурсивному процесі, то з цього приводу існують різні думки. З погляду традиційної психолінгвістики, метафори вимагають більших інтерпретаційних зусиль, ніж інші слова та висловлювання в навколишньому тексті, оскільки їхнє розуміння відбувається за допомогою залучення буквального сенсу, від якого ми відштовхуємось і який потім відкидаємо як нерелевантний. Однак останнім часом таке трактування почало піддаватися ревізії [14].

Роль буквального значення в процесі ідентифікації метафори мінімальна і обмежена його мовчазною присутністю протягом майже миттєвої активації значення слова в контексті. Цей процес відбувається настільки швидко, що ми можемо в даному випадку говорити про один нерозчленований ментальний акт. Очевидно, в нашій свідомості існує механізм, який здатний у разі потреби блокувати буквальне сприйняття і майже

безпомилково переводити його в алегоричну площину, при цьому відмежовуючи метафору від інших небуквальних вживань (іронія, гіпербола тощо). Переконливою є думка, за якою ми здебільшого розуміємо конвенціональну метафору саме на пререклексивному рівні, тобто не вдаючись до пошуків буквального сенсу або вибудовування складної системи асоціацій.

Обидва конститууючі елементи метафори, знак-об'єкт і знак-носій, очевидно, даються нам у сприйнятті одночасно (або майже одночасно), так що розум, «перестрибуючи» миттєво з одного полюса на інший і спираючись при цьому на контекстуальне оточення, обчислює потрібне рішення. Можливо, свою роль тут відіграють і складні підсвідомі процеси, безсумнівно, що важливе значення в даному випадку має уяву, яка є своєрідним генератором інноваційної діяльності в різних сферах, у тому числі в мові.

Метафоричний спосіб вираження є інтегральною частиною загального мовного континууму, і в цьому сенсі можна говорити про метафоричний фон практично будь-якої природної мови. Фактично вся навколишня реальність, що дається нам у сприйнятті, є багатовимірним і багаторівневим простором, з якого людський розум, що знаходить своє втілення в мові, черпає свої метафори; саме тому прогресія їх невичерпна і вони не піддаються жодній остаточній фіксації [12].

Метафора є фундаментальною властивістю мислення, що знаходить своє вираження насамперед і саме у мові. Вона допомагає звести наші розрізнені враження про реальність в одну цілісну картину, і в цьому полягає її функція, що інтегрує. Вміння адекватно генерувати та інтерпретувати метафори у найрізноманітніших комунікативних контекстах є важливою частиною загальної лінгвістичної компетентності індивіда. Кожна людина, яка знає свою мову, здатна на асоціативне мислення і має хоча б деяку уяву, може створювати і розпізнавати метафори. У більшості випадків метафора не претендує на дескриптивну термінологічну точність, тому навряд чи варто розмірковувати про се «істинність» або «хибність»; натомість має сенс говорити про більш менш вдалих метафорах, про їх

комунікативний ефект, а також про ступінь їх вписуваності в дискурсивне оточення. Метафора робить читача/слухача більш чутливим по відношенню до окремих аспектів навколишнього світу та різних способів вживання мови, вона змушує її уважніше прислухатися до слів і знаходити в них нові, неординарні грані та відтінки значень. По суті вона є глибинним семантичним виміром, погляд зсередини на буденне і звичне, з одного боку, і/або на нове і ще непізнане, з іншого.

Відповідно до лінгвоцентричної концепції, метафора може розглядатися як широко розгалужена та інклюзивна система, що включає такі мовні феномени, як символ, алегорія, синестезія, а також метонімія, гіпербола, евфемізм, іронія та гумор, оксюморон та ін., які в сукупності складають динаміку метафоричного процесу. Метафорична система за ознаками є однією з найбільш фундаментальних концептуально-лексичних підсистем мови. Метафорична лексика так чи інакше охоплює весь семантичний простір мови. У системі вокабуляра немає таких семантичних зон, які були б недоступними чи забороненими для метафоричної номінації. З усіх функціональних стилів мови, мабуть, лише стиль ділового спілкування найменше схильний до метафоризації. На відміну від поетичного дискурсу, який може бути по праву визнаний найбільш насиченим у метафоричному відношенні, стиль ділового спілкування є, висловлюючись образно, «сутінковою зоною» метафори.

Отже, повноцінність перекладу рекламних текстів полягає не в механічному відтворенні всієї сукупності елементів, а в передачі специфічного для оригіналу співвідношення змісту, форми та наміру як єдиного цілого. Як вже неодноразово зазначалося, у Німеччині маркетингова сфера є досить розвиненою й займає одну з головних позицій у світовій економіці. Майстерність копірайтингу, якою оволоділи автори німецької реклами, надала імпульс

до стрімкого покращення якості медійних текстів. Аналізуючи тексти німецької аграрної реклами переконуємося, що тут переважають аргументи, факти, логіка переконання і суворі аргументація.

Висновки (Conclusions). При перекладі слід виявити, якою метою послуговується автор, визначити концептуальні цілі щодо впливу на споживача та дібрати відповідник з огляду на культурно-національні особливості реципієнта. Серед можливих способів перекладу лексичних новоутворень слід виділити транскрипцію, транслітерацію, калькування, описовий переклад, та пошук відповідника (застосовується найчастіше при перекладі неологізмів-комполітів, які є досить поширеними з огляду на традиції німецького словотвору).

Переклад німецькомовної аграрної реклами українською зазвичай зберігає концептуальну складову оригіналу, але в точності майже ніколи йому не відповідає. Обсяг когнітивної інформації, яку несе реклама, невеликий: назва фірми, точне найменування товару, його технічні характеристики, ціна, контактні відомості: телефони, адреси. Все це не утворює складнощів при перекладі. Проблеми починаються тоді, коли назва фірми включається в якусь фігуру стилю, або, наприклад, римується. Неминучими будуть також і втрати, які з'являються при перекладі у тому разі, якщо необхідно передати особливості культурно-історичних асоціацій, реалій й інших тонкощів художнього викладу.

Особливості рекламних текстів Німеччини є наслідком, і, власне, ознакою типових характеристик національного менталітету – вони є конкретними, лаконічними, точними та логічними у викладі. Цікавими та перспективними можуть стати питання вживання різних засобів образності в субмовах аграрного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Авраменко Т., Козуб Л. Специфіка перекладу термінології в аграрному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»* (Вип.62). 2016. С. 13-15.

2. Амеліна С. М. Прагматичні аспекти аграрного перекладу (на матеріалі німецької мови). URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5882/1/%D0%90%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%>

A1.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96.pdf.

(дата звернення: 09.10.2022).

3. Арістова Н. А. Основні підходи до визначення аграрного дискурсу в сучасній лінгвістиці: зб. матеріалів доп. учасн. Міжнародної науково-практичної конференції Комунікативний дискурс: наукова рецепція і стратегії дослідження. К.: Міленіум, 2016. С.176-177.

4. Дядечко Л. А. Функціонування рекламних слоганів в уснорозмовному дискурсі. *Лінгвосоціальні аспекти тексту та комунікації*. Київ: Мова і суспільство, 2011. С. 144–150.

5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. *Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми*. Вінниця: Нова книга, 2018. 656 с.

6. Кирпиченко О. Е. Інновації у словниковому складі німецької мови. *Держава та регіони. Серія «Гуманітарні науки»*. 2016. № 1–2. С. 26-30.

7. Комісаров В. Н. Теорія перекладу (Лінгвістичні аспекти). URL: <http://ukrdoc.com.ua/text/34562/index-11.html>. (дата звернення: 09.10.2022).

8. Іськова О. В., Ольховська Н. С. Лінгвостилістичні особливості німецькомовного рекламного повідомлення: засоби виразності. *Міжнародний філологічний часопис*, 2020. Випуск №11 (4). 59-63.

9. Пільгуй Н. М., Шкурченко А. Ю. Проблеми перекладу засобів логічної експресивності в англомовних науково-технічних текстах різних сфер. URL: http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/20/part_2/20-2_2021.pdf#page=83

10. Сидорук Г. І., Шаблій В. С. Проблеми та способи перекладу аграрної термінології з англійської на українську мову (на прикладі науково-технічного дискурсу) URL: http://dglb.nubip.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/8000/1/Shablui_V_S_2018.pdf

11. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації: підручник Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. 350 с.

12. Bernardo A. M. Translation as text transfer – pragmatic implications. In: *Estudos Linguísticos/Linguistic Studies*. 5, Edições Colibri/CLUNL, Lisboa, 2010. PP. 107-115.

13. Bußmann H. Lexikon der

Sprachwissenschaft. 4. Aufl., Stuttgart: Kröner, 2008. 820 p.

14. Ganschow L. Wie gut ist Biofleisch? URL: <http://www.daserste.de/information/wissenkultur/w-wie-wissen/sendung/2008/wie-gut-ist-biofleisch-100.html>.

15. Kurth E. N. Metaphernübersetzung. Dargestellt an grotesken Metaphern im Frühwerk Charles Dickens in der Wiedergabe deutscher Übersetzungen. Frankfurt a.M.: Lang, 1995. 240 p.

References

1. Avramenko, T., Kozub, L. (2016) Spetifika perekladu terminologii v agrarnomu duskersi [The translation peculiarities of terminology at agricultural discourse]. *Naukovi zapysky Nastionalnogo universytetu Ostrozka akademiiia Seriiia Philologichna*. Vol. 62. pp. 13-15 [in Ukrainian].

2. Amelina, S. M. Pragmatychni aspekty. agrarnogo perekladu (na materialy ukrainskoi movy) [Pragmatic aspects. agrarian translation (on the materials of the Ukrainian language)]. Retrieved from: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5882/1/%D0%90%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%A1.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96.pdf>. (accessed 09.10.2022) [in Ukrainian].

3. Aristova, N. A. (2016) Osnovni pidkhody do vyznachennia agrarnogo dyskursu v suchasni lindvistysti [The main approaches to the designation of agrarian discourse in modern linguistics]: *zbirnyk materialiv dopovidei uchasnykiv Mizhnarodnoi konferenstii*. (pp. 176-177). Kyiv: Milenium [in Ukrainian].

4. Diachko, L. A. (2011). Funktsionuvania reklamnykh sloganiv v usnorozmovnomu dyskursi. *Lingvosotsialni aspekty tekstu ta komunikatsii* [The function of advertising slogans in conventional discourse]. (pp. 144-150). Kyiv: Mova i suspilstvo [in Ukrainian].

5. Karaban, V. I. (2018). Pereklad angliyskoi naukovoii i tekhnichnoi literatury. *Gramatychni trudnoshchi, leksychni, terminologichni ta zhanrovo-stylistychni problem* [Translation of English scientific and technical literature. Grammar difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems].

Vinnytsia: Nova knyha. 656 p. [in Ukrainian].

6. Kyrpychenko, O. Ye. (2016). Innovatsiia u slovnykovomu skladi nimetskoi movy. Derzhava ta regiony. Seriiia Humanitarni nauky [Innovations in vocabulary storage of German language. Power and region. Series Humanities]. no 1-2. (pp. 26-30) [in Ukrainian].

7. Komosarov, V. N. Teoriia perekladu (Linhvistychni aspekty) [Translation theory (Linguistic aspects)]. Retrieved from: <http://ukrdoc.com.ua/text/34562/index-11.html>. [in Ukrainian].

8. Iskova, O. V., Olkhovska, N. S. (2020). Linhvistychni osoblyvosti nimetskomovnoho reklamnoho povidimlenia: zasoby vyraaznosti [Linguistic and stylistic features of the German advertising message: make sure of the difference]. International journal of philology, no 11 (4), pp. 59-63. [in Ukrainian].

9. Pilgui, N. M., Shkurchenko, A. Yu. [Problems of translating the means of logical expressiveness in English scientific and technical texts in various fields]. Retrieved from: http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/20/part_2/20-2_2021.pdf#page=83. [in Ukrainian].

10. Sydoruk, H. I., Shablii, V. S. Problemy ta sposoby perekladu agrarnoi terminologii z angliiskoi na ukrainsku (na prykladi naukovotekhnichnoho) [Problems and ways of

translating agricultural terminology from English into Ukrainian language (on the basis of scientific and technical discourse)]. Retrieved from: http://dglb.nubip.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/8000/1/Shablii_V_S_2018.pdf [in Ukrainian].

11. Selivanova, O. O. (2011) Osnovy teorii movnoi komunikazhii [Fundamentals of the theory of modern communication: assistant]. Cherkasy: Vydavnytstvo Chabanenko Yu. A. 350 P. [in Ukrainian].

12. Bernardo, A. M. (2010). Translation as text transfer – pragmatic implications. In: Estudos Linguísticos/Linguistic Studies. 5, Edições Colibri/CLUNL, Lisbon. (pp. 107-115). [in English]. 819 P. [in German].

13. Bußmann, H. (2008). Lexikon der Sprachwissenschaft. 4. Aufl., Stuttgart: Kröner, 820 S. [in German].

14. Ganschow, L. Wie gut ist Biofleisch? Herausgefiltert aus. Retrieved from: <http://www.daserste.de/information/wissenskultur/w-wie-wissen/sendung/2008/wie-gut-ist-biofleisch-100.html>. [in German].

15. Kurth, E. N. (1995). Metaphernübersetzung. Dargestellt an grotesken Metaphern im Frühwerk Charles Dickens in der Wiedergabe deutscher Übersetzungen. Frankfurt a.M.: Lang. 240 p. [in German].

Abstract. *The relevance of the study is due to the fact that the process of translating professional advertising texts is often complicated not only by difficulties associated with the search for terminological counterparts, but also by the need to take into account the pragmatic aspects of reproducing the source text in the target language. The importance of observing pragmatic parameters in each phase of the translation process is due to their dependence on the level of adequacy of the final product - the translated text. To realize this goal, the translator must determine: what is the intention of the author of the translated text; which language means should be used; what will be the predicted effect on the addressee. the concept of pragmatics is ambiguously interpreted by scientists.*

The task of scientific research is to determine the peculiarities of the translation of metaphorical terms and to analyze the problematic issues that arise in the process of translating agrarian metaphors.

Results. *The most common means of imagery in agricultural advertising texts are considered: metaphor, repetition, epithet, hyperbole, rhyme, allusion and paraphrase. The use of some tropes on examples from advertisements is considered. When there is a need to emphasize the exclusivity of a certain product, marketers are most inclined to use hyperbole.*

Conclusions. *The full value of the translation of advertising texts does not lie in the mechanical reproduction of the entire set of elements, but in the transmission of the ratio of content, form and intention specific to the original as a single whole. Analyzing the texts of German agricultural advertising, we are convinced that arguments, facts, persuasive logic and strict argumentation prevail here. The peculiarities of German advertising texts are a consequence and, in fact, a sign of the typical characteristics of the national mentality - they are concrete, concise, precise and logical in their presentation.*

Keywords: *tropes, advertisements, transcription, transliteration, tracing, descriptive translation.*

**ЕПІСТОЛЯРНИЙ ДИСКУРС «ЛИСТИ ДО ОЛЕСЯ ГОНЧАРА»:
АДРЕСАТНО-АДРЕСАНТНА СТРАТЕГІЯ
THE EPISTOLARY DISCOURSE "LETTERS TO OLES HONCHAR":
AN ADDRESSEE-ADDRESSER STRATEGY**

Н. С. СТЕПАНЕНКО, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри журналістики та мовної комунікації
N. S. STEPANENKO, Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Journalism and Linguistic Communication

E-mail: stepanenko_nina@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0934-784X>

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Анотація. Статтю присвячено аналізу епістолярного дискурсу як одного з функційних різновидів літературної мови з притаманними йому окремишніми завданнями, функцією, формою репрезентації (листування), структурою (відносно уніфіковані початок та кінець, основна частина), засобами мовної організації. Адресатно-адресантну модель дискурсу «Листи до Олеса Гончара» проінтерпретовано з погляду тріадної рецепції «адресат – адресант – читач», особливостей його листовної вербалізації, аксіологічних маркерів. Комплексно досліджено 895 кореспонденцій майстрів художнього слова, а також публіцистів, літературознавців, митців до письменника світової слави О. Гончара. Основну увагу приділено специфіці експлікації в окремих листувальних контекстах і в усьому дискурсі загалом адресатно-адресантної комунікативної стратегії. З'ясовано її текстотвірний потенціал, встановлено компонентний склад репрезентанта (репрезентантів) адресантної позиції крізь призму моно-, бі- та поліадресантності. Розкрито адресатно-апелятивний потенціал реального одержувача інформації [Олесь, Гончар, Олесь (Олександр) Гончар, Олесь (Олександр) Терентійович; пан, товариш, друг, синок, батько, наставник, земляк, учитель та ін.]. Удокладнено схарактеризовано його синтагматичний ресурс з оперттям на максимально конкретизоване через лексико-семантичний корпус ад'єктивних та прономінативних приадресатних поширювачів аксіологічне тло.

Ключові слова: епістолярний стиль, листи, Олесь Гончар, двокнижжя «Листи до Олеса Гончара», адресатно-адресантна стратегія, реальний адресат, адресатно-апелятивний потенціал реального одержувача інформації, вокатив.

Актуальність (Introduction). Епістолярному стилеві, першопочатки якого пов'язані з найдавнішою писемною добою української мови, судилася особлива історія. У ній вирізняють періоди розквіту / занепаду, спричинені дією екстралінгвальних чинників, передусім таких як українська державність / бездержавність, піднесення / падіння української культури. Важливу роль у становленні цього функційного різновиду мови зіграли вітчизняні письменники, культурні діячі. Вони залишили досконалі зразки різножанрового листування, які й дотепер не втратили своєї інформативної і мовно-виражальної значущості. Використовувані ними вербалізаційні атрибути, багатство словникового складу, монологічні взірці продовжують активно побутувати в сучас-

ному листувальному контексті.

Науковий інтерес до епістолярного стилю, як і до інших, давній та постійний. Утривавлене й поліаспектне інтерпретування листа як особливого жанрово неоднорідного документа не зняло дискусійної напруженості довкола цієї проблеми. На переконання одних мовознавців, кореспонденцію загалом і будь-які її конкретні фрагменти не можна вважати самостійним, самодостатнім сегментом мови з притаманними йому функціями, завданнями, лінгвальними маркерами, внутрішніми системними відношеннями, тому що його «диференц. ознаки ... перекриваються ознаками більш узагальнених структурно-функц. стилів (офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного)» [11, с. 676]. Запечено також існування епістолярного

дискурсу чи навіть епістолярного тексту. Інші вчені за досліджуванним стилем закріплюють статус самостійного функційного різновиду літературної мови, який «обслуговує сферу письмових приват. або приват.-офіц. відносин» і вживається переважно в листуванні [11, с. 180]. Ще інші науковці трактують епістолярний набуток як органічний синкретичний конституент традиційно виокремлюваних стилів, зокрема розмовного, публіцистичного та художнього (йдеться про неофіційне листування), а почасти й офіційно-ділового (мовиться про офіційне листовне спілкування), доводять, що сукупність епістолярних текстів недоречно вважати функційним стилем насамперед тому, що вона є віддзеркаленням комунікативних ситуацій, які різко відрізняються, навіть контрастують, і прагматичних інтенцій, які структурують різні листи, а все це дає підстави вирізняти останні у складі інших функційних стилів як їхні специфічні жанрові модифікати (див., напр.: [9]). Відповідно до розгляданої концепції окремо взяті кореспонденції є невід'ємними складниками різних функціональних стилів, а канва кожного листа – ієрархізованим синтезом кількох стилів мови. Отже, термін «епістолярний стиль» можна визнати лише за умови, якщо комплекс різних стилів уважати одним єдиним складним механізмом (див., напр.: [6]).

Кожна з поданих версій оперта на аргументи, які знаходять підтримку або спростування, що засвідчує складність внутрішньої природи епістолярного контенту, спричиненої передусім синкретичною природою цього феномену. Вона, проте, не обмежена епістолярною цариною, а знаходить послідовний вияв в інших стилях, наслідком чого є їхнє внутрішнє диференціювання, тобто виокремлення в їхньому складі жанрових різновидів, як-от: науковий стиль → власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний, науково-публіцистичний, виробничо-технічний підстили. Видається не зовсім коректним вилучення зі стильової парадигми епістолярію, тлумачення його як синкретичного доважка того або того стилю. Відносну самостійність аналізованого мовного явища демонструють не лише закріплені за ним специфічні функції, форми репрезентації, а й загальна

структура, правила та технології листувальної архітектоники (уодноманітнені вступ і завершальна частини, наповнена посланнями-вітаннями, побажаннями, а нерідко й компліментами основна частина), а також засоби лінгвоорганізації, а саме: використання звертань, традиційних клішованих початків і закінчень, народно-розмовної лексики та фразеології тощо (пор.: [11, с. 160]).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим питанням епістолярного стилю присвячені праці вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: М. Бахтіна, І. Білодіда, С. Богдан, О. Братаніч, Л. Булаховського, Л. Вашків, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюха, Н. Журавльової, Н. Ковальової, С. Комарової, К. Ленець, Л. Лушпинської, Г. Мазохи, Л. Мацько, Л. Морозової, А. Найруліна, Л. Нижнікової, Е. Ножкіної, Н. Павлик, М. Пилинського, П. Плюща, С. Скварчинської, І. Черкез, Б. Шарпила, Л. Шитик та ін. Ґрунтовного дослідження потребує практика різножанрового листування окремих адресантів із різними людьми й різних адресантів з окремими людьми. Ці майбутні студії в єдності своїй проллють світло на загальні та часткові проблеми епістолярного дискурсу й послужать переконливими аргументами для з'ясування його ніші в системі мовних стилів.

Об'єктом пропонованої студії є листи видатних, відомих, менш знаних майстрів пера, митців, а нерідко й простих працівників культури до видатного письменника, громадського, державного діяча ХХ століття О. Гончара, а предметом – адресатно-адресантна стратегія цього епістолярного феномену з укладеною характеристикою отримувача інформації.

Мета статті – комплексний аналіз адресатно-адресантної стратегії дискурсу «Листи до Олесея Гончара» з погляду тріадної рецепції «адресат – адресант – читач», особливостей листовної її вербалізації, аксіологічних маркерів.

Методи дослідження. Специфіка теми дослідження логічно передбачала застосування таких взаємозумовлювальних і взаємодоповнювальних методів: описового (для систематизування та класифікування добутого методом суцільної вибірки фактажу), контекстуально-інтерпретаційного (для декодування авторсько-

го задуму), прагматичного (для інтерпретування ролей адресата й адресанта в комунікативному просторі листувального міні-, макро- та мегаконтексту).

Результати. Привертає увагу те, що новітня доба масового спілкування з її електронномедійним та інтернетним ресурсом катастрофічно звузила епістолярну сферу – розлогі листи змінили лаконічні, конотативно зневиразнені повідомлення, для відправлення яких існують модерні спеціальні засоби. Нині вихід у світ епістолярного видання – рідкісне явище, до того ж воно – головно відгомін минулого й лише зрідка – креативний продукт сьогодення. Важливою натеperішньою духовною подією стала з'ява двокнижжя «Листи до Олеса Гончара» [7]. У цій праці, за твердженням її впорядника М. Степаненка, «як у фокусі, віддзеркалена ... система буття, саме життя в усіх реальних і омріяних вимірах, у всьому об'єктивно-суб'єктивному багатогранні» через промовистий ракурс – «епістолярну панораму, представлену знаними в письменницько-журналістсько-мистецьких колах особистостями» [7, с. 6]. Їхні думки, погляди, бажання, рекомендації, зауваження, розмисли звернені до «художника світла, його дослідника, зображувача й поета» (М. Бажан), «праведника нації» (Ю. Мушкетик), «гордості всієї ... літератури» (М. Тихонов) О. Гончара [там само]. Об'єднуючись в окремі сюжети, вони формують той інформативний феномен, який називають соціальною пам'яттю, що є стрижнем культури, мови, духовності нації, національної свідомості, національної ідеї (див.: [13, с. 93]).

Адресат та адресант мають «референційну відповідність» [14, с. 93], формують антропоцентричну модель епістоли або, за іншою термінологією, «антропоцентр ... комунікації» [5, с. 102] з притаманною йому низкою «текстотвірних тактик: від найпростішої інформативної до “режисерських”, “суддівських”, “філософських”, “ліричних” і под.» [2, с. 205]. В аналізованому листувальному контексті вони постають як комунікативні партнери, створюючи паритет: перший із них перед епістолярною розмовою вимodelьовує у своїй свідомості майбутню реакцію другого [15, с. 551–552], а вже потім подає персональну / імперсональну,

індивідуалізовану / узагальнену інформацію, тоді як другий покликаний сприймати, інтерпретувати та відповідно реагувати на неї, осягаючи зміст, декодуючи ті або ті вербальні маркери, зважаючи на орнаменталізацію, психологізацію, естетизацію, прагматизацію й інші чинники ідентифікування мовно-ментальної сфери повідомлюваного [12, с. 142–144]. Якщо залучити фонові знання й накласти огром змісту простудійованих епістол на матрицю реальності, поіменованої «письменницька, державницька, громадська, культурна діяльність О. Гончара», то можна без найменших вагань твердити про таку закономірність: «кінцевий споживач повідомлення; у міжособистісному спілкуванні – особа, яка сприймає повідомлення і у відповідності зі своїми когнітивними стратегіями і конкретними конституативними умовами інтерпретує повідомлення адресанта» [1, с. 318], повною мірою або частково виконав основні прохання, побажання індивідуальних чи колективних адресатів. Це послідовно засвідчують сумлінно підготовлені впорядником розлогі примітки та коментарі до аналізованого видання [7, т. 1, с. 549–732; т. 2, с. 429–571] і підготовлені до друку Валентиною Гончар «Щоденники» О. Гончара [4].

Адресанта класифікують за різними параметрами. У досліджуваному матеріалі він є не текстовим, уявним, гіпотетичним, словом, віртуальним, а реальним «учасником акту текстової комунікації, на якого скерований мовленнєвий продукт» [3, с. 153], власне адресатом, диференційованим, імпліцитним, одноосібним, репрезентованим прецедентним ім'ям – О. Гончар, причому ступінь прецедентності не обмежений часовими (період земного буття письменника – друга половина ХХ століття) або просторовими (Україна, колишній Радянський Союз) рамками. Зрозуміло, що внутрішньотекстовий простір адресатів та адресантів досить широкий. Усього їх, за іменним покажчиком, 2053 одиниці [7, т. 2, с. 573–734]. З-поміж тих, на кого прямо чи опосередковано скеровано комунікативний процес, чимало прецедентних із синхронно-діахронного погляду осіб. Це, зокрема, письменники (Г. Абашидзе, А. Ахматова, І. Багрянний, М. Бажан, А. Міцкевич, І. Муравйов-Апостол, Овідій, В. Стус, Т. Шевченко, М. Че-

ремшина), політики, державні діячі (Л. Берія, М. Горбачов, Б. Клінтон, С. Ковпак, Л. Кучма, Л. Лук'яненко, Я. Мудрий, С. Петлюра, В. Чорновіл, Б. Хмельницький), митці (Л. Биков, О. Білаш, К. Білокур, І. Кавалерідзе, М. Леонтович), учені (Ю. Кондратюк, М. Коперник, Б. Патон, О. Потебня), педагоги (І. Зязюн, А. Макаренко, В. Сухомлинський), міфологічні, легендарні персони (Кассандра, М. Чурай) та ін. Більшість із них не просто компоненти антропоцентричної парадигми, а прямі чи опосередковані учасники комунікативної ситуації, яку експлікує та або та епістола й аналізований дискурс загалом.

Реальний адресант (О. Гончар) у вербалізаційному вимірі – внутрішньо-текстовий сегмент адресованої комунікації [8, с. 169] і водночас претекстова одиниця, що певною мірою програмує жанр (офіційний, напівофіційний, приватний, інтимний чи який-небудь інший) та зміст листа. Це стосується передусім тих одиниць, у яких експлікатор адресатності антропонімного чи апелятивного взірця супроводжують атрибутивні модифікатори з виразно заманіфестованим оцінним значенням, пор.: *Олесь!* [7, т. 1, с. 16] (лист від друга В. Бережного), *Олесь Терентійович!* [7, т. 1, с. 127] (лист від письменника Д. Косарика), *Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 249] (лист від літературознавця, письменника, перекладача Г. Майфета) і *Шановний Пане* (лист від чеського перекладача Р. Гульки) [7, т. 1, с. 72], *Шановний Олесь Терентійович!* (лист від літературознавця Л. Новиченка) [7, т. 1, с. 73], *Дорогий Олесю!* (лист від побратима по перу Григорія Тютюнника) [7, т. 1, с. 77].

Інтродуктивна частина епістоли, що поєднує адресацію та апеляцію, експліцитно відрефлексовує або аксіологічну візію адресанта, або жанрово-етикетні особливості листа. Конструктивним центром її найчастіше є антропонімна формула, реалізована такими варіантами: прибране ім'я (*Олесь!* [7, т. 1, с. 16], *Дорогий Олесю!* [7, т. 1, с. 78]), прізвище (*Шановний тов. Гончар!* [7, т. 1, с. 109], *Здравствуй, товариш Гончар!* [7, т. 1, с. 34]), прибране ім'я та по батькові (*Шановний Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 362]), офіційне ім'я та по батькові (*Вельмишановний Олександр Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 199], *Дорогий Олександр Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 96]),

прибране ім'я та неофіційне історично вмотивоване по батькові (*Славний друже Олесю, Терешків сину!* [7, т. 2, с. 116]).

В окремий менш продуктивний тип згруповано непропріативні вокативи. Ідеться про апелятиви 1) *пан, товариш, друг, порадник, учитель, друг по роботі*, 2) *чоловік, людина*, 3) *земляк*, об'єднані значеннями: 1) «міжособистісні офіційні або дружні, приятельські, виробничі взаємини», 2) «особа як утілення високих інтелектуальних, моральних цінностей», 3) «уродженець однієї з ким-небудь місцевості»: *Дорогий друже!* [7, т. 2, с. 238], *Вельмишановний друже мій, пораднику і вчителю!* [7, т. 2, с. 299], *Милий друже по роботі!* [7, т. 1, с. 167], *Добрий Чоловіче!* [7, т. 2, с. 226], *Рідна людино!* [7, т. 2, с. 298], *Вельмишановний і дорогий наш Земляче!* [7, т. 2, с. 35]. Звертання *пане* в радянську добу перебувало поза сферою етикетного вжитку, його навіть забороняли. Воно могло функціювати в контекстах із пейоративною ідеологічною конотацією. Цей вокатив використовують адресанти нематерикової України – іноземний член НАН України славіст Л. Рудницький (кореспонденція датована 1991 р.), польський письменник К. Трухановський (кореспонденція датована 1972 р.) та вже згадуваний чеський українознавець Р. Гулька (кореспонденція датована 1950–1959 рр.): *Дорогий пане!* [7, т. 1, с. 318], *Шановний Пане (до пана Олеса Гончара, письменника)* [7, т. 1, с. 45]. Останній удається також до узвичаєної в тодішній радянській державі етикетної формули, конструктивним центром якої є слово *товариш*: *Шановний товаришу!* [7, т. 1, с. 80], *Шановний і дорогий товаришу!* [7, т. 1, с. 103], *Дорогий товаришу!* [7, т. 1, с. 124]. Стиль спілкування, репрезентований комунікативною моделлю «адресат О. Гончар – адресант Р. Гулька», з часом набув іншої тональності: європейський тлумач почав іменувати українського письменника, твори якого перекладав чеською мовою, не *паном* чи *товаришем*, а близьким серцеві *другом*: *Шановний друже, справа з виданням «Перекопу» ще не вирішена, хоч я є цілком приготовлений до перекладу...* [7, т. 1, с. 103], *Дорогий друже, я не сподівався, що так скоро доведеться мені перекладати Ваш роман «Перекоп», хоч*

це була лише одна частина... [7, т. 1, с. 45]. Вершинними з аксіологічного погляду в цьому контексті є структури з апелятивними компонентами *Синку* та *Батьку*. Перший вокатив виразно актуалізує семантику «ласкаве звертання вмудреної мистецьким досвідом літньої людини до молодого колеги», яка наскрізно пронизує весь зміст коротенького листа від 1 квітня 1946 року видатного українського художника слова П. Панча. З ним автор «Прапорonoсців» підтримував творчі зв'язки понад 30 літ і присвятив духовному наставникові чимало місця у «Щоденниках» (див. про це: [10, с. 181–188]): *Добре, Синку! Оповідання* [«Модри Камень». – Н. С.] *пiде в № 4 (наразі уже складається № 6). Вам тоді надiшлють авторський. На користь пішла Вам перерва. Якби такий рецепт застосувати до наших початківців!* [7, т. 1, с. 16] (див. також: [7, т. 1, с. 549]). Другий вокатив актуалізує значення «сповнений глибокої поваги до кого-небудь», що перегукується з етнічно конотованим і культивованим у часи національного розвою шанобливим називанням козацької старшини, отаманів, яскравих постатей: *Батьку наш, пане Олесю! Їй-богу, сьогодні святковий день, бо одержав від Вас коротенького листа...* [7, т. 1, с. 16] (адресант – український поет І. Іов).

Наступну групу сформували звертання онімно-апелятивної структури, організовані за моделлю *звертання-апелятив* + *звертання-антропонім*, що має різні форми синтаксичної реалізації: *препозитивний апелятив* + *постпозитивний антропонім*, *препозитивний антропонім* + *постпозитивний апелятив* або *самостійне функціонування антропоніма й апелятива*, пор.: *Любий друже Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 110]; *Любий Олесю, дорогий друже мій!* [7, т. 2, с. 110]; *Дорогий Олесю Терентійовичу, друже мій хороший!* [7, т. 2, с. 18]; *Олесю, мій дорогий друже!* [7, т. 1, с. 212]; *Олесю! Друже!* [7, т. 1, с. 23]. Вони є органічним складником приватного листування і обарвлені меліоративним значенням «приятельські, дружні, випробувані часом взаємини».

У досліджуваному епістолярному дискурсі кількісно переважають моноадресатні одиниці: *Олесю! Олесю! Олесю Гончар! Олесю Гончар! Олесю Терен-*

тійович! Олесю Терентійовичу! ...друг! ...друзе! ...пан! ...пане! ...товариш! ...товаришу! й т. ін. Зафіксовано поодинокі приклади бі- та поліадресатних структур. Ідентифікувальним для них є значення «родина Олесь Гончара». Біадресатну модель конституують антропоніми *Олесю, Валя*, апелятиви *друзі, люди* в єдності із семантично та синтаксично залежними від них компонентами (здебільшого приватне листування), *Олесю Терентійович, Валентина Данилівна* (головно приватне, спорадично офіційне листування), а поліадресатну – *Олесю, Валя, родина Гончара (Гончарі)* (приватне листування), *Олесю Терентійович, Валентина Данилівна, родина Гончара* (здебільшого приватне, зрідка офіційне листування): *Дорогі Олесю й Валю!* [7, т. 1, с. 283], *Дорогі, любі Валя і Олесю!* [7, т. 1, с. 419], *Мої дорогі, мої любі Олесю й Валю!* [7, т. 2, с. 270], *Дорога Валю! Дорогий Олесю!* [7, т. 1, с. 327], *Дорогі мої друзі!* [7, т. 1, с. 344], *Дорогі мої Валентино Данилівно і Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 6], *Глибокоповажна Валентино Данилівно, дорогий Олесю Терентійович!* [7, т. 1, с. 276], *Глибокошановний і дорогий Олесю Терентійовичу! Слава Валентино Данилівно!* [7, т. 2, с. 395], *Дорогі Гончарі!* [7, т. 1, с. 370], *Дорогі й милі всім нам люди – Валентино Данилівно, Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 201], *Дорогий Олесю Терентійовичу і вся Ваша родина!* [7, т. 2, с. 282]. Специфіка описуваного різновиду адресатів у тому, що вони зосереджені в листовному жанрі вітання – святкового або подієвого привітання чи побажання.

Що ж до аксіологічності як релевантної ознаки епістолярію, то її виразно реалізують вокативні конструкції з поширювальними компонентами. У цих структурах послідовно діє принцип лексико-семантичної вибірконості, детермінований різними чинниками: жанровим модифікатором листа, намірами адресанта, міжособистісними взаєминами між отримувачем інформації та її автором тощо, пор.: *Милій Олесю!* [7, т. 1, с. 470] (лист від близького друга, колеги С. Баруздіна) і *Глибокоповажаний Олесю Терентійович!* [7, т. 2, с. 30] (лист від провідного наукового співробітника Шевченківського національного заповідника З. Тарахан-Берези). Лексичний спектр поширювальних компонентів не

виходить за береги характерних для листувального контексту семантичних груп. Його функційне ядро структурують прикметники оцінної семантики [*шановний* (17,5 % від загальної кількості аналізованих лексем), *вельмишановний* (10,7 %), *глибокоповажаний* (3,2 %), *високоповажаний* (2,2 %), *високошановний* (0,6 %), *глибокошановний* (0,24 %), *найшанованіший* (0,12 %), *вповажаний* (0,12 %), *вельмишановно-дорогий* (0,12 %)], *предорогий* (0,12 %), у якому абсолютна першість щодо частоти вживання належить лексемі *дорогий* (65,1 %). Вони утворюють градаційні ряди й інтенційно запроєктовані виконувати роль позитивно конотованих аксіологічних маркерів увічливих звертань: *Дарагі Алесь!* [7, т. 1, с. 318], *Дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 331], *Шановний Олесь Терентійович!* [7, т. 1, с. 198], *Вельмишановний Олександр Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 196], *Високоповажаний Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 260], *Високошановний ... Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 403], *Предорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 324].

До емоційно маркованих приадресатних поширювачів варто уналежнити також окремі присвійні та особові займенники. Посесивні лексеми *мій* та *наш* експлікують різні інформативні плани: перший – особистісно скеровану в приватному листуванні, другий – колективно скеровану в приватному або офіційному листуванні інформацію: *Дорогий мій Олесю!* [7, т. 1, с. 372], *Любий Олесю, дорогий мій друже Олександр Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 413]; *Наші дорогі Люди!* [7, т. 1, с. 276], *Вельмишановний наш Академіку, дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 403]. Особові прономінативи *ти*, *Ви* як внутрішньотекстові субститути реального адресата функціують на правах таких важливих текстових індикаторів, як взаємини реципієнта й автора, приватне / офіційне листування: *Дорогий Олесю! Вітаю тебе з новими успіхами...* [7, т. 2, с. 343]; *Сердечне спасибі Вам, рідний Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 342], *Дорогий Олесю Терентійовичу, вітаю Вас!* [7, т. 2, с. 343].

Розряд вокативів із поширювальними компонентами, що виражають гранично високий ступінь інтенсивності ознаки, розширюють ті, у яких приіменну позицію

заповнюють щойно проаналізовані атрибутивні поширювачі, утворюючи складні слова або – частіше – поєднані за допомогою сполучників сурядності чи асиндетично ряди однорідних членів. Пор. подані вище приклади з такими: *Вельмишановно-дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 448]; *Дорогий і шановний Олесь Гончару!* [7, т. 1, с. 441], *Дорогий і найшанованіший Олесю Гончару!* [7, т. 1, с. 441], *Вповажаний і Дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 281], *Любий і дорогий Олесь Терентійович!* [7, т. 1, с. 436], *Любий, щирий і висоповажний Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 260], *Великий мій і святий!* [7, т. 1, с. 323], *Глибокошановний і дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 386], *Шановний і дуже дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 308], *Рідний і дорогий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 157], *Дорогий, любий друже!* [7, т. 1, с. 421], *Вповажаний, дорогий і незабутній Олесю Терентійовичу!* [7, т. 2, с. 269]. Регулярною сферою вживання розглядуваних вокативів є приватне листування. Для цієї епістолярної царини характерні також звертання з детермінувальними ад'ективами, об'єднаними семами 'виділюваність', 'високий ступінь спорідненості', 'відомість, знаність', 'риси характеру', 'значущість', 'окремішність' (*славний*, *рідний*, *любий*, *хороший*, *незабутній*, *великий*, *знаний*, *добрий*, *щирий*, *святий*): *Славний наш Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 350], *Рідний Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 342], *Любий Олесю!* [7, т. 1, с. 38], *Любий Олесю Терентійовичу!* [7, т. 1, с. 286].

Поряд із апеллятивно-адресатними структурами *дорогий + компонент (компоненти) прізвищної формули*, *шановний + компонент (компоненти) прізвищної формули*, *вельмишановний + компонент (компоненти) прізвищної формули*, що їх регулярно вживають багато авторів, побутують активно використовувані окремими адресантами емоційно насажені одиничні вокативи чи вокативні конструкції. Їхніми творцями є близькі О. Гончару люди або відомі особистості, з якими він підтримував багатолітні творчі зв'язки. Зокрема, російський письменник С. Баруздин полюбляє звертання *Милый Олесь!*, відомий український шевченкознавець П. Жур – *Рідний Олесю Терентійовичу!*, друзі письменника на все життя В. Бережний та С. Завго-

родній – прибране ім'я *Олесь! Олесю!* без маркувальних поширювачів і з ними.

Висновки. Досліджуваний листувальний контекст з огляду на специфічність його завдань, функцій, структури, форм репрезентації, засобів мовної організації можна вважати самодостатнім функційним різновидом літературної мови, тобто окремим стилем, який протистоїть науковому, офіційно-діловому, публіцистичному, художньому, конфесійному та розмовному стилям і водночас органічно взаємодіє з ними.

Виняткову конститутивну роль в аналізованому епістолярію відведено антропоцентричній адресатно-адресантній моделі, зокрема одноосібному реальному адресатові (О. Гончару) – паритетному комунікативному партнерові, якому моно- (частіше) чи поліадресант (зрідка) спрямовують чітко запроєктовану мовленнєву дію. Важливо наголосити, що типовим для обох комунікантів є перебування в одному, а не в різних просторово-часових контину-

умах. Адресат функціює на правах безпосереднього реципієнта висловлення з відповідною реактивно-рецептивною стратегією. Найпродуктивніший засіб вербалізації адресата – один або два компоненти прецедентної прізвищної формули *Олесь Терентійович Гончар* [*Олесь, Гончар, Олесь (Олександр) Гончар, Олесь (Олександр) Терентійович*], репрезентовані номінативом (чинна норма радянської доби) або вокативом. Активно вживані при них семантично поліфункційні прикметники з різним ступенем інтенсивності ознаки, присвійні (*мій, наш*) та особові (*ти, Ви*) займенники несуть експліцитну оцінку інформацію, забезпечують прагматичний ефект висловлення, постають промовистими аксіологічними маркерами.

Перспективи подальших досліджень убагацьмо в системному аналізі інших текстових категорій у багатому на мовновиражальні засоби епістолярному дискурсі «Листи до Олеся Гончара».

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
2. Бацевич Ф. С., Кочан І. М. Лінгвістика тексту: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2016. 316 с.
3. Бехта І. Прагманастанова художнього тексту і чинник адресата. *Лінгвістика*. 2011. № 1 (22). С. 151–158.
4. Гончар О. Щоденники : у 3-х т. / упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу В. Д. Гончар. Київ : Веселка, 2008. Т. 1. 456 с.; Т. 2. 608 с.; Т. 3. 648 с.
5. Єщенко Т. Феномен художнього тексту: комунікативний, семантичний і прагматичний аспекти : монографія. Львів : Львів. нац. мед. у-т імені Данила Галицького, 2021. 470 с.
6. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років XX століття : дис. ... доктора філол. наук : 10.01.01. Київ, 1999. 355 с.
7. Листи до Олеся Гончара : у 2-х кн.: наукове видання / упоряд., передм., прим., комент. Миколи Степаненка. Київ : Сакцент Плюс, 2016. Кн. 1 (1946–1982). 736 с.; Кн. 2 (1983–1995). 736 с.
8. Назаренко В. Різновиди внутрішньо-

текстових адресатів в адресованій ліриці Івана Франка. *Українське літературознавство*. 2014. Вип. 78. С. 169–178.

9. Нижникова Л. В. Письмо как тип текста : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 1991. 159 с.

10. Степаненко М. Літературний простір «Щоденників» Олеся Гончара : монографія. Полтава : АСМІ, 2010. 528 с.

11. Українська мова: Енциклопедія / ред. кол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. 3-тє вид., зі змінами і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.

12. Hurbanska S., Prybluda L., Konopelkina H., Svyrydenko O., Rudenko M. Linguistic and mental scope of an artwork in Ukrainian and American language culture. *APUNTES UNIVERSITARIOS*. 2022. Vol. 12, Issue 4. P. 142–161. DOI:10.17162/au.v12i4.1239. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000869464700008>

13. Ignateva S. Y. Function of social memory in a diary discourse. *Psycholinguistics*. 2016. Vol. 19 (2). P. 12–20. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000440006200002>

14. Luque Amo A. The Self of the literary diary: notes for a theoretical fundamentation. *MPOSSIBILIA-REVISTA INTERNACIONAL DE ESTUDIOS LITERARIOS*. Vol. 16. P. 93–114. URL:

<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000451882200006>

15. Otegen N., Abduljanova Z., Rgizbaeva I. Communicative structure of the word. *4TH WORLD CONFERENCE ON PSYCHOLOGY, COUNSELING AND GUIDANCE*. 2014. Vol. 114. P. 551–558. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.12.745. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000335607400098>

References

1. Batsevykh, F.S. (2004). *Osnovy komunikativnoi linhvistyky: pidruchnyk [Fundamentals of communicative linguistics: manual]*. Kyiv: Akademiia, 344 (in Ukr.).

2. Batsevykh, F.S., Kochan, I. M. (2016). *Linhvistyka tekstu: pidruchnyk [Text linguistics: manual]*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 316 (in Ukr.).

3. Bekhta, I. (2011). Prahmanastanova khudozhnoho tekstu i chynnyk adresata: pidruchnyk [Pragmaitention of the literary text and an addressee: manual]. *Linhvistyka [Linguistics]*, 2011, 11 (22), 151–158 (in Ukr.).

4. Honchar, O. (2008). *Shchodennyky: u 3 tomakh [Diaries: in 3 volumes] / ed., prep. of texts and illustrative material by V. D. Honchar*. Kyiv: Veselka. Vol. 1, 456. Vol. 2, 608. Vol. 3, 648 (in Ukr.).

5. Yeshchenko, T. (2021). Fenomen khudozhnoho tekstu: komunikativnyi, semantychnyi i prahmatychnyi aspekty: monohrafiia [The phenomenon of the literary text: communicative, semantic and pragmatic aspects: a monograph]. Lviv: Lviv. nats. med. u-t imeni Danyla Halytskoho, 2021, 470 (in Ukr.).

6. Kuzmenko, V. I. (1999). *Pysmennytsky i epistolarii v ukrainskomu literaturnomu protsesi 20–50-h rokiv XX stolittia [Writer's epistolary in the Ukrainian literary process of the 20 s – 50 s of the 20th c.]*. PhD dissertation (Ukrainian language). Kyiv, 355 (in Ukr.).

7. Stepanenko M. (Ed.) (2016). *Lysty do Olesia Honchara [Letters to Oles Honchar]: u 2-h kn.: naukove vydannia*. Kyiv: Saktsent Plius. Vol. 1 (1946–1982), 736. Vol. 2 (1983–1995), 736 (in Ukr.).

8. Nazarenko, V. (2014). Riznovydy vnutrishnotekstovykh adresativ v adresovanii lirytsi Ivana Franka [Types of inner-text addressees in the addressed lyrics of Ivan Franko]. *Ukrainske literaturoznavstvo [Ukrainian literature studies]*, Vol. 78, 169–178 (in Ukr.).

9. Nizhnikova, L. V. (1991). *Pismo kak tip teksta [Letter as a type of the text]*. PhD dissertation (Germanic languages). Odessa, 159 (in Russ.).

10. Stepanenko, M. (2010). *Literaturnyi prostir "Shchodennyky" Olesia Honchara: monohrafiia [Literary dimension of the "Diaries" by Oles Honchar: monograph]*. Poltava: ASMI, 528 (in Ukr.).

11. Rusanivskyi, V. M. & Taranenko O. O. et al. (Eds.) (2000). *Ukrainska mova: Entsyklopediia [Ukrainian language: Encyclopedia]*. Kyiv: Vyd-vo "Ukrainska entsyklopediia" im. M. P. Bazhana, 752 (in Ukr.).

12. Hurbanska S., Prybluda L., Konopelkina H., Svyrydenko O., Rudenko M. Linguistic and mental scope of an artwork in Ukrainian and American language culture. *APUNTES UNIVERSITARIOS*. 2022. Vol. 12, Issue 4. P. 142–161. DOI:10.17162/au.v12i4.1239. Retrieved from:

<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000869464700008>.

13. Ignateva S. Y. Function of social memory in a diary discourse. *Psycholinguistics*. 2016. Vol. 19 (2). P. 12–20. Retrieved from: URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000440006200002>.

14. Luque Amo A. The Self of the literary diary: notes for a theoretical fundamentation. *MPOSSIBILIA-REVISTA INTERNACIONAL DE ESTUDIOS LITERARIOS*. Vol. 16. P. 93–114. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000451882200006>

15. Otegen N., Abduljanova Z., Rgizbaeva I. Communicative structure of the word. *4TH WORLD CONFERENCE ON PSYCHOLOGY, COUNSELING AND GUIDANCE*. 2014. Vol. 114. P. 551–558. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.12.745.

Retrieved from: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000335607400098>.

Abstract. *The range of the most topical issues of the up-to-date linguistics allows strengthening by the stylistic differentiation of the literary language. Actually, the researchers' crucial attention is paid to the core problem of the epistolary discourse's place within the stylistic paradigm. It is worth mentioning that in the specific structured epistolary style there is an addressee-addresser strategy, which holds a core position. The latter functions as an architectonic centre of the correspondence context. This research contains the thorough disquisition of the "Letters to Oles Honchar" epistolary, including 895 correspondences of the artistic word masters, publicists, literary experts, and specialists to Oles Honchar, the world-fame writer. In fact, the main attention was focused on the addressee (the compiler of the discourse under research clarified 2053 addressees and addressers) of the information, which comes from diverse addressees, different in terms of socio-psychological, cultural-intellectual and other factors, and explicates common and distinct communicative-content filling. It was firstly that the "Letters to Oles Honchar" epistolary appeared to be systemically characterised via the prism of mono-, bi-, and polyaddressability. As a result, the role of the vocative component as a mandatory epistolary attribute, predisposing the discourse formation in general and its contextual fragments in particular, the identification of the genre nature of the letter (primarily, the dichotomy "official / private correspondence"), was deeply examined.*

Key words: *epistolary style, letters, Oles Honchar, two-books "Letters to Oles Honchar", an addressee-addresser strategy, real addressee, an addressee-appellative potential of the real recipient of the information vocative.*

COMMUNICATION STUDIES. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК: 37:316,3(477)

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.006](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.006)

FUNCTIONAL AND PRAGMATIC ROLE OF EUPHEMISMS AND DYSPHEMISMS IN ENGLISH POLITICAL DISCOURSE AND THE MASS MEDIA

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНА РОЛЬ ЕВФЕМІЗМІВ ТА ДИСФЕМІЗМІВ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТА ЗМІ

Ю. І. Самойленко, студентка 2 року навчання в магістратурі, Філан-21001м

Г. І. Сидорук, кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германських мов і
перекладу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E- mails: liasamoilenko@gmail.com, seagalina@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0850-0352

Yu. I. Samoilenko, 2nd-year master's student, PhilAN-21001m

H. I. Sydoruk, candidate of philological sciences, associate professor of the department of
Romance and Germanic languages and translation,

The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

E- mails: liasamoilenko@gmail.com, seagalina@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0850-0352

Abstract. *This article discusses the definition of euphemisms, areas of use, positive and negative aspects, usage styles and the relationship between euphemisms and dysphemisms, their role in modern English-language texts of political and journalistic orientation. It also highlights the functioning of euphemistic and dysphemistic units in political and journalistic discourses, and analyzes all the reasons for their occurrence in various communicative situations.*

We have tried to present the main functions and role of euphemisms and dysphemisms in political discourse and the mass media. In the language of politicians and modern media, the phenomenon of euphemism and dysphemism is one of the brightest indicators of social transformation. Researchers of these phenomena speak about the tendency to avoid direct nomination of objects and abstract things, because of the unwillingness to offend others. In order not to hurt someone's feelings, people often try to mitigate the potentially negative effect of statements by using more acceptable alternatives. This means that whenever we encounter a sensitive topic, we choose words that minimize offensive or abrupt actions on the audience.

A crucial role for distinguishing between euphemisms and dysphemisms is played by the broad context of the utterance, which includes the extralinguistic situation, as well as the direct linguistic environment of the lexeme. Euphemism and dysphemism reflect social, cultural, moral values, and even the peculiarities of worldview and thinking not only in the speech of individuals, but also in the language portrait of modern society as a whole. Euphemisms and dysphemisms completely depend on the accepted assessments of certain phenomena in society, on determining what is acceptable and what is not. Hence the need for their systematic study in connection with cultural and social changes.

Keywords: *euphemisms, euphemization, dysphemisms, dysphemism, direct nomination, secondary nomination, political discourse, journalistic discourse.*

Relevance. Very often, people, guided by various reasons, try to avoid direct nomination of certain phenomena. Thus, such words are not mentioned directly, but soften their meaning, making them acceptable to the listener. Such "softening" in linguistics is called euphemization, and this phenomenon

has become the subject of research by many scientists. Euphemisms and dysphemisms are considered units of language that are used as a reaction to something negative in a communication situation. Euphemism is intended to hide the negative, and dysphemism, on the contrary, – to

emphasize. Due to the fact that the concept of “negative” is quite subjective and the reaction to the prohibition of negativity is also subjective, there is a problem of distinguishing euphemisms and dysphemisms. The process of studying the role, interpretation, and dissemination of euphemistic and dysphemistic units is now popular among researchers. The issues of functioning and translation of these language units and improving their reproduction in Ukrainian also remain relevant.

In political discourse, euphemisms and dysphemisms strongly influence the perception of information. Depending on the choice of a particular means, the audience receives both the information, and an emotional message. Therefore, the study of these phenomena in media texts is relevant and reveals the potential for manipulating and imposing opinions. Euphemisms and dysphemisms are widely used in various discourses, including political ones. Consequently, the study of euphemism and dysphemism in political discourse is becoming increasingly important. These language means also penetrate the media discourse and form new models of speech.

Analysis of recent research and publications. There are many linguists who have compiled dictionaries and classified euphemistic and dysphemistic units in terms of various aspects. In the Merriam-Webster and Longman Dictionaries, we can find interpretations of euphemisms and dysphemisms. [1, 7] There are many works devoted to euphemisms and dysphemisms that directly or indirectly address this problem. Thus, K. Allan proposed definitions of the terms “euphemism” and “dysphemism”, and also highlighted the areas of their use. [4] The scientific works by L. Nebelyuk, A. Pohorila and I. Mileva describe the characteristics and functioning of euphemistic and dysphemistic units in political and other types of discourse. [13, 14, 15] The article has analyzed the works of modern foreign and Ukrainian researchers A. Terry, A. Aitan, S. Olimata, A. Walker, Sharif, O. Kulchytska et al., which consider euphemisms and dysphemisms in various aspects of language. [9, 5, 8, 2, 3] Several articles published by the Guardian in February-August 2022, were also selected to demonstrate the functions of euphemization and dysphemization in

journalistic and political discourse. [10, 11] The dynamism and multidimensional nature of euphemisms is the reason for the wide variety of their lexical and grammatical forms, emotional neutrality or stylistic coloring, and the variability of their euphemistic potential. The various properties of euphemisms and dysphemisms lead to the fact that the problem of determining their functioning and pragmatic significance presents certain difficulties for researchers, because it is ambiguous from this point of view.

Goal scientific article – to determine the role of euphemisms and dysphemisms, to study their functioning in modern English-language political and journalistic discourse. The use of euphemistic and dysphemistic units is widespread in all spheres of society, but they are most often found in the speeches of political figures and the media. The relationship and differences between them, as well as their functional and pragmatic role, are the main topic of our article. Our goal is to reveal the meaning of euphemisms and dysphemisms and the concept of their reproduction and use in political discourse and the media.

Materials and methods of research.

A set of methods was used, in particular the analysis method, to compare the views of various scientists on the study of the functioning of euphemistic and dysphemistic units. The materials for the study were English-language texts of political and media discourse, data from scientific research by other authors on this topic.

Presentation of the main material.

Euphemism is a universal phenomenon that is highly related to “politeness”: “euphemism is a universal phenomenon that is highly related to politeness. Speech communities around the world euphemize differently due to cultural, religious, and social values and norms. People tend to carefully choose their words to save their or others’ faces and to avoid hurting other people. Indeed, euphemism is a politeness device.” [3] All available definitions of euphemism are not very different from each other. K. Allan defines the euphemism as “a substitution for an inappropriate term, which is used to save the face of a speaker, listener, or the face of some third party.” [4] B. Holder, in turn, notes that “euphemism is a milder or unknown term, which is used to replace an unsuitable or

imperative expression." [6] The Longman Dictionary defines the euphemism as "an indirect term that is used by a speaker to save a listener from being shocked or feeling imprisoned or upset." [7] Based on this, we can say that euphemisms are described as softened expressions that are used to replace undesirable terms. Euphemisms are also called "doublespeak". This term was first coined by G. Orwell: "doublespeak is language that only pretends to communicate; it is language carefully constructed to feature an incompatibility between what is said and reality. Thus, doublespeak does not involve accidental misuses of language, but rather involves the careful choosing of words to deliberately deceive. Furthermore, doublespeak does not involve making objectively false claims but rather involves the strategic use of language to stretch the truth in ways that impart a reality that is most desirable for the speaker." [2]

The concept of dysphemism is exactly the opposite of the concept of euphemism. In the Merriam-Webster dictionary, dysphemism is defined as "the substitution of a objectionable, offensive, or disparaging expression for an agreeable or inoffensive one." [1] Dysphemisms touch on "sensitive" topics sharply and rudely, often using language taboos, words and expressions that are offensive to the interlocutor, and aggressor words. They are usually associated with negative topics – culturally unpleasant or those that have a negative connotation – such as death, intoxication, old age, mental illness, etc. [12] Dysphemism is defined as the conscious use of a taboo language form or words of reduced style, as well as neutral vocabulary that carries a negative assessment that does not correspond to the speech situation. From a semantic point of view, dysphemism is the process of negative denotation. The basic principle of the semantic mechanism of dysphemization is the process of paraphrasing or renaming, when the speaker makes a conscious choice using not a neutral or euphemistic word, but dysphemism itself.

However, dysphemism is characterized by the preservation of denotation, i.e. the process of change occurs in the connotative component. In the process of dysphemization, the concept can be negatively or neutrally evaluated by

denotation, which was initially evaluated by society as pejorative. These concepts include death, illness, human shortcomings, etc. Thus, this kind of attitude within the framework of dysphemistic transformations can be defined as the intensification of negativity – neutral denotation: "the concepts inherent in political dysphemisms refer to the neutral designations of the nationality of individuals, the names of some government agencies, positions or professions, body parts, as well as many items of everyday use. Due to socio-psychological attitudes, speakers need to use dysphemistic expressions, thanks to which negative connotation is added to neutral denotation to illustrate the very phenomenon of dysphemism." [5]

Currently, dysphemisms are still a poorly studied aspect of speech, so, despite the wide representation of dysphemistic units in speech practice, such aspects as the functions of dysphemisms and their use in speech remain not considered.

In modern philology, pragmatic, structural and semantic differences between euphemisms are studied in new aspects, and classifications of euphemisms are developed according to various characteristics. Thus, the main areas of euphemization of phenomena are:

a) incomprehensible, superstitious fear-inducing, mystically understood phenomena, sacred actions, objects that are inaccessible to a particular human perception and are perceived purely intuitively, figuratively. This includes: a) special states of human mental behavior; B) taboos on animal names as a manifestation of fear of them; c) fear of diseases and death itself.

a) The language of diplomacy and politics deserves special attention. The reasons for taboos may include bans on live coverage of political events, military or diplomatic secrets.;

b) the sphere of communication between a person and the surrounding world is a special sphere of reference that requires euphemization both due to its moral nature, and the mystery, uncertainty, and instability of the "internal form" of a person's condition, which is often difficult to assess and even more so to realize;

c) social acts that include family, ethical, and similar topics that require euphemization.

A special feature of euphemisms is that their formation is based on the principle of secondary nomination. This principle is understood as the deliberate allegorical designation of an object or the conscious use of such a name that indicates the subject of the nomination not directly, but indirectly, and describes it in a veiled way. Euphemisms act as a means of secondary nomination with a relatively positive connotation, which greatly facilitates the process of transmitting unpleasant information and are used to substitute socially, psychologically or politically unacceptable direct nominations. To become a euphemism, the name must create associations in the minds of the addressee and the addressee with the subject or phenomenon of a more positive assessment than the denotation. The euphemism takes on new functions and expands its scope of use. The range of reasons for euphemization is increasing, as in modern socio-cultural and political conditions there are more and more factors that require improved perception by addressees [14].

The meaning of dysphemisms in a speech act is obviously rude speech, leading to another speech act – swearing. In turn, swearing can lead to the expression of a negative assessment of something or someone; expressions of dissatisfaction, resentment about someone or something. The speaker's use of dysphemisms is often not only conscious, but also intentional. The speaker knows in advance that his words will be perceived as rude statements, despite this, the speaker consciously prefers a more caustic and sarcastic version of verbalization of his communicative intention. This characteristic makes it possible to give dysphemisms the status of strong and emotionally charged expressive means of speech. Dysphemism is consciously used to create an effect, which can consist in expressing an attitude to an object or phenomenon, as well as in creating a communicative situation of influence on the interlocutor. [12]

It can be said that the use of euphemisms or dysphemisms depends on what the author himself wants to say: "the intention of the speaker matters, it is in the end the co-speaker who is going to interpret the occurrence as a euphemism or a dysphemism... with euphemisms and

dysphemisms, there is no discretion between the local and the illocutionary force." [9] That is, the illocutionary power is important when choosing a substitute word in a speech act. The terms "euphemism " and" dysphemism " cannot properly describe all the terms or phrases used to refer to taboo realities, and there are two reasons for this:

a) first, because do not forget about Intermediate deadlines;

б) second, because all use cases must be analyzed according to the context, intent of the speaker, and interpretation.

Euphemization in political discourse is used for phenomena or objects to be replaced by a clear, strict statement that does not allow for any other interpretation. This is the phenomenon: the idea is presented directly, but the points that are not essential for the official business description are omitted. This technique allows you to clear the language of insignificant lexical units that cause unpleasant associations. This is a special form of euphemization that allows you to give special rigor and purity to texts of political topics, such as speeches of presidents. A politician's public speech is a special type of speech aimed at convincing the audience of the correctness and importance of the information presented in the message. To achieve the desired effect on the audience, the functions of political discourse are used: "the main goal is to influence the audience, expect a certain reaction and/or action based on the following functions of the political discourse:

a) drawing attention;

b) ideological function (problem-solution);

c) convincing the audience of the correctness of the problems posed and the ways proposed to solve them;

d) mobilizing the audience, responding to proposals." [5]

In fact, the presented functions are part of one of the political goals of manipulation. It can be argued that for the implementation of these functions, political discourse requires the use of certain linguistic means. Accordingly, this implies the presence of vocabulary that includes a set of commonly used words that nominate phenomena in the political sphere. The political sphere is the sphere of widespread use of euphemisms and dysphemisms used depending on the

goals of political discourse. The frequency of use of both euphemisms and dysphemisms can always be explained by the existing complexity of relations between states and citizens or between two states.

Dysphemisms in political discourse, compared to other types of discourse, are increasingly used, especially when they relate to complex and controversial issues. Politicians use the following tools and strategies to shape public attitudes and influence their opinions and opinions: "dysphemism is a common linguistic feature in political discourse used by politicians for handling controversial issues or criticizing their opponents indirectly. This indicates that the unpleasantness or sensitivity of serious topics could motivate politicians to resort to disagreeable terms for misleading the public or distorting the reality." [8]

In the journalistic style, the pragmatic functions of euphemisms are not aimed at hiding the truth from the reader (although this is possible with falsification of facts), but on the contrary to soften the form of presentation of information, but in such a way that the reader understands what is being said. On the other hand, for phenomena that are traditionally euphemized, direct names are used, cynically showing the direct nomination that has been caused in the last ten years by marginal democratization. Using a euphemism, the author can pursue a wide range of goals. Euphemism in political discourse is used when covering conflict situations between states.

Euphemism can convey differences or attitudes of political figures to each other. Information can be euphemized to avoid the severity of conflict, or to hide the truth from the audience to reduce the risk of public unrest. The use of euphemization in describing the state of affairs within the country may be motivated by the desire to influence the recipient, evoke a positive attitude towards the current regime, and so on. The use of euphemisms in media discourse reduces the use of offensive vocabulary, as well as words that create negative stereotypes in people's minds, and any sphere of human life is subjected to the process of euphemization. The word serves as the main means of media discourse and at the same time is a mechanism for creating euphemisms that have a double meaning.

Thanks to euphemisms, successful communication is carried out between the author and the addressee [15].

In the speeches of politicians, the use of euphemisms is not uncommon. Politicians may replace words or expressions that may evoke negative associations in order to mask reality or avoid conflict. Euphemism takes on new functions and expands its scope of Use Against the background of expanding the range of reasons for euphemization. A political euphemism is any euphemism in political discourse that purposefully distorts the presentation and perception of information in order to neutralize the negative assessment of the denotation. Political discourse is interpreted as any speech formation, the subject, addressee or content of which correlates with the sphere of politics, as well as as one aimed at achieving power. Since political discourse is largely mediated by the mass media, articles from periodicals related to politics are considered to belong to political discourse. The phenomenon of Euphemia is common in the language of politicians, since as a result of a secondary nomination, a euphemism can create a new improved meaning and conceal any negative phenomenon and can be one of the means of manipulating consciousness. [14]

An important type of euphemism for political and journalistic discourse is those that are motivated by political correctness in order not to offend any of the categories of citizens. Softening expressions is becoming an important tactic when covering controversial events in the country in order to influence the consciousness of society, as well as to avoid division and panic among the population. So, we can say that the main function of euphemisms in political discourse is the function of masking reality. Among the factors of this function that affect euphemization are:

- a) Neutralization of the severity of social problems, their reduction, which leads to the removal of social tension (for example, economic problems, manifestations of social inequality, injustice, discrimination of various kinds);
- b) Camouflage of committing illegal or immoral acts in order to avoid public conviction;
- c) Avoiding loss of personal image (loss of image includes reducing the status of

political figures; for the country, this may threaten the loss of allies with sanctions, etc.);

d) Implementation of the principle of politeness ("saving" a political figure with a lower status);

e) Gaining the support of certain political forces;

f) Redistribution of guilt (catching up on a problem situation in such a way that it is presented not as the result of someone's guilt, but as the result of a natural development of events).

Many linguists recognize the function of masking reality as the main function of euphemization. Masking words and phrases are very common and very often used when a direct nomination for the opinion of the speaker can cause an undesirable reaction from society or the listener, condemnation. Therefore, political euphemisms are often considered a kind of masking euphemisms. I. Mileva in her research also notes "the softening and reclamation function, which is explained by considerations of politeness, the desire to present something in a decorated form" [13]. We can also note the manipulative function of euphemisms, that is, when the purpose of their use in speech is to distort information. Considering the speeches of politicians, taking into account their goals and motives, it is not difficult to guess that the main "weapon" is words that perform the main function of manipulation. Appeals to politicians and leaders whose words are of significant value to the people require the speaker to be especially careful in using vocabulary that touches on topics of a delicate nature (race, age, low standard of living of certain segments of the population, etc.) and military orientation (weapons, terrorist acts, migration, military operations). By encouraging people with promises of stability, prosperity, and well-being, political leaders embellish reality in their speeches, hiding negative facts, phenomena that cannot be ignored, but that can soften them and avoid attention that might otherwise be riveted to them. It is believed that such political speeches contain a huge number of veiled concepts that politicians resort to out of necessity.

Thus, political discourse, on the one hand, requires a tolerant attitude to other cultures, ideas, aspirations, which allows us

to talk about the growing probability of using the means of implementing political correctness – euphemisms; and on the other – aggressiveness, rigidity and determination to gain and retain power, the desire for personal orientation to create a trusting and favorable environment, which will become a prerequisite for the use of dysphemisms in public speeches [5].

A fairly common type of euphemization is the method of borrowing lexemes, that is, borrowed words are used as euphemisms in the translation language, and in political discourse they most often perform a manipulative function. Examples of such lexemes include the words "neutralization" and "liquidation" to replace the taboo – "murder".

But despite the prevalence of euphemisms in political discourse, recently there has also been a desire to abandon euphemistic substitutions, which is associated with a narrowing of the number of prohibitions in society. For this purpose dysphemisms are used. In political speech, dysphemisms are used to express disapproval, exert pejorative influence on the recipient, causing his reaction. The speaker presents the situation or characteristics of the interlocutor in a negative light, emotionally rich expressive meaning. As a rule, speech means of negative evaluation contribute to the expression of frustration, sarcasm, dissatisfaction, resentment or threats.

The pejorative connotation of dysphemisms generates negative emotions, negative assessments, disapproval, and contempt in political speech. However, dysphemisms are very often used in a journalistic style, especially in political discourse, to draw the audience's attention to specific problems, or to influence, influence the formation of a certain opinion. Thus, the use of dysphemisms in political speech is primarily a means of expressing predominantly negative emotions, which is used as a linguistic means of influence and influence.

The main function of dysphemisms is to make public, to highlight some unpleasant object or phenomenon in a different way. The function of expressing thoughts is also characteristic of dysphemisms. This function is implemented when using dysphemisms for clarity of presentation and unhindered

registration of communicants' thoughts.

The expressive function of dysphemisms, which implies the brightness of speech within the etiquette accepted in society, is expressed in a peculiar way, since the use of dysphemistic units in speech contradicts the norms of etiquette, so we can say that this function is expressed only partially. Although the use of dysphemisms in some cases contradicts the rules of etiquette, however, they express not only the internal state of communicants, but also their attitude to the content of information, to the interlocutor, to the situation, etc. Thus, we can say that this function consists in expressing the communicant's attitude to the content of communication.

The aesthetic function of dysphemisms implies the richness and expressiveness of speech, its compliance with the aesthetic requirements of most representatives of society. However, it is worth noting that this function is implemented in a communicative act only partially, due to the fact that the addressee-communicant, as a rule, does not agree with either the form or content of the message, which uses dysphemistic units. At the same time, the diversity and expressiveness of lexical means of speech when using dysphemisms in communication remains in full. Dysphemism has a compensation function that replenishes the emotional discomfort of communicants.

The difference between the functional purpose of euphemistic and dysphemistic units can be very well traced in articles concerning the context of the Russian-Ukrainian war. At the beginning of the military aggression in the well-known English-language publication *The Guardian*, You could see the following wording of the word **"war"**: *"Russian forces have attacked Ukraine on the orders of Vladimir Putin, who announced what he called a **"special military operation"** at dawn."* [11] And later, after many atrocities committed by the occupation forces and the appeal of the president of Ukraine, other formulations began to appear more and more often in the articles – dysphemistic: *"Amazingly, despite their total condemnation of Russia's brutality, democratic countries still do not formally recognise it as a **terrorist state** or **"state sponsor of terrorism."**"* [10]

Conclusions and prospects. Looking at the examples presented, it can be

emphasized once again that the function of euphemisms is to avoid communicative conflict and smoothing, while dysphemisms, on the contrary, allow you to express your thoughts more expressively, thus awakening listeners and readers to emotions.

Euphemisms and dysphemistic units are tactical language tools that are widely used in political and media discourse, through which the desired pragmatic effect of a speech act is achieved. They are also a way to target the mass audience in political speeches and newspaper texts, which is implemented through speech strategies, primarily discrediting tactics. The purpose of these tactics in political texts is to ridicule or belittle the object, to expose the true activities of politicians and the government, which can be realized both through dysphemisms and euphemisms. In this context, dysphemisms can be represented either by English words and expressions with a negative meaning, or by completely neutral English words or expressions that acquire a negative meaning in the context. As for the English euphemisms and dysphemisms that represent the tactics of ridicule in political and media discourse, they are ironic in nature.

In general, we can conclude that in the texts of mass communication, the use of such pragmatic means as euphemisms and dysphemisms is determined by factors that depend on the addressee. From this point of view, both are able to perform a contact-establishing function, imitating the communication style typical for representatives of this target group or adopted as a standard in this communication sphere. At the same time, the strategy of so-called "negative politeness" is increasingly being abandoned, and "positive politeness" is taking its place as a standard of communication. At the same time, intensive use of euphemisms and dysphemisms can lead to the fact that later they will lose the character of these text elements.

Thus, it can be concluded that although euphemistic expressions are more often found in political and journalistic discourses, because they are more polite from the point of view of etiquette and more pleasant for the listener, dysphemisms also perform very important functions and, in some cases, are even more apt to use and can encourage the audience to reflect, take decisive actions, change opinions, etc.

© Yu. I. Samoilenko, H. I. Sydoruk

Список використаних джерел

1. "Dysphemism." Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/dysphemism>. Accessed 1 Sep. 2022.
2. Alexander C. Walker, Martin Harry Turpin, Ethan A. Meyers, Jennifer A. Stolz, Jonathan A. Fugelsang, Derek J. Koehler, Controlling the narrative: Euphemistic language affects judgments of actions while avoiding perceptions of dishonesty. *Cognition*, V. 211, 2021, 104633, ISSN 0010-0277
3. Alghazo, Sharif, Bekaddour, Soumia, Jarrah, Marwan and Hammouri, Yazeed. "Euphemistic strategies in Algerian Arabic and American English" *ExELL*, vol.9, no.1, 2021, pp.80-105.
4. Allan, Keith. 1991. *Euphemism and Dysphemism: Language Used as a Shield and Weapon*. New York: Oxford University Press.
5. Aytan, A., Aynur, B., Hila, P., Aytac, E., Malahat, A. 2021. Euphemisms and dysphemisms as language means implementing rhetorical strategies in political discourse. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17 (2), pp. 741-754.
6. Holder, Bob. 2008. *Dictionary of Euphemisms*. New York: Oxford University Press.
7. Longman Dictionary of Contemporary English. 2009. Harlow: Pearson/Longman.
8. Olmat, S.N. 2020. COVID-19 pandemic: Euphemism and dysphemism in Jordanian Arabic. *GEMA Online Journal of Language Studies* 20 (3), pp. 268-290
9. Terry, A. 2020. Euphemistic dysphemisms and dysphemistic euphemisms as means to convey irony and banter. *Language and Literature*, 29 (1), pp. 57-75
10. The Guardian: Explosions and airstrikes reported including attack on fighter plane base ... dismay at UN security council. President Zelenskiy vows 'we will defend ourselves' by Warren Murray – 1821 – Manchester: Guardian Media Group, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/24/thursday-briefing-russia-invades-ukraine>
11. The Guardian: Putin's war is also a crime – the world must punish Russia as a terrorist state by Andriy Zagorodnyuk – 1821 – Manchester: Guardian Media Group, 2022. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/jun/30/vladimir-putin-war-crime-russia-terrorist-state-ukraine>

war-crime-russia-terrorist-state-ukraine

12. Кульчицька О. Дисфемізми як лексичні засоби виразності мови (на прикладі сучасного молодіжного англomовного роману). Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». 2021, 45, с. 209–220
13. Мілеєва І. В. Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України: дис. канд. філол. наук: Луганський національний ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2005. 235 с.
14. Небелюк Л. Р. Лінгвокогнітивні характеристики евфемізмів в американському англomовному політичному дискурсі (на матеріалах публікацій засобів масової інформації 2000–2020 рр.): дис. канд. філол. наук: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2021, 220 с.
15. Погоріла А. І. Функціонування евфемізмів у англomовному медійному дискурсі. Ужгородський національний університет: Закарпатські філологічні студії. 2022, 21 (2), с. 100-103.

References

1. "Dysphemism." Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/dysphemism>. Accessed 1 Sep. 2022.
2. Alexander C. Walker, Martin Harry Turpin, Ethan A. Meyers, Jennifer A. Stolz, Jonathan A. Fugelsang, Derek J. Koehler, Controlling the narrative: Euphemistic language affects judgments of actions while avoiding perceptions of dishonesty. *Cognition*, V. 211, 2021, 104633, ISSN 0010-0277
3. Alghazo, Sharif, Bekaddour, Soumia, Jarrah, Marwan and Hammouri, Yazeed. "Euphemistic strategies in Algerian Arabic and American English" *ExELL*, vol.9, no.1, 2021, pp.80-105.
4. Allan, Keith. 1991. *Euphemism and Dysphemism: Language Used as a Shield and Weapon*. New York: Oxford University Press.
5. Aytan, A., Aynur, B., Hila, P., Aytac, E., Malahat, A. 2021. Euphemisms and dysphemisms as language means

implementing rhetorical strategies in political discourse. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17 (2), pp. 741-754.

6. Holder, Bob. 2008. *Dictionary of Euphemisms*. New York: Oxford University Press.

7. Longman Dictionary of Contemporary English. 2009. Harlow: Pearson/Longman.

8. Olmat, S.N. 2020. COVID-19 pandemic: Euphemism and dysphemism in Jordanian Arabic. *GEMA Online Journal of Language Studies* 20 (3), pp. 268-290

9. Terry, A. 2020. Euphemistic dysphemisms and dysphemistic euphemisms as means to convey irony and banter. *Language and Literature*, 29 (1), pp. 57-75

10. The Guardian: Explosions and airstrikes reported including attack on fighter plane base ... dismay at UN security council. President Zelenskiy vows 'we will defend ourselves' by Warren Murray – 1821 – Manchester: Guardian Media Group, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/24/thursday-briefing-russia-invades-ukraine>

11. The Guardian: Putin's war is also a crime – the world must punish Russia as a terrorist state by Andriy Zagorodnyuk – 1821 – Manchester: Guardian Media Group, 2022. [https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/jun/30/vladimir-putin-](https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/jun/30/vladimir-putin-war-crime-russia-terrorist-state-ukraine)

[war-crime-russia-terrorist-state-ukraine](https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/jun/30/vladimir-putin-war-crime-russia-terrorist-state-ukraine)

12. Kul'chic'ka, O. Disfemizmi yak leksichni zasobi viraznosti movi (na prikladi suchasnogo molodizhnogo anglomovnoho romanu). *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filolohiya"*. 2021, 45, c. 209–220

13. Mileva, I. V. Evfemizatsiya i disfemizatsiya u frazeotvorenni hovirok skhodu Ukrainy: dys. kand. philol. nauk: Luganskyi nationalnyi un-t im. T. Shevchenka. Luhansk, 2005. 235 s.

14. Nebelyuk, L. R. Linhvokohnityvni kha-rakterystyky evfemizmv v amerykanskomu anhlomovnomu politychnomu dyskursi (na materialakh publikatsiy zasobiv masovoi informatsii 2000-2020 rr.): dys. kand. philol. nauk: DVNZ "Prykarpatskyi nationalnyi universytet imeni Vasylya Stefanyka". Ivano-Frankivsk, 2021, 220 s.

15. Pohorila, A. I. Funktsionuvannya evfemizmv u anhlomovnomu medijnomu dyskursi. *Uzhgorodskyi nationalnyi universytet: Zakarpatski philolohichni studii*. 2022, 21 (2), s. 100-103.

Abstract. *This article examines the definition of euphemisms, areas of use, positive and negative aspects, styles of use and the relationship between euphemisms and dysphemisms, their role in modern English-language political and journalistic texts. The functioning of euphemistic and dysphemistic units in political and journalistic discourses is also highlighted, all the reasons for their occurrence in various communicative situations are analyzed.*

We have tried to present the main functions and role of euphemisms and dysphemisms in political discourse and mass media. In the language of politicians and modern mass media, the phenomenon of euphemism and dysphemism is one of the bright indicators of social transformations. Researchers of these phenomena speak of a tendency to avoid direct nomination of objects and abstract things, due to the reluctance to offend others. In order not to hurt someone's feelings, people often try to mitigate the potentially negative impact of statements by using more acceptable alternatives. This means that whenever we are faced with a sensitive topic, we choose words that minimize the offensive or harsh effect on listeners.

A decisive role for distinguishing between euphemisms and dysphemisms is played by the broad context of the utterance, which includes the extralinguistic situation, as well as the immediate linguistic environment of the lexeme. Euphemisms and dysphemisms reflect social, cultural, moral values, and even peculiarities of world-view and thinking not only in the speech of individual personalities, but also in the language portrait of modern society in general. Euphemisms and dysphemisms completely depend on the assessments of certain phenomena accepted in society, on the definition of what is permissible and what is not. Hence the need for their systematic study in connection with cultural and social changes.

Key words: *euphemisms, euphemia, dysphemisms, dysphemism, direct nomination, secondary nomination, political discourse, journalistic discourse*

УДК 378.147:811.111'38

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.007](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.007)

**THE ISSUE OF POLITICALLY CORRECT LANGUAGE
IN MASS AND SOCIAL MEDIA
ПИТАННЯ ПОЛІТИКОРЕКТНОЇ МОВИ У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ**

O. M. TURITSYNA, assistant of the Romance and Germanic Languages and
Translation Department,

О.М. ТУРИЦИНА, асистент кафедри романо-германських мов і перекладу
E-mail: lena.turitsina@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7775-9750>

*Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ,
Україна*

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Introduction. *In modern linguistic and translation studies and in the sphere of cross-culture communication, the issue of politically correct language is of great importance.*

Methods. *Analysing lexical rules and speech codes, determining the transmission of the socially appropriate vocabulary used in mass and social media.*

Results. *The analysis of the recent works on the specifics and peculiarities of the politically correct language as well as on the phenomenon of so-called Cancel Culture involves a lot of research in the field of the interaction concerning certain social groups and social issues. The article investigates the origin of the term "political correctness" and its development and transformation over time. It provides the cases of the term interpretation and gives numerous examples of currently inappropriate vocabulary followed by the preferable regarding political correctness ones. The article pays attention to the attitude to the problem in the modern world, and analyses the reasoning in favor and against the usage of politically correct language. A big part of the study is devoted to the abidance and violation of the rules of political correctness by journalists, politicians, and influential people on media and social networks. The article attempts to distinguish the notions of political correctness, censorship, and freedom of speech. It uses the texts of scientific and psychological research, newspaper articles, Facebook posts, tweets, and books published recently.*

Conclusions. *Prospects for further research on the issue of politically correct language are proved.*

Keywords: *political correctness, discrimination, exclusion, inclusion, inappropriate.*

Introduction. The issue of using politically correct language is crucial for everyone, as politically incorrect terms can harm relationships and help preserve negative stereotypes. This may be rather challenging, especially while performing cross-culture communication. It is similar to adding another layer of meaning while understanding the initial layer. Everyone is supposed to be aware of the effects of the words and to learn how to avoid possible unwanted consequences.

These days you should be careful speaking about women, people with disabilities, people with low income, or any issues touching on inclusion.

So, language really does have a role in changing how people think and speak, and that inclusion might mean actually acknowledging the identities of those around us.

Political correctness or PC is one of the most overused terms today. In fact, an examination of the etymology of the term and the topics it includes shows that PC has been around a long time and is unlikely to disappear soon. The history of 'political correctness' began in 1793 when it was mentioned in the American Supreme Court judgment in the case involving *Chisholm v. the State of Georgia*. During the process, wherein Justice James Wilson points out that it is not politically correct to say the 'People of the United States' as this should be replaced with 'The United States' instead [11, p.3].

Analysis of recent researches and publications. Later the term took on different meanings during the first half of the twentieth century. According to many authors, the term PC originated in National Socialism. Everything that was not consistent with the

party's professed political belief, it would be called "not politically correct" [33,p.5].

Thus, in the 1960s and 1970s, the term "political correctness" obtained a rather negative connotation; it was used to refer to the fellow members of one's party "who toed the party line very strictly and whose behaviour was therefore seen as 'ultra-correct'" [29, p.79].

In Germany, under the Third Reich, being "politically correct" was even one of the requirements for obtaining a permit to practice journalism, recalls an excellent Washington Post article that looks back over the history of the expression.

Nowadays, political correctness generally describes behavior, especially verbal behavior, rather than a political attitude. Scholars claim that "the 'politically correct' terminology is largely concerned with the lexical-semantic level" [19, p.249].

Political scientist, Karsten Schubert, suggests approaching the issue of political correctness from a new angle, focusing on "who feels threatened in their freedom of expression and who is feeding the pet peeve of political correctness – be it consciously or unconsciously" [30, p.32].

Being "politically correct" requires language that does not offend certain categories of the population and could be seen as abiding by certain speech codes that were established in the professional societies' guidelines for bias-free language John L. Austin, author of *How to Do Things with Words*, in which he proves that "giving something a name is not a neutral act, it helps to confirm the existence of things, people and situations" [10, p.52].

The purpose is to study lexical rules and speech codes of politically correct language use in mass and social media.
Materials and methods of research. Materials are various texts of scientific and psychological research, newspaper articles, Facebook posts, tweets, books. The main method used in the study is the analysis and comparison

Results of the research. The term PC is used in its current public denotation, accepted by supporters and opponents alike - a symbol for programs, initiatives, and attitudes designed to improve the public representation of and interaction with certain social groups and fight against discrimination

because of gender, health condition, age, nationality, religion as well. This issue is of great importance as today's society is divided by inequalities anyway, and most of these inequalities are caused by years of political, economic, and social history in which certain groups were discriminated against. We can mention stripping residents of their citizenship, depriving women of political rights, hampering people striving for economic integration, discriminating against people with disabilities, not making public areas accessible rejecting job applications of school leavers, and so on.

Saying "a person with a disability" rather than "disabled", expresses that the disability is a situation that anyone of us could face, from birth, or later in life, permanently or temporarily, the same about "a person experiencing a period of depression" is preferable rather than "a person with a mental disorder". Saying "firefighter" rather than "fireman" actually tells us more about the role, and on the other hand, removes its gender [18, p. 2]. Gender-neutral words are considered appropriate in workplace situations – it is advised to replace chairman, mailman, and policeman with chairperson, coordinator, head, letter carrier, postal worker, and police officer respectively.

Supporters of politically correct language criticize the usage of the masculine generics in the English language. For example: Everyone must be successful in *his* life. Despite the fact that the sentence is making a general statement about basic human nature, *his* is the generic masculine form. As an alternative, supporters advise singular *they* should be used instead, which now is found in the majority of spoken language. It is considered that when reading sentences with generic *he*, the majority of the readers perceived these sentences as referring to males only [23, p.670]. Nowadays, it is advisable to avoid using *manhours*: instead, it is recommended to use a less exclusionary and more descriptive term like *person hours* or *work hours*. Some supporters of PC suggest using *family leave* instead of *maternity* or *paternity* leave.

The House of Commons of Canada even passed a bill in 2016 that would alter the national anthem by replacing "in all thy sons command" with "in all of us command" to make the national anthem gender-neutral.

Also, terms for ethnic groups should be replaced by politically correct terms: *African-American* for *Black*, *Native American* for *Indian*, *Alaska Native* for *Eskimo*.

In general, it is correct to avoid geographic descriptors interchangeably with religious or other terms to describe specific groups of people. For example, *Muslim* is not synonymous with *Arab*. Given the size and diversity of the Middle Eastern region, there is not an accepted encompassing racial or ethnic term. Some politically correct terms include: *Arab* (Arabic-speaking country), *Persian* (Farsi-speakers), *North African*, as well as many other designations. Regarding nationality, we are supposed to avoid using citizen as a generic term for people who live in a given country. Under no circumstances the use of slang words describing nationalities, such as *jap*, *paki*, *flip* is possible. WASP, the acronym for White Anglo-Saxon Protestant in the USA: a person descended from Northern Europe, usually Protestant, forming a group often considered the most dominant, privileged, and influential in American society, has been also considered politically incorrect recently [5].

In everyday communication, there is a tendency to avoid *black list* or *white list*, as they may be associated with skin color. *Denylist*, *blocklist*, *block*, *deny*, *disallow*, *exclude* and *allowlist* are suggested.

Further linguistic innovations are connected to social groups which have a predominantly negative connotation, such as *senior citizen* for old age pensioner. It is better to use *people with a disability*, *neurodiverse* (when referring to cognitive ability) for disabled and handicapped, *learning difference* for learning disability as well as *people who communicate through sign language* for the deaf and *people who are visually impaired* for blind [34]. Also, it is considered correct to say *people experiencing homelessness*, *people without homes*, *unhoused*, *displaced* instead of *homeless*.

Today it is considered appropriate to refer to someone as a *facility manager* instead of cleaner, to say *administrative assistant* instead of secretary or *stylist* instead of hairdresser, and so on. So, jobs with relatively lower social prestige are linguistically raised in their value [18, p.1]. For the same reason, we say *wage-earning*

instead of *blue-collar*.

Back in 1989, Multicultural Management Program (MMA) released the Dictionary of Cautionary Words and Phrases in which more than 230 different words and idiomatic expressions were called offensive and biased. Each of them was followed by a short comment explaining the reason for its inappropriate use.

The reasoning to support “political correctness” is extensive: it is about adding words and ideas to reflect the diversity and complexity of reality, not taking them away. So it could stimulate creativity. That is why we may conclude that “politically correct” vocabulary encourages the development of culture, and is not a booster for censorship. Besides, people who are more often discriminated against may be more vigilant about how they are treated than those who have a better position in society. When people denounce discriminative attitudes, they are simply requesting that their feelings might be taken into account, and spotlighting the impact of unequal treatment.

But the issue still remains rather controversial. According to Lichev and Hristoskova, if political correctness is a linguistic phenomenon, then its philosophical and ethical grounds should also be researched on a linguistic level. The point is, that they should not lead to substantiation or exclude the other on a racial, ethnic or religious basis — trends that are increasing nowadays [21,p.12]. Experience shows that politically correct speech does not cancel social exclusion automatically. There are still social problems and inequality. Besides, it is not possible to have authentic, meaningful conversations about sensitive issues of race, gender, religion, sexual orientation, cultural difference and values if we can't call the things what they are. And after saying something topical and worrying we may be called sexist, racist, homophobic, handiphobic, islamophobic, antisemitic, etc. There are over supporters who are always analyzing every word of a movie or a series, always finding fault with the lack of diversity in the cast and/or the stereotypes in the script.

When reporting about current events, numerous articles use various methods to replace offensive lexis with a neutral one, using euphemisms. Thus, according to

O'Neill, language makes a progression from honesty and clarity to dishonesty and obscurity [28, p. 285].

With our changing society, the terms which are considered politically incorrect are changing rapidly as well. There is even a term for this phenomenon. The Euphemism Treadmill is a concept coined by Stephen Pinker in his 2003 book "The Blank State". The concept explains how words that are used to replace offensive terms over time become offensive themselves. For example, the word "retarded" was introduced as an alternative to the term "imbecile". However, "retard" has since become just as offensive, and has now been replaced with words such as "special needs" or "intellectually challenged".

Pinker's Euphemism Treadmill serves as a prediction of possible offensive terms in the future and as an example of how the sometimes considered 'restrictive' nature of PC is unrestricted, and constantly subject to change [31, p.53].

Speaking on the question of political correctness, we often mean the language used in the media, as in our world they are the main source of mass information. Media people have to think about the language they use a lot more than the average person. Thus, the issue is of great importance and leads to numerous debates. While a significant proportion of PC advocates argue that their motivation to follow PC rules is compassion for others, PCL proponents are primarily concerned with promoting socially disadvantaged groups. They take offense to language that undermines their goal of diversity and protest against the use of such language.

Although national and international laws guarantee freedom of information, of opinion, and of the media, we should not forget about the ownership in this sphere, which usually makes the media biased.

In the summer of 2020, an open Letter on Justice and Open Debate was published in the US by Harper's Magazine, having about 150 signatories from the arts and culture. The signatories declared that "the free exchange of information and ideas, the lifeblood of a liberal society, is daily becoming more constricted. While we have come to expect this on the radical right, censoriousness is also spreading more

widely in our culture: an intolerance of opposing views, a vogue for public shaming and ostracism, and the tendency to dissolve complex policy issues in a blinding moral certainty." [17, p. 2].

Numerous authors emphasize the impact of media on the perception of political correctness as part of people's social behavior. For example, Martina Thiele in her work says that "instead of discussing specific terms and language or freedom of expression and censorship in general, we should focus on privilege and power in order to determine who exerts power over our social discourse from which position as well as to expose inconsistencies. For it is mostly those who wield journalistic power who claim to be threatened by speech bans and censorship." [31, p.35]

The debate about freedom and its boundaries is part of the media function today. Some see political correctness as a threat to freedom of expression and even the factor which distracts from the real problems. Debates have been continuing and become more intensive when connected with highly disturbing issues like a covid pandemic, refugees and war conflict, illegal immigration, terrorism, crime, and many others.

In 2017 the Australian Press Council issued recommendations for journalists to use the term asylum seekers instead of illegal immigrants, as "the word 'illegal' may unduly imply 'criminality or other serious behaviour', instead emphasizing that most people who come here without authorization are seeking a legal right to stay in Australia as refugees. In 2017 the Australian Press Council issued recommendations for journalists to use the term asylum seekers instead of illegal immigrants, as "the word 'illegal' may unduly imply 'criminality or other serious behaviour', instead emphasizing that most people who come here without authorization are seeking a legal right to stay in Australia as refugee" [22].

President Barack Obama was criticized in 2014 for his attempts to make the distinction between "Islam" and "Islamism" while speaking about ISIS [6, p.4]. It was pointed out by many journalists that ISIS is Islamic, and he could not ignore the fact. That time, even the book *Retaking America : Crushing Political Correctness* was published [9, p.2].

Considering the United States,

President Trump in his public speeches often used the language that was described by CNN as the one “millions of people consider threatening, abusive, and supportive of violence and bigotry”. He was completely against political correctness and did not hide that fact, being often called the antithesis of political correctness. One of his phrases, also widely broadcasted, was: Political correctness is a cancer eating away at the body politic [1]. The Atlantic sums Trump up using the following: “The press takes him literally, but not seriously; his supporters take him seriously, but not literally.”

After the beginning of the Covid pandemic the virus name debate: the “China virus” expression was considered offensive and “ugly and inappropriate, to say the least, but it was not as racist as it was made to sound by the media.” [3, p.2], [4]. The expressions “Chinese virus” and “Wuhan virus” personify it. Personification is metaphorical: its purpose is to help understand something abstract by using terms that are familiar [12]. But as cognitive linguists George Lakoff and Mark Johnson have claimed, “metaphors are not just poetic tools, they are used constantly and shape our world view” [7]. The adjective “Chinese” is particularly problematic as it associates the infection with an ethnicity. On the other hand, the 1918 influenza pandemic for decades has been called the “Spanish flu” and this fact has never disturbed the supporters of political correctness and the term is commonly used by journalists as well as officials. The covid pandemic showed the important role of media literacy for freedom of expression and freedom of information.

Generally speaking, there are different restrictions for media sources as well as different issues which are preferred to be discussed with caution, and their choice depends on the certain country [20, p.63].

Recently, due to digital and social changes, supporters and those who decry political correctness have a far stronger media presence than before. They have homepages and write blogs. Some publications have a large readership and they are invited to popular talk shows, but there are also many others, doing the bidding of mainstream society. The fact should not be ignored that a great number of people have access to the space where opinions are exchanged.

When discussing the phenomenon of social media, a lot of researchers use the terms: ‘junk news’, ‘problematic information’, ‘information disorders’ and ‘false news’, meaning that the information sharing is not often reliable. In addition, public opinion manipulation is also a trigger for societal unrest.

After the US elections in 2016, Facebook CEO Mark Zuckerberg argued on the suggestion that fake news on Facebook influenced the election. That argument attracted a lot of attention to the Facebook rules of appropriacy and political correctness. Facebook’s algorithm is designed to treat all races and genders equally. Facebook says its goal is - to apply consistent standards worldwide. In spite of this, it is criticized by many opponents. “The policies do not always lead to perfect outcomes,” said Monika Bickert, head of global policy management at Facebook. “That is the reality of having policies that apply to a global community where people around the world are going to have very different ideas about what is OK to share.”

The challenge of policing political expression is even harder. For example, Donald Trump’s posts about his campaign proposal to ban Muslim immigration to the United States broke the company’s policies against “calls for exclusion” of a protected group [28]. As The Wall Street Journal reported last year, Facebook exempted Trump’s statements from its policies at the order of Mark Zuckerberg, the company’s chief executive. On one hand, the company recently promised to double its team of censors in response to criticism. On the other hand, Facebook does not publish the rules to determine what to allow and what to delete.

Twitter also supports politically correct language and declares that inequality and mistreatment are banned on the basis of race, ethnicity, national origin, caste, sexual orientation, gender, gender identity, religious affiliation, age, disability, or serious disease. However, these rules are a formality and are frequently violated. The article The Complete List of Trump’s Twitter Insults (2015-2021) gives a lot of examples of politically incorrect expressions by Donald Trump, a frequent user of Twitter regarding other governments, nationalities, and his political opponents. One of the most infamous is the following: Mexico

is doing very little, if not NOTHING, at stopping people from flowing into Mexico through their Southern Border, and then into the U.S. They laugh at our dumb immigration laws. They must stop the big drug and people flows, or I will stop their cash cow, NAFTA. NEED WALL! (Donald J. Trump (@realDonaldTrump) April 1, 2018) [32, p.151]. Actually, on Twitter there are a lot of offensive and abusive messages by many other people.

So, the growth of social media brought up new questions about political correctness freedom of speech, where and how it can be used, and how to prevent their violation. There are fears that 'when people on all sides of politics are at risk of becoming the targets of mass outrage, it seems like the politics of hatred, xenophobia, and tradition has a competitive advantage over a politics of hope, inclusion, and social transformation'.

Conclusions. Generally, the concept of political correctness is associated with tolerance, inclusion, and acceptance of the diversity. It symbolizes the fight against discrimination because of gender, health condition, age, nationality, and religion and protects the most vulnerable social groups. The desire to be politically correct encourages people to use a less exclusionary vocabulary, be aware of the effects of the words and learn how to avoid unwanted consequences. It is especially important in the age of social media, when a great number of people have access to the space where they can share their opinions. On the other hand, it is believed sometimes that this concept tends to impose certain opinions, restrict the freedom of speech and prevent discussion of important issues openly. The supporters of political correctness are blamed by those who decry it for exerting pressure on journalists and mass media in general. As a result, it leads to a lot of controversy in society. Thus, it is possible to conclude that the issue of political correctness is of current interest in modern society, and will continue to influence all the spheres of it.

References

1. (n.d.). [Review of opinion of <https://www.dailysabah.com/opinion/opened/covid-19-lab-leak-theory-collapse-of-political-correctness>].
2. (n.d.). [Review of (n.d.). The Complete

List of Trump's Twitter Insults (2015-2021) by Kevin Quealy Jan. 19, 2021.].

3. (n.d.). Covid and Free Speech The impact of Covid-19 and ensuing measures on freedom of expression in Council of Europe member states Council of Europe Artificial Intelligence – Intelligent Politics Challenges and opportunities for media and democracy Background Paper, Ministerial Conference, Cyprus, 2020 Author: Peter Noorlander [Review of Covid And Free Speech The impact of Covid-19 and ensuing measures on freedom of expression in Council of Europe member states Council of Europe Artificial Intelligence – Intelligent Politics Challenges and opportunities for media and democracy Background Paper, Ministerial Conference, Cyprus, 2020 Author: Peter Noorlander].

4. (n.d.). Donald Trump's "Chinese Virus": The Politics of Naming Published: April 21, 2020 5.17pm BST •Updated: April 13, 2021 2.24pm BST.

5. (n.d.). EVE, LE BLOG 10 APRIL 2019 Best Practices, Gender Gap, Personal Development.

6. (n.d.). Forget Political Correctness And Send Isis To Hell !: A little guide civilized nations should follow. Kindle Edition [Review of Forget Political Correctness And Send Isis To Hell !: A little guide civilized nations should follow. Kindle Edition].

7. (n.d.). Metaphors We Live by George Lakoff and Mark Johnson <https://press.uchicago.edu/index.html>.

8. (n.d.). Political Correctness in the Era of Trump: Threat to Freedom or Ideological Scapegoat? Series: Peace Studies: Edges and Innovations Edited by Luigi Esposito and Laura Finley This book first published 2019 Cambridge Scholars Publishing Lady Stephenson Library, Newcastle upon Tyne, NE6 2PA, UK British Library Cataloguing

9. Adams, N. (2016). Retaking America : Crushing Political Correctness. Smashwords Edition.

10. Austin, J. L. (2020). How to do things with words. Barakaldo Books, 50-61.

11. Barnett Randy E. (2007). The People or the State?: Chisholm v. Georgia and Popular Sovereignty Georgetown University Law Center, rb325@law.georgetown.edu

12. Battistella, E., Allan, K., & Burrige, K. (1993). Euphemism & Dysphemism: Language Used as Shield and

- Weapon. Language, 69(2), 406.
<https://doi.org/10.2307/416552>
13. Cillizza, C. (2018, October 30). Trump's tirade in a week of American violence. Retrieved from CNN website: <https://www.cnn.com/2018/10/30/politics/donald-trump-hate-speech-anti-semitism-steve-king-kevin-mccarthy/index.html>
14. Felaco, C., Nocerino, J., Parola, J., & Tofani, R. (2022). I Correct or Canceling You. Handbook of Research on Advanced Research Methodologies for a Digital Society, 708–725. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8473-6.ch039>
15. Fitzpatrick, N. (2018). Media Manipulation 2.0: The Impact of Social Media on News, Competition, and Accuracy. Athens Journal of Mass Media and Communications, 4(1), 45–62. <https://doi.org/10.30958/ajmmc.4.1.3>
16. Gallagher, B. J., books, C. of 30+, Best-Seller, I. an I., L. A. P. in the, & Penguins. (2016, August 3). The Downside Of Political Correctness: Authentic Speech In The Age Of Trump. HuffPost. https://www.huffpost.com/entry/the-downside-of-political_b_11311066
17. Harper's Magazine. (2020, July 7). A Letter on Justice and Open Debate. Harper's Magazine; Harper's Magazine. <https://harpers.org/a-letter-on-justice-and-open-debate/>
18. Inclusive language in the workplace. (n.d.). Writer. Retrieved September 27, 2022, from <https://writer.com/inclusion-glossary/>
19. Kovács, L. (2011). Hellinger, Marlis; Pauwels, Anne (Hrsg): Handbook of Language and Communication: Diversity and Change. Informationen Deutsch Als Fremdsprache, 38(2-3), 246–250. <https://doi.org/10.1515/infodaf-2011-2-346>
20. Kovalova, O. ., & Nikitenko, O. (2022). Linguistic And Translation Aspects Of Political Correctness In Media Texts. Studies in Comparative Education, (1), 61–70. <https://doi.org/10.31499/2306-5532.1.2022.257859>
21. Lichev, V., & Hristoskova, M. (2017). Political Correctness—Between Fiction and Social Reality. Philosophies, 2(4), 11-15. <https://doi.org/10.3390/philosophies2030015>
22. Lu, Y. (2022). Watch What You Say: The Double-Edged Effects of the Political Correctness Phenomenon. Academy of Management Proceedings, 2022(1). <https://doi.org/10.5465/ambpp.2022.13096abstract>
23. MacKay, D. G., & Fulkerson, D. C. (1979). On the comprehension and production of pronouns. Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior, 18(6), 661–673. [https://doi.org/10.1016/s0022-5371\(79\)90369-4](https://doi.org/10.1016/s0022-5371(79)90369-4)
24. Malala, J. N., & Amienyi, O. P. (2018). Mining for Focus and Priorities in Donald Trump and Hillary Clinton's Daily Tweets during the 2016 U.S. General Elections. International Journal of Information Technology and Computer Science, 10(3), 1–8. <https://doi.org/10.5815/ijitcs.2018.03.01>
25. Media Ethics, Free Speech, and the Requirements of Democracy. (n.d.). Routledge & CRC Press. Retrieved September 27, 2022, from <https://www.crcpress.com/Media-Ethics-Free-Speech-and-the-Requirements-of-Democracy/Fox-Saunders/p/book/9781138571921>
26. Moss, J. T., & O'Connor, P. J. (2020). Political correctness and the alt-right: The development of extreme political attitudes. PLoS ONE, 15(10). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239259>
27. Norris, P. (2021). Cancel Culture: Myth or Reality? Political Studies, 1–30. <https://doi.org/10.1177/00323217211037023>
28. O'Neill, B. (2011). A Critique of Politically Correct Language, 16(2), 279-290. Independent Institute
29. Rethinking Political Correctness (2006). Harvard Business Review 84(9):78-87, 157 SourcePubMed. (n.d.).
30. Schubert, K. (2020). »Political Correctness« als Sklavenmoral? Zur politischen Theorie der Privilegienkritik. Leviathan, 48(1), 29–51. <https://doi.org/10.5771/0340-0425-2020-1-29>
31. Von, Herbert & Verlag, Halem & Thiele, Martina. (2021). Political correctness and Cancel Culture - a question of power!. 4. 50-57. 10.1453/2569-152X-12021-11282-en.
32. Wikström, P. (2016). No one is "politically correct": Positive construals of political correctness in Twitter conversations. Nordic Journal of English Studies, 15(2), 150-159. <https://doi.org/10.35360/njes.368>
33. Wilson, J., (1995). The Myth of Political Correctness, 1–30. <https://doi.org/10.1215/9780822378570-001>

34. Woroni Edition Eight 2017 by Woroni September 27, 2022, from
- Issuu. (n.d.). Issuu.com. Retrieved <https://issuu.com/woroni/docs/woaa0007>

Анотація. У сучасній лінгвістиці, перекладознавстві та у сфері міжкультурної комунікації питання політкоректної мови має велике значення.

Методи. Аналіз лексичних правил та мовленнєвих кодів, визначення змін у соціально прийнятній лексиці, що використовується в засобах масової інформації та соціальних мережах.

Результати. Аналіз останніх праць щодо специфіки та особливостей політкоректної мови, а також феномену так званої культури скасування передбачає багато досліджень у сфері спілкування стосовно певних соціальних груп та соціальних проблем. У статті досліджено походження терміну «політкоректність», його розвиток і трансформацію з часом. Розглядаються випадки тлумачення термінів і наводяться численні приклади невідповідної лексики на цей момент, а також такі, які вважаються доцільними з точки зору політичної коректності тощо. У статті приділяється увага на ставлення до проблеми в сучасному світі, аналізуються обґрунтування за та проти використання політкоректної мови. Значна частина дослідження присвячена дотриманню та порушенню правил політкоректності журналістами, політиками та впливовими людьми у ЗМІ та соціальних мережах. У статті зроблено спробу розмежувати поняття політкоректності, цензури та свободи слова. Використовуються тексти наукових та психологічних досліджень, газетні статті, дописи у фейсбуці, твіти, книги, що вийшли за останній час.

Висновки. Обґрунтовано перспективність подальших досліджень проблеми політкоректної мови.

Ключові слова: політкоректність, дискримінація, ексклюзія, інклюзія, неприпустимий.

**THEORY AND METHODS OF TEACHING.
ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ**

UDC 371.315:811.111'255

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.008](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.008)

**ICT-BASED TRASLATION STRATEGIES
OF PROSPECTIVE SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATORS
ІКТ-СТРАТЕГІЇ МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

V. V. STRILETS, PhD in Pedagogy,

Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation

В. В. СТРИЛЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу

Email: valentynastrilets@nubip.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0806-0289>

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна

Abstract. Introduction. Responding to the translation service market requirements scientific and technical translators should be able to choose and properly use ICT-based translation strategies performing a translation workflow in the ICT environment. The **purpose** of this paper is to specify and systematize ICT-based translation strategies used by practicing translators in the real-life professional setting, which prospective scientific and technical translators should acquire in the process of training. The author applies theoretical (analysis of standards, academic papers and practicing translators' publications, synthesis of the obtained findings) and empirical (interviewing practicing translators) **methods**.

Discussion. The process of teaching scientific and technical translation correlates with the stages of practicing translators' professional activity comprising a set of steps aimed at solving particular translation tasks: preparatory, analytical, synthesizing, correction and assessment ones. Practicing translators turn to ICT at most steps of the translation process applying both general-purpose and translation ICT tools. They need to use a global ICT-based translation strategy – an algorithm of translator's actions aimed at creating the target text, which is determined by ICT tools and the degree of their involvement. The paper highlights the three groups of ICT-based translation strategies (MT-based, TM-based and mixed ones) among which the translator chooses the optimal one at the analytical stage for its application at further steps. This choice is determined by the objective and subjective factors described in the article.

Conclusions. In the process of prospective scientific and technical translators' training special attention should be paid to raising their awareness of possible ICT-based translation strategies and developing appropriate skills.

Key words: practicing translators, scientific and technical translation, translation strategy, ICT, TM, MT.

Introduction. The societal demand for highly-qualified scientific and technical translators capable of performing a translation workflow in the information and communication technology (ICT) environment urges translator trainers to focus on the formation of necessary competencies, in particular, ICT-based and strategic ones. One of the requirements of the contemporary translation service market is translators' proficiency in applying both general-purpose and translation ICT tools during the multi-stage translation process. Therefore, prospective translators should be aware of

their potential and application limitations, be able to make decisions on the appropriateness of using a certain ICT tool for translating a particular type of text or performing a translation task at a particular stage of the translation process, as well as develop an appropriate translation algorithm. In this context, ICT competence interweaves with strategic one. The former includes "all the knowledge and skills used to implement present and future translation technologies within the translation process" [5, p. 9]. The latter comprises translators' ability to use an appropriate ICT-based translation strategy

when working in the ICT environment. In this light, the process of scientific and technical translators' training should involve exposing ICT-based translation strategies to students and developing appropriate sub-skills and skills.

Analysis of recent researches and publications. A review of academic papers reveals researchers' interest in exploring a translation workflow, in particular that implemented in the ICT environment, and the way it can be reproduced in the process of prospective translators' training.

A. M. Alenezi has described the sequence and content of stages within the task-based approach to teaching translation: pre-task stage, task stage, reporting, analysis, revision, reflection [1, p. 190–191]. O. A. Mykhailenko has elaborated a four-stage methodology of business text translation teaching: the orientation and analytical stage, the stage of planning translation activities and forecasting translation outcomes, the operational stage (translation proper), the stage of assessment and evaluation: editing the target text and its pragmatic adaptation to the conditions of the host culture [12, p. 29–31].

The peculiarities of applying ICT tools both in professional and academic setting have been studied by a number of scholars. S. Amelina and R. Tarasenko have determined the stages of prospective translators' informational competence formation – constructive, technological and integrative – and specified their goals “detailed by a complex of information qualification and scientific achievements: electronic terminology databases of a specialized field in several areas; translation memory bases for use in automated translation systems; the base of electronic links to terminological resources network; the base of electronic references to the corpus of parallel texts; certificates of traineeship in production structures for using automated translation systems or terminological management systems; certificates of knowledge of specialized software in translation from manufacturing companies, their dealers, certification centers” [2, p. 44]. L. N. Vieira, X. Zhang and G. Yu [17] have presented an exploratory investigation of students' instrumental software skills

development with the help of autonomous tasks when teaching computer-assisted translation (CAT). A. Pym [13] has highlighted translation skill-sets needed for MT. M. Yamada [18] has investigated the impact of Google neural machine translation on post-editing carried out by student translators. A. Rothwell and T Svoboda [15] have suggested that CAT tool teaching should be closely integrated with practical translation mastering. This viewpoint is further supported by a recent study conducted by X. Zhang and L. N. Vieira [20] whose findings of the international survey on CAT teaching practices indicate that “tutorials, where students are told how to operate a CAT tool,” prevail over learning-by-doing activities and that “CAT tool training should be linked more closely to practical translation sessions and could be more intellectually stimulating”.

In terms of using MT, A. L. Mishchenko [11] has justified source text pre-editing in accordance with a controlled language rule set as well as demonstrated how MT and TM can be integrated; R. Looock [9] has analyzed the quality of machine translation output and emphasized the human added value at the stage of target text post-editing; M. Mačura has revealed the drawbacks of CAT and MT functionality, which imposes some limitations on their use and, accordingly, should be taken into consideration by translator trainers: “1) psychological problems related to CAT/MT use; 2) visual issues in some applications; 3) problems with consistency and uniformity; 4) cross-referencing; 5) absence of immediate context; 6) focus on technical aspects rather than text; 7) blind reliance on TM and its correctness, problems with terminological datasets, inconsistencies, MT operation and integration into CAT” [10, p. 207].

The notion of translation strategy has been addressed by O. M. Romaniuk and R. A. Zapotichna [14] who have examined its theoretical background and revealed the correlation between global and local strategies; O. A. Mykhailenko [12] who has highlighted the issue of teaching Philology majors strategies in translating business texts from Ukrainian into English; F. Fernández and P. Zabalbeascoa [6] who have substantiated the idea of raising trainee translators' strategic awareness through

engaging them into identifying translation problems and justifying their solutions.

A number of scholars have suggested their visions of strategies which can be chosen for dealing with various types of texts with the help of different ICT tools. A. L. Mishchenko [11] has elaborated project management scenarios in the field of technical documentation publishing, which is implemented at the linguistic and technology levels. The author has characterized tools that can be used for the production of German-Ukrainian technical texts, highlighted their functionality and limitations, as well as the advantages of integrating methods, resources, scenarios and tools into a virtual system of professional interaction. S. Doherty [4] has shown the impact of CAT tools and MT on the process of translation through revealing their functionality and commenting on their advantages and drawbacks. M. Yamada has focuses on the post-editing phase of the translation workflow and developing trainee translators' ability "to shift their attention to the right problems (such as mistranslation)" to be "effective post-editors" [18].

Practicing translators provide their own contribution to the problem under discussion publishing their translation workflow experience in professional journals and conference proceedings. A. Zaretskaya [19] has shared the methods of optimizing the translation workflow when implementing MT and TM. P. Gordon [7] has detailed her own steps of translating a popular science article from an online publication. Based on their translation practice, I. Sikora and M. Walczyński [16] have demonstrated how CAT tools and modern Internet technologies can be incorporated into the translation education.

The analysis of the above mentioned sources shows that the ICT-based translation strategies, which prospective scientific and technical translators need to acquire, should be specified and systematized which constitutes the **purpose** of this paper. Achieving it presupposes examining the stages of teaching scientific and technical translation, the role of ICT tools in them, the notion of translation strategy, and subsequently identifying and characterizing those strategies which are based on applying of ICT tools.

Methods of research. Conducting the current research we have used both theoretical and empirical methods: analysis of international translators' standards, namely the European Master's in Translation (EMT) Competence Framework [5] to determine the contemporary requirements to prospective translators; analysis of academic papers in the field of translator training methodology to define the scope of applying ICT-based tools in translator training and the notion of translation strategy; examination of recent publications in translators' professional journals and interviewing practicing translators specialized in technical areas to determine ICT-based strategies applied in real-life professional activity; synthesis of findings obtained by both theoretical and empirical methods to elaborate the system of ICT-based translation strategies for developing in the process of training scientific and technical translators.

Results of the research.

Stages of teaching scientific and technical translation. According to the principle of simulation, the application of which in translator training context has been theoretically substantiated and experimentally verified by M. M. Kozyar et al [8], the educational process, in particular, the stages of teaching scientific and technical translation should be as close as possible to translators' real-life professional activity which evolves through the specific procedure comprising a set of stages. Thorough study of academic papers [1], [11], [12], [18] and practicing translators' publications [7], [16], [19], outcomes of practicing translators interviews as well as our own translation experience have allowed us to concretize the stages of implementing scientific and technical translation, which can serve the basis for elaborating the stages of corresponding teaching. Each stage consists of steps aimed at solving particular translation tasks.

During the preparatory stage prospective translators familiarize themselves with the translation brief, communicate with a translation outsourcer in order to clarify the translation brief terms and requirements, and refine basic translation knowledge and sub-skills. The purpose of the analytical stage is to ensure prospective translators' deep understanding of the source text, involve

them in its pre-translation analysis, teach them how to search for background and subject-matter information, select appropriate ICT tools, and determine a translation strategy. Studying text corpora, searching for terminology, negotiating terminology options with experts and peers, pre-editing the source text (if necessary), and creating the target text are the steps prospective translators are expected to take at the synthesizing stage. At the last stage focused on the target text correction and translation process / result

assessment, they edit the target text (post-edit the text translated by MT system), perform its formatting following the translation outsourcer's requirements, carry out peer / self-assessment and / or undergo teacher's assessment, and reflect on the process and result of the whole translation project. The above mentioned stages and steps are presented in the table below.

Table 1 Stages and steps of teaching scientific and technical translation

Stages	Steps
Preparatory stage	Examining the translation brief
	Interacting with the translation outsourcer
	Refining basic translation knowledge and sub-skills
Analytical stage	Processing the source text
	Carrying out pre-translation analysis
	Searching for background and subject-matter information
	Selecting appropriate ICT tools
	Determining a translation strategy
Synthesizing stage	Studying text corpora
	Searching for terminology items
	Negotiating terminology options with experts and peers
	Pre-editing the source text (if necessary)
	Creating the target text
Correction and assessment stage	Editing the target text / post-editing machine translation
	Formatting the target text
	Teacher's / self- / peer assessing
	Reflecting

Role of ICT tools in teaching scientific and technical translation. As evidenced by surveys, academic and professional journal publications and our own translation experience, today practicing translators turn to ICT at most steps of the translation process applying both general-purpose and translation ICT tools. The first group includes Word processor, Internet resources (electronic reference books, encyclopedias, companies' and professional communities' websites, etc.), and electronic communication tools (chat, forum, e-mail, social network, and videoconferencing system), *Google Docs*, *Google Forms*. The second one comprises electronic dictionaries, thesauruses, translation databases, corpus

technologies, MT and TM systems [3, p. 86]. Referring to the above mentioned principle of simulation these tools should be used in the process of teaching scientific and technical translation.

Practicing translators typically receive the translation brief via email and negotiate problematic issues with the translation outsourcer through email or other electronic communication tools mentioned above. In the academic setting these conditions are reproduced at the more advanced stage that is during translation practice when senior students carry out a translation project working in teams. During translation training when junior students are more directed and guided by a translator trainer the first two

steps of teaching scientific and technical translation can be taken in the classroom without involvement of ICT tools.

At the analytical stage students search for background and subject-matter information making use of the Internet resources (electronic reference books, encyclopedias, companies' and professional communities' websites, etc.) and electronic communication tools (chat, forum, social networks, e-mail).

At the beginning of the synthesizing stage students study electronic text corpora of the relevant genre (specification, instruction, patent, company website, technical advertisement, newsletter, research article, etc.) and, using corpus technologies, perform tasks aimed at analysing (in monolingual corpora) and comparing (in bilingual corpora) their genre characteristics. The step of terminology search involves the use of a wide range of ICT tools such as electronic dictionaries (e.g. *“ABYY Lingvo x6 English Professional Version”*), thesauruses (e.g. *Power Thesaurus*), translation databases (e.g. *Ludwig, Reverso Context*, etc), and corpus technologies (parallel / comparable text corpora and concordances). Students negotiate terminology options with experts and peers via electronic communication tools (chat, forum, e-mail, social network or videoconferencing system). The procedure of target text creation depends on the translation strategy chosen at the analytical stage, which is determined, first of all, by the ICT tools appropriate for applying in a particular translation situation. The most common tools are MT systems (e.g. *Google Translate*) and automated translation systems based on TM also called CAT (e.g. *Trados, SmartCAT*). The former allow for accelerating target text drafting, while the latter release a translator from repetitive monotonous operations facilitating translation of texts belonging to the same genre and / or field due to terminology database as well as previously translated parallel text database. The peculiarities of their application will be described below.

The target text may be edited in different environments depending on the chosen translation strategy: MT-based, TM-based or mixed. The first and third strategies may involve *Google Docs* allowing project

team members to edit the target text collaboratively. Word processor is necessary for formatting and finalizing the target text. Self- / peer and teacher's assessment presupposes the use of *Google Docs* allowing for target text sharing and making comments and / or *Google Forms* with the help of which self- / peer and teacher's assessment forms can be created, completed and processed. *Google Forms* are also helpful at the reflection step as they can enable translator trainers to create translation project reflection forms to be filled in by students.

To sum up, ICT tools provide access to linguistic material and information resources and facilitate their processing, accelerate the translation process, allow for translation project members' interaction, ensure the target text consistency and proper formatting, as well as help translator trainers and prospective translators to monitor and assess the translation project and reflect on its effectiveness.

The notion of translation strategy.

P. Gordon [7], who has shared her own translation workflow of a popular science article from an online publication, states that “translators have their own multistep process and that, even in the best of circumstances, they must make quite a few independent decisions”. It implies their ability to develop the optimal translation strategy in each translation situation, which should be formed in the process of translator training.

Most scholars, in particular O. M. Romaniuk and R. A. Zapotichna [14], F. Fernández and P. Zabalbeascoa [6], characterize translation strategy as a comprehensive set of cognitive operations, sequentially performed by a translator for solving the translation problem in order to achieve the maximum pragmatic effect. O. A. Mykhailenko defines it as “an algorithm of consciously chosen translator's actions (stages and work methods) aimed at solving global and local problems of text translation” [12, p. 29]. Highlighting the awareness factor, researchers emphasize translation strategy's cognitive nature while underlining its algorithmic feature. Like any purposeful activity translation strategy is based on tactics, which includes ways of achieving the goal or a translation path. O. A. Mykhailenko

considers strategy to be “goal – plan – process – result” sequence. “Goal” refers to the translator’s vision of the target text. “Plan” implies determination of conditions, stages and specific actions that should be implemented in the process of text translation. “Process” is the direct implementation of the intended action algorithm, solving local rendering problems. “Result” is associated with obtaining the target text that is communicatively and pragmatically faithful to the source text [12, p. 29].

The notion of “translation strategy” is holistic as it comprises linguistic, psychological, pragmatic, sociological and cultural aspects. The linguistic aspect involves the use of translation techniques and transformations (transliteration / transcription; substitution, addition, omission, transposition, modulation, concretization, generalization, etc.). The psychological factor correlates with the student-centered and activity-based approach viewing a student as an active subject of the translation process. The pragmatic component is associated with goal achievement. The sociological one implies social interaction of all the participants of the translation project (translation outsourcers, practicing translators / trainee translators, managers, editors, experts of a particular field, translator trainers), namely constant coordination of different points of view. The cultural aspect presupposes taking into account cross cultural differences, and a translator’s desire to bring the target text to the host culture as close as possible. We suggest adding an ICT factor, which is crucial for choosing a global translation ICT-strategy by a contemporary translator working in the ICT environment.

Translation strategies based on applying ICT tools. S. Doherty notes that TM and MT “integration into the translation process has resulted in considerable alterations to how translators have traditionally worked with text” [4, p. 954]. In recent research papers ([4], [7], [9], [10], [11], [19]) we can find different scenarios of a translation workflow developed in the ICT environment. Thus, the translation scenario, suggested by A. L. Mishchenko [11, p. 16], is determined by the requirements for the text quality, and the combined translation model,

elaborated by the author, is aimed at achieving the maximum effect with minimum effort.

These scenarios can be adapted to the process of translating scientific and technical texts by reviewing the number and content of stages and analyzing the possibility of involving other resources (corpus-based technologies, Google tools etc.).

In this article we focus on a global ICT-based translation strategy, by which we mean an algorithm of translator’s actions aimed at creating the target text, which is determined by ICT tools and the degree of their involvement. Global strategies have been suggested by A. L. Mishchenko [11] and A. Zaretskaya [19] in the context of combining TM and MT tools, which we take into consideration when developing the system of global ICT-based translation strategies.

The empirical part of our research includes interviewing 27 practicing translators dealing with scientific and technical texts mostly in the field of energy resources. In order to clarify the real-life situations requiring the application of ICT tools (TM and MT), factors influencing strategic decision-making and the most common algorithms of dealing with familiar / unfamiliar genres / topics in the professional setting, they were asked the following questions:

1. How often do you use automated translation systems based on TM (e.g. Trados, Smart CAT)?
2. In what cases do you refer to TM systems?
3. In what cases don’t you refer to TM systems?
4. How often do you use machine translation systems (e.g. Google Translate)?
5. In what cases do you refer to MT systems?
6. In what cases don’t you refer to MT systems?
7. Outline the algorithm you typically follow when dealing with a scientific and technical text of a familiar genre and / or on a familiar topic.
8. Outline the algorithm you typically follow when dealing with a scientific and technical text of a unfamiliar genre and / or on a unfamiliar topic.
9. Do you combine TM and MT systems within one translation project? If so,

describe a typical situation requiring this combination.

10. What factors do you take into account when making up a decision on the most appropriate ICT tool in a particular translation situation?

The generalized and systemized findings obtained as a result of processing the respondents' answers are presented below.

The decision on a global translation strategy is made after carrying out pre-translation analysis of the source text and searching for background and subject-matter information and is based on the use ICT tools. The choice of the global translation strategy depends on objective and subjective factors. The objective ones include: the length of the text, its type / genre; the degree of machine translatability; the content (in quantitative and qualitative terms) of the TM-system database. The subjective factors comprise: the level of the translator's ICT competence, including TM skills and sub-skills, the translation outsourcer's requirements (for example, mandatory use of TM tools). Below are possible variants of global strategies to be implemented when creating the target text, which, based on these factors, are chosen by practicing translators and which, accordingly, should be taught to prospective translators.

1. MT-based strategies. If the translator does not use TM due to one or more subjective and / or objective factors, namely there are no previously translated texts of a particular genre and / or on a particular subject in the TM-system database, and the translator thinks that in the future he / she will not deal with such texts in the TM environment; the translator lacks appropriate skills and sub-skills; the use of TM is not required by the translation outsourcer, he / she should check the source text for machine translatability and follow one of the two strategies:

1a) If the translator receives a positive result, that is the source text meets machine translatability criteria, he / she should pre-edit it in the text editor following a controlled language rule set, translate it using MT system (e.g. *Google Translate*), post-edit the target text in the text editor, place both the source text and the target text in the

translator's portfolio and the database of Do-It-Yourself parallel text corpora for further use when translating texts of the same genre and / or on the same subject;

1b) If the translator receives a negative result, he / she has to perform manual and partially machine translation of the source text, working in the text editor and turning to MT to translate individual sentences, edit the target text, then like in the previous case place both the source text and the target text in the translator's portfolio and the database of Do-It-Yourself parallel text corpora for further use when translating texts of the same genre and / or on the same subject.

If a translation project is performed in pairs and groups, it is advisable to edit the target text in *Google Docs*.

2. TM-based strategies. Genre-thematic specialization is becoming a general trend in the modern translation business. This means that both translation agencies and individual translators, as a rule, perform the same type of work. Automated translation systems based on TM are designed for facilitating and accelerating the process of translating texts of the same genre and / or on the same subject.

If the database of the TM tool contains previously translated texts of a particular genre and / or on a particular subject, the translator proceeds to its application taking into account the percentage of matches:

2a) If the TM system offers 100% match of all segments, which completely complies with the context, the translator should accept them;

2b) If the TM system offers 100% match, which is not fully accepted, some segments should be edited. It can be caused by the context peculiarities or some additional requirements to translation.

2c) In the case of less than 100% match we recommend following the algorithm suggested by A. Zaretskaya [19, p. 136] and 20 (74%) interview participants: source file uploading → analysis and insertion of TM matches → machine translation of non-matches → full post-editing by linguist → proof-reading. Thus, the translator should "know exactly where it is better to use the MT suggestion, the TM match, or start translation of the segment from scratch" [19, p.139]. Since this strategy implies combining MT and

TM, it can be referred to mixed ones.

It should be noted that such steps as “searching for background and subject-matter information” (within the analytical stage), “studying text corpora”, “searching for terminology items”, “negotiating terminology options with experts and peers”, “pre-editing the source text” (within the synthesizing stage) can be eliminated in situation 2a) and significantly / partially reduced in situations 2b) and 2c) respectively.

3. Mixed strategies. Practicing translators often opt for mixed strategies combining application of MT and TM systems (like in strategy 2c). If the database of the TM tool does not contain previously translated texts of a particular genre and / or on a particular subject, and the translator thinks that in the future he will deal with such texts in the TM environment, he / she should check the source text for machine translatability and follow one of the two strategies:

3a) If the translator receives a positive result, that is the source text meets machine translatability criteria, he / she should pre-edit the source text in the text editor, translate it using MT (e.g. *Google Translate*), post-edit the target text in the text editor and place both texts in the TM system as initial components of the database for further translation of texts of the same genre and / or on the same subject;

3b) If the translator receives a negative

result, he / she should work in the TM environment, performing manual and partially machine translation of the source text, thus creating initial components of the database for further translation of texts of the same genre and / or on the same subject. Alternatively he / she can perform manual and partially machine translation of the source text in the text editor, and then place both the source text the edited target text to the automated translation system.

Conclusions. Working in the ICT environment, a modern translator of scientific and technical texts turns to ICT tools at almost all steps of the translation workflow, including the synthesizing stage, when, depending on the objective and subjective factors, he / she chooses the optimal strategy from the three groups of strategies discussed in this article: those based on the use of MT, those implemented with the help of TM tool, and mixed ones. In the process of prospective scientific and technical translators' training special attention should be paid to the formation of their strategic competence, in particular, raising their awareness of possible ICT-based translation strategies, as well as developing appropriate sub-skills and skills to choose and apply them in a particular translation situation. Creating a system of relevant exercises and tasks makes up the prospect for further research.

Список використаної літератури

1. Alenezi, A. M. (2020). Task-based Approach in Teaching Translation: A Case Study in Jouf University. *Higher Education Studies*, 10(2), 189–196.

2. Amelina, S. M. & Tarasenko, R. O. (2018). The essence of the stages of forming the information competence of the translator. *Information Technologies and Learning Tools*, 67(5), 44-55. <https://doi.org/10.33407/itlt.v67i5.2276>

3. Bihych, O. & Strilets, V. (2020). Potential for the use of ICT in teaching scientific and technical translation. *Information Technologies and Learning Tools*, 76 (2), 86–95. <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.2812>

4. Doherty, S. (2016). The impact of translation technologies on the process and product of translation. *International Journal of Communication*, 10, 947–969.

5. European Commission. (2017). *European Master's in Translation (EMT) Competence Framework*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competence_fw_2017_en_web.pdf

6. Fernández, F. & Zabalbeascoa, P. (2012). Developing trainee translators' strategic subcompetence through metacognitive questionnaires. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 57(3), 740–762.

7. Gordon, P. (2013). Translation workflow. *Translation journal*, 17 (4). Retrieved from <http://www.bokorlang.com/journal/66workflow.htm>

8. Kozyar, M. M., Pasichnyk, S. M., Kopchak, M. M., Burmakina N. S. & Suran, T. (2022). Simulation-based learning as an

effective method of practical training of future translators. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11(1), 298–308. <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p298>

9. Looock, R. (2020). No more rage against the machine: how the corpus-based identification of machine-translationese can lead to student empowerment. *The Journal of Specialized Translation*, 34. Retrieved from https://www.jostrans.org/issue34/art_loock.php

10. Mačura, M. (2012). Limitations of CAT and MT Technology. *Teaching Translation and Interpreting Skills in the 21st Century: Proceedings of the Translation and Interpreting Forum Olomouc 2011* (November 11–12, 2011), 207–219. Retrieved from https://tifo.upol.cz/TIFO2011_book.pdf

11. Mishchenko, A. L. (2015). *Multilingual text communication in the light of contemporary linguistic technologies (on the material of technical documentation)*. Doctoral dissertation abstract, Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv.

12. Mykhailenko, O. A. (2015). *Methodology of teaching Philology majors strategies in translating business texts from Ukrainian into English*. PhD dissertation, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv.

13. Pym, A. (2013). Translation skill-sets in a machine-translation age. *Meta: journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 58(3), 487–503. Retrieved from <http://id.erudit.org/iderudit/1025047ar>

14. Romaniuk, O. M., & Zapotichna, R. A. (2020). The notion of translation strategy: the main principles. *International Humanitarian University Herald. Philology*, 45(1), 125–128. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.45-1.30>

15. Rothwell, A. & Svoboda, T. (2019). Tracking translator training in tools and technologies: findings of the EMT survey 2017. *The Journal of Specialised Translation*, 32, 26–60.

16. Sikora, I. & Walczyński, M. (2015). Incorporating CAT tools and ICT in the translation and interpreting training at the undergraduate level. *The Translator and the Computer 2. Proceedings of a Conference held in Wrocław, October 25–26, 2014, organized by the Philological School of Higher Education and C&M Localization Centre*, 119–133. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/331939501_Incorporating_CAT_tools_and_ICT_in_the_translation_and_interpreting_training_at_the_undergraduate_level

17. Vieira, L. N., Zhang, X. & Yu, G. (2021). 'Click next': on the merits of more student autonomy and less direct instruction in CAT teaching. *The Interpreter and Translator Trainer*, 15(4), 411–429. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2021.1891515>

18. Yamada, M. (2019). The impact of Google neural machine translation on post-editing by student translators. *The Journal of Specialised Translation*, 31, 87–106

19. Zaretskaya, A. (2019). Optimising the machine translation post-editing workflow. *Proceedings of the 2nd Workshop on Human-Informed Translation and Interpreting Technology (HiT-IT 2019)*, Varna, Bulgaria (September 5–6), 136–139. http://doi.org/10.26615/issn.2683-0078.2019_018

20. Zhang, X. & Vieira, L. N. (2021). CAT teaching practices: an international survey. *The Journal of Specialised Translation*, 36. https://jostrans.org/issue36/art_zhang.php

Анотація. Актуальність. У відповідь на вимоги ринку перекладацьких послуг, науково-технічні перекладачі, виконуючи переклад в ІКТ середовищі, повинні вміти вибирати і належним чином використовувати перекладацькі стратегії, які базуються на застосуванні ІКТ. **Мета статті** – визначити та систематизувати стратегії перекладу на основі ІКТ, які використовуються перекладачами-практиками в реальному професійному середовищі і які майбутні науково-технічні перекладачі повинні освоїти в процесі навчання. Автор застосовує теоретичні (аналіз стандартів, наукових праць і публікацій перекладачів-практиків, узагальнення отриманих результатів) та емпіричні (опитування перекладачів-практиків) **методи** дослідження.

Обговорення. Процес навчання науково-технічного перекладу співвідноситься з етапами професійної діяльності перекладачів, які складаються з кроків, спрямованих на вирішення конкретних перекладацьких завдань: підготовчого, аналітичного, синтезуючого, коригувального та оцінювального. Перекладачі-практики звертаються до ІКТ на більшості етапів процесу

перекладу, застосовуючи засоби ІКТ як загального, так і професійного призначення. Їм необхідно використовувати глобальну стратегію перекладу із застосуванням ІКТ – алгоритм дій, спрямований на створення тексту перекладу, який визначається засобами ІКТ та ступенем їх залучення. У статті виділено три групи стратегій перекладу на основі ІКТ (на основі МП, на основі ПП і змішані), серед яких перекладач обирає оптимальну на аналітичному етапі для її застосування на подальших етапах. Цей вибір зумовлений об'єктивними та суб'єктивними чинниками, описаними в статті.

Висновки. У процесі професійної підготовки науково-технічних перекладачів слід приділяти особливу увагу ознайомленню студентів із можливими перекладацькими стратегіями, які базуються на застосуванні ІКТ, та розвитку відповідних навичок і вмінь.

Ключові слова: перекладачі-практики, науково-технічний переклад, перекладацька стратегія, ІКТ, ПП, МП.

УДК 811.161.1:39

[http://doi.org/10.31548/philolog13\(4_2\).2022.009](http://doi.org/10.31548/philolog13(4_2).2022.009)

**FORMING NON-LINGUISTIC STUDENTS' REGIONAL STUDIES COMPETENCE
IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES
ФОРМУВАННЯ КРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

N. V. YAREMENKO, PhD in Pedagogical Sciences, Acting Head of the Department of English for Technical and Agrobiological Specialties
E-mail: iaremenko.nv@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5894-0295

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

S. V. TSYMBAL, Doctor of Psychology, Professor of the Department of English for Technical and Agrobiological Specialties
E-mail: s.vtsymbal@nubip.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-0652-369X

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Н. В. ЯРЕМЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей

Національний університет біоресурсів і природокористування України

С. В. ЦИМБАЛ, доктор психологічних наук, професор кафедри англійської мови для технічних та агробіологічних спеціальностей

E-mail: s.vtsymbal@nubip.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-0652-369X

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Abstract. At the current stage of the development of society, the English language is necessary for intercultural communication, therefore, great attention is paid to its study during the training of students of non-linguistic specialties. At the same time, currently it is not enough to know only the vocabulary and grammar of the English language, because during communication it is necessary to understand the culture and peculiarities of the country with whose representatives the communication takes place. The purpose of this publication is to prove the need to introduce material from country studies when teaching English to students of non-linguistic specialties and highlight one's own experience on this issue. During the scientific search, such methods as analysis of scientific and pedagogical literature, generalization, synthesis and formulation of conclusions were used. The work highlights approaches to country studies as a science (the discipline is related to the methodology of teaching foreign languages and is aimed at studying the general laws of the development of large regions; the discipline, the purpose of which is to study a selected and organized set of economic, historical, socio-political, geographical and other knowledge, which related to the content and features of language communication of native speakers, etc.). It has been established that in order to effectively teach material of a country-scientific nature, it is necessary to select educational materials (historical texts, illustrative materials, audio and video materials), which present the specifics of one or another English-speaking country. For a thorough assimilation of knowledge, it is advisable to perform exercises for better mastery of the educational material (aspect-oriented, analytical and speech exercises aimed at mastering linguistic and regional studies reading and exercises aimed at forming the ability to plan reading, form linguistic and regional studies reading techniques and exercise self-control). The personal experience of teaching country studies material to students of non-linguistic specialties (preparation of reports and presentations, writing essays on relevant topics, organization of discussions) is highlighted.

Keywords: country studies, country studies material, students of non-linguistic specialties, teaching English.

Relevance of research. The English language is the key to intercultural communication, so much attention is paid to its study both in secondary school and in

institutions of higher education. The need to learn the English language is constantly increasing, and at the same time, the approaches to its teaching are changing. If

earlier the main emphasis in learning a foreign language was on lexical and grammatical material, then at the current stage of language teaching teachers should also pay attention to general cultural, national cultural and country studies components.

At the same time, we note that in most cases, English language textbooks for students of non-linguistic specialties do not contain materials of a country science nature, so it is necessary to find other opportunities to provide students with knowledge related to the culture and history of English-speaking countries.

As the scientists emphasize, the country studies competence is an important component of the training of future specialists, because mastering a foreign language consists not only in the knowledge of grammatical and lexical units, but also in understanding the realities of the country whose language is being studied. That is why teachers of higher education institutions should correctly select and present material of a country science nature, make its teaching understandable, interesting and useful for students, increase interest and motivation in learning English.

Analysis of recent researches and publications. Based on the analysis of the works Ukrainian and foreign teachers, it can be stated that the formation of country studies competence in students of non-linguistic specialties is an important component of the training of future specialists. Thus, I. Bulkina and Z. Petryaeva developed methodical recommendations for the independent work of students of the specialty regarding the study of materials on country studies. L. Moroz, I. Pashko studied the socio-cultural aspect in learning a foreign language as a factor of developmental learning, N. Sabat analyzed the formation of linguistic and country studies competence of future translators taking into account the multinational nature of the spread of the English language; O. Yazlovytska studied the linguistic and regional studies component of foreign language studies at language faculties. Highly appreciating the achievements of scientists, we believe that the experience of teaching country studies material to students of non-linguistic specialties is not sufficiently represented in

the scientific literature.

The purpose of the research is to prove the need to introduce material from country studies when teaching English to students of non-linguistic specialties and highlight their own experience on this issue.

To solve the set goal, we consider it necessary to solve the following tasks:

- to determine the approaches to the definition of country studies, the main functions of this educational discipline and the principles of its teaching;

- to find out the reasons for the need to study country studies material by students of higher education;

- to highlight one's own experience regarding the approaches of teaching country studies material with students of non-linguistic specialties.

Research methods include analysis of scientific and pedagogical literature, generalization, synthesis and formulation of conclusions. A sufficient number of materials were developed for understanding the research topic.

Research results and their discussion. The specificity of teaching English at non-linguistic faculties is that this discipline is not the main one, so a rather small number of hours are allocated to its study. Solving this problem is facilitated by a creative approach to teaching English and the ability of teachers to select such teaching methods and the content of educational material that will effectively contribute both to increasing motivation to learn English and to the accumulation of relevant knowledge and skills among students. The expediency of such an approach to the organization of the educational process was emphasized in the work of Academician V. Bezpalko, who noted that an important approach to teaching is not only the quality of providing knowledge, but also the method of its implementation [1, p. 45; 10].

From work experience, we can say that knowledge of a country-scientific nature is in many cases a motivating factor for studying an academic discipline, because studying this material, students get not only academic knowledge, but mostly get acquainted with the realities and peculiarities of the existence of the society whose language they study.

It should be noted that country studies

is a discipline related to the methodology of teaching foreign languages and is aimed at studying the general patterns of development of large regions. Studying country studies, students get acquainted with the social and economic situation of the society, history, geography, ethnography, traditions and properties of the people and peculiarities of the language of one or another region [2, p. 8; 15, p. 783].

Other scientists define linguistic and regional studies as a discipline, the purpose of which is to study a selected and organized set of economic, historical, social and political, geographical and other knowledge that is related to the content and features of language communication of native speakers, which is included in the learning process in order to provide educational and educational goals [5, p. 227].

V. I. Shcherbakov introduces country studies as a system of historical and cultural knowledge that acquaints students with the most important concepts and phenomena related to politics, culture, history and geography of the country, traditions and everyday life of the people, cultural features, rules of verbal and non-verbal communication behavior [6, p. 198].

Scientists note that students develop intercultural competence while studying country studies material, because students are "intercultural interlocutors" when communicating in a foreign language. Note that intercultural competence includes four main components:

- knowledge of native culture and the culture of the country whose language is studied;
- the ability to perceive information about cultural communication and project it on the events of the native culture in order to avoid the cultural barrier;
- the ability to respond to stereotypes of another country and avoid possible intercultural conflicts;
- desire to participate in intercultural communication [13, p. 1049].

Based on the analysis of scientific literature, it is also possible to distinguish the main functions of country studies:

- axiological;
- epistemological;
- informative;

- integrative.

The axiological function consists in identifying and evaluating the various resources of the country whose language is being studied. These can be natural, economic, socio-cultural resources. The epistemological function contributes to the formation of a geographical picture of the world, contains a cognitive and educational element. The informative function is aimed at collecting, storing and providing information about the country as a whole and its individual regions, in particular, history, culture, education system, ethnography, demography, linguistics, economics, political science, etc. The integrative function creates a general system of knowledge about the country and regions, their natural system, population, economic activity, that is, it combines knowledge into a single geographical complex, the study of which is the task of comprehensive country studies [6, p.198; 8, p. 307].

In order to effectively organize the study of material of a country science nature, it is necessary to adhere to the relevant principles of education, which include:

- the principle of interdisciplinarity, according to which the material from country studies must be consistent with the material studied from other disciplines;
- the principle of systematicity, which consists in a purposeful, consistent and planned study of the country;
- the thematic principle, which involves the development of appropriate materials for each topic;
- the principle of taking into account the age characteristics of students when selecting educational material;
- the principle of accessibility of education;
- the principle of technologization, which involves the use of game technologies, the development of students' creativity and imagination, their ability to model «conditionally real» communication during classroom classes;
- the principle of cognition, which is aimed at students' assimilation of new information based on the knowledge they already have;
- the principle of tolerance, which involves the development of students' ability

to understand and accept other cultures, without falling into ethnocentrism and ethno-egoism [8, p.27].

In the course of practical activities, we were convinced that the effectiveness of the integration of the country studies component in the educational process depends on the pedagogical skill of the teacher. It should not be just a game element, but a part of purposeful learning that meets the requirements of the foreign language teaching methodology. Introducing the country studies component into the educational process, we set the following didactic goals:

- formation of a creative personality;
- familiarization with the traditions of the country whose language is being studied;
- education of humanism, patriotism, careful attitude to the traditions and culture of both the native region and other countries and peoples;
- awakening interest in the historical past, folk traditions;
- expansion of students' outlook;
- formation of abilities and skills of conducting search and research work [12; 13].

It should be noted that the study of country studies with students of non-linguistic specialties can be organized in several ways: working with texts on the subject of country studies, discussing the material during classroom classes, conducting educational and research work in this direction, organizing online excursions to the country whose language is being studied, video conferences with native students, independent work with educational literature, project activities of students, creation of presentations and videos on the subject of country studies, organization and participation in conferences, conducting games on the subject of country studies, etc.

According to O. Yazlovytska, the country studies component during the study of the English language is aimed at studying national and cultural features in lexical language units, which are reflected in proper names, aphorisms, phraseological units that have no analogues in the native language. The research on the country studies material is based on historical texts, illustrative materials, audio and video materials, which demonstrate the peculiarities of English-

speaking countries.

The selection of material is carried out in accordance with the criteria of topicality, modernity and cultural value. Also, during the selection of material, it is necessary to take into account the professionally oriented composition of the texts (if possible), informativeness, consideration of genre diversity, as well as the linguistic and local studies component of orientation to the modern realities of English-speaking countries, the typicality of local studies phenomena and representativeness [7, p. 165].

At the same time, in order to consolidate students' knowledge, the texts should be accompanied by a certain set of exercises that allow, on the one hand, to consolidate new lexical units, and on the other hand, knowledge of a country science nature. In particular, it is recommended to implement two groups of exercises. The first group of exercises is aimed at directly enhancing the skills of linguistic and regional studies reading and includes aspect-oriented, analytical and speech exercises.

The second group of exercises is aimed at mastering individual strategies for reading texts of this type. In particular, these are exercises aimed at forming the ability to plan reading, form linguistic and regional reading techniques, and exercise self-control [14, p. 560].

Implementation of the knowledge of the country studies unit in the English language classes of students of non-linguistic faculties can be considered a method of integrated education, because students not only learn the language, but also gain knowledge about the countries whose language is being studied. That is why materials of a country science nature are becoming more and more relevant today. However, they must be carefully selected by the teacher. For students of non-linguistic specialties, emphasis should be placed on immersing students in English culture and the specifics of English-speaking countries, which is a very important aspect of communication with English speakers [11, p. 427].

Work experience has shown that for the effectiveness of education and thorough and systematic assimilation of knowledge by students, it is necessary not only to select interesting authentic texts, but also to study

them regularly. An important condition is the selection of materials that are modern and relevant [2;3;7].

It can be argued that such authentic teaching aids as English-language websites, calendars, magazines, videos and audio recordings create a sense of presence in the country, contain information about the country's culture and make communication authentic. In many students, they cause a desire to independently study the country's culture in English [4].

The processing of these materials also allows you to achieve the following educational goals:

- studying and improving lexical units, enriching the lexical reserve of students of education;
- acquiring knowledge about various spheres of the country's life and spheres of its life activity;
- comparison of information about the culture of one's own country and the countries whose language is studied [9; 11; 14].

From work experience, we are convinced that there are several effective methods that allow students to acquire knowledge of a country science nature. These include:

- review of the news, when students present facts and events happening in English-speaking countries to their classmates;
- writing essays or works on topics related to country studies;
- discussion of topics of a country science nature;
- organization of contests and quizzes, where the teacher can test the knowledge acquired by the students.
- conducting games on the subject of country studies.

Note that, as a rule, we start the class with a short report by one of the students, in which the student reveals one of the topics of a country science nature. At the same time, in order to systematize knowledge at the beginning of the semester, we agree that the first semester is devoted to familiarization with the country studies of Great Britain, and the second - the United States. The second year of study is devoted to the study of other English-speaking countries. At the beginning

of each semester, students are offered questions that must be covered in class. In particular, during the study of the country studies material, we consider it necessary to highlight such aspects as:

- geography of the country;
- peculiarities of the historical development of the country;
- the state system and political system of the country;
- the main branches of the country's economy;
- demographic situation of the country;
- foreign policy of the country.

Before each class, students who will prepare reports for the next class are held individual mini-consultations, during which the main points that need to be covered in the relevant question are determined, because first-year students cannot always concentrate on the main material. So, for example, for those who will highlight the geography of Great Britain, we recommend focusing on the direct geographical location of the country, which sea and ocean wash the country, determine the states with which it borders, note that the territory of the country is divided into two relief areas (High Britain and Low Britain), highlight the features of the country's climate.

Revealing the topic of the historical development of the country, we advise students to briefly describe the life of England in the Middle Ages (a classic feudal state, but with the active implementation of market management mechanisms), the formation of Great Britain as a state, the role of the English bourgeois revolution, the life of the country in the Victorian era. A separate report is devoted to the wars in which the country participated.

When covering the topic of the state system and political system of the country, students need to emphasize that the form of government in Great Britain is a constitutional monarchy, and the institution of the presidency is absent. Taking into account the differences between the political system of Great Britain and Ukraine, we advise you to focus on what makes the countries different, because drawing parallels allows you to better absorb information. Yes, for many students it is interesting that in Great Britain

the Constitution is not codified and it is not presented in the form of a single document. It may be new information for many students that traditions, acts of Parliament and judicial precedents have constitutional significance.

Covering this topic, it should also be noted that such regions as Wales, Scotland and Northern Ireland have their own executive bodies, while England, which is the largest region of the state, is directly governed by the British Government and Parliament and has neither executive nor legislative power. This situation has created the paradox that deputies from Scotland, Wales and Northern Ireland sometimes have a decisive role in deciding issues that concern England.

When planning with students a report on the state system and political system of the country, we focus the attention of students on highlighting such points as the composition of the parliament (House of Lords and the House of Commons) and the peculiarities of its functioning, highlighting the functioning of the executive and judicial powers, presenting the main parties of the country (Labor, Conservative, Liberal-democratic) and the main differences of each of them.

When working on a report on the main branches of industry, we recommend highlighting the role of agriculture, engineering, energy industry and the development of biotechnology in the country.

Turning to the topic of the demographic situation, it should be noted that Great Britain is a typical Western European country with low birth and death rates and almost zero natural growth. The difference of the country is the extremely high level of urbanization, because more than 90 percent live in large cities, and the largest agglomerations are London, West Midlands with the center in the city of Birmingham, Merseyside with the center in Liverpool, Greater Manchester, etc.

When revealing the country's foreign policy, students focus their attention on Great Britain's membership in such international organizations as the UN, OSCE, NATO and defining the goals of each of them.

As a rule, students accompany their speeches with bright presentations, which allows the rest of the students to better understand the educational material. After the

performance, feedback will be organized to consolidate the information received. Depending on the specifics of the group, it can be either answers to questions on the material that was presented, or a concise retelling of the information received. It should be noted that, as a rule, students of non-linguistic faculties are given no more than 10 minutes for this type of activity, because in most faculties, the time allocated to studying English is very limited.

In groups where students speak English at a level no lower than B1, it is advisable to ask students to write an essay or a composition. Here are some examples of topics for essays: "Peculiarities of the construction of the economy and development of the USA (England, Australia, etc.); "Relationships and peculiarities of the partnership of the country whose language is studied with Ukraine", "Features of the cultural development of English-speaking countries", etc.

The organization of discussions, in our opinion, is also an effective tool for imparting knowledge of a country science nature to students. In particular, students are happy to discuss the following topics:

"Norms of behavior and rules of etiquette in Ukraine and English-speaking countries";

"Cultural realities, customs and traditions of Ukraine and English-speaking countries";

"Comparison of English and Ukrainian folklore expressions and slogans";

"Advantages and disadvantages of living in other countries."

Note that quizzes and competitions are held at the end of the semester. Their main purpose is a summary and generalization of the material studied during the semester. However, this method of testing knowledge is less formal and more interesting for students.

Work experience has shown that country studies games are very popular among students and effective from the point of view of assimilation of educational material. So, for example, when studying the country studies of Great Britain, we divide students into three groups: Wales, Scotland and Northern Ireland. Each team receives its own card, where the question is indicated by numbers and the trajectory of the movement

is drawn. Each team's destination is London, and the goal is to collect The Union Jack. The teams are given not only playing cards, but also tables, which during the game the students fill in the names of national symbols that appear on the presentation slides or in the answers of players from other teams: the names of the patron saints of the countries of Great Britain and the legends associated with them (Saint Andrew, Saint Patrick, Saint David, Saint George), names of capitals (Edinburgh, Belfast, Cardiff, London), floral symbols of countries (Thistle, Shamrock, Daffodil, Red Rose) and animals depicted on coats of arms (Unicorn, Lion, Elk, Red Dragon, Leopard). Note that before the game, students' homework is to prepare interesting information about one of the specified regions and patron saints.

During the class, the teams perform the teacher's tasks, which are provided either on the presentation slides or in the video message. Among the tasks there is also a photo question, when listening to the speaker's explanation, the team must choose the correct picture and remove the incorrect options. Also, during the game, students are given tasks to complete crossword puzzles. The task is structured in such a way that by the time the team receives the crossword, the team must enter the keys to the answers in a table, with the help of which 5 minutes are enough to solve the crossword. While the team that received the crossword answers the question, the other teams take turns performing other tasks.

The last task is common to all: the teams get to Oxford. At this stop, students have to complete vocabulary and grammar knowledge tasks that were studied in previous classes. Each team is given five sentences with lexical and grammatical errors. After correcting the mistakes, the students get to London, where after watching an overview video and familiarizing themselves with the symbols of the city, they assemble the flag of the United Kingdom and Northern Ireland.

The same games can be organized while studying other countries. While performing this type of activity, students supplement and systematize the knowledge they have already acquired while studying English in secondary education institutions. In

addition, such games have a lot of illustrative material and selected videos, which allows you to form a clear picture of the country whose language is being studied. Games of this format also allow you to combine several forms of work: teamwork (oral answers to questions, discussion of information, finding errors in sentences), individual (filling in tables), lecture (watching videos with relevant information), independent (preparation of a report).

Also, during the game activity, students have the opportunity to practice oral communication, as well as to improve their listening skills in English while watching videos on the subject of country studies.

Conclusions and perspectives.

Summarizing, we should note that recently Ukrainian society is experiencing more and more challenges that arise in the field of education. If before the corona virus epidemic, one of the motivating and effective ways of studying national studies was the academic mobility of students, then currently the study of this material is based mostly on the use of educational platforms and online resources with the help of which you can organize live communication with representatives of English-speaking countries in real time, various elements of informal education. All these factors make it possible to quickly and effectively introduce materials of a country science nature into the general English language course for students of non-linguistic specialties.

In addition, the introduction of the country studies component during the study of English by students of non-linguistic specialties gives an advantage in the future, contributes to increasing competitiveness, both in the Ukrainian and international labor markets, helps in professional interaction with colleagues from English-speaking countries, contributes to the formation of knowledge of norms and etiquette of the country of the language being studied.

The use of computer technologies, modern educational platforms, and authentic materials in the educational process allows students to fully develop their country studies competence. All this is possible provided that two important factors are observed: the competence of the teacher, who must involve each student, and the desire and motivation

of the student. We consider the method of problem-based learning, role-playing games, and the method of search activity to be effective teaching methods during familiarization with country studies material, which contribute not only to obtaining new information, but also to the formation of

students' creative thinking and the development of speaking skills.

In the future, it is planned to dwell in more detail on the methodology of working with texts of the country studies direction during the teaching of English to students of non-linguistic faculties.

References

1. Bepal'ko, V. P. (1995) *Pedagogika i progressivnye tekhnologii obucheniya* [Pedagogy and progressive learning technologies]. 336 p.
2. Bulkina, I. A., Petriaieva Z. F. (2021). *Krainoznavstvo. Metodychni rekomendatsii do samostiinoi roboty studentiv spetsialnosti 291 "Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii" pershoho (bakalavrskoho) rivnia* [Regional Studies. Methodical recommendations for individual work of students of the specialty 291 "International relations, communication and regional studios of first (bachelor) level]. Kharkiv. 62 s (in Ukrainian).
3. *Vivchennya angliis'koï movi, istorii ta kul'turi Velikobritanii studentami nemovnikh spetsial'nostei za dopomogoyu internet-resursiv* [The Study of English language, History and culture of Great Britain by students of non-language specialties with the help of online resources]. Retrieved from: <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/228815-izuchenie-anglijskogo-jazyka-istorii-i-kultur+&cd=6&hl=ru> (in Ukrainian).
4. Moroz, L. V., Pashko, I. O. (2000). *Sotsiokulturnyi aspekt u vyvchenni inozemnoi movy yak chynnyk rozvyvaiuchoho navchannia* [Socio-cultural aspect in learning a foreign language as a factor in developmental learning]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Ser. «Pedahohichni nauky»*. Vyp. 46. S. 38 – 42. (in Ukrainian).
5. Sabat, N. O. (2019). *Formuvannia linhvokrainoznavchoi kompetentnosti maibutnikh perekladachiv z urakhuvanniam polinatsionalnoho kharakteru poshyrennia anhliiskoi movy* [Formation of linguistic competence of future translators taking into account the multinational nature of the spread of English]. *Pedahohichniy Almanakh*. Vyp. 41. S. 226-231 (in Ukrainian).
6. Shcherbakov, V. I. (2016) *Problema pidvyshchennia yakosti pidhotovky inozemnykh studentiv* [The problem of improving the quality of training of foreign students]. *Innovatsii ta tradytsii u movnii pidhotovtsi inozemnykh studentiv: materialy mizhnar. nauk.-prakt. seminaru 15 hrud. 2016 r.* Kharkiv. S. 197-200. (in Ukrainian).
7. Yazlovyts'ka, O. V. (2022). *Lingvokrainoznavcha skladova vivchennya inozemnoi movi* [Country study component of foreign language study], *Karazyns'ki chitannya: Lyudyna. Mova. Komunikatsiya*, Kharkiv. pp. 164-167 (in Ukrainian).
8. Bukach, V., Golubova, G. (2019). *Country Studies in teaching foreign languages at higher school*. Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. Issue 4 (129). P. 26-32 (in English)
9. Gromov, Y., Kolomiiets, A., Kolomiiets, D., Mazaikina I., Nalyvaiko, O. (2019). *Europeanization of the Ukrainian System of Higher Education through the Improvement of Undergraduates' Foreign Language Communicative Skills*. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference, May 21th -22th, 2019. Volume V. P. 234-244 (in English).
10. Harriri, H., Karwan, D., H., Haenilah E., Y., Rini R., Suparman U. (2020). *Motivation and Learning Strategies: Student Motivation Affects Student Learning Strategies*. *European Journal of Educational Research*. Vol. 10, Issue 1, P. 39 - 49. (in English)
11. Koniashchenkova, I. Y. (2020). *Linguistic and regional competence as a component of the content of a foreign language teaching*. Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 10th International scientific and practical conference. Publishing House "ACCENT". Sofia, Bulgaria. P. 425-431 (in English).
12. Musyaffi, A. M., Sulistyowati, W. A., Wolor, Ch. W, Sasmi, A. A. (2022). *Game-*

based Learning Sustainability During Social Distance: The Role of Gamification Quality. *European Journal of Educational Research*. Vol. 11, Issue 3. P. 1289 – 1302 (in English).

13. Noviyenty, L., Morganna R., Fakhruddin. (2022). English Speaking Lecturers' Performances of Communication Strategies and Their Efforts to Improve Students' Communicative Competence. *European Journal of Educational Research*. Vol. 11, Issue 2. P. 1047 - 1062. (in English).

14. Topuzov, O., Malykhin, O., Aristova,

N. (2020). The right mix of approaches in the English language teaching: achieving desired learning outcomes in the ESP. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference, May 22th -23th, 2020. Vol. V. P. 558-569. (in English).

15. Wu, Y. T., Foong, L. Y., Alias N. (2022). Motivation and Grit Affects Undergraduate Students' English Language Performance. *European Journal of Educational Research*. Vol. 11, Issue 2. P. 781 - 794. (in English).

Анотація. На сучасному етапі розвитку суспільства англійська мова є необхідною для здійснення міжкультурної комунікації, тому її вивченню приділяється велика увага під час підготовки студентів немовних спеціальностей. Разом із тим, наразі недостатньо знати тільки лексику та граматику англійської мови, адже під час спілкування необхідно розуміти культуру та особливості країни з представниками якої відбувається спілкування. Метою даної публікації є доведення необхідності впровадження матеріалу з країнознавства під час викладання англійської мови студентам немовних спеціальностей та висвітлення власного досвіду з цього питання. Під час наукового пошуку використовувалися такі методи як аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення, синтез та формулювання висновків. У роботі висвітлено підходи до країнознавства як науки (дисципліна суміжна з методикою викладання іноземних мов та спрямована на вивчення загальних закономірностей розвитку великих регіонів; дисципліна, метою якої є вивчення відібраної та організованої сукупності економічних, історичних, соціально-політичних, географічних та інших знань, які пов'язані зі змістом та особливостями мовного спілкування носіїв мови тощо). Установлено, що для здійснення ефективного викладання матеріалу країнознавчого характеру необхідно проводити ретельний відбір навчального матеріалу (історичних текстів, ілюстраційних матеріалів, аудіо та відео матеріалів), в яких представлено специфіку тієї чи іншої англійської мови країни. Для ґрунтовного засвоєння знань доцільно також виконувати вправи для кращого опанування навчальним матеріалом (аспекто-спрямовані, аналітичні та мовленнєві вправи, спрямовані на оволодіння лінгвокраїнознавчим читанням та вправи, націлені на формування умінь планувати читання, формувати техніки лінгвокраїнознавчого читання та здійснювати самоконтроль). Висвітлено власний досвід викладання матеріалу країнознавчого спрямування студентам немовних спеціальностей (підготовка доповідей та презентацій, написання есе на відповідні тематики, організація дискусій).

Ключові слова: країнознавство, країнознавчий матеріал, студенти немовних спеціальностей, викладання англійської мови.

ВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖСОБОВОГО СПІЛКУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ VERBAL ASPECTS OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IN ENGLISH

А. ЧЕРЕПИНСЬКА, старший викладач кафедри загальноосвітніх дисциплін,
Українсько-американський університет Конкордія, Київ, Україна
E-mail: al_cherepynska@outlook.com
<https://orcid.org/0000-0002-6043-0286>

Г. БЕВЗО, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри загальноосвітніх дисциплін,
Українсько-американський університет Конкордія, Київ, Україна
E-mail: halyna_bevzo@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-3731-8867>

В. ЖУРАВЛІОВ, викладач кафедри загальноосвітніх дисциплін,
Українсько-американський університет Конкордія, Київ, Україна
E-mail: viacheslav_zhuravlov@outlook.com
<https://orcid.org/0000-0002-3090-347>

VERBAL ASPECTS OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IN ENGLISH

A. Cherepynska, Senior Lecturer at the Department of General Studies,
Ukrainian-American Concordia University
01054, 8-14 Turhenievska Str., Kyiv, Ukraine

H. Bevzo, PhD in Philology,
Associate Professor of the Department of General Studies,
Ukrainian-American Concordia University
01054, 8-14 Turhenievska Str., Kyiv, Ukraine

V. Zhuravlov, Lecturer at the Department of General Studies,
Ukrainian-American Concordia University
01054, 8-14 Turhenievska Str., Kyiv, Ukraine

Анотація: Міжособистісне спілкування – це обмін інформацією між учасниками комунікаційного акту. Воно складається з усної мови, тобто слів, а також невербального спілкування, тобто положення тіла, жестів, міміки, рухів очей, фізичної дистанції, звуків, зорового контакту та дотику. Якість зв'язку визначається не тільки використанням коду, зрозумілого як відправнику, так і одержувачу повідомлення. Іноді виникають комунікаційні бар'єри, які ускладнюють спілкування один з одним. У повсякденному контакті багато інформації передається через слова. Актуальність дослідження полягає у тому, що вербальне спілкування в англійській мові є частиною міжособистісного спілкування, де необхідно подбати про мовленнєву правильність і точність повідомлення. Мета дослідження – розглянути вербальні аспекти міжособистісного спілкування в англійській мові. Розмова є найбільш природним способом спілкування між людьми. Він двосторонній та інтерактивний, а це означає, що учасники діалогу міняються ролями, іноді говорять, а іноді слухають. Його теорія має передусім лінгвістичний характер, але її також можна дуже добре застосувати в описі повсякденних розмов, що будуються навколо співрозмовників, один з яких відправник, інший – одержувач. Ці ролі, звичайно, не постійні і змінюються. Для того, щоб вони почали діалог, вони повинні контактувати один з одним. Іншими словами, контакт – це канал, через який можна обмінюватися інформацією. Щоб співрозмовники зрозуміли один одного, вони повинні використовувати один і той же код. Йдеться просто про вільне використання певної мови, а саме англійської. Завдяки коду можна створювати повідомлення, тобто висловлювання, а

© А. Черепинська, Г. Бевзо, В. Журавльов

зустріч співрозмовників завжди відбувається за встановлених обставин місця і часу. Їх називають контекстом або середовищем висловлювання. Практична значимість полягає у подальшому ефективному використанні вербальних аспектів міжособистісного спілкування в англійській мові.

Ключові слова: Англійська мова; вербальне спілкування; міжособистісне спілкування; співрозмовники; канали комунікації; контекст.

Актуальність (Introduction). Основною функцією мови є передача інформації – когнітивна функція, яка зазвичай пов'язана з контекстом. Вербальне спілкування відбувається за допомогою природної мови, тобто мовлення. Це основний метод, який використовується в міжособистісному спілкуванні [19]. Однак для того, щоб можна було говорити про існування комунікації, має бути три ланки: відправник – особа, яка надсилає конкретну інформацію, одержувач – особа, на яку спрямована інформація і конкретний код – спосіб передачі цієї інформації. Про ефективне спілкування в англійській мові можна говорити лише тоді, коли інформація отримана відповідно до намірів відправника. Зміст і контекст відіграють важливу роль у процесі розуміння повідомлення. Зміст висловлювання складають окремі слова. Використовуючи конкретні граматичні правила, їх об'єднують у семантичні словосполучення. Люди використовують мову самостійно, конструюють висловлювання та інтерпретують їх [17].

Вербальне спілкування складається із змісту висловлювання, його плавності та акцентуації, швидкості мовлення та використання вибраного типу лексики. Джерелом комунікації є особа, яка надсилає повідомлення. Повідомлення, у свою чергу, є поточною фізичною формою наданої інформації [9]. Повідомлення може приймати різні форми. Повідомлення надсилається одержувачу за обраним відправником маршрутом, який називається каналом. Кожен канал має свої власні коди, тобто знаки, символи та жести, які використовуються для того, щоб передати зміст і значення надісланого повідомлення. Однак слід пам'ятати, що під час передачі повідомлення можуть виникнути деякі проблеми, як з боку відправника, так і з боку одержувача. Тому, на завершальній фазі процесу комунікації, за допомогою зворотного зв'язку, необхідно переконатися, що повідомлення було належним чином отримане.

Аналіз останніх досліджень та

публікацій (Analysis of recent researches and publications). Вивчення вербальних компонентів комунікації цікавило як вітчизняних, так і закордонних дослідників. На думку K.N. Dunleavy і M. Booth-Butterfield [7], ключ до розуміння того, що говорять інші, прихований у здатності людини розуміти й робити висновки. С. Gallois та ін. [8] вважає, що психологічний процес розпізнавання та призначення намірів, відомий як читання думок, дозволяє реципієнту дотягнутися до висновку та знищити бар'єр між буквальним значенням речень та їх неявним значенням. Дослівне та переносне використання мови підлягає аналізу семантики та прагматики, хоча межі між областями часто розмиті. Таке розуміння вербальної комунікації відкриває абсолютно новий вимір тлумачення. Як вважає E. Mattiello [15], враховуючи напрямки надісланих повідомлень, в англійській мові розрізняються такі типи спілкування: вертикальне, горизонтальне. Вертикальне спілкування найчастіше стосується офіційних повідомлень, що перетікають між співробітниками та їх керівництвом з метою досягнення поставлених цілей, надання інформації та інструкцій, а також сигнальних питань, які потребують спеціальної уваги або вирішення проблеми. T.K. Gamble та M.W. Gamble [9] стверджують, що керівники зацікавлені в цьому напрямку спілкування, тому що він допомагає їм керувати та контролювати розвиток бізнесу. Горизонтальне спілкування відбувається між членами однієї групи або співробітниками, які виконують функції на одному рівні. Це спілкування може бути офіційним і неформальним. Але на думку G. Deutscher [6], для того, щоб усі види вербального спілкування були ефективними, комунікатори повинні продемонструвати такі навички: мовлення, читання, аудіювання, переконання.

Український лінгвіст Ф.С. Бацевич [1] досліджував комунікативну лінгвістику, і вважав, що вербальні компоненти є найважливішими складовими комунікативного

акту, адже саме вони в нормальному (неспеціалізованому) міжособистісному спілкуванні виступають основними носіями значень (смыслів) повідомлень. М.А. Усач [2] розглядала природу й характер вербальних компонентів комунікації, їхньої взаємодії та співвідношення з невербальними компонентами у сучасному англійському дискурсі. Вона зазначала, що спілкування – це не лише вербальний процес і необхідно враховувати під час комунікації умови та культуру спілкування, фонові знання, правила етикету та невербальні форми вираження інформації. Англійська швидко стає міжнародною мовою багатьох галузей, включаючи політику, бізнес та освіту. Тому Zh. Yang [25] наголошував, що англійська мова використовується не лише між носіями та неносіями мови, але також все частіше як спільна мова у взаємодії між неносіями мови. Розмовна англійська надає шанси спілкуватися з людьми з багатьох інших країн. Вчені A.M.A. Al-Haj, A.S.A. Dafaallah, A.M.A. Aldirdiri [3] стверджували, що вербальне спілкування є невід'ємною частиною життя. Результати їхнього емпіричного дослідження виявили, що зловживання та відсутність стратегій викладання та вивчення цільової мови призводить до погіршення вербальної комунікації.

Взаємозв'язок з іншими людьми на вербальному рівні дозволяє розвиватися і отримувати життєвий досвід. Низька вербальна комунікація є проблемою в ефективному спілкуванні. Оскільки мовлення в міжособистісній взаємодії є невід'ємною частиною життя людства, вчені досліджують всебічно це питання. Але на сьогодні вербальні компоненти міжособистісного спілкування в англійській мові не достатньо розкриті. Тому наше дослідження покликане заповнити цю нішу.

Мета дослідження (Purpose) – розглянути вербальні аспекти міжособистісного спілкування в англійській мові.

Матеріали та методи (Materials and methods). Теоретичну і методичну основи дослідження складають такі підходи: теоретичний, комунікативний, системний. Теоретичний метод підкреслює той факт, що спілкування є процесом, який не є просто механічним, а його мають оновлювати та реконструювати учасники кожної взаємодії.

На відміну від емпіричної складової, теоретична структура характеризується виявленням невирішених проблем або питань. Це нечастий тип дослідження, але все ще дуже корисний для того, щоб дослідники могли визначити питання, які цікавлять дослідницьку спільноту. Комунікативний підхід акцентує увагу на здатності вербально спілкуватися з урахуванням ситуації спілкування. Він доповнює метод, орієнтований на дії, який вимагає виконання завдань у дуже специфічному мовленнєвому контексті.

Системний підхід враховує спілкування та взаємодію між людьми. Він використовується в природній соціальній системі, де його можна застосувати в рамках індивідуальної та міжособистісної терапії спілкування. Щоб пояснити його складність, системний аспект вимагає конкретного розуміння концепцій, які є специфічними для нього і формуються в процесі моделювання складних систем: реалізація цього методу вимагає концептуальних і практичних зусиль. Цей метод ідеально підходить для дослідження стабільних систем, що складаються з обмеженої кількості елементів з лінійними взаємодіями, тобто які можуть бути описані безперервними вербальними елементами та додатками. Беручи до уваги нестабільність, відкритість, коливання, хаос, безлад, нечіткість, креативність, суперечність, двозначність і парадокс, системний підхід – це спосіб мислення, що народився внаслідок зближення теорії систем і теорій комунікації. Ця модель цікавить індивіда в його стосунках з іншими і пропонує способи мислення, які ведуть до ефективних і простих рішень для реалізації міжособистісного спілкування в англійській мові. Це частина кругової причинності, а не лінійної, як в аналітичному режимі, що дозволяє вирішувати більш складні ситуації та підкреслювати важливі вербальні аспекти у розмові.

Результати та обговорення (Results and discussion). Повсякденне життя просто неможливе без вербального спілкування. Тип комунікації, який використовується в кожному конкретному випадку, залежить від різних факторів. Це визначається як приводом дискусії, так і професійними стосунками між співрозмовником. Уміння правильно оцінювати

ситуацію відповідно до певних вимог і чітко та цілеспрямовано спілкуватися є частиною навичок відносин, необхідних для успішного спілкування. Крім того, завжди можуть виникнути нові обставини, що вимагають специфічних комунікативних навичок. Їх конкретність означає, наскільки точною є інформація, і, по суті, вона приписується впевненому оратору [10; 11]. При словесному спілкуванні основним засобом є мова, яка дає змогу виразити зміст повідомлених ідей і почуттів. Це відбувається коли звуки та символи розуміють усі учасники комунікаційного процесу. Вербальні аспекти англійської мови використовуються для: визначення думок, почуттів, переживань, для обміну ними з іншими людьми; оцінювання речі, людей і почуття відповідно до власної системи цінностей; описання результатів свого життєвого досвіду, минулі події, а також розповіді про теперішнє та можливі ситуації, що відбудуться у майбутньому. Вербальне спілкування зумовлене різними факторами. Найважливішими з них є гендер і культура. Проте, народи сучасної цивілізації, які перебувають у групі з низьким культурним контекстом, віддають перевагу однозначності та мовленнєвій точності в прямому спілкуванні [13; 15].

Англійська мова вважається найбільш універсальною мовою у світі, оскільки нею розмовляють 1,6 мільярда людей. Однак, незважаючи на те, що основні фрази в англійській мові прості, вона продовжує дивувати багатьох людей своїм рівнем складності. Письмова форма спілкування в англійській мові набагато частіше є формальною і належним чином застосовується на всіх рівнях процесу спілкування. Форми письмових повідомлень включають, серед іншого: нотатки, листи, факси, електронні листи, повідомлення. Їх перевага в тому, що вони є відчутними, перевіреними і довготривалими, що дає перевагу перед усним спілкуванням. Ці особливості набувають великого значення зі складними та розширеними повідомленнями [20]. Можливість у багатьох ситуаціях нагадування про зміст розширеного повідомлення в незмінному вигляді дуже корисна. Завдяки цьому вона точніша за твердження в усній формі.

Естетична, позбавлена сильних рис

вимова асоціюється з компетентністю, надійністю, достовірністю і підвищує силу переконання. На жаль, дуже часто неправильний англійський акцент, грубі помилки у вимові та неправильна артикуляція різко псують образ і значно знижують силу повідомлення [4]. Ефективне спілкування спирається на узгоджене зв'язування вербальних і невербальних сигналів – невербальні сигнали, таким чином, сприяють кращому розумінню вербальних. Тому необхідно забезпечити узгодженість різних типів повідомлень, оскільки суперечливі сигнали викликають розгубленість і занепокоєння одержувача. Щоб краще зрозуміти значення словесного каналу, слід проаналізувати його окремі елементи. Слова є важливою частиною цього каналу. Вибір слів для опису подій впливає на уяву. Деякі дослідження навіть показують, що англійське слово часто є первинним для почуття, яке воно викликає в людині, хоча час між назвою речі та емоцією непомітні. Тому в контексті спілкування відправник вирішує, які слова використовувати в повідомленні, щоб викликати конкретну поведінку або почуття в одержувача.

Міжособистісне спілкування вимагає побудови певних емоційних відносин між відправником і одержувачем, тому вербальний канал абсолютно не є домінуючим. Оскільки вербальний канал дозволяє включити лише одну частину повідомлення – зміст, інші канали вирішують, як буде доставлено повідомлення, тобто як говорить відправник – голосовий канал, і як він поводить себе протягом цього часу – візуальний канал. Тому повідомлення слід розглядати у двох аспектах: щодо його контекстного змісту та щодо емоційного контакту і сили переконання. Іншим важливим елементом у контексті вербального спілкування є граматичні структури, які використовуються в повідомленні. Вибір конкретної граматичної структури встановлює та визначає тип відносин між відправником і одержувачем. Описуючи ту саму подію різними словами, можливо замінити спосіб її інтерпретації одержувачем і, таким чином, змінити вплив повідомлення. Наприклад, "During the cleaning at the stadium, three fans were seriously injured in clashes with police. They were taken to

hospital”, або “Police beat three fans at the stadium. The victims are hospitalized and are fighting for their lives”. Вибір слів у наведених цитатах повністю змінює інтерпретацію події реципієнтом. Перше речення нейтральне як за змістом, так і за наміром відправника, воно носить суто інформаційний характер. У другому реченні запропонована конкретна інтерпретація події. Тут велику роль відіграє контекст, наприклад ситуація, в якій відбувається спілкування, соціально структуровані стосунки між сторонами, що спілкуються. Це пояснюється тим, що комунікація є найпоширенішим способом побудови та інтерпретації ситуації взаємодії, стосунків між сторонами, що спілкуються [7; 23].

Канали комунікації є дуже важливим елементом міжособистісного спілкування. Вони є засобами, за допомогою яких передається повідомлення і надсилається інформація від джерела до адресата. Невербальне спілкування не тільки доповнює вербальне, але в деяких ситуаціях навіть замінює його. Крім надання контекстного змісту, вербальний канал може також передавати іншу інформацію про відносини влади, залежності чи підпорядкування. Використання імперативу означає, що відправник має повноваження над одержувачем. Наприклад, “You have to prepare a report for tomorrow”. Використання індикативного режиму – нейтрального, не створює ситуації залежності: “I would like you to prepare a report for tomorrow”. Використання питального режиму говорить про те, що одержувач є домінуючим і що відправник залежить від його рішення: “Could you prepare a report for tomorrow?”. Також надзвичайно важливо, щоб повідомлення було адаптовано до потреб, досвіду чи навичок одержувача. Наприклад, використання професійного чи наукового жаргону щодо одержувача, який не працює в певній галузі або не має досвіду в певній сфері, призведе до того, що спілкування буде неефективним, а відправник не досягне своєї мети.

Для здійснення комунікаційного процесу необхідно залучити не менше двох осіб. Однак проблема цієї точки зору полягає в тому, що вона представляє спілкування як односторонній процес, коли одна особа надсилає повідомлення, а інша

отримує його. Наприклад, коли одна людина говорить, а інша слухає [14]. Міжособистісне спілкування в англійській мові складається з ряду елементів, які полегшують спілкування один з одним. Ці елементи включають: учасників, повідомлення, зворотний зв'язок, контекст, канал, шум, але не обмежуються ними. Спілкування означає не тільки використання мову або передану інформацію, але й обмін невербальними повідомленнями, такими як вираз обличчя, тон голосу, жести та мова тіла. Невербальна поведінка може передати додаткову інформацію про мовленнєве повідомлення. Зокрема, це може розкрити більше про емоційні установки, які можуть лежати в основі змісту промови. Відгук містить інформацію про надіслані повідомлення, що забезпечують зворотний зв'язок і можуть відстежуватися під час розмови [12; 21].

На будь-яке міжособистісне спілкування в англійській мові впливає контекст, в якому воно відбувається [22]. Однак, окрім ситуаційного контексту, в якому відбувається взаємодія, наприклад, у кімнаті, офісі чи на вулиці, також потрібно враховувати соціальний контекст – ролі, відповідальність та відносний статус учасників. Емоційний клімат і очікування учасників від взаємодії також впливатимуть на спілкування. Канал відноситься до середовища між джерелом і одержувачем, через яке проходять повідомлення. Повідомлення передаються кількома каналами. Наприклад, при спілкуванні віч-на-віч повідомлення передаються як голосом, так і жестами. Шум має особливе значення в теорії комунікації. Воно відноситься до всього, що спотворює повідомлення так, що те сприймається, відрізняється від того, що мав на увазі оратор. Використання складного жаргону, невідповідна мова тіла, неувважність, відсутність інтересу та культурні відмінності можна вважати «шумом» у контексті міжособистісного спілкування. Іншими словами, будь-які спотворення або невідповідності, що виникають під час спроби спілкування, можуть сприйматися як шум. Основна передумова полягає у тому, що вербальний аспект є достовірним відображенням стану особистості, помилкова

комунікація якої немислима, оскільки, якщо одержувач комунікації не помічає невідповідності між прямим спілкуванням, це лише частково пов'язано з тим, що комунікатор розкриває та вводить його в оману. Такі прояви обумовлені станом необхідності реципієнта спотворити або фальсифікувати активні сприйняття.

Вербальне спілкування – це один із найпопулярніших типів, який часто використовується для презентацій, конференцій, телефонних дзвінків, зустрічей та розмов один на один. Воно важливе, оскільки ефективне. Можливо правильно підтримувати вербальне спілкування як у невербальному, так і в письмовому спілкуванні. Інша сторона використання вербального спілкування – уважне слухання та чуття інших. Навички активного слухання необхідні під час проведення зустрічей, презентацій і навіть під час бесіди один на один [5]. Необхідно також уникати використання зайвих та додаткових слів, таких як: “so”, “well”, “like” або “say”. Навички активного слухання, пояснення та рефлексії можуть допомогти, але кваліфікований комунікатор повинен знати про перешкоди для ефективного спілкування та як їх уникнути або подолати. Існує багато комунікаційних бар'єрів, які можуть виникнути на будь-якій стадії комунікаційного процесу. Бар'єри можуть спотворити повідомлення і, отже, спричинити плутанину та непорозуміння. Ефективне спілкування передбачає подолання цих бар'єрів і передачу чіткого та короткого повідомлення [18]. Навички поважного слухання та певна доза емпатії також необхідні для правильного розшифрування вербальних сигналів іншої людини. Ці два засоби спілкування – чітке висловлювання і уважне слухання – є опорами вербального спілкування. Визначення цього терміну підтверджує, що цей принцип не обмежується розмовною мовою.

Сучасні вербальні аспекти міжособистісного спілкування в англійській мові стверджують, що при дослідженні та справді адекватному описі комунікації має бути повний розрив з індивідуальним підходом [8]. Спілкування ніколи не є ізольованою дією, а завжди є процесом, комунікативною подією всередині якого можуть бути ізольовані відповідні компоненти.

Частково як результат системної концепції, а частково з точки зору подібності процесу, динаміка спілкування виражає той факт, що подія або стан створюється в процесі комунікації на основі взаємодії сил і протидії. Цей динамічний образ і реальні комунікаційні процеси загалом мають деякі властивості, які вже можна вважати досить загальними, тому їх можна використовувати як принципи у дослідженні комунікації. Комунікація обов'язково є багатоканальним і багаторівневим. Ці два рівні завжди присутні і пов'язані один з одним. Реляційний аспект так чи інакше завжди кваліфікує змістовне спілкування у вищому рівні абстракції і зосереджений насамперед на особливостях вербального спілкування, що належить до прагматики комунікації. Основне правило міжособистісного спілкування в англійській мові полягає у принципі взаємності або рівного обміну, що є основоположним правилом у всій суспільній системі, у всіх її аспектах. Взаємність виражається у тому, що в усіх комунікаціях і регульованих взаємодіях прояв двох сторін є необхідною умовою для прояву початку операції [16; 24].

Висновки (Conclusions). Вербальний канал є найбільш специфічним способом людського спілкування, сам по собі він практично повністю здатний нести всі види людського спілкування, його можна використовувати для передачі будь-якої інформації. Він має найскладніший код з усіх каналів зв'язку. У письмовій формі це найбільш типовий засіб непрямого спілкування. Кодова система і саме вербальне міжособистісне спілкування в англійській мові – це культурний продукт, він розвивався протягом усієї історії розвитку людини. У вербальній комунікації є багато схематичних, формальних елементів, які використовують різні стратегії як будівельний блок і фіксують певні ситуації, відвертаючи основну увагу співрозмовника. Це так звані гамбіти, що мають деяке комунікативне значення, оскільки вони несуть більш абстрактну інформацію, ніж рівень прямого тексту.

Система алюзій і посилянь у вербальному аспекті спілкування здатна нести найрізноманітніші приховані значення. Вони мають основне значення і класифікують словесний зміст мови спілкування.

Формальним контекстам вербального спілкування також відводиться окрема комунікативна роль, яка здійснює кваліфікацію явного змісту міжособистісного спілкування. У вербальному спілкуванні включаються структури, форми вираження, наголоси та виділення. У загальному сенсі внутрішнє порівняння та нормативний фон забезпечують точку відліку як для реципієнта, так і для комунікатора. Норми мовлення включають систему граматичних правил, а також систему існуючих схем у слововживанні та формулюванні. Вербальні особливості спілкування можуть переслідувати дуже складні комунікаційні цілі та досягати міжособистісних ефектів за допомогою граматичної структури та формулювань, а також упорядкованої структури повідомлення. Особистість зазвичай готується до цих ефектів шляхом внутрішнього опрацювання та редагування. Особливо це стосується письмової комунікації, яка є найчистішою формою словесного спілкування, оскільки з нього вилучаються всі види невербальних елементів.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
2. Усач М.А. Співвідношення вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному дискурсі. Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. Матеріалів III Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції, 26 березня 2020 року, Луцьк / Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2020. Р. 254-256.
3. Al-Haj, A.M.A., Dafaallah, A.S.A., Aldirdiri A.M.A. Strategies for developing English verbal communication: case study of secondary school students at Gezira State – Sudan. British Journal of Education. 2021. Vol. 9, No. 4. P. 1-21.
4. Blake G., Bly R.W. The elements of technical writing. London: Macmillan, 2019. P. 1185-1194.
5. Cohen A. D., Weaver S. J., Li T.Y. The impact of strategies-based instruction on speaking a foreign language. Minneapolis University of Minnesota, 2020. P. 7-13.
6. Deutscher G. Through the language glass: Why the world looks different in other languages. – New York: Metropolitan Books, 2020. – P. 48-54.
7. Dunleavy K. N., Booth-Butterfield, M. Idiomatic communication in the stages of coming together and falling apart. New York: Communication Quarterly, 2019. P. 426-432.
8. Gallois C., Ogay T., Giles H. Communication accommodation theory: a look back and a look ahead. London: Thousand Oaks, 2019. P. 131-148.
9. Gamble T. K., Gamble M. W. Interpersonal communication: Building

connections together. New York: Thousand Oaks, 2020. P. 1033-1041.

10. Harris A.K. A revolutionary view of communication: Cheris Kramarae's theory of muted groups. London: Women and Language, 2019. P. 54-59.

11. Ireland M. E., Slatcher R. B., Eastwick P.W., Scissors L.E., Finkel E.J., Pennebaker J.W. Language style matching predicts relationship initiation and stability. London: Psychological Science, 2019. P. 136-144.

12. Jureddi, D.N. Barriers to effective communication. Journal of English Language and Literature. 2019. Vol. 24, No. 6. P. 64-67.

13. Khan T. Improve your vocabulary: Enriching word power the fun way. London: V and S Publishers, 2020. P. 19-27.

14. Lakoff R.T. Language war. –California: University of California Press, 2021. P. 20-31.

15. Mattiello E. An introduction to English slang: a description of its morphology, semantics and sociology. Washington: Polimetrika, 2018. P. 1052-1060.

16. McCornack S. Reflect and relate. Introduction to Interpersonal Communication. – Edinburg: Macmillan Learning Instructor Catalog, 2020.

17. Murray N. Writing essays in English language and linguistics: Principles, tips and strategies for undergraduates. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. P. 147-155.

18. Ogden C. K., Richards I. A. The meaning of meaning: A study of the influence of language upon thought and of the science of symbolism. Boston: Trubner and Company Limited, 2018. P. 701-709.

19. Parks J. B., Robertson M. A. Generation gaps in attitudes toward sexist/nonsexist language. *Journal of Language and Social Psychology*. 2019. Vol. 27, No. 3. P. 276-283.

20. Poteat V. P., Di Giovanni C. D. When biased language use is associated with bullying and dominance behavior: The moderating effect of prejudice. *Journal of Youth and Adolescence*. 2020 Vol. 39, No. 10. P. 1123-1133.

21. Schuster T. Language barriers in different forms of international assignments, In *Expatriate Management*. London: Palgrave Macmillan, 2018. P. 93-100.

22. Watzlawick P., Beavin J.H., Jackson D. D. *Pragmatics of human communication*. New York: Norton, 2018. P. 17-28.

23. Whorf B.L. *The relation of habitual thought and behavior to language: Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. London: MIT Press, 2018. P. 144-159.

24. Wood J. T. *Interpersonal communication: Everyday encounters*. Boston: Cengage Learning, 2019. P. 249-257.

25. Yang Zh. *Strategies of Improving Spoken English for Learners*. International Conference on Education, Language, Art and Intercultural Communication (ICELAIC 2014). 2014. <https://doi.org/10.2991/icelaic-14.2014.84>

References

1. Batsevykh, F. S. (2004). *Osnovy komunikativnoyi linhvistyky*. Kyiv: Akademiya, 344.

2. Usach, M. A. (2020). Spivvidnoshennya verbalnykh i neverbalnykh komponentiv komunikatsiyi u suchasnomu dyskursi [The ratio of verbal and non-verbal components of communication in modern discourse]. *Aktualni problemy inshomovnoyi komunikatsiyi: linhvistychni, metodychni ta sotsialno-psykholohichni aspekty: zb. Materialiv III Vseukrayinskoyi naukovo-metodychnoyi Internet-konferentsiyi, 26 bereznya 2020, Lutsk* [Actual problems of foreign language communication: linguistic, methodical and socio-psychological aspects: coll. Materials of the 3rd All-Ukrainian Scientific and Methodological Internet Conference, March 26, 2020, Lutsk] / *Lutskyy natsionalnyy tekhnichnyy universytet*. Lutsk, 254-256.

3. Al-Haj, A.M.A., Dafaallah, A.S.A., Aldirdiri A.M.A. (2021). Strategies for developing English verbal communication: case study of secondary school students at Gezira State Sudan. *British Journal of Education*, Vol. 9, No. 4, 1-21.

4. Blake, G., Bly, R.W. (2019). *The elements of technical writing*. London: Macmillan, 1185-1194.

5. Cohen, A.D., Weaver, S.J., Li, T.Y. (2020). The impact of strategies-based instruction on speaking a foreign language. *Minneapolis: University of Minnesota*, 7-13.

6. Deutscher, G. (2020). *Through the language glass: Why the world looks different in other languages*. New York: Metropolitan Books, 48-54.

7. Dunleavy, K.N., Booth-Butterfield, M. (2019). Idiomatic communication in the stages of coming together and falling apart. *New York: Communication Quarterly*, 426-432.

8. Gallois, C., Ogay, T., Giles, H. (2019). *Communication accommodation theory: a look back and a look ahead*. London: Thousand Oaks, 131-148.

9. Gamble, T.K., Gamble, M.W. (2020). *Interpersonal communication: Building connections together*. New York: Thousand Oaks, 1033-1041.

10. Harris, A.K. (2019). A revolutionary view of communication: Cheris Kramarae's theory of muted groups. *London: Women and Language*, 54-59.

11. Ireland, M.E., Slatcher, R.B., Eastwick, P.W., Scissors, L.E., Finkel, E.J., Pennebaker, J.W. (2019). Language style matching predicts relationship initiation and stability. *London: Psychological Science*, 136-144.

12. Jureddi, D.N. (2019). Barriers to effective communication. *Journal of English Language and Literature*, 24(6), 64-67.

13. Khan, T. (2020). *Improve your vocabulary: Enriching word power the fun way*. London: V and S Publishers, 19-27.

14. Lakoff, R.T. (2021). *Language war*. California: University of California Press, 20-31.

15. Mattiello, E. (2018). *An introduction to English slang: a description of its morphology, semantics and sociology*. Washington: Polimetrika, 1052-1060.

16. McCornack, S. (2020). *Reflect and relate. Introduction to Interpersonal*

Communication. Edinburg: Macmillan Learning Instructor Catalog, 496.

17. Murray, N. (2020). Writing essays in English language and linguistics: Principles, tips and strategies for undergraduates. Cambridge: Cambridge University Press, 147-155.

18. Ogden, C.K., Richards, I.A. (2018). The meaning of meaning: A study of the influence of language upon thought and of the science of symbolism. Boston: Trubner and Company Limited, 701-709.

19. Parks, J.B., Robertson, M.A. (2019). Generation gaps in attitudes toward sexist/nonsexist language. *Journal of Language and Social Psychology*, 27(3), 276-283.

20. Poteat, V. P., Di Giovanni, C. D. (2020). When biased language use is associated with bullying and dominance behavior: The moderating effect of prejudice. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(10),

1123-1133.

21. Schuster, T. (2018). Language barriers in different forms of international assignments, In *Expatriate Management*. London: Palgrave Macmillan, 93-100.

22. Watzlawick, P., Beavin, J.H., Jackson, D.D. (2018). *Pragmatics of human communication*. New York: Norton, 17-28.

23. Whorf, B.L. (2018). The relation of habitual thought and behavior to language: Selected writings of Benjamin Lee Whorf. London: MIT Press, 144-159.

24. Wood, J.T. (2019). *Interpersonal communication: Everyday encounters*. Boston: Cengage Learning, 249-257.

25. Yang, Zh. (2014). Strategies of Improving Spoken English for Learners. *International Conference on Education, Language, Art and Intercultural Communication (ICELAIC 2014)*. <https://doi.org/10.2991/icelaic-14.2014.84>

Abstract. *Interpersonal communication is the exchange of information between the participants in a communication act. It consists of oral speech, i.e., words, as well as non-verbal communication, i.e., body position, gestures, facial expressions, eye movements, physical distance, sounds, eye contact and touch. Communication quality is determined not only by the use of code that is understandable to both the sender and the recipient of the message. Sometimes there are communication barriers that make it difficult to communicate with each other. In everyday contact, a lot of information is conveyed through words. The relevance of the study is that verbal communication in English is part of interpersonal communication, where you need to take care of speech correctness and accuracy of the message. The aim of the study is to consider the verbal aspects of interpersonal communication in English. Conversation is the most natural way to communicate between people. It is two-way and interactive, which means that dialogue participants change roles, sometimes speaking and sometimes listening. His theory is primarily linguistic in nature, but it can also be very well applied in the description of everyday conversations built around interlocutors, one of whom is the sender and the other the recipient. These roles, of course, are not permanent and change. In order for them to start a dialogue, they must be in contact with each other. In other words, a contact is a channel through which information can be exchanged. For interlocutors to understand each other, they must use the same code. It's just a free use of a certain language, namely English. Thanks to the code, you can create messages, i.e., statements, and the meeting of interlocutors always takes place under the established circumstances of place and time. They are called the context or environment of expression. The practical significance lies in the further effective use of verbal aspects of interpersonal communication in English.*

Keywords: *English language; verbal communication; interpersonal communication; interlocutors; communication channels; context.*

**IMPLEMENTING TECHNOLOGY OF POLY- /MULTICULTURAL EDUCATION FOR FUTURE
FOREIGN LANGUAGE TEACHERS: INTEGRATED APPROACH
ВИХОВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Oksana Chaika, PhD, Associate Professor, Visiting Researcher

Faculty of Humanities, Education and Social Sciences, University of Luxembourg
Esch-sur-Alzette, Luxembourg

E-mail: oksana.chaika@ext.uni.lu, oxana.chaika@yahoo.es

<https://orcid.org/0000-0002-4317-9456>

О. І. ЧАЙКА, кандидат філологічних наук, доцент, науковий співробітник,
Факультет освіти та соціальних наук Люксембурзького університету
Еш-сюр-Альзетт, Люксембург

Abstract. *The paper discusses the technology of poly- and multicultural education within the framework of foreign language education. Based on the research, it is found that the simultaneous application of the theoretical, practical, and personal components in foreign language education ensure effective work and quality performance by the faculty in poly- / multicultural education of future foreign language teachers and encouragement and motivation of the learner. It is established that it is achievable with development of certain focus areas (six as identified), where objects of professional activity refer to academic and educational (pedagogical) process, didactic foundation for foreign language education of students, organization of the academic and educational process, design of programs / curricula that are innovative and challenging adoption of new learning technologies, accompanied by their experimental verification. It is found that cultural and educational activities of the foreign language teacher in the implementation of ideas related to personality-oriented education have a great influence not only on the construction of the learning process and teaching methods, but also establishes a new style of teacher-and-student and student-and-group relationships. In culturological disciplines, including foreign language teaching, these relations adopt the extended colorful meaning of “student’s personality - culture – teacher’s personality”. It is concluded that the integrated approach for poly- and multicultural education of future foreign language teachers enables professionals to form students’ holistic cultural representation of the world, become aware of their value-based self-determination and develop artistic and aesthetic perceptions of the environment. The organization of language practice by integrating foreign language classes, linguistic and cultural studies, literature, history, arts (music, painting, drama, cinema) promotes the development of emotional and evaluative sphere, generally framed cultural and moral development of students.*

Keywords: *polycultural education, multicultural education, foreign language teacher, FL teacher, modern education.*

Introduction. It is believed that poly- and multicultural education can be viewed a progressive approach to transforming pre-school, primary, secondary and tertiary levels of education for a number of reasons. First of all, it identifies and enables educators to remedy the gaps or teaching/ learning deficiencies and incurred failures in and outside class; next, it focuses on promoting dialogue of cultures and non-discriminatory practices in the educational process via differentiation of methodological tools, e.g., discussing the interethnic relations in the literary heritage of famous writers and poets (Shynkaruk & Shynkaruk, 2019). Then, it is stated it may easily start with its forming principles in the course of foreign language teaching. Following Banks’ definition on multicultural education as “an inclusive concept used to describe a wide variety of school practices, programs and materials

designed to help children from diverse groups to experience educational quality” (Banks, 2017), it is taken that poly- and multicultural education stands for cultural pluralism, which represents a new paradigm in teaching as well, where pedagogical framework aims at establishing and fostering more tolerant and fully respectful attitudes to everybody and everything – language, culture, surroundings. At large, it will help prevent linguistic and cultural clashes if any, under the multiculturalism concept.

With a variety of papers dedicated to poly- and multiculturalism including the disruptive years of changes (UNESCO, 2020; Reimers & Schleicher, 2020; van Hek, Buchmann & Kraaykamp, 2019), the central part is seen with the theoretical argumentation and input in teaching in primary (Andersson, 2007), secondary (Rutkowski, Rutkowski & Engel, 2014), and

tertiary cycles (Chaika & Pace, 2021; Sidash et al., 2020). Of broader scope are also works for vocational education, where the questions risen refer to poly- and multiculturalism along with learning motivation and teachers' encouragement in class (Pace, 2021; Ingersoll, May & Collins, 2017; Amor et al., 2018). However, this may hardly cover all the spectrum of challenges being faced in a multinational as multicultural classroom. While some scholars look into the theoretical framework of poly- / multiculturalism, the others highlight the need in establishing, maintaining, growing, and polishing practical skills in foreign language communication, under the scope of which other culture(s) become(s) part of life-being in the form of full or partial integration, or awareness of "the other", recognized with demonstrated respect and tolerance (Chaika, 2022; Pace, 2018). At the same time, personal component is much studied in psychological domains, behavioral and cognitive manifestations, leaving pedagogical descriptive analysis still vague. Therefore, the paper discusses the implementation of the integrated approach for poly- and multicultural education in the course of foreign language teaching following the principal streamlines in poly- / multicultural education of future FL teachers at university and suggests deploying the designed course for relevant objectives.

Methods. This study used literature research methodology, also known as the "library research", to collect the research ideas and already implemented solutions of poly- and multicultural education for foreign language teaching. The combination of views by different schools, pedagogical thought, history of pedagogy and data analysis enabled to apply the integrated approach to designing a complex vision of poly- / multicultural education in educational settings, with key focus on foreign language teaching.

Literature review. The professional and pedagogical activity of a FL teacher involves solving many professional tasks, among which such are differentiated, (i) exploring the educational potential of students in different socio-institutional conditions in order to predict and design individual trajectories of development and education, (ii) studying, designing, and implementing educational processes with application of innovative technologies including ICT, (iii) solving current pedagogical

tasks, (iv) designing the educational environment and methodological support of adult foreign language education, (v) creating and establishing innovative pedagogical technologies of children's education in order to optimize the educational process, (vi) designing and implementing models of complex support for education of the student youth, (vii) systemizing domestic and foreign research in the field of pedagogical education, as well as developing strategy, structure, and procedure of scientific research, monitoring effectiveness, analyzing for systemization and presenting the study results, (viii) professional and personality self-education, design of further educational roadmap and professional career.

According to Buraho (1992, p. 10) the FL teacher should interpret complex linguistic phenomena in native and foreign languages; they should possess relevant knowledge of the techniques that allow for preventing language, speech and socio-cultural interferences. Moreover, they should ideally be recognized through their professional rhetoric, and be able to effectively apply philological knowledge of literature, history and other philological disciplines in the process of learning the basics inherent to intercultural communication. In addition, such a specialist should be seen with the techniques that allow for preventing speech and socio-cultural interference and can apply modern methods of philological analysis related to various types of multifunctional text. The FL teacher as a poly-/ multiculturally educated personality will also be expected to use the analysis results to define linguo-didactic bases of teaching language via a wide range of activities within different foreign language courses, including the profile-oriented ones, in order to form students' linguistic abilities, verbal intelligence, language reflection, analytical reflective abilities, memory, language intuition, linguistic thinking of students, in particular (Holubovska, 2004).

Professor Matsko (2008, p. 222-231) notably underlines that systematic work aimed at students' mastery of linguistic terminology, the development of their ability to choose and use the necessary terms – both previously used and re-emerged as caused by science, help to expand the students' linguistic horizons, and hence linguistic and cultural competences, which can be interpreted as a natural acquisition by

a language personality training to become a FL teacher of the processes fundamental for language formation and perception, and acceptance of core values and vision of cultural information embedded in linguistic signs. Further, Stepanov (2004) notes that cultural and educational activities of FL teachers involves the study of their potential opportunities and cultural needs and the implementation of individual programs of their cultural and leisure activities in different conditions. Also, study and assurance that relevant socio-cultural needs of the individual be met at different ages, design of group and individual programs in interethnic, intercultural conditions as well as study, design, implementation and evaluation of the results associated with their cultural activities via modern technologies make an integral part of the curriculum to train a diversely intelligent poly- and multicultural personality of a FL teacher.

Yermolenko et al. (2007) develop the idea further and state that modern pedagogical theory and practice focus on integration processes that contribute to the construction of pedagogical knowledge on the basis of philosophy, sociology, ethics and aesthetics. More and more questions arise as to how to transform culture through the pedagogical system. Lack of variability of technologies, technologically undeveloped pedagogical leadership of students' independent work and other characteristics attributable of modern pedagogical management system for future teachers are hardly considered to create favorable conditions to solve those problems that arise in professional education; at the same time, they convince of the need for changes in training in the development of culture and the formation of a new poly- / multiculturally diverse personality - a person of culture - a free, humane, spiritual, and creative personality (Yermolenko et al., 2007).

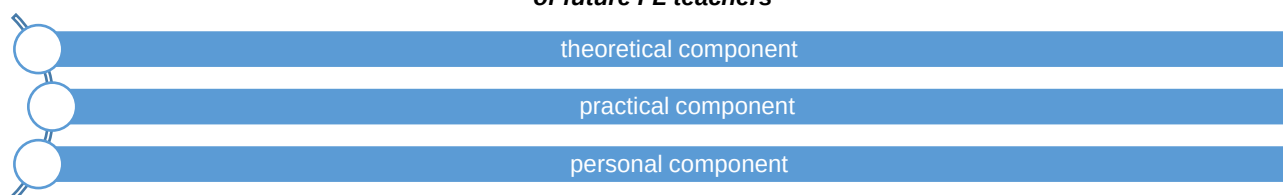
The multiculturalism of the modern teacher is a component of their pedagogical culture, deriving from the culture of society,

which is defined as a positive experience of mankind. In its turn, the latter is characterized by a human function, which reproduces the structure of human, activity- based attitude to the surrounding and the world (Lutayeva & Kaidalova, 2013). It is worth underlining to agree with the above that the formation of pedagogical culture is associated with the objectification of different phenomena: the world of ideas, feelings and emotions, goals, and expectations of society. According to Babych and Vitvytska (2014), it is a mechanism to make hopes of society come true, the potential to see dreams come true, the way and means of transition by the today's generation to the 'tomorrow' (Babych and Vitvytska, 2014, p. 77-80). With the help of pedagogical culture, it is a historical process of society development, growth of its consciousness through practical activities, enrichment of thought and

That is why in the system of the modern teacher's professional qualities, it is obvious to consider such a socially important quality of the teacher as cultural literacy. The content of this phenomenon in the pedagogical culture is seen pertinent to the modern FL teacher and includes the following components: (i) professionalism, (ii) non-standard way of thinking / thinking out of the box, (iii) originality, (iv) high level literacy, (v) expressiveness, (vi) logic, (vii) lexical wealth and communication, (viii) creativity, and (ix) culture awareness and readiness for diversity in perception.

Results and Discussion. Following the reviews of the works on multiculturalism, it is found that for the multicultural educational environment in Ukraine, the main components that ensure effective work and quality performance by the faculty in poly- / multicultural education of future foreign language teachers in the light of integration for quality education are three-pillar: (a) the theoretical component, (b) the practical component, and (c) the personal component (Fig. 1).

Fig. 1. The main components for poly- and multicultural education of future FL teachers

Considering the opening component – the theoretical core, educating poly- and/or multicultural personality of the future foreign language teacher relates to problem-solving as a key competency not only for professionalism in teaching, but also for life scenarios in future. Following the fundamental skill, the theoretical value stretches further by equipping future FL teachers especially in higher education with deep knowledge on the essence of basic concepts and categories of the relevant phenomena, i.e., poly- and multiculturalism, their derivatives such as poly- and multicultural education, poly- and multicultural upbringing, intercultural and crosscultural communication, intercultural tolerance, technology of dialogue / dialogic interaction, etc.; it builds up the value and increases their role in the system of modern education, as well as the modern technologies for mastering foreign languages and methods of poly- and multicultural education of modern youth become the powerful weapon for future successful classroom interactions. The theoretical component in the poly- / multicultural education can be implemented in the course of classwork as integrated in the educational process, and accompanied by research activities.

The practical component of poly- / multicultural education for future FL teachers aims at forming students' relevant practical skills of inter- and crosscultural communication, consolidating the acquired knowledge in the course of internships, polishing and/or acquiring professional and personal qualities of diversified poly- / educational work, and (vi) self-education and

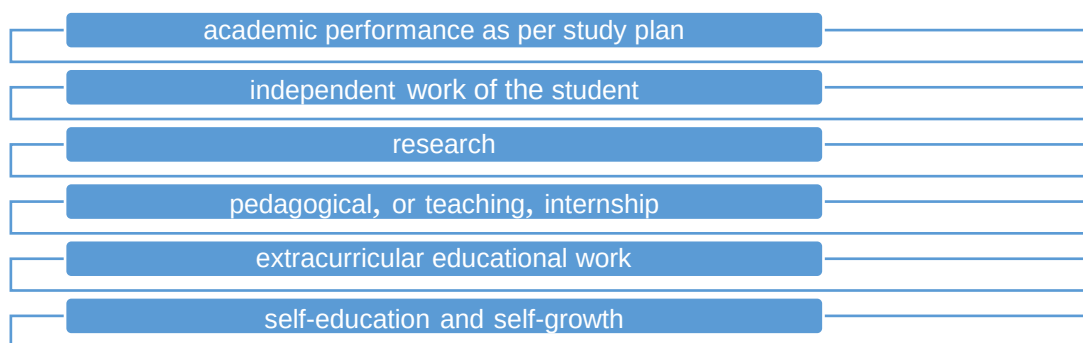
multicultural personality in extracurricular activities in the light of the main focus. The methods to implement the practical component into the educational framework is seen through introducing and conducting educational, project and cultural activities.

The personal component of poly- / multicultural education for future FL teachers aims at growing self-awareness of the class and students' conscious approach to self-education, self-growth and self-realization. It can come true and possible through students' involvement in personal growth programs, for example, coaching trainings, workshops, in-class and out-of-class reflexion, in particular.

Thus, all the three components of poly- / multicultural education, i.e., theoretical, practical and personal, involve the organization of this educational process on the basis of subject-to- subject relations, culture dialogue, respect to the student as a personality, and undoubtedly recognition of human capital as the highest value.

To follow the line of the discussed, it is important to consider the principal streamlines in poly- / multicultural education of future FL teachers at university. Such focus areas of work on the poly- / multicultural education of FL teachers determine the specifically shaped and aligned forms of work. Among these the leading role will be with the (i) academic work (study plan as per curriculum), (ii) independent work of the student, (iii) research, (iv) pedagogical, or teaching, internship, (v) extracurricular educational work, and (vi) self-education and self-growth (Fig. 2).

Fig. 2. Focus areas of work on the poly- / multicultural education of FL teachers

To determine the contents of work to be performed in the selected areas, it is crucial to note the legislative acts of value and validity, that establish the foundation of the concept and idea itself for poly- / multicultural education of future FL teachers. These are: the Higher Education Standards approved and validated in Ordinance #871 by the Ministry of Education and Science of Ukraine and dated 20 June 2019; and the currently running and valid educational and professional program 'The English Language and English as the second foreign language' as a training program for future FL teachers of English as L1 and L2 in the students' second (master's) level of higher education - specialty 035 'Philology', specialization 035.041 'Philology (the German family languages and literatures including translation, with English as L1) in the knowledge domain of 03 'the Humanities and Social Sciences', under which students will be qualified as (i) a philologist, or language expert, and a researcher, (ii) a translator from English as L1 and another L2 (second foreign language), and (iii) a teacher for a higher education institution (NUBiP Ukraine).

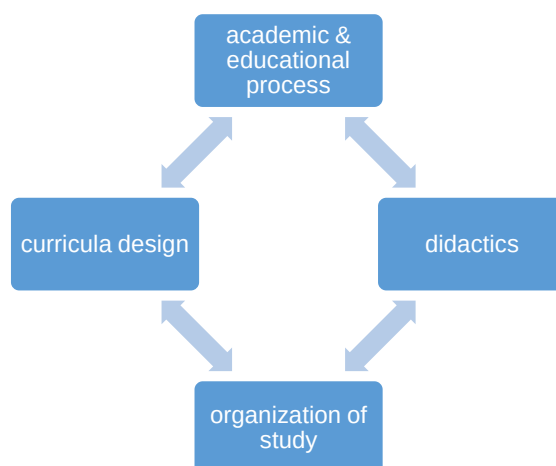
The objects of study under the educational and professional program and professional activities by Master of Philology is/are language(s) – covering a wide range of aspects, from theory and practice, synchronous / diachronic approaches, to dialectological, stylistic, socio-cultural aspects, etc.; including literature and oral folk art; genre and style varieties of texts; translation; interpersonal, intercultural and mass communication in oral

and written forms.

The learning objectives under the master curriculum include training of specialists capable of solving complex tasks and problems; such training anticipates conduct of research and / or looking for / making innovations; it is also characterized by indefinite conditions and requirements that are set to the activities in relation to the analysis, creation (including translation) and assessment of written and oral texts associated with different genres and styles, organization of successful communication in different languages.

The theoretical contents of the subject area is a system of scientific theories, concepts, principles, categories, methods and concepts of philology. Methods, techniques and technologies include general and special philological methods of analysis applied to linguistic units, methods and techniques of research adopted for study of language and literature, as well as information and communications technologies. In this regard, the objects of professional activity are as follows: (a) the academic and educational (pedagogical) process, (b) didactic foundation for forming foreign language education of students, (c) organization of the academic and educational process, (d) design of programs / curricula that are innovative and challenging adoption of new learning technologies and their experimental verification, according to the catalog of the masters' curricula at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Fig. 3. Objects of the professional activity for FL education (NUBiP Ukraine)

The educational and professional program for training the future FL teacher is

oriented at implementation of professional and pedagogical, cultural and educational

activities in the context of culture dialogue. At the same time, the system of the present or future FL teacher's special knowledge and skills should be measured with the degree of the teacher's cultural literacy formed and to which extent established. The substantive side of knowledge includes a wide range of necessary components for foreign language teaching in order to meet the modern market demand and conditions, i.e., knowledgeability about the laws of personality development; awareness as to regularities of formation and functions of the student's perception and comprehension of themselves as 'a person in culture'; information on the traditions of educating the individual via cultural heritage; knowledge about inclusion mechanisms of culture elements in activities; knowledge of the history and culture of mankind in general and nation, in particular (Shevniuk, 2003). Next, highly estimated importance should be attached to the formation of adequate pedagogical skills of the future FL teacher (Holubovska, 2004): ability of social perception (e.g., drama, reading in person); possession of factage (content material); planning and forecasting students' responses in class and outside; creating a favorable creative microclimate in the team; ability to make students interested

in / fascinated with the information about the cultural heritage of a nation whose language they are mastering, in order to instill in them respect and care; ability to operate with progressive teaching methods, digital included; ability to diagnose the influence level of applicable cultural values on the personality of the student, etc.

Cultural and educational activities of the FL teacher in the implementation of ideas related to personality-oriented education have a great influence not only on the construction of the learning process and teaching methods, but also establishes a new style of teacher-and-student and student-and-group relationships. Replacing the former system of subject-and-object relations with a broader system of subject-and-subject relations creates a basis for the true humanization of the educational process. In culturological disciplines, including foreign language teaching, these relations adopt the extended colorful meaning of "student's personality - culture – teacher's personality" (see Fig. 4). To this end, Shevniuk (2003) stresses out that the objectives of a FL teacher also include the formation and development of these students' competencies due to their further professional activities.

Fig.4. Extended meaning of the subject-and-subject relationship in FL teaching

The modern FL teacher is expected to possess the following generally set of:

- Cultural competencies:

(a) Ability to improve and develop their intellectual and general cultural level, and to strive for moral improvement of their personality,

(b) Readiness to independently learn the new, adopt cutting-edge research methods, to modify / change the scientific, research and performance profile of their professional activities, as well as the socio-cultural and social conditions of the activities;

- Sociolinguistic competencies:

(a) Willingness to use language being mastered, staying aware of its nature and understanding the foreign and native cultures, linking them with future professional activities,

(b) Understanding of possible

differences between native and other cultures and developing a positive perception of other cultures, by overcoming socio-cultural differences and creating didactic and methodological conditions for cultural reflection; the latter will help students determine their place in the spectrum of cultures and better understand and respond to universal values.

It is necessary to consider in more detail the theoretical component of poly- / multicultural education for future FL teachers in the light of forms, methods and means of teaching foreign languages in the holistic educational process at a higher educational institution. Thus, the main forms of teaching foreign languages at universities are collective work, group forms of work – pairwork, teamwork, etc., and independent

work of students, all of which meet the requirements of set out modern strategies of competency-based educational paradigm.

Group and collective forms of teaching and learning performance realize the personality-oriented vector in the process of mastering a foreign language and are characterized by (a) mutual exchange of information and enrichment of students' experience in the group – social element in building up efficiency in communication and living, (b) intensification of educational and cognitive processes, (c) collective interaction of students, (d) productive communication, (e) reflection, which ensures the formation of an adequate attitude of all participants in the educational process to their own activities and the correction of these activities where applicable.

Collective and group forms of work dedicated to teaching foreign languages – linguistic and cultural special courses, integrated classes, conferences, travel, excursions, trainings, are based on the use of different pedagogical methods of simulation – modeling real communication situations and organizing various student-to-student interactions in groups (work in pairs, in small groups) aimed at problem-solving of value-oriented tasks.

The indisputable advantage of learning in groups is that in active interaction with each other students learn not only to share knowledge about the subject, but also learn to communicate efficiently and improve their communication skills. In collective cooperation, the function of the teacher changes, it is the standing where help and support are welcome rather than instruction, everyone gets the opportunity to work at an individual pace. Also, everyone's responsibility for their success and results of collective work increases, the ability of students to adequately perceive others, evaluate themselves and the results of their activities, develops their adequate self-esteem.

Within the technology of poly- / multicultural education, the theoretical component involves the use of special linguistic and cultural courses, which enrich students with background knowledge of language and culture in all the richness of their manifestations. For instance, the specially designed course 'Multiculturalism of the Modern Foreign Language Teacher' aims

at mastering pedagogical innovations in the field of multicultural education, on the one hand, and on the other, developing the students' ethnocultural competence and pedagogical creativity. The purpose of the mentioned course on multiculturalism of a modern FL teacher aims to form students' ideas about cultural pluralism as an objective property of social reality. The objectives of the specially designed course 'Multiculturalism of the Modern Foreign Language Teacher' look to develop multicultural and ethnopedagogical competence of students, to form their ability to conduct professional activities in a multicultural environment, taking into account the peculiarities of the socio-cultural situation of developments, to grow their ability to use the basic developing laws of the modern social and cultural environment in professional activities.

The author's special course 'Multiculturalism of the Modern Foreign Language Teacher' introduces students to the peculiarities of speech in different socio-cultural contexts, helps to understand additional semantic loads, political, cultural, historical connotations of words, phrases and expressions. Thus, students gain an idea of the diversity in cultures of the world, acquire cultural impartiality, deeper awareness of their socio-cultural identity, by acquiring linguistic and cultural competence of a foreign language teacher, which can be interpreted as natural mastery by language personality (foreign language teacher) of world perceiving models, processes of linguistic and cultural coinage, establishing specific language and culture codes embodied as linguistic signs of absorbed cultural information.

Conclusion. Following the description and analysis of the theoretical, practical and personal components in foreign language teaching based on poly- and multicultural education, it is evident to conclude that the university classes when integrated under the discussed concept aim and help students form a holistic cultural representation of the world, grow their value-based self-determination and develop their artistic and aesthetic perceptions of the surroundings. The organization of language practice by integrating foreign language classes, linguistic and cultural studies, literature, history, arts (music, painting, drama, cinema)

promotes the development of emotional and evaluative sphere, generally framed cultural and moral development of students.

It should be noted that independent educational and cognitive activities start being regulated and managed by the student as a subject of this activity and aim at the development of socio-cultural knowledge and skills and social experience. An example of independent learning activities refers to project tasks which can be performed in the

framework of modular interdisciplinary courses. These are based on the productive nature of learning activities. The ability to independently master language and explore culture is the basis of self-education of the individual and seen through the lens of 'lifelong learning'; it is manifested in the social adaptability and academic mobility of students who are training to become future FL teachers.

References

1. Amor, A. et al. (2018). International perspectives and trends in research on inclusive education: a systematic review. *International Journal of Inclusive Education*, Vol. 23 (12), 1277-1295. <http://dx.doi.org/10.1080/13603116.2018.1445304>. Andersson, C. (2007). Teacher density and student achievement in Swedish compulsory schools. Institute for Labour Market Policy Evaluation (IFAU). Uppsala.
2. Babych, M., & Vitvytska, S. (2014). Pedagogical culture of a teacher at a higher educational institution. Modernization of higher education in Ukraine and abroad [collection of works]. Zhytomyr. [in Ukrainian]
3. Banks, J.A. (2017). *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Pearson Education.
4. Chaika, O. (2022). Poly- / multicultural education in foreign language teaching. *International Journal of Philology*, 13 (2), 99-108. <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.02.010>.
5. Chaika, O., & Pace, M. (2021). Polyculturalism and polylingualism in educational environment: Educational and upbringing perspectives for foreign language instruction. *Molod i rynek [The youth and market]*, 9 (195). Drohobych. Pp. 52-55. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243893>.
6. Holubovska, I. O. (2004). Ethnic features in the linguistic representations of the world. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Ingersoll, R., May, H., & Collins, G. (2017). *Minority Teacher Recruitment, Employment, and Retention: 1987 to 2013*. https://learningpolicyinstitute.org/sites/default/files/product-files/Minority_Teacher_Recruitment_REPORT.pdf.
8. Lutayeva, T. V., & Kaidalova, L. H. (2013). *Pedagogical culture [teaching manual]*. Kharkiv. [in Ukrainian]
9. Matsko, L. I. (2008). Linguistic personality of a 21st century scientist. *Philosophy of pedagogical mastery: collection of scientific works*. Kyiv-Vinnytsia. [in Ukrainian]
10. Pace, M. (2018). From a Manual Portfolio to an ePortfolio: Assisting Languages Teachers in Enhancing their Professional Development. *MOSAIC: The Journal for Language Teachers*, Vol.12 (2), 187-193.
11. Pace, M. (2021). Language Learning and Vocational Education and Training (VET). Challenges and Prospects in Conference Proceedings. 14th International Conference Innovation in Language Learning. Hybrid Edition. Filodirittoeditore. Bologna, Italy. DOI: 10.26352/FY11_2384-9509.
12. Reimers, F., & Schleicher, A. (2020). Schooling disrupted, schooling rethought. How the Covid-19 pandemic is changing education.
13. Rutkowski, D., Rutkowski, L., & Engel, L. (2014). Inclusive schooling: fostering citizenship among immigrant students in Europe. *Intercultural Education*, Vol. 25 (4), pp. 269-282. <http://dx.doi.org/10.1080/14675986.2014.926144>.
14. Shevniuk, O. L. (2003). Cultural education of the future teacher: theory and practice. Kyiv. [in Ukrainian]
15. Shynkaruk, L. V., & Shynkaruk, V. D. (2019). Issues of interethnic relations in the creative heritage of Panteleimon Kulish. *International Journal of Philology*, 1(10), 28–37. <https://doi.org/10.31548/philolog2019.01.028>.
16. Sidash, N., Roganova, M., Domina, V., Victorova, L., Roganov, M., Miroshnichenko, V. (2020). Pedagogical Consciousness Formation of Future University Educators in the Process of

Teaching English. Universal Journal of Educational Research, 8(4), 1202 - 1211. DOI: 10.13189/ujer.2020.080410.

17. Stepanov, Y.P. (2004). Forming culture of interethnic relations among students of higher educational technical institutions: author's synopsis of PhD thesis in pedagogy: 13.00.07. Luhansk. [in Ukrainian]

18. UNESCO (2020), Education: from disruption to recovery. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

19. van Hek, M., C. Buchmann and G. Kraaykamp (2019). Educational Systems and Gender Differences in Reading: A

Comparative Multilevel Analysis. European Sociological Review, Vol. 35 (2), 169-186. <http://dx.doi.org/10.1093/esr/jcy054>.

20. Yermolenko, S. S., Zymovets, H. V., Radziyevska, T. V., & Tkachenko, O. B. (2007). Language and linguistics in the spiritual life of society. Kyiv. [in Ukrainian]

21. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/210474_katalog_osvitnih_program_magistriv_2021_tom_1_a4_98_0.pdf.

22. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/210474_katalog_osvitnih_program_magistriv_2021_tom_1_a4_98_0.pdf.

Анотація. У статті розглядається технологія полі- та мультикультурної освіти в межах викладання іноземних мов і виховання майбутніх викладачів іншомовних компетенцій. Дослідженням встановлено, що одночасне застосування теоретичної, практичної та особистісної складових іншомовної освіти забезпечує ефективну та якісну роботу викладачів при вихованні полі-/мультикультурності майбутніх учителів іноземної мови та що сприяє заохоченню та мотивації учнів і студентів до самонавчання. Рівень розвитку полі- й мультикультурності майбутніх учителів іноземних мов зростає при дотриманні певних напрямів (виявлено шість) освітнього процесу, де об'єктами професійної діяльності є навчально-виховний (педагогічний) процес, дидактичні основи іншомовного навчання студентів, організація навчально-виховного процесу, а також розробка інноваційних програм / навчальних планів, що передбачають впровадження нових технологій навчання, які, в свою чергу, супроводжуються експериментальною перевіркою й використанням кінцевих даних для подальшого впровадження. У роботі встановлено, що культурно-просвітницька діяльність учителя іноземної мови в реалізації ідей особистісно-орієнтованого навчання має значний вплив не тільки на побудову навчального процесу та методіку викладання, а й формує новий стиль педагога у викладанні, де у стосунках вагоме місце посідає горизонтальний вектор: студент-студент і студент-група. Під час викладання культурологічних дисциплін, у тому числі при навчанні іноземним мов, ці відносини набувають розширеного колоритного змісту «особистість студента – культура – особистість викладача». Зроблено висновок, що інтегрований підхід до полі- та мультикультурної освіти майбутніх учителів іноземної мови дає змогу фахівцям сформувані в студентів цілісне культурне уявлення про світ, усвідомити їхнє ціннісне самовизначення та розвинути художньо-естетичне сприйняття навколишнього середовища.

Ключові слова: полікультурна освіта, мультикультурна освіта, вчитель іноземних мов, навчання іноземним мовам, сучасна освіта.